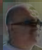

HANRİ BENAZUS

VAHDETTİN VE MUSTAFA KEMAL

SALTANATTAN CUMHURİYETE

2. BASKI

SALTANAT'TAN CUHURİYET'E VAHDETTİN VE MUSTAFA KEMAL

Yazan ve Derleyen
HANRİ BENAZUS

Bizim Kitaplar: 80
Kişisel Gelişim: 17

ISBN
978-9944-159-80-17

Yayınevi Sertifika No:
14933

Genel Yayın Yönetmeni
D. Ali Gültekin

Yayın Yönetmeni
Ayan Demirdağ

Editör
Mustafa Sürmeli

Dizgi ve Sayfa Düzeni
Hasan Demir

Kapak
Hüseyin Özkan

Baskı Cilt
Step Ajans

Ankara Cad. Konak Han Kat 5 No: 43
Cağaloğlu/İst.
Tel: 0.212.528 35 51 - Fax: 0.212. 528 35 52
www.bizimkitaplar.com.tr
bizimkitaplar@bizimkitaplar.com.tr

SALTANAT'TAN CUMHURİYET'E
VAHDETTİN
VE
MUSTAFA KEMAL

HANRİ BENAZUS

BİZİM KİTAPLAR
İSTANBUL-2010

ÖNSÖZ – 1

Peşinen şunu söylemek durumundayım ki, ben ne bir Tarihçi, ne bir bilim adamı ne de bir siyasetçiyim. Dolayısıyla yazdığım bu kitapta **Vahdettin** gibi bir **Padişah** hakkında *"Haindi-Değildi"* gibi bir hükme varma, hele hele **Mustafa Kemal** gibi asırda bir dünyaya gelen ve bu gelişinde **Türk Milletine** nasip kılınan "**Bir Büyük Türk, bir Büyük Kurtarıcı, bir Büyük Devlet Adamının**" yok yere; yakından tanıdığı, saygıda kusur etmediği **Padişahı Vahdettin** hakkında mesnetsiz bir suçlamada bulunacağına da inanmıyorum.

Bu konu gündeme geldiğinde arşivime eğilmek, elimdeki belge ve bilgilerin kapsamını görmek, anlamak istedim. Önüme çıkan zengin arşivsel kaynak başlarda bir **konferans** kısıtlılığı için başlayan araştırmamı bir kitaba dönüştürüverdi.

Eski **Başbakanlarımızdan Sayın Bülent Ecevit**'in son **Osmanlı Padişahı Sultan Vahdettin** hakkında söyledikleri bir anda bir gündem oluşturmuştu. **Padişah Vahdettin**'in vatan haini olmadığını söylemesi, resmi tarih

tartışmalarını da yeniden canlandırdı.

Gerçi **Padişah Vahdettin** konusunda "**Ak-Kara**" şeklinde ortaya çıkan görüşler dışında orta yolu takip eden tarihçilerimiz ve aydınlarımız da var.

Padişah Vahdettin hakkında resmi tarihi ve **Nutuk**'u dayanak alanlara göre durum tartışılmayacak kadar açıktır; ***"Vahdettin şahsi çıkarları için düşmanla işbirliği yaptı, Milli Mücadele'ye savaş açtı, o halde haindir."***

Padişah Vahdettin Olayı'na çeşitli boyutlardan bakmayı tercih eden "**Orta yolcu tarihçi ve aydınlara**" göre **Padişah Vahdettin** hatalı bir siyaset izlemekle birlikte vatan haini değildir. Olsa olsa bulunduğu ortamın ve yaşadığı kritik saatlerin etkisi altında kalarak değişken tavırlar sergilemiştir.

Dolayısıyla elimdeki tüm bilgi, belge ve yazıları incelemeden bir karara varmak pek doğru olmasa gerek diye düşünüyorum.

Kimi tarihçilerde ise **Padişah Vahdettin**'in siyasi anlamda yanlış işler yapmış olabileceğini, ancak kendisini peşin bir hükümle hainlikle suçlamanın da haksızlık olduğu görüşü hakimdir.

Padişah Vahdettin'in, ister **Saray'a** yakın bazı çevrelerin baskı ve telkiniyle; ister Ondan bir an evvel kurtulmak ve **İstanbul**'dan dışlamak, ister gerçekten **İttifak Kuvvetlerinin** baskısı ile **Anadolu**'da bazı hareketleri yatıştırmak, isterse de bilinçli bir şekilde doğrudan doğruya "**Vatanı Kurtarmak**" düşüncesi ile olsun **Mustafa Kemal Paşa'yı Anadolu**'ya göndermek; istense de istenmese de

Türk Tarihi'nde büyük bir dönüm noktası, bir kader anı olmuştur.

Hepimiz şunu peşinen kabul etmek durumundayız ki, artık **Osmanlı Devleti** ve başındaki **Padişahları, Halifeleri, Yöneticileri** hatası ve sevabı ile tarih sayfalarında yerlerini almışlardır.

Ancak kim ne derse desin son **Padişah** olan **Vahdettin**, kesin olarak biliniyor ki, hazineyi soyup gitmemiştir. Gittiği yerlerde de **Türkiye Devleti** aleyhinde faaliyette bulunmamış, söz söylememiştir. Bu, sürgündeki bir **Hanedan** için takdire değer bir tavırdır.

Yine kesin olan bir şey daha varsa o da **Vahdettin**'in **Padişahlığının** son yıllarında kendini, "**Bebek ile Aksaray arasındaki bölgeye sıkışmış**" hissettiği ve bir çaresizlik içinde olduğudur.

Daha çok; "**İki tarafı birden idare edip, zaman kazanma**"ya çalışır bir çabanın içine girmesi şeklindeki hareketleri ile de kimi zaman tam bir "**Vatansever**", kimi zaman da tam bir "**Hain**" görüntüsü sergilemek durumunda kalmasını önleyememiştir.

İyisi mi, gelin bundan sonra biz susalım, yazılar ve belgeler konuşsun!..

Hanri Benazus

-ÖNSÖZ - 2-

1919 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun Portresi:

Birinci Dünya Savaşı'ndan galibiyetle çıkmış olan **İtilaf Devletleri, 1919** yılı **Ocak** ayından itibaren **Paris**'te başlattıkları görüşmelerde, "**Anadolu'nun Paylaşımı**"nı planlamaktadırlar. Ancak buradaki görüşmeler, **Birinci Dünya Savaşı** yıllarında, **İtilaf Devletleri** arasında, ikili, üçlü şekilde yapılan; "**İstanbul, Londra, Sykes-Picot ve St. Jean de Maurienne Gizli Paylaşım Anlaşmaları**"na aykırı gelişme gösterince, blok üyeleri arasında hoşnutsuzluklar baş gösterdi.

Buna rağmen;

* **İtilaf Devletleri Donanmaları ve askerleri İstanbul'a adeta yerleşirler.**

* **İtalyanlar, Meis Adası'ndan, Güney Anadolu'ya çıkıp Antalya ve Konya'yı işgale başlarlar.**

* **İngilizler, daha önce Fransızlara bıraktıkları; İskenderun, Urfa, Maraş ve Antep'i işgal ederler.**

* **Fransızlar Adana, Mersin ve Tarsus'a çıkarlar.**

*** Yine İngilizler, Merzifon ve Samsun'da asker bulundururlar.**

*** Daha korkuncu, Yunanlılar; İtilaf devletlerinden aldıkları destekle 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkarak Batı Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemeye başlarlar.**

Bu anlatımlardan sonra, genel durumu ve görüntüyü, daha dar bir çerçeve içine alıp, seri ve kolay bir şekilde değerlendirelim:

Düşman devletler, Osmanlı Devleti'ne maddeten ve manen bir saldırı içindedirler. O'nu imha etmeye ve paylaşmaya karar vermişlerdir.

Padişah ve Halife olan kişi ve onun yakınları, hayatlarını ve rahatlarını kurtarabilecek çareleri bulmaktan başka bir şey düşünmüyor konumdadırlar.

Hükümetin, Padişah'tan aşağı kalır bir yanı yoktur.

Farkında olmadığı halde, başsız kalmış olan Millet, karanlıklar ve belirsizlikler içinde olacakları beklemektedir.

Ordu; ismi var, cismi yok bir hale sokulmuştur.

Felaketin dehşetini ve ağırlığını anlamaya başlayanlar, bulundukları muhit ve çevresel etkilere göre, kurtuluş çaresi olacağına inandıkları önlemlere sarılmış.

Kumandanlar ve subaylar, umumi harbin bunca eziyeti ve zorlukları ile yorgun, Vatanın parçalanmakta olduğunu görmekte ve içleri kan ağlamaktadır.

Tüm halk, gözlerinin önünde derinleşen karanlıklar içindeki felaket uçurumunun kenarında, akılları

kurtuluş çaresi aramakta ya da bir kenara çekilmiş vaziyettedir.

İşin en hüzünlü yanı da halk ve ordu, Padişahın kesin tavrından pek haberdar olmadığı halde, her şeye rağmen o makama ve o makamda bulunana karşı, asırların kökleştirdiği dini ve töresel bağlarla uyumlu ve sadık tutumdadır.

Halk ve ordu, kendinden evvel Yüce Hilafet Makamını ve Saltanatın kurtuluşunu ve dokunulmazlığını düşünmekte, buna karşı çıkanlar ise derhal, dinsiz, vatansız, hain ve kovulmuş görmektedir.

İşin en ilginç yanı da toplum, bir kurtuluş çaresi ararken, İngiltere, Fransa, İtalya gibi büyük devletleri gücendirmemek, esas olarak kabul edilmektedir.

İşte bu durumda düşünülebilecek kurtuluş çareleri arasında, iki şey bahis konusu olmayacaktı:

İtilaf devletlerine karşı olunmayacak, **Halifeye** canla, başla bağlı ve sadık kalınacak...

Bu durumda, geriye iki olasılık kalıyordu. Bir, "**İngiliz Mandası** (Himayesi)" istemek, ikincisi de "**Amerikan Mandası** (Himayesi)" istemek.

Bunların dışında bir üçüncü görüş vardı: Bu da, yerel güçlerin kurtuluş çarelerine dönüktü.

Örneğin, bazı yöreler, **Osmanlı İmparatorluğu'nun** yok edileceği ve paylaşılacağı esasından hareketle, kendi başlarını kurtarmaya çalışıyorlardı.

Aslında bu düşüncelerin hiçbirisi doğru değildi.

Hepsi mantıksız ve gerçeklerden uzaktı. Çünkü, **Osmanlı Devleti'nin** temelleri çökmüş, ömrü tamamlanmıştı. Kısacası **Osmanlı İmparatorluğu** tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç **Türk**'ün barındığı bir "**Ata Yurdu**" kalmıştı. **İtilaf Devletlerinin** üzerinde durdukları son mesele de, artık bu pastanın da nasıl bölüşüleceği idi.

İşlerin bu safhaya gelmemesini önlemede yetersiz kalanlar ise **Meşrutiyetçiler** diye geçinen, kendilerini böyle adlandıran kadro idi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun aydınları, az sayıda da olsalar, her zaman için olayların bu noktalara tırmanmasından kendilerini suçlu saymışlardır.

Ancak tüm bunlar bir yerde, kısa gelecekte **Türklerin 20. yüzyıl** sahnesine çıkmaları, **ulusal** bir bilince ve belirli bir ülküye sahip olmaları yönünden çok yararlı olmuş ve hatta yeni bir "**Devlet Politikası**"nın temelini oluşturmuştur.

TARİHSEL AKIŞI İÇİNDE PADİŞAH VAHDETTİN'İ TANIYALIM.

O günlerin **Ulusal Kurtuluş Savaşı** sürecine doğru gidişini değerlendirmek için öncelikle **Padişah Vahdettin**'in yaşamını ve özellikle yaşam sürecini iyice bilmek gerekir.

Abdülmecid Efendi Saltanat Kayığında

Bu sebeple bu süreci elimden geldiğince anlatmak ve değerlendirmek gerekir düşüncesi ile aşağıda belirtiyorum.

Babası: Sultan Abdülmecid
Annesi: Gülistu Kadın Efendi
Doğumu: 2 Şubat 1861
Ölümü: 15 Mayıs 1926
Saltanatı: 4 Temmuz 1918 - 1 Kasım 1922

Sultan Mehmed Vahdeddin otuz altıncı ve son **Osmanlı Padişahı'dır.** Babası **Sultan Abdülmecid**, annesi **Gülistu Kadın Efendi**'dir.

2 Şubat 1861 tarihinde **İstanbul**'da doğdu. **Babası**

Abdülhamid

Sultan Abdülmecid, **Sultan Mehmed Vahdeddin** doğduğu yıl, annesi **Gülistu Kadın Efendi** de, o henüz çok küçükken vefat etmişlerdi.

Vahdeddin, **Sultan Birinci Abdülmecîd Han'ın** oğullarının en küçüğü ve kendisinden önce tahta geçen **V. Murat**, **II. Abdülhamit** ve **V. Mehmet Reşat**'ın küçük kardeşidir.

Daha çocuk denecek yaşlarda hem öksüz, hem yetim kalan **Sultan Mehmed Vahdeddin**, babası **Sultan Abdülmecid**'in kadın-hanım **Şayeste Kadın** tarafından büyütüldü.

Sultan Abdülaziz'in **saltanatı** sırasında henüz bir çocuk olduğu için oldukça serbest yetişti. Eğitim ve öğrenimi ile ağabeyi **Sultan İkinci Abdülhamid**, henüz **Padişah** değilken bile, yakından ilgilendi. **Sultan İkinci Abdülhamid**, saltanat yıllarında da bu tutumunu değiştirmedi, ona hep değer verdi ve onu korudu. Bu yüzden ağabeyinin saltanat yıllarında rahat bir hayat yaşadı.

Sultan Mehmed Vahdeddin, çok okurdu, okuduğunu iyi anlardı. Özellikle fıkıha ait eserler ilgisini çekmekteydi. Kitabeti ve imlâsı düzgündü. Zeki bir insandı, fikirlerini kâğıt üstüne aktarmakta zorluk çekmezdi. Çok

Veliaht Vahdeddin

nazik bir insan olan **Sultan Mehmed Vahdeddin**, **Viyana** seyahati sırasında hem yanındakileri hem de yabancıları, nezaketine hayran bırakmıştı. Az konuşur, daha çok dinlemeyi sever ve birisini dinlerken pür dikkat kesilirdi.

Sultan Mehmed Reşad, **Padişah** olduğu zaman, yaş bakımından **Sultan Mehmed Vahdeddin**'den daha büyük olan **Sultan Abdülaziz**'in oğlu **Yusuf İzzeddin Veliaht** idi.

Veliaht Yusuf İzzeddin'in, **1 Şubat 1916** tarihinde bir yurt dışı seyahatine çıkacağı gün henüz aydınlatılamayan bir şekildeki intiharı üzerine **Veliahtlığa** bu sefer **Sultan Mehmed Vahdeddin** getirildi.

Sultan Mehmed Vahdeddin, **Veliaht** olarak bulunduğu yıllarda, **Birinci Dünya Savaşı** çıktı. Savaş sırasında **Osmanlı Devleti'nin Veliahtı** olarak **Almanya**'ya resmî bir ziyarette bulundu. Bu seyahatinde yanında **Mustafa Kemal** de kendisine eşlik etmişti.

Veliaht Mehmed Vahdeddin, **Sultan Mehmed Reşad**'ın **3 Temmuz 1918** tarihinde ölümü üzerine 57 yaşında tahta çıktı.

4 Temmuz 1918 tarihinde 57 yaşında **Sultan Altıncı Mehmed Vahdeddin** adı ile **Otuzaltıncı Osmanlı Padi-**

Vahdeddin

şahı, son ve **Yüzbirinci İslam Halifesi** oldu.

Sultan Altıncı Mehmed Vahdeddin'in tahta çıkışından kısa bir süre sonra şöyle dediği anlatılır:

"Ben bu makam için hazırlanmadım. Çocukluğumdan beri vücutça rahatsız olduğumdan gereğince tahsil edemedim. Yaşım kemale erdi, dünyada bir emelim kalmadı. Biraderle hangimizin evvel gideceğimiz malum olmadığından bu makamı bekleyişte değildim. Fakat takdiri ilahi böyle teveccüh etti, bu ağır vazifeyi üzerime aldım. Şaşırmış bir haldeyim, bana dua ediniz."

Veliaht Mehmed Vahdeddin, **saltanata** geçtiğinde ilk işi **ordu** ve **donanmaya** bir "**Hatt-ı Hümayun**" göndererek **Başkomutanlığı** üzerine aldığını bildirdi. Aynı zamanda **Enver Paşa'nın Başkumandan Vekili** ünvanını, **Başkumandanlık Kurmay Başkanı** şekline çevirdi.

Tahta geçişi dolayısıyla hazırlanan bu "**Hatt-ı Hümayun**"da **Sultan Vahdeddin** şunları söylüyordu:

"Kabinede adaletin dağıtımı ve güvenliğin sağlanması konusunda daha fazla gayret harcanmasını, zorunlu gıda maddelerinin ucuzlatılması için acele önlem alınmasını, üretimin arttırılmasını, siyasi suçluların af edilmesini, savaş bölgesi dışındaki sıkıyönetimin kaldırılmasını, dev-

let hizmetinde çalışacak olanların namuslu kimselerden seçilmesini, kanuni bir sebep olmadıkça kimsenin işinden uzaklaştırılmaması…"

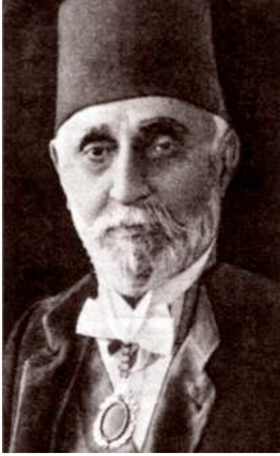

Talat Paşa

Bu istekler ve yeni icraatı **Padişah'ın** devlet işlerinde ve memleket meselelerinde aktif bir yol tutacağının açık bir deliliydi. Ancak bu sıralarda Birinci Dünya Savaşı'nın korkunç neticeleri alınmak üzereydi. Nitekim **Birinci Dünya Savaşı** yenilgimizle bitti. **8 Ekim 1918**'de savaşın kaybedileceğinin anlaşılması üzerine **Talat Paşa** başkanlığındaki **İttihat ve Terakki Kabinesi** istifa etti. **İzzet Paşa**'nın "**artçı**" kabinesinin de kısa sürede istifası üzerine **Padişah** yaşlı diplomat **Tevfik Paşa'yı 13 Kasım 1918** tarihinde **Sadrazamlığa** getirdi.

Mustafa Kemal Paşa ile **Vahidettin**'in yolları, ilk kez, **Mustafa Kemal Paşa'nın** şiddetle karşı çıktığı bu atama nedeniyle ayrıldı.

Tevfik Paşa Hükümeti mütarekeyi izleyen zor günlerde pasif kaldı. Bunun üzerine **Padişah Vahidettin 4 Mart 1919**'da eniştesi **Damat Ferit Paşa**'yı hükümeti kurmakla görevlendirdi.

Dönemin önde gelen kişilerince "**deli**" ya da "**bu-**

Amet Tevfik Paşa

dala" olmakla suçlanan bu zat, ulusal konulardaki aşırı duyarsızlığı ile ünlüydü.

Birinci Dünya Savaşı, **30 Ekim 1918** tarihinde, **Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda Bahriye Nazırı Hüseyin Rauf** (*Orbay*)'ın **Başkanlığını** yaptığı **Osmanlı Heyeti** ile **İngiliz Amiral Calthorp**'un **Başkanı** olduğu **İtilâf Devletleri Heyeti** arasında imzalanan **Mondros Ateşkes Antlaşması** ile silahlı çatışma sona ermiş oldu.

Dünya Savaşını bitiren bu antlaşma aslında çok ağır şartlar taşıyordu. **Mondros Ateşkes Antlaşması** aslında **Osmanlı Devleti** yıkılışı ve ortadan kaldırılması felsefesi üzerine bina edilmişti. **Mondros Ateşkes Antlaşması** aynı zamanda **İtilâf Devletleri'ne Osmanlı Devleti'nin** herhangi bir bölgesine, güvenliklerini tehdit edecek bir durum nedeni ile işgal hakkını tanımakta idi.

Mustafa Kemal Paşa bu **Antlaşma** ile ilgili olarak şunları söylüyordu:

"Osmanlı Hükümeti bu Antlaşma ile kendini kayıtsız şartsız düşmana teslim etmeye muvafakat etmiştir.

Yalnız muvafakat etmiş değil, düşmanların memleketi istilâsı için onlara muaveneti (yardımı) de vaad eylemiştir.

Bu Antlaşma olduğu gibi tatbik edildiği takdirde memle-

ketin baştan sona kadar işgal ve istilâya maruz olacağı şüphesizdir.”

Mondros Ateşkes Antlaşmasını İmzalayan Osmanlı Heyeti

Mondros Ateşkes Antlaşması’na dayanarak **İtilâf Devletleri**, bir **Barış Antlaşması’nın** imzalanmasını beklemeden, **Türk** topraklarını kendi aralarında bölüşmeye giriştiler. Çünkü **Mondros Ateşkes Antlaşması’nın 7. maddesi**, bütün bir memleketin işgali için **İtilâf Devletleri’ne** her türlü imkânı veriyordu.

Bir de **Mondros Ateşkes Antlaşmasının** başlıca hükümlerine şöyle bir göz atalım:

1- Çanakkale ve İstanbul Boğazları’nın açılması, Karadeniz’e serbestçe geçişin temini ve Çanakkale ve Karadeniz istihkâmlarının İtilâf Devletleri tarafından işgali sağlanacaktır.

2- Osmanlı sularındaki bütün torpil tarlaları ile torpido ve kovan mevzilerinin yerleri gösterilecek ve bunları taramak ve kaldırmak için yardım edilecektir.

3- Karadeniz’deki torpiller hakkında bilgi verilecektir.

4- İtilâf Devletleri’nin bütün esirleri ile Ermeni esirleri kayıtsız şartsız İstanbul’da teslim olunacaktır.

Osmanlı Pota İdaresinin Mondros Ateşkes Antlaması Pul Serisi

5- Hudutların korunması ve iç asayişin temini dışında, Osmanlı ordusu derhal terhis edilecektir.

6- Osmanlı harp gemileri teslim olup, belirlenecek Osmanlı limanlarında gözaltında bulundurulacaktır.

7- İtilâf Devletleri, güvenliklerini tehdit edecek bir durumun ortaya çıkması halinde herhangi bir stratejik yeri işgal etme hakkına sahip olacaktır.

8- Osmanlı demiryollarından İtilâf Devletleri istifade edecekler ve Osmanlı ticaret gemileri onların hizmetinde bulundurulacaktır.

9- İtilâf Devletleri, Osmanlı tersane ve limanlarındaki vasıtalardan istifade sağlayacaktır.

10- Toros Tünelleri, İtilâf Devletleri tarafından işgal olunacaktır.

11- İran içlerinde ve Kafkasya'da bulunan Osmanlı kuvvetleri, işgal ettikleri yerlerden geri çekilecekler.

12- Hükümet haberleşmesi dışında, telsiz, telgraf ve kabloların denetimi, İtilâf Devletleri'ne geçecektir.

13- Askerî, ticari ve denizle ilgili madde ve malzemelerin tahribi önlenecektir.

14- İtilâf Devletleri kömür, mazot ve yağ maddelerini Türkiye'den temin edeceklerdir. Bu maddelerden hiç biri ihraç olunmayacaktır.

15- Bütün demiryolları, İtilâf Devletleri'nin zabıtası tarafından kontrol altına alınacaktır.

16- Hicaz, Asir, Yemen, Suriye ve Irak'taki kuvvetler, bölgeye en yakın İtilâf Devletleri'nin kuvvetlerine teslim olacaktır.

17- Trablus ve Bingazi'deki Osmanlı subayları en yakın İtalyan garnizonuna teslim olacaktır.

18- Trablus ve Bingazi'de Osmanlı işgali altında bulunan limanlar İtalyanlara teslim edilecektir.

19- Asker ve sivil Alman ve Avusturya uyruğundan olanlar bir ay zarfında Osmanlı topraklarını terk edeceklerdir.

20- Gerek askerî teçhizatın teslimine, gerek Osmanlı Ordusunun terhisine ve gerekse nakil vasıtalarının İtilâf Devletlerine teslimine dair verilecek herhangi bir emir, derhal yerine getirilecektir.

21- İtilâf Devletleri adına bir üye, iaşe nezaretinde çalışacak, bu devletlerin ihtiyaçlarını temin edecek ve isteyeceği her bilgi kendisine verilecektir.

22- Osmanlı harp esirleri, İtilâf Devletleri'nin nezdinde kalacaktır.

23- Osmanlı Hükümeti, merkezî devletlerle bütün ilişkilerini kesecektir.

24- "Altı vilâyet" adı verilen yerlerde bir kargaşa

olursa, vilâyetlerin herhangi bir kısmının işgali hakkına İtilâf Devletleri haiz bulunacaktır.

25- Müttefiklerle Osmanlı Devleti arasındaki savaş, 1918 yılı Ekim ayının 31. günü mahallî saat ile öğle zamanı sona erecektir.

Mondros Ateşken Antlaşması'ndan hemen sonra **Osmanlıları Birinci Dünya Savaşı'na** sokan **Talat, Enver** ve **Cemal Paşalar 3 Kasım1918** de yurt dışına kaçtılar.

24 Kasım 1918 tarihinde **Padişah, Daily Mail Gazetesi** muhabirine bir beyanat verdi. Daha sonra **Times Gazetesi'nde** de yayınlanan bu beyanatta, **Osmanlıların Dünya Savaşı'na** girmeleri sorumluluğunu **İttihat ve Terakki Fırkası'na** yüklüyor ve bu suretle felâkete onları sebep gösteriyordu.

Bu beyanatında şöyle diyordu:

"Osmanlı Devletinin harbe katılması adeta bir kaza neticesidir. Eğer siyasi vaziyetimizle coğrafî durumumuz ve ulusal çıkarlarımız ciddi bir şekilde dikkate alınsaydı, yapılan hatalı girişimin asla akılcı olmadığı açıkça anlaşılırdı. Maalesef o zamanki hükümetin basiretsizliği bizi bu açmaza sürükledi ve felâketimize sebep oldu. Eğer ben Makam-ı Saltanatta bulunsaydım bunların hiçbiri kesinlikle olmazdı."

Bu hareketinin sonucunda **İttihatçı liderlerin** baskısından kurtulan **Sultan Vahideddin**'in elinde, ancak düşmanlara teslim edilmiş bir milleti idare etmek kaldı.

<u>**Sevr Anlaşması sürecine gelince:**</u>

Ana hatları **İtilaf Devletleri'nce 24 Nisan 1920**'de **San Remo Konferansı'nda** kararlaştırılan **Sevr Antlaşması, 11 Mayıs 1920**'de incelenmek üzere **Osmanlı Hükümetine** verilmişti.

Bu **antlaşmanın** kabulünü kolaylaştırmak ve **Sevr hükümlerini** uygulamak üzere, **İtilâf Devletleri'nin** teşvik ve desteği ile **15 Mayıs 1919** tarihinde **İzmir ve çevresine** çıkan **Yunan ordusu** da **23 Haziran 1920**'de hem **Anadolu**'da hem de **Trakya**'da yeni yeni saldırıya geçti.

Bursa'nın, **Balıkesir**'in, **Uşak**'ın, **Aydın**'ın ve **Nazilli**'nin ardı ardına işgali ile **Sevr Antlaşması'nın** uygulanmasını sağlamak ve **Antlaşma** maddelerinde herhangi bir değişikliğe meydan vermemek, bu saldırıda esas amaç olmuştu.

Sultan Vahdeddin'in Başkanlığında toplanan **Şura-ı Saltanat 22 Temmuz 1920**'de ***"Zayıf bir var oluşu, yok olmaya tercih edilmeye değer"*** görerek **Sevr Antlaşması-nın** onanmasına karar vermiştir.

Serv Antlaşmasına Göre Türkiye Haritası

Tevfik Paşa'nın, Türk topraklarını parçalayan, Türk'ün **ulusal** şeref ve onuru ile bağdaşmayan bu **antlaşmayı** imzalamaması

üzerine, **Damat Ferit Paşa** tarafından görevlendirilen **Reşat Halis Bey, Hadi Paşa** ve **Rıza Tevfik** (Bölükbaşı) **Bey, Sevr Antlaşması'nı 10 Ağustos 1920**'de imzaladılar.

Sevr Antlaşması'na göre, **Osmanlı Devleti** parçalanıyor, **Türk Milleti** de bir yerde yaşama hakkından yoksun bırakılıyordu.

* **Trakya** (**Rumeli**) sınırımız aşağı-yukarı **İstanbul ilinin hudutları** olarak belirleniyordu.

* **Batı Anadolu (İzmir ve havalisi) Yunanlılara** veriliyordu.

* **Güney sınırı** ise, **Mardin**, **Urfa**, **Gaziantep**, **Amanos dağları** ve **Osmaniye'nin kuzeyinden** geçmekte ve bu sınırın güneyi **Fransa**'ya bırakılmakta idi.

* **Doğuda**; **Doğu Bayazıt**, **Van**, **Muş**, **Bitlis** ve **Erzincan**'ı içine alan bir **Ermenistan**,

* Ayrıca **Irak ve Suriye** arasında bir **Kürdistan Devleti** kurulacaktı.

Bunun dışında, **Türkiye**'ye bırakılan topraklar bir takım nüfus bölgelerine ayrılmakta; **İtalyanlar Antalya** ve **Konya**, **Fransızlar**; **Adana**, **Sivas** ve **Malatya Bölgesi** üzerinde, **İngilizler** de **Irak**'ın Kuzey kısmında nüfuz bölgeleri oluşturmuş olacaklardı.

İstanbul'da ise;

* **Hükümet** ve **Padişah** burada oturacak,

* **İstanbul Uluslararası** bir şehir olacak,

* "**Boğazlar'da ordusu, donanması, bütçesi ve organize kuruluşları ile bir komisyon**" bulunacaktı,

Dağıtılan Osmanlı Ordusu Askerlerinin Evlerine dönüşü

Türklere bırakılan bölge, egemenlik hakkı en ağır şekilde sınırlanmış, **Ankara** ve **Kastamonu illeri** ve dolayları idi.

Sevr'e göre, memleket içinde bulunan azınlıklar **Türklerden** daha fazla haklara sahip oluyor, vergi vermeyerek, askeri hizmet yapmayarak ayrıcalıklı bir konumda bulunuyordu.

Türk Uyruğu'ndan çıkanlar birçok yükümlülüklerden kurtuluyorlar, yeniden hiçbir kimsenin **Türk Uyruğu'na** de girmesine de izin verilmiyordu.

Devletin askerî gücü, her bakımdan sınırlanarak en fazla **50.700** kişi olacak; ayrıca tank, ağır top, uçak bulunmayacaktı.

Askerlik de gönüllü olacak, **donanma** ise **7 gambot** ve **6 torpidodan** ibaret olup, donanmada denizaltı bulunmayacaktı.

Diğer taraftan malî ve ekonomik hükümler, **Osmanlı Hükümeti** ile **Meclisin** (Meclis-i Mebusan) yetkilerini hiçe saydıracak şekilde sınırlayıcı ve külfet teşkil eder konumda olup, "**Osmanlı Devleti'ni İtilâf Devletleri'nin Müşterek Sömürgesi**" haline getiriyordu.

İngiliz, **Fransız** ve **İtalyan Devletleri'nin** temsilcile-

İstanbul, 17 Nisan 1919

rinden kurulu **Mali Komisyon, Osmanlı Devleti'nin** gelir ve giderlerini düzenlemekte ve devletin yetkilerini, "**Devlet**" sıfatı ile bağdaştırılmayacak şekilde bağlamakta idi.

Sevr Antlaşması'nın Osmanlı Hükümeti'nce imzalanması, **Anadolu**'daki **Mustafa Kemal Paşa'nın** başlattığı **Ulusal Kurtuluş** mücadele azmini güçlendirmiş, halkın **İstanbul Hükümeti'nden** ümitlerini kesmesine neden olmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 19 Ağustos 1920 tarihli toplantısında, **Sevr Antlaşması'nı** imzalayan ve bunu onaylayan **Şura-ı Saltanat**'ta bulunanları "**Vatana ihanetle**" suçlayarak vatansız sayılmaları kararını almıştır. Aynı zamanda **Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti** bu **antlaşma**'ya kendini hiçbir şekilde bağlı görmediğini de ilan etmiştir.

Böyle bir süreçte Ulusal Kurtuluş Mücadelesi:

Bildiğimiz gibi **Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'na Almanya**'nın yanında katılmıştı.

Ağır ve yorucu savaşlardan çıkmış **Osmanlı Güçleri,**

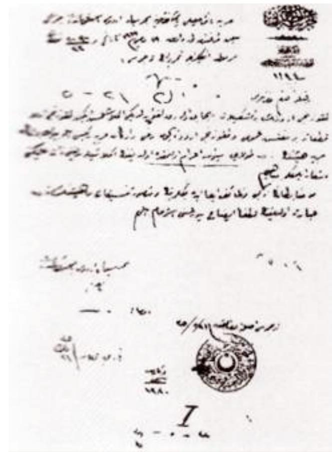
savaş sırasında kahramanca çarpışmalarına, büyük başarılar elde etmiş olmalarına rağmen, düşman kuvvetlerinin tüm yurdu işgal etmelerine karşı koyamamışlardı.

Bu sürecin sonunda imzalanan **Mondros Ateşkes Antlaşması** ve **Sevr Antlaşması**, **Osmanlı Devleti'ni** tamamen yok etmeye, **Türk Yurdunu** parçalamaya ve paylaşmaya yönelik özel olarak hazırlanmıştı. Bunların ardından **Sultan Mehmed Vahdeddin**, **Osmanlı Meclisi'nin** *(Meclis-i Mebusan'ın)* toplanmasına karar verdi. Toplanan **Meclis**, düşman devletlerin görüşleri dışında bir karar alarak, **Misak-ı Millî**'yi kabul etti. Bunun üzerine **İngilizler İstanbul**'u resmen işgal edip **Osmanlı Meclisi'ni** *(Meclis-i Mebusanı)* dağıttılar.

19 Mayıs 1919 yılında **Samsun**'a çıkarak **Ulusal Kurtuluş Mücadelesi** hareketini başlatan **Mustafa Kemal Paşa ve Arkadaşları Anadolu**'daki direniş hareketini örgütlediler.

Kongreler, **Kuva-yı Milliye** direnişleri gerçekleştirildi. Nihayet **23 Nisan 1920**'de **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ankara**'da açılmasına karar verildi.

Türk Milleti, canını ve malını hiçe sayarak girdiği **Ulusal Kurtuluş Sava-**

General Milne'nin Osmanlı Nazırana Gönderdiği Yazı
İstanbul, 19 Mayıs 1919

Vahdettin'in İngiltere'den Sığınma Talebi Mektubu

şı'ndan muzaffer çıkmış, düşmanlar vatan topraklarından atılmıştı. **Başkomutan Mustafa Kemal Paşa** idaresinde büyük bir zafer kazanılmıştı. Yeni kurulan **Türkiye Büyük Millet Meclisi "Saltanatın Kaldırılması"** ve **"Osmanlı Hanedanının Türk topraklarından Çıkarılması"**'nı istemişti.

***

Kazanılan Kurtuluş Savaşı ve Saltanatın Kaldırılması Kanunu üzerine Sultan Vahdettin'in tavrı ve Hareketi:

Hayatını tehlikede gören **Sultan Mehmed Vahdeddin, İstanbul**'daki işgal kuvvetleri komutanına başvurarak **İngiliz Devleti'ne** sığınmak istediğini bildirdi.

Nihayet, **17 Kasım 1922** sabahı **İstanbul**'dan **Malaya** isimli bir **İngiliz** zırhlısı ile ayrıldı. Saraydan ayrılışından sonra **Vahdeddin,** önce **Malta**'ya, daha sonra **Hicaz**'a gitti. **Mekke**'de bir süre kaldıktan sonra **İtalya**'nın **San Remo** şehrine giderek vefatına kadar orada kaldı.

<u>Acı Son:</u>

Vahdettin ve Yanındakiler Malta'da Karaya Çıkarken

Sultan Mehmed Vahdeddin, **San Remo**'da kalp yetmezliğinden dolayı **15 Mayıs 1926** günü **65** yaşında vefat etti. Vatan topraklarına gömülmek en büyük arzusuydu.

Ancak bunun mümkün olmayacağını bildiği için en azından halkı **Müslüman** olan bir ülkenin topraklarına gömülmek istemiş ve **Şam**'daki **Selâhaddin Eyyubi Türbesi'ni** seçmişti ve bu O'nun son arzusu olmuştu.

Cenazesi alacaklıların haciz koymaları yüzünden bir süre ortada kaldı.

Vahdettin'in Şam'daki mezarı

Ancak devrin **Suriye Devlet Başkanı Ahmed Nami Bey**, olayı duyunca çok üzüldü.

Kendisi Vahdettin'in bütün borçlarını ödeyerek, cena-

zesini **Suriye**'ye getirtti. Ancak toprağa verilmeyi çok arzuladığı **Selâhaddin Eyyubi Türbesi** doluydu. **Ahmed Nami Bey**, **Sultan Mehmed Vahdeddin**'in cenazesinin **Sultan Selim Camii**'nin bahçesine gömülmesini sağladı.

"MUSTAFA KEMAL'İN VAHDETTİN İLE TANIŞMASI!" (1) (2) (3)

Cevat Abbas (Güner)in anılarından:

İstanbul, 7 Ağustos 1918

1917 yılının **Kasım** ayının sonlarına doğru; **Almanya İmparatoru Wilhem** tarafından davet edilen **Sultan Mehmet Reşat**'ın yaşlılığı sebebiyle, yerine **Veliaht Vahdettin**'in gönderilmesi **Hükümetçe** kararlaştırılmıştı. **Askeri müşavirliğine de Ordu Kumandanı Mustafa Kemal Paşa** tayin ediliyordu.

(1) Cevat Abbas (Gürer)in Mustafa Kemal Paşanın Çanakkaleden beri yaveri anılarından sf.: 58.
(2) Yakınlarından Hatıralar - Sel Yayınları - 1955 - sf.: 67-70
(3) Atatürk - Yazan: Willy Sperco - sf.:

Vahdettin'in Çengelköy'deki Köşkü

Resmi muamele cereyan etmeden **İsmail Hakkı Paşa** beni çağırmış ve **Mustafa Kemal Paşa'nın** böyle bir memuriyetten hoşlanıp, hoşlanmayacağını sormuştu. Ben, **Mehmet Reşat**'ın yerine gelecek bir **Veliahtla Kumandanımızın** tanışmasını, çok yararlı gördüğümden:

- "Kumandanım, bildiğiniz gibi işsiz sıkılıp duruyor!... Almanya seyahati kendisini oyalar! Ancak, durumu bir defa da kendisine arz edeyim! Sonucu yine yüksek şahsınıza arz ederim!"

Şeklinde cevabını verdim ve hemen **Kumandanımın** evine vardım.

Mustafa Kemal Paşa ilk bakışta **Vahdettin**'in refakatinde gitmekten pek hoşlanmamışsa da **Alman Ordularını** yakından görmeyi ve **Alman Devlet adamları ve Kumandanlarıyla** temas etmeyi memleketi hesabına önemli bulmuş olduğundan, "***Başkumandan Vekilinin Uygun Gördüğü***" görevi memnuniyetle kabul edeceğini aynı gün **İsmail Hakkı Paşa'ya** arz etmemi yine bana havale etmişti.

Mustafa Kemal Paşa'nın Askeri Müşavirlik görevine

tayiniyle beraber kendisi, birinci rütbeden *"**Mecidi Nişanı**"* ile onurlandırılmıştı.

Tarih **Aralık** ayının **10**'u olmuştu. **Veliaht Vahdettin** ile refakatine memuriyeti dolayısıyla hareketten evvel görüşülmesi gereği **Başkumandan Vekili** önerdiğinden, **Veliaht Yaverliğinden** gün alındı ve **Polis Merkez Memuru Azmi Beyden** (Sonradan Erzincan Valisi) özel bir şekilde edindiğim küçük bir motorla **Çengelköy İskelesine** yanaştık. İskelede **Veliahtlığın** bir lando arabası, bizi **Veliaht Köşküne** götürdü.

Mustafa Kemal Paşa Osmanlı Veliahdını ilk defa görüyordu. Konuşmaları **40** dakikalık bir süreyi doldurmamıştı. Köşkten aynı vasıta ile iskelede bizi bekleyen motora geldik.

Veliaht ile görüşmesinden oluşan duygularını sormak için fırsat gözetliyordum. **Çengelköy İskelesi'nden Beşiktaş**'a bizi döndüren motorda yalnız kalır kalmaz:

*- "**Paşam!... Vahdettin'i nasıl buldunuz?**"*

diye sordum. Aldığım cevap şöyleydi:

*- "**Anlaşılır gibi değil! Gözlerini kapayıp, dervişçesine bir vecde dalar gibi, en basit bir söz için kafasını yoran bu adam, mirasının gururuna yaslanan bir zavallı rolünü, bilerek ya da bilmeyerek gösterdi. Henüz 'Memleket'** kelimesine **'Melmeket' diyen bir veliaht!... Gösterdiği kabiliyet ve durumda ise yabancılar karşısında bizi mahçup edeceğinden korkarım. Buna nasıl Askeri Müşavirlik yapacağımı bilemem.**"*

Mustafa Kemal Paşa'dan izin alarak şunları söyledim:

- "İstanbul Merkez Kumandanlığı İnzibat Bölüğü subaylığım sıralarında İkinci Veliaht bulunan Vahdettin'i görevim dolayısıyla tanımıştım. Bu zat Hükümet ve emniyet tarafından takip ettiriliyordu. Çoğunlukla mevkiini kaybetmiş Sadrazam Kamil Paşa'nın Saraçhane'deki Konaklarına gider ve saatlerce kalırdı. Zaman zaman bazı yangınlara gelir, halk arasında görünürdü. Bence size gösterdiği kabiliyetinden başka bir kabiliyette olduğunu zannediyorum."

Bunun üzerine **Mustafa Kemal Paşa:**

- "Bakalım seyahatimizde ne olduğunu daha yakından göreceğiz."

***

Almanya'ya, hatırımda kaldığına göre **14 Aralıkta** özel bir trenle hareket edildi. **Sirkeci Garından** büyük bir merasimle ağırlanmıştık.

Hareketimizden biraz sonra, **Veliaht Vahdettin, Mustafa Kemal Paşa'yı** salonuna davet edip saatlerce konuşmuşlardı. Sohbetleri yavaş yavaş senli benli bir samimiyet ve karşılıklı hürmet ve nezâket içinde devam etmişti.

Doğaldır ki trende yapılan 2. ve 3. görüşmelerden sonra **Mustafa Kemal Paşa, Veliaht Vahdettin**'i, her hal ve şekliyle tanıtmıştı. **Veliaht Vahdettin**; trendeki görüşmelerin birincisinde **Arıburnu** ve **Anafartalar** zaferlerini imâ ederek:

- "Büyük Atalarımızdan Fatih Sultan Mehmet Hazretlerinden sonra İstanbul'un 2. Fatih'i sizin yüce şahsiyetiniz olduğunu bilir ve sizin Yüce kişiliğinizi en çok

takdir edenlerden biriyim."

Gibi bir ön sözle **Mustafa Kemal Paşa'ya** iltifat etmekle kalmamış, serbest ve samimi konuşmalar arasında **Mustafa Kemal Paşa'nın** sigarasına kibrit tutacak kadar saygı ve nezâket göstermeyi ihmâl etmemişti.

Mustafa Kemal Paşa, bu görevden gün geçtikçe memnun oluyordu. Çünkü, yarının **Padişahı'nın**, memleket işlerindeki eksikliklerini tamamlamış ve artık onun görüş beraberliğine sürüklediğini sanmış ve fakat son derecede tehlikeli birisi olduğunu da yakından görmüştü.

"VELİAHT VAHDETTİN İLE MUSTAFA KEMAL PAŞA-NIN ALMANYA GEZİSİ..." (1) (2) (3) (4) (5)

Mustafa Kemal Paşa'nın Anılarından alınmıştır:

Mustafa Kemal Paşa; **Avrupa** gezisine birlikte çıkacağı **Veliaht Vahdettin** ile tanışmak için saraya çağrılır.

Mustafa Kemal Paşa anılarında özet olarak bu konuya değinerek der ki:

"Bu zat bir kez gözlerini kapadı, derin bir vecde daldı, neden sonra tekrar gözlerini açtı ve bize iltifat etti:

"- Sizinle müşerref oldum, memnunum!.."

Tekrar gözlerini kapadı, yanımdaki ***Naci Paşanın*** *yüzüne baktım. O da çok durgundu. Bir cevap vermeyip, bir*

(1) Vatan ve Hürriyet - Muhterem Erenli - Yapı ve Kredi Bankası Yayınları - Cilt: 1 - sf.: 125-138.

(2) Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.

(3) Milliyet Gazetesi İstanbul – 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.

(4) Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul 15.3.1926 ile 13.4.1926 tarihli sayıları.

(5) Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları Cilt: 3 – sf.: 17-100.

kez daha konuşma gücü olup, olmadığını anlamak için beklemeyi tercih etti.

***Veliaht** biraz sonra gözlerini açtı:*

*"**- Seyahat edeceğiz, değil mi?**" dedi.*

Ben çok sıkılmış, çok azap çekmiş bir halde:

"- Evet!... Seyahat edeceğiz!.." dedim.

***

*Trenimiz **İstanbul**'dan hayli uzaklaşmış, **Trakya** topraklarında ilerliyorduk. Bir zat geldi ve şöyle dedi:*

"- Efendimiz sizi salona davet ediyor!.."

*Doğrusu bu davet beni memnun etti. Yarınki **Padişahı** yakından incelemek fırsatlarından birincisi bahşediliyor, demekti.*

*Salona girdiğimde **Vahdettin**'i ayakta, beni bekler buldum.*

*Oturdu ve bana oturmak için yer gösterdi. Bu dakikada, **sarayında** çoğunlukla gözleri kapalı konuşan kişiyi büsbütün bir başka durumda buldum.*

Tam aksine gözlerini pek kuvvetli açmış ve dikkatle bana bakıyordu. Nutuk söyler gibi, şu tarzda bir beyanda bulundu:

"- Affedersiniz, Paşa Hazretleri!... Birkaç dakika öncesine kadar kiminle seyahat etmekte olduğumu bana açıklamamışlardı. Ancak trenin hareketinden sonra aldığım bilgi üzerine uzaktan çok tanıdığım ve takdir ettiğim bir komutanımızla beraber bulunduğumu anladım. Ben sizi çok iyi bilirim. Arıburnu'nda ve Anafartalar'da yap-

tığınız bütün icraat ve kazandığınız başarılar tamamen bilgimiz altındadır. Siz İstanbul'u ve her şeyi kurtarmış Komutanımızsınız. Beraber seyahat etmekte olduğum için çok memnunum ve iftihar ediyorum."

***Vahdettin** bu sözleri çok ağır, fakat düzgün bir şekilde söylüyordu. Hayret ettim. Gereken cevapları verdim. Aramızda mükemmel, ciddi ve içten konuşmalar oldu.*

O gece için görüştüklerimizi yeter sayarak, kendisini fazla rahatsız etmek istemediğimi söyleyip, izin aldım.

***

*Büyük bir **Alman Karargahı'nın** bulunduğu küçük bir ilçeye gelmiştik. Orada **İmparator Hindenburg, Ludendorf** ve tüm **Karargah** mensubu, **Veliaht'ı** ve onun yanında bulunanları kabul ediyordu.*

***Kayzer**; **Veliaht**'a hatır sorduktan ve **Naci Paşa** aracılığı ile birkaç sözcük konuştuktan sonra **Veliaht Vahdettin**'e şöyle dedi:*

"- Yanınızda bulunanları İmparator'a tanıtmanız gereklidir."

***Veliaht** beni **İmparator'a** tanıttı. Bir eli göğsü üzerindeki düğmelerin arasına sokulmuş olan **İmparator**, diğer eliyle benim elimi tuttu ve yüksek sesle **Almanca** olarak şu sözler ağzından döküldü:*

"- 16. Kolordu!... Anafarta!.."

*Bütün hazır bulunanlar, **İmparator'un** bu uyarısı üzerine bana döndüler.*

*Ben ise **Kayzer**'in ne demek istediğini anladığımdan*

Veliaht Vahdettin ve Mustafa Kemal Almanya Seyahatinde

biraz sıkıldım ve önüme baktım.

***İmparator**, benim bu mahcup ve alçakgönüllü durumumdan kuşkulanarak, yanlış bir hitapta bulunmuş olması ihtimalini düşünmüş olsa gerek ki, dönüp bana şöyle dedi:*

"- Siz 16. Kolordu Komutanlığı ve Anafartalar'ı yapmış olan Mustafa Kemal değil misiniz?"

***Almanca** sorulan bu suale **Fransızca** cevap verdim:*

"- Evet Ekselans!.."

*Bu sözcükler ağzımdan çıkınca anladım ki, büyük bir hata yapmıştım. **Sör** yahut **Kayzer** demek gerekirdi. Ne yalan söyleyeyim, insan dilini alıştırmadığı şeyleri söylemekte zorluk çekiyor. Bu benim işlediğim ilk hata da değildir. **Bulgaristan Kralı Ferdinand** ile ilk defa karşı karşıya geldiğim zaman da aynı hatayı yaptığımı hatırlarım.*

*Türk konukları bir akşam **Alman İmparatoru'nun** yemeğine davet edilirler. Salonda **Alman Orduları Başkomutanı Hindenburg** ve **Genelkurmay Başkanı General Ludendorf** da vardır.*

*O sırada **Alman orduları Fransız** cephesinde saldırıya geçmişlerdir. **Mustafa Kemal Paşa, Hindenburg** ile yaptığı görüşmede bir düşüncesini şöyle açıklar:*

"- Ekselans!... Almanların Türkiye'de askeri komu-

taya fazla önem verdikleri kanısındayım!..”

*Bu soru üzerine **Hindenburg** şöyle der:*

“- Almanya'nın en büyük komutanlarından biri olan Falkenhayn'a Türkiye'de görev vermiş olması, Türk askeri ve politik yönetimine verdiği önemin bir örneğidir.!..”

*Sözü edilen **Generali** ve yeteneğini çok iyi bilen **Mustafa Kemal Paşa, Alman Başkomutanının** düşüncesini benimsemez ve şöyle cevap verir:*

“- Eğer General Falkenhayn büyük bir Komutan olsaydı, bu ölüm kalım savaşında Almanya onu kendi orduları için saklardı!..”

***Hindenburg** cevap vermez. **Veliaht** söze karışarak yakınır:*

“- Suriye'deki durumumuz her gün kötüleşmektedir!..”

***Hindenburg** görüşünü şöyle açıklar:*

“- Bir süvari birliği savaş hattına ulaşmıştır. Durum düzelecektir'...”

***Mustafa Kemal Paşa**, gene aynı düşüncede olmadığını, söz isteyerek şöyle anlatır:*

“- Benim söyleyeceklerim, sizin aldığınız raporlara uymayabilir. Fakat emin olabilirsiniz ki, gerçeğe uygundur. Suriye'de durum düzelmiş değildir. Bunu kabul ediniz!... Sonra Mareşal, siz önemli bir saldırı yapıyorsunuz ve sanmam ki, buna çok bel bağlamış olasınız. Yalnız bana açıklar mısınız, güvenle umduğunuz hedef ve amaç nedir?”

Büyük ve ihtiyatlı bir asker kişiliğiyle **Hindenburg***, bu soruya da cevap veremez!....*

Mustafa Kemal Paşa*, bu olayı anlatırken şöyle der:*

"- Benim bu teklifsiz durumum, belki de İmparator'un sofrada bize sunduğu o nefis şampanyaların etkisi ile oldu!...

Mareşal Hindenburg*, sorusunu cevaplayamadığı* **Mustafa Kemal Paşa'ya***, üzerinde sigaralar bulunan masayı işaret ederek, zarif ve nazik bir şekilde şöyle der:*

"- Ekselans, size bir sigara ikram edebilir miyim?"

Bir sigara verir. O sırada, az ötede **Vahdettin ve Naci Paşa; Kayzer** *ile konuşmaktadırlar. Fakat* **Kayserin** *dikkati* **Hindenburg** *çektiği için sorar:*

"- Ne diyor?"

"- Bir şeyler."

Onların bu konuşmasını fırsat **bilen Mustafa Kemal Paşa, Vahdettin***'in yanına giderek, ona şöyle der:*

"- Gerçeği anlıyor musunuz? Karşınızdaki adam, Almanya İmparatoru'dur. Benim size arz ettiğim kuşkuları açıklayan tek bir kelime söyledi mi?"

"- Hayır."

"- Siz konuşmaya ciddiyetle, tüm endişeleri İmparator'a söylemekten çekinmeyiniz. İnançlıyım ki, o sizden çok memnun olmayacaktır. Fakat hiç olmazsa, Türkiye'de gerçeği görmüş olanların bulunduğuna inanacaktır."

Veliaht *masum bir tavırla şöyle der:*

"- Öyle yapıyorum!.."

Veliaht Vahdettin Mustafa Kemal ile Almanya'da

***

Mustafa Kemal Paşa, Almanya *gezisi anılarına şöyle devam ederek der ki:*

"Bize haritada gösterilen cephe durumunu yerinde görmek istedik. Kabul ettiler ve asıl ateş cephesine gittik. Bizi karşılayan, bize saygıda bulunan büyük, küçük ***Komutanlarla*** *karşılaştık.* ***Cephenin komutanı*** *bize genel durumu anlattı. Ben elde ettiğim haritaya bakarak ateş hattının bir noktasına yürüdüm. Bir ağacın dibine geldim. Orada genç bir subay, ağaç üzerinde gözetleme yapıyordu. Bizi görünce indi. Gördüklerini anlattı. İzin isteyip, ben de ağaca çıkarak gözetleme yaptım. Söylenenlerin aynısını gördüm. Fakat asıl söz konusu olması gereken konu ile çelişki içindeydi.*

Bu nedenle sordum:

"- Bu düşman durumu karşısında, gücünüz, tertibatınız, yedekleriniz nedir? Lütfen bana açıklar mısınız?"

Ateş hattına saf olan subayı, ***komutanları*** *gerçek durumu söyledi. O zaman yine sordum:*

"- O halde tehlikedesiniz!.."

"- Öyle!.." *dedi.*

Bize refakat eden bir ***kolordu komutanı****, günlerden sonra benimle ilk kez ilgilenir göründü ve sordu:*

“- Siz Veliaht’ın Yaveri misiniz?”

“- Hayır!..”

“- Askeri durumlardan çok iyi anlıyorsunuz. Türkiye’de herhangi bir kuvvete kumanda ettiniz mi?”

“- Evet!..”

“- Kesinlikle alaya kadar komuta etmiş olacaksınız!..”

“- Alaya önceden komuta ettim!..”

“- Tümene komuta ettiniz mi?”

“- Evet!..”

“- Beni bağışlayın. Kolordu komutanıyım ve sizin babanız yaşındayım. Lütfen en son komuta ettiğiniz kuvveti söyler misiniz?”

Bu iyi adamı meraktan kurtardım.

Verdiğim cevap, **Alman kolordu komutanını,** *benim tahmin etmediğim kadar duygulandırdı ve dedi ki:*

“- Bağışlayınız bizi!... Şimdiye kadar size yanlış hitap ediyormuşum!... Demek siz ‘Ekselans’sınız!..”

Ardından da, **Alman ordusunda kolordudan** *büyük kuvvetlere kumanda edenlere* **EKSELANS** *denildiğini açıkladı.*

Bu iyi kalpli askerin, konuk olduğumuz sürenin sonuna kadar, yaş farkını unutarak bize çok saygılı olduğunu söylemek isterim.

***

***İmparatorluk karargahı** olarak kullanılan otelin içinde, **Veliaht** odasında **Vahdettin, ben ve Naci Paşa** konuşuyoruz.*

*Bütün gezimiz esnasında benim **Veliaht**'a yakalarını açtığım genel ve çok önemli konular üzerindeyiz. **Başkomutanlık vekaletinin, Alman ordusuna** dayanarak yapmaya devam edeceğimiz fedakarlığın kesinlikle parlak bir başarıyla sona ereceği hakkında düşüncesi ile bu düşünceyi yurtta yaymaya çalışmaktaki mantıksızlığı açıklamaya ve kanıtlamaya çalışıyordum. Beni bu sözleri söylemeye götüren sebep, kısa sorum karşısında **Ludendorf**'un bu sonuçları **Allah**'a bırakan aldırmazlığı andıran durumuydu. Çok arzu ediyor ve çalışıyordum ki, yarının **Padişahı** tam yerinde benim dediklerimi çok iyi anlayabilsin. Bilmem neden böyle bir girişimde umutlu olmak istiyordum. Açıklamalarımı **Veliaht** onaylıyor ve uyandığına delalet eden işaretlerle karşılıyordu. Bir takım yüksek sesle konuşmalar otelin bütün boşluklarını doldurarak bizim bulunduğumuz salonun içine kadar geldi:*

"- Kayzer!... Kayzer!.."

*Kapı vuruldu. **Kayzer**'in **Veliaht Hazretleri'ni** ziyarete gelmekte oldukları bildirildi. **İmparatoru** karşılamaya koştuk. **Kayzer** salona girdi.*

*Hep beraber oturduk. **İmparator** gerçekten centilmence konuşuyordu.*

*Şu soru, yaklaşık olarak **Naci Paşa'nın** lisanı ile **İmparator'a** soruldu:*

"- Türkiye'nin Almanya'ya karşı sadakat ve vefasın-

dan, yakın gelecekte Alman müttefiklerinin mutluluğa kavuşacaklarından söz eden beyanatı, Osmanlı Devleti Şahaneleri'nin yarınını düşünmek zorunda bulunan kendisinde büyük bir rahatlık ve teselli uyandırdığını, ancak görünen durumun görüş ve incelemesini bir tarafa bırakarak, bir noktayı daha açıkça anlamak noktasındayım. Türkiye'nin can evine indirilen darbeler durdurulmaksızın ilerlemektedir. Eğer, bu darbeler başarıya ulaşırsa, Türkiye mahvolacaktır. Bu darbeleri durdurmak için yeterli güvence ifade eden beyanatınızı dinleyemedim. Lütfen bu konuda beni biraz aydınlatır ve tatmin buyurur musunuz?"

*Bu soru üzerine **İmparator** oturduğu sandalyeden derhal ayağa kalkıp şöyle bir hitapta bulundu:*

"- Türkiye'nin muhterem Veliahtı!... Anlıyorum ki, sizin aklınızı karıştıranlar vardır. Ben Almanya İmparatoru, size gerçekten gelecekteki başarılardan söz ettikten sonra, kuşkunuz kalır mı, kalmalı mı?"

*Yanında bulunduğum **Veliaht** hemen olumlu cevap vermekle beraber, endişesinin de kaybolmadığını söyledi.*

***İmparator**, kalktığı sandalyeye artık oturmadı ve bizi terk edeceğini nezaketle imâ etti.*

*Salonun kapısına doğru yürüdü. **Kayzer**, sola doğru giden bir koridordan yürüyecekti.*

*Ben **Kayzer**'in hoşuna gitmediğimi anladığım için, karşı koridora doğru ve biraz uzakta durdum.*

***İmparator, Veliaht**'ın ve sonra ona yakın bulunan **Naci Paşa'nın** ellerini sıkarak, uzağında bulunan bana baktı ve*

Avusturya, Karlsbad, 2 Temmuz 1918

döndüğü koridor yönünde yürümeğe başladı.

Benim elimi sıkmamıştı. İmparator'un hakkı vardı. ***Veliaht****'ın yanında bulunan herhangi bir* ***General'in*** *elini sıkmak için onun ayağına mı gelecekti?*

Gerekli değil midir ki, bu ***General, İmparator*** *tarafından eli sıkılmak onurunu kazanmak için biraz acele etsin.*

Bu kusurumu itiraf ederim.

Bilmem neden durgun, hareketsiz, sabit ve dalgın bir durum almıştım. ***İmparator*** *iki, üç adım yürüdükten sonra tekrar geri döndü, bana yaklaşarak dedi ki:*

"- Affedersiniz, sizin elinizi sıkmamıştım!.."

Elimi uzattım. Çok nazik ve yüce gönüllü iltifatlarına erişmiş oldum.

***

Veliaht Vahdettin, **5 Ocak 1918**'de bu geziden dönmüştür. Hasta olarak yurda dönen **Mustafa Kemal Paşa;** tedavi olmak ve dinlenmek için **Viyana**'ya ve oradan **Karsbad**'a gider.

5 Temmuz 1918'de **Osmanlı İmparatoru Sultan Reşat** ölünce, yerine **Veliaht Vahdettin** (VI. Mehmet) un-

vanı ile tahta geçer. **Padişah** olur.

Tedavide olan **Mustafa Kemal Paşa** derhal **İstanbul**'a çağrılır.

***

Mustafa Kemal Paşa bir gün, yalnız olarak **Padişah** ile görüşme isteğinde bulunur ve bu isteği kabul olunur. Şimdi özel olarak bu görüşmeyi **Mustafa Kemal Paşa'nın** anılarından aktarıyoruz:

*İlk görüşmemizdeki önerilerimi tekrarlamaya başladığım zaman **Vahdettin**, hemen fark ederek bana cevap verdi:*

"- Paşa!... Ben her şeyden evvel İstanbul halkını doyurmak zorundayım. İstanbul halkı açtır. Bunu sağlamadıkça alınacak her tedbir isabetsiz olur!.."

Bu cümlenin sonunda yine gözlerini kapadı!... Bir düşüncemi söylemekten kendimi alamadım ve dedim ki:

"- Çok doğru düşünüyorsunuz. Fakat, İstanbul halkını doyurmak için alınması gereken önlemler ve yapılması gereken girişimler Zatı Şahanenizi tüm yurdu kurtarmak için alınması gereken zorunlu ve acele önlemleri almaktan alıkoyamaz!...

***Padişah'ın** verdiği cevaba şu cümle karıştı:*

"- Ben gereken şeyleri Talat ve Enver Paşalar Hazretleriyle görüştüm!.."

*Bunu söyleyen zat, daha birkaç ay önce **Veliahtlığında**, **Talat ve Enver Paşalardan** nefret ettiğini anlatan ve bu adamların, yurdu mahvolmaktan başka bir sona götürmesi mümkün olmayan girişimlerini eleştiren **Vahdettin** idi.*

İstanbul, 24 Mayıs 1918

*Şimdi ise **Padişah ve Halife Vahdettin**, bu zatlarla görüşmüş, memleketin selameti için gereken önlemleri almış bulunuyordu.*

***Vahdettin** demek istiyordu ki;*

"- Siz görev ve yetkiniz üstünde benimle laubalilik mi etmek istiyorsunuz?"

*Bu amacı anladıktan sonra, **Vahdettin** karşısında benim vicdani görevim sona ermişti.*

Ayağa kalktım, izin istedim. Gözlerini kapadı ve hiçbir söz söylemeksizin elini uzattı.

***Pera Palas**'taki daireme geldim ve düşünmeye başladım. "**Hacı**" zannettiğimiz zatın koltuğu altında "**Haç**" çıkmıştı.*

Artık başka bir yol aramak gerekliydi!...

"İSTANBUL'DA SERİ TUTUKLAMALAR…"(1)

"Hazırlanan Kara Listeler"

İngiliz Yüksek Komiseri Londra'dan talimat beklerken, **İstanbul Hükümeti, Padişahın** da onayı üzerine eyleme geçer, **1919 yılı Ocak ayı** içinde **İstanbul**'da geniş çapta tutuklamalar başlar.

Mondros Ateşkes Antlaşmasını İmza eden Amiral Çalthorpe

24 Ocak 1919 günü **Amiral Calthorpe**, çok ivedi **Londra**'ya şunları iletir:

"Evvelki gün Sadrazam bana 160 ile 200 kişinin tutuklandığını bildirdi. Bu bir abartmadır sanıyorum ama bazı kişilerin tutuklandıkları kesindir.

Ermeni kırımından sorumlu olanlara gelince, bu konuda İçişleri Bakanı 60

(1) Amiral Calthorpe'un anıları

kişilik bir liste hazırlamıştır.

İstanbul'da bulunan bu kimseler bir baskınla yakalanacaklardır. Yakalanmaları, Padişah'ın pısırıklığı yüzünden gecikmiştir sanıyorum ama iş hızla gelişmektedir. Pek yakında suçlulara bir yumruk indirilirse hiç şaşmam. Eyleme geçmemizin tam zamanıdır, zaten çok gecikme oldu. Bu arada, kendiliğinden eyleme geçmesi için İçişleri Bakanı'na cesaret veriyor, haber toplayarak, kendisine yardımcı oluyorum."

İstanbul'da insan avı başlamıştır. Zemberek boşanmıştır. **Osmanlı İçişleri Bakanı** "**kara listeler**" hazırlar ve bunları önceden **İngiliz Yüksek Komiseri'ne** gösterir. Listedeki kişileri nasıl bir ani baskınla yakalatacağını anlatır, bu arada **İngiliz ajanlar** da haber toplar. **Osmanlı İçişleri Bakanı** özellikle **İngilizlerin** topladığı haberler, yaptığı istihbarat ve jurnallerle beslenir. Ne var ki, başlatılan insan avı, plansız, programsızdır.

Tevfik Paşa Hükümeti rastgele, doğulu yöntemlerle eyleme geçmiştir. İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiserliği'nin elinde de henüz ayrıntılı bir plan yoktur. Kimlerin yakalanacakları, hangi suçlarla, nasıl yakalanacakları, yakalandıktan sonra bu insanların ne yapılacağı açık seçik belli değildir.

"TÜRK HÜKÜMETİ'NE SADECE DESTEK VAADİNDE BULUNMAK YETERLİDİR" (1)

"Mütareke hükümlerine uymakta kusur etmek"

İngiliz Başbakanı Lord Curzon'un Amiral Calthorpe'a gönderdiği 5 Şubat 1919 tarihli talimat:

"158 ve 170 sayılı telgrafınızdan anladığıma göre, Türk Hükümeti'ni arzuladığımız yönde harekete geçirmek için herhangi bir baskıya gerek yoktur. Sadece kendisine destek vaadinde bulunmamız yetecektir.

O halde, aşağıdaki nedenlerden dolayı, sizce ya da ilgili komutanlarca teslim alınmaları gerekli görülecek Türk subayları ile görevlilerinin size ya da en yakın Müttefik komutanına teslim edilmeleri için hemen harekete geçmesi yönünde Türk Hükümeti'ne talimat vermelisiniz.

158 sayılı telgrafınızın son fıkrasında önerdiğiniz gibi kendisini destekleyeceğimiz konusunda Padişah'a güvence veriniz."

İngiliz Hükümeti Osmanlı Aydınları ve Komutan-

(1) Amiral Calthorpe'un anıları

ları için **7** çeşit suç sıralamıştır. Suçlar daha çok öç alma hırsıyla hazırlanmıştır, ön yargılıdır. Bu **7** sınıf suçun her biri alabildiğine uydurma, keyfi, kaypaktır.

"Mütareke hükümlerine uymakta kusur etmek" suçu, **İngilizlerin** keyfine göre yorumlanmaya elverişlidir.

Mütareke, **Türkiye**'nin paylaşılmasına, **Türk Ulusunun** kendi toprakları üzerinde bağımsız yaşama hakkının kaldırılmasına doğru yürütülmekteydi. Öyle olunca, bunu hazmedemeyecek her **Türk**, kolayca suçlanabilecek, askeri mahkemeye verilebilecekti. Yalnız bu suç bile, bütün Türklerde bir korku havası yaratmaya yetecekti.

İngilizler, ***"Türk savaş suçluları"*** kavramını icat ederken, **İttihatçı-İtilafçı** diye bir ayrım gözetme gereği içinde değillerdir. Böyle bir ayrım, olsa olsa **Padişah'ın** ve **Osmanlı Hükümeti'nin** kafasında yer almıştır. Aslında işin kolayına kaçan **Padişah ve Osmanlı Hükümeti**, **İngilizlere** dayanarak bir türlü baş edemedikleri **İttihatçıları** cezalandırmak kararındadır. **İngilizlerin** kararı ise asırlardır biriktirdikleri kinlerinin bir yansıması olarak **Osmanlı'yı** diğer tabiri ile **Türk**'ü cezalandırmaktır. Böylece **Londra** merkezli **İngiliz** icadı suçlarla, **İttihatçıların** yanında **İtilafçılar** da kolayca suçlanabilecekler ve tutuklanabileceklerdir.

Ancak kayıtsız, şartsız **İngiliz** uşaklığını kabul edebilenlerdir ki, "**suçsuz**" sayılabileceklerdir.

İngiliz Sömürgecilerinin istediği de budur:

Kayıtsız şartsız uşaklık!...

Kısacası, "**İngiliz Planı**" dediğimiz şey doğrudan

doğruya, **Türk Ulusu'nu** boyunduruk altına alma ve ellerinden gelirse **Anadolu** içlerine ve hatta "**Geldikleri yere – Orta Asya'ya**" sürme planıdır.

Yorum: Mondros Mütarekesi'nin imzalanması **Birinci Dünya Savaşı'ndan** yenik çıkmış kabul edilen **Osmanlı Devleti** için özellikle **İngilizlerin** eline büyük bir koz vermiş ve **Londra Hükümeti** bu kozu sonuna kadar kullanma kararına varmıştır.

Sinsice yapılan planlar ve özellikle o günlerde **Padişah'ın ve Osmanlı Hükümeti'nin** içinde bulunduğu siyasal ve ekonomik açmaz, **İngilizlerin** bu planlarını uygulaması konusunda adeta yardımcı olmuştur.

Bunun ardından **İngiliz** uşaklığını kabul etmeyen birçok **Türk** aydınının, siyasetçisinin ve hatta komutanının tutuklanması ve sürgüne gönderilmesi gündeme oturmuştur.

"BÜYÜK BİR YILDIRMA HAREKETİ VE BEKİRAĞA BÖLÜĞÜ…"(1) (2)

"Tutuklanan Aydınlar…"

1919 yılının ilk günlerinde, **Tevfik Paşa Hükümetinin** emri ile **İstanbul**'da bazı aydınların, siyasetçilerin tutuklanmasına başlandı. Böylece ülkede büyük bir yıldırma hareketi başlatılmıştır. **İstanbul**'da tutuklananlar çoğunlukla **Bekirağa Bölüğü** adı verilen **Harbiye Nezareti Cezaevi'ne** tıkılıyorlardı.

Ocak ayında başlayan tutuklamalar, **Şubat**, **Mart** aylarına doğru gittikçe artarak korkunç bir "**İnsan Avı**" biçimine dönüştürülerek büyük bir gözdağı verilmeye başlanmıştı.

Bekirağa Bölüğü de günden güne tıklım tıklım dolmaktaydı. Bu cezaevine tıkılan sözde "**Savaş Suçluları**" ileride ya **Malta**'ya sürülecekler ya da düzmece sıkıyöne-

(1).-Milli Mücadelede Mustafa Kemal – Cilt 1 – Yazanlar Mehmet Kaplan ve İnci Enginün – Kültür Bakanlığı Yayınları.

(2) İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası – 3 Şubat 1919 tarihli sayısından.

tim mahkemelerinde süründürüleceklerdi. İçlerinden ipe çekilenler bile olmuştur.

5 Ocak 1919 günü **Kırklareli Mutasarrıfı Hilmi Bey İstanbul**'da tutuklanıp, **Bekirağa Bölüğü'ne** yollanır.

6 Ocak 1919 günü **Çorum Jandarma Komutanı Mehmet Tevfik Bey, Trabzon Gümrük Memuru Mehmet Ali Bey** ile tüccardan iki kişi daha tutuklanır.

7 Ocak 1919 günü **İngiliz Yüksek Komiseri**, **Osmanlı Dışişleri Bakanı'yla** görüşür ve bir an evvel; "***Türk savaş suçlularını*"*nın cezalandırılmasını ister. İyi niyet yetmez, sonuç bekliyoruz*" der.

Aynı gün **Boğazlıyan Kaymakamı Mehmet Kemal Bey İstanbul**'da tutuklanıp, **Bekirağa Bölüğü'ne** yollanır.

Bu genç **Mülkiye Amiri** birkaç ay sonra, **Ermeni** yalancı tanıklarının sözlerine dayanan düzmece bir **Sıkıyönetim Mahkemesi'nce** idama mahkum edilerek, **Beyazıt Meydanı'nda** sözde ibret olsun diye, aslında başta **İngilizler** olmak üzere **işgal kuvvetlerine** yaranmak için idam edilmiştir.

13 Ocak 1919 tarihinde üç sivil memurla bir Teğmen **Bekirağa Bölüğü'ne** yollanır.

Böylece ilk tutuklamaların aksine bu sefer tutuklamalar daha yüksek görevlilere ve subaylara yöneliktir.

14 Ocak 1919 tarihinde eski **Sivas Valisi Sabit Bey**…

18 Ocak 1919 tarihinde eski **Musul Valisi Mehmet Memduh Bey**…

21 Ocak 1919 tarihinde yine eski **Sivas valilerinden Ahmet Muammer Bey…**

22 Ocak 1919 tarihinde yine eski **Diyarbakır Valisi Dr. Reşit Bey…**

30 Ocak 1919 tarihinde eski **Bursa valisi Ali Osman Bey** tutuklanır.

Ve bu arada 5 kişi daha yakalanıp **Bekirağa Bölüğü'ne** yollanırlar.

İngiliz Yüksek Komiseri, **Bekirağa Bölüğü'nün** hemen her gün yeni yeni sanıklarla dolmasını büyük bir sevinçle karşılar ve **Padişah** ve **Hükümeti'nin** tutumunu "*Pek memnuniyet verici*" gördüğünü **Londra**'ya bildirir ve aşağıdaki raporu yazar:

"Türk Hükümeti'nin tutuklamalara başlayarak, giriştiği hareket pek memnuniyet verici. Bunun çok iyi bir başlangıç olduğunu söyleyerek, sözlü olarak, hareketi onayladığımı bildirdim. İçişleri Bakanı'na yeni adlar vermek niyetindeyim.

Padişahın desteğiyle ayakta durabilen bugünkü hükümetin güçsüzlüğünü tamamen kabul ediyorum. Bu arada aleyhimizde bir akım gelişmektedir, bunun sonucu olarak kesinlikle bize karşı bir hükümet iş başına gelebilir.

Anadolu, İngiliz askeri bölgesi içinde kalmaktadır; ama Anadolu'da şimdilik kuvvetimiz yok…Bu bakımdan şimdiki Türk Hükümeti'yle, özellikle de bize dayanmak istediğine inandığım Padişah aracılığıyla iş görmemiz her zamandan daha fazla gereklidir sanırım. Bunu yapabil-

memiz için kendilerine biraz cesaret vermemiz gerek. Tutuklamaların, Padişah ile İçişleri Bakanı'nın eseri olduğu kanısındayım. Dışişleri Bakanı, bizim resmen istekte bulunmamıza değin, tutuklamaları geciktirmekten yanaydı. Şimdiye kadar, gerçekten önemli 40 kişi tutuklanmış bulunmaktadır."

Bekirağa Bölüğü'nün 1919 yılı **Ocak** ayı bilançosu kısaca budur. 40 kadar önemli tutuklu, ikinci derecedeki tutukluların ise sayısı belli değil. Ve bu henüz bir başlangıçtır.

***

"DİYARBAKIR VALİSİ REŞİT BEY'İN BEKİRAĞA BÖLÜĞÜ'NDEN FİRARI"(1) (2)

"Yakalanmaktansa beynime bir kurşun sıkarım…"

Bu arada **22 Ocak 1919** tarihinde **İstanbul**'da yakalanıp, **Bekirağa Bölüğü'ne** gönderilen eski **Diyarbakır Valisi Dr. Reşit Bey'in** suçu, **Diyarbakır**'a gönderildiği zaman orada "**Ermeni ihtilal kazanının**" patlama noktasına vardığını görmesidir.

25 Ocak 1919 tarihinde, **Bekirağa Bölüğü'nde** bir olay patlak verir. Tutuklulardan eski **Diyarbakır Valisi Dr. Reşit Bey**, cezaevinden kaçmayı başarır. Olaya hemen büyük çapta siyasi önem verilir.

İstanbul'daki **İngiliz Yüksek Komiseri**, idam ettirmeyi umduğu **Dr. Reşit Bey'in** kaçtığını duyar duymaz küplere biner.

İtilafçı İstanbul basını da, **Dr. Reşit Bey'in** kaçışını

(1).-Milli Mücadelede Mustafa Kemal – Cilt 1 – Yazanlar Mehmet Kaplan ve İnci Enginün – Kültür Bakanlığı Yayınları.
(2) İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası – 3 Şubat 1919 tarihli sayısından.

İttihat ve Terakki'nin bir tertibi olarak görür. Sorumluların en sert biçimde cezalandırılmalarını ister.

İstanbul polisi seferber edilir. **Dr. Reşit Bey'in** deyimiyle, "**Ermeni tazıları**" da polise katılır. Bu sıkı arama sırasında **Dr. Reşit Bey**, dost bildiği kimselerin evlerinde pek barınamaz.

Anadolu'ya geçmek ister ama bu düşüncesini gerçekleştiremez. Dostları kendisine teslim olması için öğüt verirler. Sinir krizleri geçirir adeta. Saklandığı evden dışarı çıkar **Beşiktaş** tarafında tanınır.

İçlerinde **Ermenilerin** de bulunduğu polisler peşine düşerler. **Beşiktaş** ile **Nişantaşı** arasındaki bayırda, etrafını sararlar. **Dr. Reşit Bey**, yakalanacağını anlar, beynine bir kurşun sıkarak, yaşamına son verir.

Cebinden vasiyetname niteliğinde şöyle bir mektup çıkar:

"Pek sevgili refikam ve çocuklarım.

Firarımdan dolayı(…) Muhafız Paşa ile Polis Müdürü bütün şiddet ve kuvvetleriyle beni arıyorlar. Ermeni tazıları da bunlara iltihak etmişlermiş. Gayretsiz ve hissiz bazı dostlarımın ihmali, programımı sekteye uğrattı.

Utanmadan, teslim olmaklığımı tavsiye ediyorlar. Neticeyi karanlık görüyorum. Yakalanıp, hükümetin oyuncağı, düşmanlarımın eğlencesi olmamak için, son dakikada intihar etmek fikrindeyim.

Rövelverim *(tabancam)* ***bir dakika yanımdan ayrılmıyor ve hazırdır. Hayatımın bence hiçbir kıymeti kalmadı. Bir müsait vakitte milletime son vazifemi yapar ve haya-***

tımın bakiyesini tamamiyle size hasr ve tahsis ederim ümidiyle yaşamak isterdim.

Ne çare, her istenilen olmadı. Sizi milletim için ihmal ettim. İstikbalinizi düşünemedim. Herkes beni Ermeni malı ile zenginleşmiş biliyor. Halbuki sizi temin-i maişetten aciz bırakıyorum. Bu da talihin bir cilvesi…"

İngiliz Yüksek Komiseri, **Dr. Reşit Bey** olayının böyle bir dramla sonuçlanmasından memnun kalır.

Amiral Calthorpe'un Babıali üzerindeki baskısı boşa gitmemiştir. Bir **ittihatçı**, bir "**savaş suçlusu**" yok edilmiştir.

Dr. Reşit Beyin Beşiktaş sırtlarında bir av hayvanı gibi kovalanması ve intihara zorlanmasıyla öteki "**Savaş Suçlularına**" da bir ders verilmiş olduğu düşünülür.

Amiral Calthorpe, **Londra**'ya şunları teller:

"Tutuklamaların etkisi, her bakımdan fevkalade oldu. Hiç değilse İstanbul'da İttihat ve Terakki Komitesi'nin yıldırıldığını sanıyorum. Dr. Reşit Bey 6 Şubat'ta tekrar yakalandı ve onun üzerine intihar etti"

***

Yorum: Görüldüğü gibi **İngilizlerin** planı tıkır tıkır işlemektedir. Doğaldır ki, bu başarının ana temeli İngiliz baskısı altında her geçen gün daha da bunalan **Osmanlı Hükümeti'dir.**

Ama ne yazıktır ki, bu uygulama zor yetişen aydınların kiminin tutuklanması, kiminin sürgün edilmesi, kiminin intiharı, kiminin de idamı ile sonlanmaktadır.

"KARA LİSTEYE ALINAN TÜRK AYDINLARI…"(1)

"Tam bir cadı kazanı kaynamağa başlamıştır."

"**Kara Liste**" deyimi ilk kez **17 Ocak 1919** tarihinde resmen kullanılmaya başlanmıştır. Bundan önce de **İngilizlerin** "**Suçlu Türkler**" listeleri hazırladıkları görülmüştür ama bunlara resmen "**Kara Liste**" adı verilmemiştir.

O günlerde **İstanbul**'daki **İngiliz Yüksek Komiserliği'nde** "**Kara Liste**" hazırlamakla görevli bir şube kurulmuştu. Bu şube aynı zamanda "**Ermeni-Rum Şubesi**" adını taşımaktaydı.

Türklerin aleyhinde ihbarlarda bulunmaları için **Ermenilere**, **Rumlara**, hatta koyu **İngilizci Türklere** özel olarak adeta yeşil ışık yakılmıştır.

Azınlık örgütleri, başta "**Ermeni Patrikhanesi**, **İngiliz Muhibler Cemiyeti**" olmak üzere "**Kara Listeler**" hazırlanmasında **İngilizlere** yardımcı oluyorlardı. Çoğu zaman **İngilizlere** ihbarlar yağardı. Bu ihbarların büyük çoğunluğu pek saçma sapan şeyler olmasına rağmen **In-**

(1) Sürgüne gönderildiği Malta'da çile doldurmuş, ünlü Göz Doktoru Esat Paşa'nın anılarından.

gilizlerce resmi işleme konulmasından pek geri de kalınmazdı.

Amiral Calthorpe, **Londra Hükümetine** gönderdiği bir raporunda **şubenin** çalışmaları ile ilgili olarak özetle şu bilgileri verimiştir:

"Ermeni-Rum şubesi iki çeşit fiş tutar; kişi fişleri, olay fişleri... Kişi fişlerinde 600-700 "suçlu" Türk'ün adları bulunmaktadır. Kişilerle ilgili ihbarlar, bilgiler kısaca bu fişlere işlenir. Olay fişlerinde, "suç" olayının yeri, buna karışanların adları bulunur.

Bütün bilgiler İstanbul'da "Ermeni Haberleri Bürosu"ndan ya da İstanbul dışındaki Ermenilerden toplanır. Şubenin kendisi, ancak pek seyrek durumlarda mahkeme önünde tanıklık edebilir, mahkemelerde ifade verebilir. Ama mahkemelere kimlerin tanıklık edebileceklerini gösterir.

Şube dışarıyla ilişkisini "Ermeni Haberler Bürosu" aracılığıyla sağlar; öteki haber kaynaklarıyla doğrudan doğruya ilişki kurmaz. Şube, "suçlu" kişilerle ilgili fişlerinin sayısını çok artırabilir."

"**Ermeni-Rum Şubesi**"nden başka, "**İngiliz Askeri Haber Alma Örgütü**" de "**Kara Listeler**" hazırlamakla meşguldü.

1919-1920 yıllarında **İngiliz makamlarının**, **Türk Hükümeti'ne** verdikleri "**Kara Listelerin**" bir bölümü **İngiliz Yüksek Komiserliği'nce**, bir bölümü de **İngiliz askeri makamlarınca** hazırlanmıştır."**Kara listelerin**" hazırlanmasında dikkate alınan hiçbir ölçü yoktur. Çoğu

zaman sorumsuz bir takım kişilerin akıl dışı attıkları iftiralar "**Kara Listelere**" dayanak yapılırdı.

Örnek olarak; **Dr. Sirounian** adlı bir **Ermeni**, **Türklerin Kut-el-Amara'da İngiliz** tutsaklarına yaptıkları sözde zulümleri ihbar ederken, "**23 astsubay ile birçok erin sünnet edildiklerini**" ileri sürer. Aynı muhbir, bu sefer **Ali İhsan Paşa'nın Ermenilerden 120** araba dolusu nadide halı toplatıp, **İstanbul**'a yolladığını, bunların paralarıyla kendisine **İstanbul Boğazı'nda** iki büyük yalı satın aldığını ileri sürer. Bu ipe sapa gelmez, uydurma iftiralar, **İngiltere Bakanlar Kurulu'nun** gündemine kadar taşınır.

İngiliz devlet adamları, **Türklerin** savaş tutsaklarını "Sünnet Ettikleri" laflarını ciddiye alırlar. Bunun üzerine, **Mr. Chamberlain**; ***"Bunlar korkunç şeyler"*** diye yazar.

Tam bir cadı kazanı kaynamaya başlamıştır.

Suçlamalar için zaman bakımından da hiçbir ölçü tanınmaz. **Türklerin** işledikleri sözde suçlar, o günlerin çok çok gerilerine götürülür. **Birinci Dünya Savaşı ya** da **mütareke** dönemleriyle sınırlı kalmaz. **Musul**'daki **İngiliz Siyasi Temsilcisi Mr. Mc Dowell. 40** yıl kadar önceki "**Suçları**" da "**Kara Listeleri**" hazırlamak için kullanır.

Birinci Dünya Savaşından 31 yıl önceki sözde "**Suçları**" birer birer sıralar. Bu saçma sapan rapor da resmi işleme konur, **Paris Barış Konferansı'na** kadar taşınmaktan geri kalınmaz.

İstanbul'daki **İngiliz Haberalma Yüzbaşısı Hoyland**,

311 kişilik bir "**Kara Liste**" hazırlar ve **Balkan Savaşı** sırasında sözde suç işlemiş olanları da bu "**Kara Listeye**" geçirir. O kadar ki, **1913** başında yapılan **Babıali Baskını** suçundan dolayı **100** kişi "**Kara Listeye**" alınmıştır.

Bu arada **Birinci Dünya Savaşı'ndan** önce **İstanbul**'da yapılmış bir hükümet darbesiyle **İngilizlerin** ilgisi nedir diye sorulabilir.

Türkiye ile **İngiltere** o tarihte savaş halinde değillerdir. Darbe **Türkiye**'nin bir iç meselesidir. **İngilizlere** ya da **Hıristiyan** azınlıklara karşı bir eylem de söz konusu değildir. Ama **İngilizlerin** "**Kara Listeleri**"nde akıl, mantık, hukuk aramak boşunadır, önemli olan Türkiye'den kalburüstü kişileri, aydınları ve bazı kumandanları cezalandırıp, **Türk Ulusu'nu** boyunduruk altına almak ve tümüyle sindirmektir.

Nitekim **İngiliz Yüksek Komiser Vekili Amiral Richard Webb**, **3 Nisan 1919**'daki raporunda şöyle demiştir:

"Cezalandırmanın, hem Türk İmparatorluğu'nu parçalayarak milleti cezalandırma, hem de benim listemdeki gibi yüksek görevlileri ibret için yargılayarak, kişileri cezalandırma biçiminde olmasını öneriyorum!.."

Bu arada **İngilizlerin** "**Kara Liste**" furyasından **Mustafa Kemal Paşa** da kurtulamaz.

Daha **Samsun**'a çıkışından **80** gün önce **Mustafa Kemal Paşa**, **İngilizlerin** "**Kara Listesine**" girmiştir bile.

Mustafa Kemal Paşa'nın adı **İstanbul**'da bulunan ve "**Azledilip Sürülecek**" kişilerin en başında yer almaktadır.

O'nunla birlikte "**Azledilip Sürülecek**" diğer komu-

tanların adları şöyle sıralanmıştır:

Mustafa Kemal Paşa'nın yaveri Cevat Bey (Gürer), **Yarbay Kel Ali** (Çetinkaya), **Halil Paşa** (Killi), **Kazım Karabekir Paşa**, **İsmet Bey** (İnönü) **ve daha birçok Türk subayı**...

Mustafa Kemal

Bu "**Kara Liste**" öncelikle **İstanbul**'daki **İngiliz Haberalma Merkezinden**, **Londra**'daki, **Askeri Haberalma Başkanlığı'na** yollanmıştır. Oradan **12 Nisan 1919** tarihli bir yazıyla **İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na** iletilmiştir.

***

"NE AZLEDİLMİŞ, NE DE AÇIĞA ALINMIŞTIM"

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)

(İstanbul'da Ordu Komutanı sıfatı ile bulunuyorum)

Mustafa Kemal'in Anılarından:

"O sıralarda İstanbul'da birçok kimseleri tutukladılar. Fethi Bey (Okyar) da onların arasında idi. Fethi Bey (Okyar)ı iki defa tutukladırlar. Birincisinden çabuk kurtuldu. Fakat ikincisi uzun sürdü.

Ben de o günlerde, bir takım takiplere uğrar gibi olduğumu hissettim. İstanbul'da halâ "Ordu Komutanı" sı-

(1) Hakimiyet-i Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(2) Milliyet Gazetesi İstanbul – 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(3) Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul 15.3.1926 ile 13.4.1926 tarihli sayıları.
(4) Atatürk'ün Bana Anlattıkları – Falih Rıfkı Atay – Sel Yayınları - sf.: 27-94.
(5) Atatürk'ün Hatıraları – İş Bankası yayınları sf.: 37-124.
(6) Atatürk'ün Anıları – Dr. İsmet Görgülü – Bilgi Yayınevi sf.: 12-94.
(7) Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları Cilt: 3 – sf.: 17-100.

fatı ile bulunuyordum. Ne azledilmiş, ne emekli olmuş, ne de açığa alınmıştım. Yani, halen resmi bir durumda bulunuyordum.

İstanbul, 17 Nisan 1919

Bir gün, Harbiye Nezareti'nden bir yazı geldi, otomobilimi ve yaverimi almışlar, ödeneğimi kesmişlerdi. O gün iktidarda bulunanlardan kendim hakkında böyle bir muamele beklemiyordum. Bu, henüz geldiği tarafı belli olmayan bir baskı idi. O tarihlerde General Allenby İstanbul'a gelmişti.

Bir gün Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı) ve Genel Kurmay İkinci Başkanı'nı karşısına alarak, cebinden çıkardığı bir not defterinden bir şeyler dikte ettirmek ister. Bunun üzerine Nazır (Bakan) ve İkinci Başkan konuşmak isterlerse de, General Allenby şöyle cevap verir:

- "Görüşmek için değil, bazı isteklerimi söylemek için sizleri kabul ettim…"

İşte bu konuşmalar sırasında, General Allenby, benim 6. Ordu Kumandanlığı'na tayin edilmekliğimi tavsiye eder.

Gideceği yerin; neresi ve alacağım görevimin ne ol-

duğunu, ne durumda kalacağımı tabiidir ki, biliyordum.

Hemen reddettim.

Yaver, otomobil ve ödeneklerin kaldırılması meselesi, bu olayla bağlantılı olsa gerekti.

***

"SİLAH VE CEPHANE"

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)

(Silahlar ve cephaneler İtilaf Devletleri'ne teslim...)

Mustafa Kemal'in Anılarından:

"Ben artık son denilecek temaslar ve görüşmelerde bulunurken, İstanbul içinde olumlu bir şekilde çalıştığını bildiğim bir makamdan bahsetmeliyim.

Harbiye Nezareti'ne (Bakanlığına) *geçen Cevat Paşa, faziletinden ve liyakatinden her zaman için emin olduğum*

(1) Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(2) Milliyet Gazetesi İstanbul – 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(3) Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul 15.3.1926 ile 13.4.1926 tarihli sayıları.
(4) Atatürk'ün Bana Anlattıkları – Falih Rıfkı Atay – Sel Yayınları - sf.: 27-94.
(5) Atatürk'ün Hatıraları – İş Bankası yayınları sf.: 37-124.
(6) Atatürk'ün Anıları – Dr. İsmet Görgülü – Bilgi Yayınevi sf.: 12- 94.
(7) Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları Cilt: 3 – sf.: 17-100.

İstanbul, 17 Nisan 1919

Fevzi (Çakmak) Paşaya, Genel Kurmay Başkanlığını teklif etti.

Ben, Fevzi Paşayı çok eskiden tanırdım. Anafartalar Gurup Kumandanlığından ayrıldığım zaman, yerime Fevzi (Çakmak) Paşayı tayin etmişlerdi.

Bir tarihte 2. Ordu Kumandanlığından, 7. Yıldırım Orduları Kumandanlığına geçtiğim zaman da, benim yerime gene o faziletli arkadaş geldi. Sonradan istifa ettiğim 7. Ordu Kumandanlığını da gene kendisine devretmiştim.

Fevzi (Çakmak) Paşa, beni istifa zorunluluğu karşısında bırakan sebeplere göğüs germek için sıhhatini kaybetmiş ve bu arada hayatının tehlikeye girdiğini görmüştüm.

Ancak bu şartlar altında Fevzi (Çakmak) Paşa, Genel Kurmay Başkanlığında ne yapacaktı, ne yapabilirdi? Eninde, sonunda bu Milletin silaha sarılacağından şüphesi yoktu.

Halbuki, Mütareke şartlarına göre bütün silahlar ve yerdeki cephane İtilaf Devletlerine teslim edilecekti.

Fevzi (Çakmak) Paşa, Mütareke şartlarını uygular görünerek, eğer silah ve cephaneler, İtilaf Devletleri ta-

rafından kolaylıkla nakledilebilecek yerlerde ise, onları Anadolu'nun içinde kalabilecek gibi değişik yollardan sevk eder gibi davranmıştır.

Örneğin, Diyarbakır'daki silah ve cephaneler trenle İstanbul'a gelebilecek iken, Fevzi (Çakmak) Paşa öyle sebepler buldu ki, bunlar kağnılarla Sivas üzerinden Samsun Limanına gelmesi zorunlu kılındı.

Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, bütün bu kafileler, sonunda benim elime geçmiştir.

Çanakkale'deki toplarımız da imha edilecekti.

Gerek Fevzi (Çakmak) Paşa, gerekse onun yerine geçen Cevat Paşanın yaptığı çok özel tertiplerle bu toplar, gizlice sonradan bizim işimize yarayacak yerlere gönderildi.

Ayrıca bunlarla yetinmeyip, İstanbul'daki depolarda bulunan silah ve cephaneler, hiç kimse farkına varmadan, daha sonra istediğimiz yerlere gönderilecek tertipler yapılarak halledilmiştir.

Cevat Paşa, bir gün Harbiye Nezaretinden (Bakanlığından) çekilmek zorunda kalınca, Fevzi (Çakmak) Paşaya der ki:

- "Paşam, göreceksiniz ki, sık sık Harbiye Nazırları (Bakanları) değişecektir. Fakat, siz yerinizde kalınız ki, başlanılan işleri yürütebilesiniz."

Fevzi (Çakmak) Paşanın, Ankara'ya gelinceye kadar, ıstıraplara nasıl tahammül ettiğini, süngü tehditleri altında bile, beni aydınlatacak ve bilgilendirecek önlemler aldığını, söylemeliyim.

"MUSTAFA KEMAL'İ İSTANBUL'DAN UZAKLAŞTIRMA ÇABALARI"

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)

"Mustafa Kemal'i Anadolu dağlarına atmalı..."

Mustafa Kemal Paşa'nın Anılarından alınmıştır:

"Vahdettin Hükümetlerinde *benim için iki zıt fikir olduğunu biliyordum. Bir tarafta beni, kendi lehlerinde kazanmaya çalışanlar, diğer tarafta da, bana hiçbir şekilde güvenilmemesi gerektiğini iddia edenler..."*

Aylar süren tartışmalardan sonra; **"Mustafa Kemal'e**

(1) Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(2) Milliyet Gazetesi İstanbul – 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(3) Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul 15.3.1926 ile 13.4.1926 tarihli sayıları.
(4) Atatürk'ün Bana Anlattıkları – Falih Rıfkı Atay – Sel Yayınları - sf.: 27-94.
(5) Atatürk'ün Hatıraları – İş Bankası yayınları sf.: 37-124
(6) Atatürk'ün Anıları – Dr. İsmet Görgülü – Bilgi Yayınevi sf.: 12- 94.
(7) Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları Cilt: 3 – sf.: 17-100.

itimat edilmez. Mustafa Kemal İstanbul'da bir takım olumsuz telkinler, belki de hazırlıklar yapıyor. Bu adamı İstanbul'dan uzaklaştırmak gerekir. Mustafa Kemal'i Anadolu dağlarına atmalı ve orada çürütmeli *" diyenler başarılı oldu. Bunu işiten yakın arkadaşlarım, beni tebrik ettiler.*

Beni ***İstanbul****'dan çıkarmakla, ağır bir yükten kurtulacaklarını zannedenler, uygun bir sebep aramakla meşgul idiler. Sonuçta bu sebep, işgal kuvvetleri subaylarının raporları ile dolu bir dosya halinde ellerine geldi.*

Bir gün ***Harbiye Nazırı*** *(Savaş Bakanı) rahmetli* ***Şakir Paşa*** *beni makamına davet etti. Karşısında oturdum. Bir tek kelime söylemeksizin, elindeki dosyayı bana uzattı:*

*- "****Bunu Okur musunuz?****" dedi.*

Dosyayı baştan sona kadar gözden geçirdim.

Özeti şu idi:

"Samsun ve çevresinde, bir çok Rum Köyleri, Türkler tarafından her gün saldırıya uğramaktadır. İstanbul Hükümeti, bu vahşi tecavüzlerin önüne bir türlü geçememektedir. Bu bölgenin güvenliğini ve huzurunu temin etmek insanlık adına borcumuzdur."

Raporlar, ***İstanbul Hükümeti'ne*** *verilirken, bir de protesto ilave edilmişti;* ***"Bu tecavüzleri durdurmak gereklidir. Eğer, siz aciz iseniz, görevi biz üstümüze alacağız."***

Dosyayı okuduktan sonra ***Harbiye Nazırı'nın*** *(Savaş Bakanının) yüzüne baktım.*

*- "****Emriniz, Paşam?****" dedim.*

- "Bu böyle midir, zannedersiniz?"

- "Zannetmiyorum, fakat bir şeylerin olma ihtimali vardır."

Bunun üzerine asıl konuya geçti ve dedi ki:

- "İşte, böyle midir, değil midir, evvela bunu meydana çıkarmak için, oralarda bir kişinin, incelemelerde bulunması gerekir. Ben Sadrazam Paşa** (Başbakan) **ile görüştüm. Sizi uygun gördük. Oraya gidesiniz ve meselenin kapsamını anlayasınız."

- "Memnuniyetle giderim. Ancak, ben oraya Türkler, Rumlara zulüm yapıyor mu, etmiyor mu, yalnız bunu anlamak için mi, gideceğim? Görevim yalnız bu mu olmalıdır?"

- "Evet, konuştuğumuz budur."

- "Pekala, yalnız müsaade ederseniz, görevime bir şekil verilmesi gerekir. Sizi üzmeyeyim. Arzu ederseniz, Genel Kurmay Başkanınızla görüşerek, bunu belirleyelim."

***- "Hay, Hay"** dedi.*

Ne ala şey, talih bana öyle olumlu şartlar hazırlamıştı ki, kendimi onların kucağında hissettiğim zaman, ne kadar mutluluk duydum, tarif edemem.

***Nazırlık** (Bakanlık) makamından çıkarken heyecanımdan dudaklarımı ısırdığımı hatırlıyorum. Artık kafes açılmış, önümde geniş bir dünya vardı. Kanatlarını çırparak, uçmaya hazırlanan bir kuş gibiydim. **Genel Kurmay Başkanlığı'na** gittim. Dairede **2. Başkan Diyarbakırlı Kazım** (İnanç) **Paşa** vardı. Kendisine, bana verilen görevden bahsettim.*

- "Bilginiz var mı?"

- "Hayır."

- "İşte, ben haber veriyorum, kapıları kapatır mısınız?" dedim.

Kazım Paşa gülerek yüzüme baktı:

- "Ne oluyoruz?"

Kazım Paşa ile açık konuşarak, bütün düşündüklerimi anlattım:

- "Her ne sebep ve maksatla, beni İstanbul'dan uzaklaştırmak için bir vesile aramışlar ve bu görevi bulmuşlar. Hemen kabul ettim. Ben zaten şu veya bu şekilde Anadolu'ya geçmek fırsatı arıyordum. Madem ki onlar teklif ettiler, fırsattan mümkün olduğu kadar yararlanmalıyız."

Kazım Paşa:

- "Nasıl, ha... Zaten Ordu Müfettişlikleri meselesi var. Sen o taraflara Ordu Müfettişi unvanı ile gidebilirsin."

- "Unvanın önemi yok. Yalnız şimdi Harbiye Nazırı (Bakanı) ile görüş, benden ne istiyorlar? Tespit et, üst tarafını kendimiz yaparız."

Kazım Paşa, Harbiye Nazırı'nı (Bakanını) gördü, kendisinden aldığı direktif şu idi:

- "Maksat, Samsun çevresinde Rumlara tecavüz eden Türkleri cezalandırmak, sonra Anadolu'da bir takım Milli Kuruluşlar ortaya çıkıyormuş, onları ortadan kaldırmak. Mustafa Kemal'i bunun için gönderiyoruz. Kendisine, Sadrazam Paşa (Başbakan) ile birlikte bir yetki belgesi vereceğiz."

Kazım Paşa dairesine dönerek bana bunları izah etti:

- "Çok güzel" dedim ve kapıların iyice kapalı olup olmadığına baktım.

- "Yalnızız." dedi.

Bunun üzerine dedim ki:

- "Onlar ne istiyorlarsa, daha da fazlasını ilave ederek talimatname kaleme alınız. Yalnız bunlara bir, iki not ben ilave edeyim."

Benim önem verdiğim, yetki meselesi idi.

Mümkün olduğu kadar, **Anadolu'nun** *her tarafına emirler verebilmeli idim.*

İstediğim bir madde, **Samsun***'dan başlayarak, bütün* **Doğu illerinde** *bulunan* **kuvvetlerin kumandanı** *olmaklığım ve bu* **kuvvetlerin** *bulunduğu* **illerin valilerine** *doğrudan doğruya her türlü emri verebilmekliğimdi. Bir başka madde de, bu bölge ile herhangi bir temasta bulunan askeri ve idari makamlara yazılı bildirimlerde bulunabilmekliğimdi.*

Kazım Paşa'ya *dedim ki:*

- "Onların istediklerini bir araya topla fakat sonuna bu iki maddeyi ilave et."

Kazım Paşa *yüzüme baktı:*

- "Bir şey mi yapacaksın?"

Dedim ki:

- "Kulağını bana doğru uzat. Evet, bir şey yapacağım. Bu maddeler olsa da olmasa da yapacağım."

Kazım Paşa *güldü:*

*- “**Görevimizdir, çalışacağız.**”*

*Dediğim şekildeki talimatnameyi yazdı ve bana okudu. Taslağı alarak **Harbiye Nazırı’na** (Savaş Bakanına) göstermek üzere odadan çıktı.*

Damat Ferit Paşa

***Kazım Paşa’nın** dediğine göre, **Sadrazam Damat Ferit Paşa** (Başbakan) talimatnameyi imzalamayacakmış.*

***Şakir Paşa** da imza koymaktan çekinmiş. Ancak;*

*- “**İmzamı koyamam, ama mührümü basarım**”demiş.*

Dedim ki:

- “Mührünü basıyor mu?”

***- “Evet, hatta bana mührünü verdi ve bas.”** dedi.*

- “O halde talimatnameye, Mustafa Kemal Paşa gerek duydukça, doğrudan doğruya, Sadrazam Paşa** (Başbakan) **ile doğrudan haberleşir, kaydını da ilave edelim.”

- “Çok iyi ama, Şakir Paşa’ya okuduğum taslakta bu kayıt yoktu.”

*Bununla beraber, **Kazım Paşa** böyle bir madde ilave ederek, talimatnameyi temize çekti. **Şakir Paşa’nın** makam mührü basıldı. Talimatname iki nüsha idi. Birini cebime koydum. Ötekini **de Kazım Paşa’ya** vererek:*

*- "**Sen de bunu dosyanda saklarsın**" dedim.*

***Kazım Paşa** latifeli bir gülüş ile:*

*- "**Paşam, beni torbaya koyuyorsun.**" dedi.*

- "Hayır, hayır, sana şimdi yalnız teşekkür ediyorum. Bir gün bunu hatırlarız."

***Fevzi** (Çakmak) **Paşa'nın İttihatçı** olduğundan şüphe eden **Hükümet**, kendisini makamından uzaklaştırmak için, galiba **Birinci Ordu Müfettişliği** teklif etmişler.*

*Halbuki, **Fevzi** (Çakmak) **Paşa'nın** görevinde kalması gerekiyordu. Sonuçta; **Samsun**'da, Rumlara baskı yapan **Türkleri** cezalandırmak üzere, **Anadolu**'ya gönderilmek istenen **Mustafa Kemal**, böylece bütün **Doğu İlleri için Ordu Müfettişliği yetkisini almıştır.***

"Ne güzel şey... Ben o gün, bütün bunları bilmiyordum. Talih bana öyle uygun şartlar hazırlamış ki, kendimi onların kucağında hissettiğim zaman, ne kadar mutluluk duydum, tarif edemem. Nezaretten **(Bakanlıktan) çıkarken, heyecanımdan dudaklarımı ısırdığımı hatırlıyorum.**

Kafes açılmış, önünde geniş bir Dünya ve kanatlarını çırparak uçmaya hazırlanan bir kuş gibi idim."

CEVAT PAŞA:
"BU GİBİ İŞLER YERİNDE HALLEDİLİR"

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)

Damat Ferit: "Samsun ve çevresinde ne yapacaksınız?"

Mustafa Kemal Paşa'nın anılarından alınmıştır:

Mayısın 14*. günü* ***Sadrazam*** *(Başbakan)* ***Damat Ferit Paşa'nın Nişantaşı****'ndaki evine akşam yemeğine davetli idim. Belirlenen saatte gittim. Henüz, benden başka kimse yoktu.*

Damat Ferit Paşa *ile kısa birkaç kelimelik konuşma-*

(1) Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(2) Milliyet Gazetesi İstanbul – 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(3) Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul 15.3.1926 ile 13.4.1926 tarihli sayıları.
(4) Atatürk'ün Bana Anlattıkları – Falih Rıfkı Atay – Sel Yayınları - sf.: 27-94.
(5) Atatürk'ün Hatıraları – İş Bankası yayınları sf.: 37-124.
(6) Atatürk'ün Anıları – Dr. İsmet Görgülü – Bilgi Yayınevi sf.: 12- 94.
(7) Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları Cilt: 3 – sf.: 17-100.

Damat Ferit Paşa

dan sonra, uzunca bir durgunluk süresi geçti. Kendisinde ***Harbiye Nazırı*** *(Savaş Bakanı) ile beraber gördüğüm zamanki samimiyetinden eser yoktu. Benimle yalnız kalmaktan sıkılıyor gibi idi.*

Bir aralık saatine baktı:

- "Acaba nerede kaldı?"

- "Birini mi bekliyordunuz, efendim?"

- "Evet. Cevat Paşa Hazretleri gelecekti."

Gene uzun süren bir sessizlik... Nihayet ***Cevat Paşa*** *salona girdiler. Beraberce yemek salonuna geçtik. Yemeğin sonuna doğru,* ***Sadrazam*** *(Başbakan)* ***Paşa, Cevat Paşa'ya*** *ve bana bakarak:*

- "Yemekten sonra biraz görüşelim." *dedi ve ardından:*

- "Bir harita getirsek de Müfettiş Paşa onun üzerinde izahat verse..."

Bir ***Anadolu*** *haritası bulduk. Derhal* ***Sadrazam*** *(Başbakan)* ***Paşa'ya*** *baktım:*

- "Ne yönden açıklama buyuruluyor?" *dedim.*

- "Mesela, Samsun ve çevresinde ne yapacaksınız?"

Kelimeler artık ağzımdan dökülmeye başladı. Dedim ki:

- "Efendim. İngiliz raporlarına göre Samsun ve çevresinde bazı karışıklıklar varmış. Biraz abartılıdır, zan-

nediyorum. Ne de olsa bunlar basit şeyler... Yerinde yapacağımız inceleme ile hallederiz. Şimdiden kesin bir şey söylemekten korkarım.”

Cevat Paşa’ya *döndü ve dedi ki:*

- “Siz ne dersiniz?”

Cevat Paşa*, tabii bir tavırla:*

İstanbul, 17 Nisan 1919

- “Öyledir efendim. Bu gibi işler yerinde halledilir.” *dedi.*

Sadrazam *(Başbakan) kafasında daha büyük bir endişe ve biraz heyecanlı bir sesle sordu:*

- “Pekala. Siz bana harita üzerinde nerelere kadar kumanda edeceksiniz, gösterir misiniz?”

Vesveseye düştüğü noktayı hemen anlamıştım:

- “Efendim, henüz ben de pek iyi bilmiyorum. İhtimal, şu kadar ufak bir parça” *diye bazı illeri gösterdim ve* ***Cevat Paşa’ya*** *manalı bir şekilde baktım. O da hemen ilave etti:*

- “Efendim, Paşa tabiidir ki o bölgedeki kuvvete kumanda edecek. Zaten nerede kuvvet kaldı ki...”

Her birimiz birer koltuğa çekildik ve kahvelerimizi içmeye başladık. ***Damat Paşa*** *ferahlamış gibi:*

- "Ne zaman hareket edeceksiniz?"

- "Ne zaman emir buyurulursa... Ben hazırım, arzu ederseniz yarın veya öbür gün..."

- "Padişahı ziyaret ettiniz mi?"

- "Hayır, efendim."

- "Ziyaret etmeden mi gideceksiniz?"

- "Emir buyurulmadı..."

- "Ben Padişah'ın emrini tebliğ ediyorum. Yarın kendilerini ziyaret ediniz."

- "Peki, efendim."

***Sadrazam konağından** çıktıktan sonra, karanlıkta **Cevat Paşa** ile kol kol ilerliyorduk. **Cevat Paşa** samimi bir lisanla bana sordu:*

- "Bir şey mi yapacaksın, Kemal?"

- "Evet Paşam, bir şey yapacağım."

- "Allah başarılı kılsın."

- "Mutlaka başarılı olacağız."

Ardından da birbirimizden ayrıldık.

FEVZİ PAŞAYA:
'PAŞAM, DURUMU NASIL GÖRÜYORSUNUZ?"

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)

Fevzi Paşa: "Buradaki rahatları için Memleketi feda ediyoruz."

Mustafa Kemal Paşa'nın Anılarından alınmıştır:

***Fevzi** (Çakmak) **Paşa'yı** görevinden almışlardı. Yerine de **Cevat Paşa'yı** tayin etmişlerdi. **Fevzi** (Çakmak) **Paşa'yı** görevden alma sebepleri:*

(1) Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(2) Milliyet Gazetesi İstanbul – 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(3) Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul 15.3.1926 ile 13.4.1926 tarihli sayıları.
(4) Atatürk'ün Bana Anlattıkları – Falih Rıfkı Atay – Sel Yayınları - sf.: 27-94.
(5) Atatürk'ün Hatıraları – İş Bankası yayınları sf.: 37-124.
(6) Atatürk'ün Anıları – Dr. İsmet Görgülü – Bilgi Yayınevi sf.: 12- 94.
(7) Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları Cilt: 3 – sf.: 17-100.

***İzmir**'e çıkarma yapmaya hazırlanan **Yunanlılar**, **Adalar'a** asker yığmaya başlamışlardı.*

*Bu raporlar **Genel Kurmay Başkanlığı'na** geldikçe, **Fevzi** (Çakmak) **Paşa**, böyle bir tecavüze, ateşle karşı koymak gerektiğini, **Harbiye Nazırı** (Savaş Bakanı) imzası ile tebliğ ediyormuş. Bir gün **Harbiye Nazırı** (Bakanı) **Şakir Paşa, İzmir Kumandanı** tarafından telgrafhaneye çağrılmış ve **Kumandan** demiş ki:*

- "Amiral Galtrop; Mütareke şartlarına göre İzmir'e çıkıp Kadifekale'yi işgal edeceğim, diyor, ne buyurursunuz?"

***Şakir Paşa** da imzası ile **Mütareke** şartlarına uyulmak gerektiğini yazmış. Bunun üzerine **Kumandan** şifreli bir telgraf ile şunu ilave etmiş:*

- "Ondan sonra Yunanlılar İzmir'e çıkacaklarmış. Buna ne dersiniz?

***Harbiye Nazırı** (Savaş Bakanı):*

***- "Böyle şey olur mu? Hayal ediyorsun, kuruntular kuruyorsun."** cevabını vermiş.*

***Fevzi Paşa'ya** dedim ki:*

- "Paşam, durumu nasıl görüyorsunuz?

Gök gürler gibi bağırarak:

- "Anlamıyorum ki efendim. Buradaki rahatımızı feda etmemek için, koskoca Memleketi veriyoruz. Bu ne biçim akıldır?"

Dönüp arkadaşlarıma şunları söyledim:

- "Gerçek, sizin dedikleriniz ve düşündüklerinizdir.

Ben bunu kanıtlamak için Anadolu’ya gidiyorum. Aramızda uzun görüşmeler yapamaya gerek olmadığını da görüyorum. Yalnız sizlerden bir şey bekliyorum: Bana yardım edeceksiniz.”

- “Tabii... Evet...”

Cevat Paşa’ya *döndüm ve dedim ki:*

- “Özellikle siz Paşam... Asıl yetki makamında şimdi siz bulunuyorsunuz. Beraber yürüyebilecek miyiz?”

- “Elbette...”

- “O halde ilk iş olarak Ulukışla taraflarında bulunan trenle nakillerine izin verilmeyen 20. Kolordu’nun yürüyerek Ankara’ya hareket etmelerini emir buyurunuz.”

Önündeki bloknota işaret etti ve dedi ki:

- “Emir vereceğim.”

- “Sonra sizinle şahsen yazışmalarda bulunmak için, özel bir şifre isterim.”

- “Hemen şimdi.” *dedi ve hemen onları temin etti.*

NAZIRLAR: "FAKAT, BAŞKA NE YAPABİLİRİZ?"

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)

Mehmet Ali Bey: "İşittiniz mi beyler, Yunanlılar İzmir'e çıkıyor!.."

Mustafa Kemal Paşa'nın Anılarından alınmıştır:

*"Son olarak **Saray'a** gittim. Beni bekleme salonuna aldılar. Benim geldiğimi duyan bazı **Nazırların** (Bakanların) da heyecanlı bir şekilde salona geldiklerini görerek biraz şaşırdım.*

***Mehmet Ali Bey** beni meraktan kurtardı:*

(1) Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(2) Milliyet Gazetesi İstanbul – 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(3) Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul 15.3.1926 ile 13.4.1926 tarihli sayıları.
(4) Atatürk'ün Bana Anlattıkları – Falih Rıfkı Atay – Sel Yayınları - sf.: 27-94.
(5) Atatürk'ün Hatıraları – İş Bankası yayınları sf.: 37-124.
(6) Atatürk'ün Anıları – Dr. İsmet Görgülü – Bilgi Yayınevi sf.: 12- 94.
(7) Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları Cilt: 3 – sf.: 17-100.

- "Allah, Allah... Bu ne küstahlık... İşittiniz mi, efendim... Yunanlılar İzmir'e çıkıyor."

"Ya... Bu da mı oldu?" *dedim.*

Ben Memleket'in başına neler geleceğini tahmin etmemiş değildim. Fakat kimseye anlatamamıştım.

Nazırların *(Bakanların) telaşı karşısında ağlamak mı, gülmek mi gerekiyordu?*

İbretle ***Nazırlara*** *(Bakanlara) bakarak ve soğukkanlılıktan ayrılmamaya çok dikkat ederek, sordum:*

-"Ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

- "Protesto edeceğiz" *diye cevap verdiler.*

- "Bu gereklidir, doğrudur. Ancak, böyle bir protesto ile Yunanlıların İzmir'den geri çekileceklerine ya da İngilizlerin onları geri çekeceklerine ihtimal veriyor musunuz?"

Hepsi birden yüzüme baktılar:

- "Fakat, başka ne yapabiliriz?"

- "Belki de daha kesin önlemler düşünülebilir."

- "Öyle hareketlere kalkarsak, bize ne yaparlar bilir misiniz?"

Tabiidir ki; **"Kalkar benim yanıma gelirsiniz"** *diyemezdim.* ***Avni Paşa'nın*** *elini tuttum ve sordum:*

- "Bizi Anadolu'ya götürecek vapur hazırdır, değil mi?"

- "Çoktandır hazırlamıştım. Bandırma Vapuru emrinizdedir."

*- "**Doğrudan doğruya vapur kaptanına emir verebilir miyim?**"*

*- "**Hay hay...**" dedi.*

Yaverime seslendim:

*- "**Paşa Hazretleri'nin bir emirleri var, not ediniz...**"*

*Yaverim, kurşunkalemi ile "**Bandırma Vapuru**" Kaptanına bir emir yazdı ve imza edilmek üzere **Paşa'ya** uzattı.*

"YILDIZ SARAYINDA VAHDETTİN İLE BAŞBAŞA"

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)

Vahdettin: "Şimdi yapacağın hizmet hepsinden daha önemli."

Mustafa Kemal Paşa'nın Anılarından alınmıştır:

***Yıldız Sarayı'nın** ufak bir salonunda **Vahdettin** ile adeta diz dize denecek kadar yakın oturduk.*

Sağında dirseğini dayamış olduğu bir masa ve üstünde bir kitap bulunmaktadır.

(1) Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(2) Milliyet Gazetesi İstanbul – 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(3) Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul 15.3.1926 ile 13.4.1926 tarihli sayıları.
(4) Atatürk'ün Bana Anlattıkları – Falih Rıfkı Atay – Sel Yayınları - sf.: 27-94.
(5) Atatürk'ün Hatıraları – İş Bankası yayınları sf.: 37-124.
(6) Atatürk'ün Anıları – Dr. İsmet Görgülü – Bilgi Yayınevi sf.: 12- 94.
(7) Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları Cilt: 3 – sf.: 17-100.

Vahdettin

*Salonun **Boğaziçi**'ne açılan penceresinden gördüğümüz manzara şöyleydi:*

"Birbirlerine paralel hatlar üzerinde düşman zırhlıları... Bordalarındaki bütün toplar, sanki Yıldız Sarayı'na doğrulmuş..."

Manzarayı görmek için, oturduğumuz yerlerden, başlarımızı sağa, sola çevirmek yeterli idi.

***Vahdettin** hiç unutamayacağım bir şekilde şu sözlerle konuşmaya başladı:*

- "Paşa!.. Paşa!.. Şimdiye kadar Devlet'e çok hizmet ettin. Bunların hepsi artık bu kitaba girmiştir. Yani tarihe geçmiştir. Artık bunları unutun. Asıl şimdi yapacağın hizmet hepsinden daha önemli olabilir. Paşa!.. Paşa!.. Devleti kurtarabilirsin!"

Bu sözlerden hayrete düştüm.

*Acaba **Vahdettin** benimle samimi mi konuşuyor?*

*O **Vahdettin** mi, yabancı **hükümetlerin** en üst derecedeki aracıları ile temas arayarak, **Devleti'ni** ve **Saltanatı'nı** kurtarmaya çalışıyordu.*

Bütün bu yaptıklarından pişman mıydı?

Aldatıldığını mı anlamıştı?

Fakat böyle bir tahminde bulunarak, başka konulara

girişmeyi çok tehlikeli saydım.

Kendisine basit cevaplar verdim:

- "Hakkımda göstermiş olduğunuz yakınlığa ve güvene teşekkürlerimi sunarım. Elimden gelen hizmette kusur etmeyeceğime emniyet buyurunuz."

Kendisini çok iyi anladığım, gerek ***Veliahtlığında****, gerekse* ***Padişahlığında*** *bütün duygularını ve düşüncelerini, eğilimlerini, sahtekarlıklarını bildiğim, tanıdığım bu adamdan, nasıl yüce ve asil bir hareket bekleyebilirdim?*

Hemen hüküm verdim.

"Vahdettin demek istiyor ki, hiçbir kuvvetimiz yoktur. Tek dayanağımız, İstanbul'a hakim olanların siyasetine uymaktır. Benim görevim, onların şikayet ettikleri meseleleri halletmektir."

Eğer onları memnun edebilirsem, Memleketi ve halkı bu siyasetin doğru olduğuna inandırabilirsem ve bu siyasete karşı gelen Türkleri yola getirirsem, ***Vahdettin****'in arzularını yerine getirmiş olacaktım.*

Dedim ki:

İşgal Güçleri Donanmaları İstanbul Boğazında

Vahdettin

*- "**Merak buyurmayınız, efendimiz. Yüksek bakış açınızı anladım. Yüce kararınız olursa, hemen hareket edeceğim ve bana emir buyurduklarınızı bir an olsun unutmayacağım.**"*

*- "**Başarılı ol...**" şeklindeki cevabından sonra, huzurundan çıktım.*

***Naci Paşa, Padişah'ın Yaveri;** fakat aynı zamanda benim hocam, derhal benimle buluştu.*

Elinde ufak bir muhafaza içinde bir şey tutuyordu:

*- "**Padişah'ın küçük bir hatırası**" dedi.*

*Kapağının üzerine "**Vahdettin**" adının ilk harfleri işlenmiş olan bir saatti.*

*- "**Peki, teşekkür ederim.**" dedim.*

*Sonra, sanki **Yıldız Sarayı'ndan** çıktığımızı ve hareket etmek üzere olduğumuzu gizlemek, saklamak ister gibi bir dikkatle, adımlarımızın patırtısını işittirmekten korkarak, Saray'dan uzaklaştık.*

"İHTİYAR KAPTAN İLE PUSULASIZ SEYAHAT"

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)

(Vapurun Karadeniz'de batırılacağı haberi...)

Mustafa Kemal'in Anılarından:

"Artık Şişli'deki evi bırakmak üzereyiz. "Bandırma Vapuru", Galata Rıhtımı'nda hazır. Tüm bildiklerimiz bu...

Karargahımızdan olanlar, belirlenen saatte Rıhtıma toplanmış olacaklardı. Otomobilim kapının önünde idi. Evdeki vedalaşmaları bitirmiştim.

(1) Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(2) Milliyet Gazetesi İstanbul – 13.3.1926 ile 12.4.1926 tarihli sayıları.
(3) Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul 15.3.1926 ile 13.4.1926 tarihli sayıları.
(4) Atatürk'ün Bana Anlattıkları – Falih Rıfkı Atay – Sel Yayınları - sf.: 27-94.
(5) Atatürk'ün Hatıraları – İş Bankası yayınları sf.: 37-124.
(6) Atatürk'ün Anıları – Dr. İsmet Görgülü – Bilgi Yayınevi sf.: 12- 94.
(7) Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları Cilt: 3 – sf.: 17-100.

Mustafa Kemal'in Şişli'deki Evi - İstanbul

Tam o sırada gelerek beni büroma götüren bir dostum; "Aldığı habere göre, benim ya hareketime izin verilmeyeceğini, yahut vapurun Karadeniz'de batırılacağını" söyledi.

Yıldırımla vurulmuşa döndüm.

Daha sonra, zamanında yanımda uzun süre çalışan bir kurmay da gelerek, yanında görevli bulunduğu bir "Damat"tan, aynı şeyleri öğrendiğini söyledi.

Bir an için yalnız kaldım ve düşündüm. Bu dakikada düşmanların elinde idim. Bana her istediklerini yapamazlar mıydı?

Beynimde bir şimşek çaktı. "Tutabilirler, sürebilirler, fakat öldürmek..."

Bunun için beni Karadeniz'in coşkun dalgaları arasında yakalamak gerekir.

Bu ihtimal mantıklı idi.

Artık, "Benim için yakalanmak, hapsedilmek, sürülmek, düşündüklerimi yapmaktan alıkonulmak, hepsi ölümle eşitti."

Hemen karar verdim. Otomobile atlayarak Galata

Rıhtımı'na geldim. Bir de baktım ki, rıhtıma yanaşacağını tahmin ettiğim vapur, uzaklardaydı.

Sandallarla vapura gittik. Kaptana yola çıkmak için emir verdimse de, Kız Kulesi açıklarında muayeneye tabi tutulduk.

Motorlarla gelen ve güverteye çıkan birkaç yabancı subay ve askeri bizi yoklayacaklardı. Muayene uzayıp gitti.

Gidip, gelindiğine göre, acaba bunlarla şehirdekiler arasında bir haberleşme mi vardı?

Gayeleri beni tutuklamak ise, bütün bu şeylere gerek yoktu. Çok sıkılıyorum.

Bir kararsızlık da olabilir, diye düşündüm ve Biz:

- "Ne oluyor? Bunlar ne istiyorlar?" diye bakınırken, karşıma çıkan Kaptan'a:

- "Bu herifler niçin gelmişler?" diye sorunca, Kaptan'dan aldığım cevap:

- "Efendim, silah ve cephane arıyorlarmış." deyince;

- Sersem herifler, biz cephane, silah değil, kafa ve yürek götürüyoruz.

Bu arada Kaptan'a da hareket hazırlıklarını çabuklaştırmasını söyledim.

27 yıllık "İhtiyar Kaptan", demir aldırmaya başladı.

Ben ise, Kaptan yerinde idim. Subay ve askerler dışarı çıktılar.

Hareket ettik...

Mustafa Kemal, İstanbul'a alev alev yanan, fakat buğulu gözlerle bakar içinden der ki;

"Bunlar işte böyle yalnız demire, çeliğe, silah gücüne dayanırlar. Bildikleri şey yalnız madde. Bunlar özgürlük uğruna ölmeye karar verenlerin, gücünü anlayamazlar. Biz Anadolu'ya ne silah, ne cephane götürüyoruz. Biz idealimizi ve imanımızı götürüyoruz."

Karadeniz (İstanbul) Boğazı'ndan çıkarken Kaptan'a; tehlikeli olasılıkları anlattım. Cevap verdi:

- "Ne aksi. Ben bu denizi pek tanımam. Pusulamız da bozuk..."

Mümkün olduğu kadar kıyıları izlemesini önerdim.

Çünkü bundan sonra "Benim tek istediğim, Anadolu'nun bir kara parçasına ayak basmaktan ibaretti."

Hareketimizin ilk gecesini, Karadeniz'de büyük bir fırtına içinde geçirdik. Küçük vapur, bazen mukavemetini kaybediyor, sulara dalıp gidecekmiş gibi oluyordu.

Bir aralık kaptan köprüsüne çıktım ve kaptana sordum:

- "Nasıl bir rota izleyeceksiniz?"

Kaptan bana mütebessim bir çehre ile dönerek cevap verdi:

- "Düzenli bir rota izlemek imkanı yok. Allah' sığındık, gidiyoruz, işte... Hareket için iki gün evvel emir verdiler. Kalkamam, dedimse dinletemedim. Bir çok noksanlıkları vardı. Fakat kimseye dinletemedim. Pusula yok, paraketesi bozuk. Bu durumda rota bahis konusu

olabilir mi?"

Mustafa Kemal ihtiyar Kaptan'a doğru döner ve kendisine şu talimatı verir:

- "Demek, devamlı tehlike içindeyiz. Sen normal rotayı izlemeyeceksin. Kayalara çarpmamak koşulu ile mümkün olduğu kadar, sahili izleyen bir rota ile gideceksin. Gerektiğinde, gemiyi durmaksızın, sahile, kıyaya vuracaksın."

Kaptan, büyük bir soğukkanlılıkla, belki de yüklendiği tarihi görevin farkında dahi olmadan, cevap verir:

- "Gemiyi feda ettikten sonra, istediğiniz noktaya sizi çıkarırız, Paşam..."

Bizi böyle bir gemi ile yola çıkarmak bir cinayet ve ölüme göndermekti. İstanbul'daki temaslarımdan ürken, endişeye düşen Ferit Paşa, hiç şüphesiz ki, bu cinayeti bilerek tasarlamıştır.

Sahili izleye izleye Sinop'a geldik. İlçeye çıktım. Oradakilerle görüşerek, Samsun'a kolaylıkla gidilebilecek bir yolun bulunup, bulunmadığını soruşturdum.

Ne yazık ki, yokmuş. Çok zorluk çekecek ve günlerce yollarda kalacaktık. Bilmem neden, Samsun'a bir an evvel ayak basmak için o kadar acele ediyordum ki, zaman kaybetmektense, tehlikeye göğüs germeyi tercih ettim.

Tekrar "Bandırma Vapuru"na bindik. Aynı düzenle seyahat ederek, nihayet Samsun Limanı'na vardık...

Gemi ahşap bir iskelenin açığına demirledi.

Mustafa Kemal ve arkadaşlarını, Kent adına Belediye

Meclisi üyelerinden Hacı Molla karşılayıp, "Hoş geldiniz Paşam" dedi.

"Mıntıka Palas" adlı otele indik.

Otel uzun zamandan beri boş bulunuyordu ve yetkilileri, son anda askeri hastanelerden sağladıkları yataklar ve komşu evlerden alınan çarşaflarla çalışabilir hale getirilmişti.

Artık yapacak bir şey yoktu.

Ben, arkadaşlarım bu eksikli şartlar içinde çalışmalarımıza başlamak durumundaydık.

Mustafa Kemal'i İstanbul Rıhtımı'nda altı gazeteci uğurlamıştı:

Arif (Oruç) Bey (Tasvir-i Efkâr Gazetesi),Selahattin (Güngör) Bey (İstiklal Gazetesi), Sadettin Bey (İdrak Gazetesi), Kemal Ragıp ve Kemal Salih Beyler (Yenigün Gazetesi), Nizamettin Nazif (Sabah Gazetesi)

Diğer taraftan, **Mustafa Kemal**'in **Anadolu**'ya geçişinin altındaki düşünceyi anlayan **İngilizler**, kendisi daha **Samsun**'a varmadan, bir taraftan **Osmanlı Hükümeti'ne** şiddetle çıkışarak ve büyük bir baskı kurarak, **Mustafa Kemal**'i yoldan çevirmek istemişlerdir.

İngilizler bununla da yetinmeyip, kendi önlemlerini de almışlardır.

Bu önlemler iki şekilde uygulanmaya konulmuştur.

1. Mustafa Kemal Paşa'yı Anadolu'ya görevle gönderen Hükümet, İngilizlerin şiddetli tenkitleri ve baskıları sonucunda, bu hareketlerinin hatalı olduğuna kanaat ge-

tirerek;

"Sizlerden daha fazla yararlanmak üzere, bir süre için ve fakat süratle İstanbul'a teşrif etmeniz" şeklinde telgraflar çekerek Mustafa Kemal Paşa'yı avlamaya çalışmışlardır.

2. İngilizler ise, o gün bir İngiliz torpidosunu, en son süratle, Samsun yönüne saldırtmışlardır.

Bu torpido, Mustafa Kemal'in bulunduğu gemiye yetişebilirse, onu tutuklayarak, geminin içinden Mustafa Kemal Paşa'yı alıp, İstanbul'a getirecek, bu konuda zorlanırsa, gemiyi geriye çevirecek ya da batıracaktı.

Mustafa Kemal o telgraflara hiçbir cevap vermemiş ve İngiliz torpidosu da Samsun'a geldiğinde, Mustafa Kemal çoktan oraya varmış bulunuyordu.

"İŞTE, SAMSUN'A ÇIKAN ERKANI HARBİYE HEYETİ"(1)

"Milli Tarihimiz için Samsun'a çıkanların Listesi"

"Samsun'a çıkan Heyet'te olanlar genellikle pek bilinmez.

Milli tarihimize bir not düşmek bakımından bu listeyi sunmak faydalı olur inancındayım:

1. Mustafa Kemal Paşa.

2. Kurmay Albay Kazım Beyefendi (**Kazım Dirik.** Sonradan Tuğgenerallik, İzmir Valiliği ve Trakya Genel Müfettişliği yapmıştır.)

3. Üsteğmen Hayati Efendi (Kurmay Albay Kazım Beyefendi'nin Emir Subayı, Genç yaşta öldü.)

4. Kurmay Yarbay Mehmet Akif Bey (9. Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanı Muavini. İzmir Suikastı ile ilgili görüldü, idam edildi.)

5. Kurmay Binbaşı Hüsrev Bey (Harekat Şubesi Bi-

(1) Mustafa Kemal'den Atatürk'e – Tahsin Öztin – Hür Yayın – sf.: 25-26.

rinci Şube Müdürü **Hüsrev Gerede)**, Tokyo, Berlin Büyükelçiliği yaptı)

6. Binbaşı Kemal Bey (Topçu Kumandanı. Kemal Doğan, Korgeneralliğe kadar yükseldi. Kırklareli Milletvekilliği yaptı.)

7. Dr. Albay İbrahim Tali Bey (Sağlık Başkanı, Milletvekilliği, Parti Müfettişliği ve Varşova Elçiliği yaptı.)

8. Dr. Binbaşı Refik Bey (Sağlık Başkanı Muavini, **Refik Saydam**, İlk Meclis'te Beyazıt Milletvekili, uzun yıllar Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Başbakanlık yaptı.)

9. Yüzbaşı Cevat Abbas Efendi (Baş Yaver, Sivil Tayyareciliği ilk geliştiren Başkan ve Bolu Milletvekili.)

10. Yarbay Muzaffer Efendi (İkinci Yaver, **Muzaffer Kılınç**, Milletvekilliği yaptı.)

11. Yüzbaşı Mümtaz Efendi

12. Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi

13. Yüzbaşı Ali Şevket Efendi (Emir Subayı, Milletvekili oldu.)

14. Yüzbaşı Mustafa Efendi (Milletvekili oldu)

15. Yarbay Abdullah Efendi (Levazım Subayı)

16. Şifre Subayı Faik Efendi (Katip Albay)

17. Şifre Subayı yardımcısı Memduh Efendi (Katip Albay, Devamlı olarak **Mustafa Kemal**'in yanında kalan tek görevli. Türk Tarih Kurumu Yazmanlığı yaptı. Genç yaşta öldü.)

Ve...

Mustafa Kemal Paşa tarafından kendisine Sivas'taki 3.cü Kolordu Kumandanlığı verdirilmiş olan Albay Refet Beyefendi...

* * *

DURUM DEĞERLENDİRMESİ:

Mustafa Kemal yukarıda görüldüğü gibi, Bandırma Vapuru'nun küçücük boyu ile uyumlu olmasa da en güvendiği arkadaşlarını yanına almayı ve Vatan'ın kurtarılması, özgürlüğün kazanılması yolunda verilecek savaşta onlara görev vermeyi tasarlamıştır.

Belirtilen bu kişiler cidden, gerek Kurtuluş Savaşımız sıralarında, gerekse, Cumhuriyet'in kuruluşunda ve gerekse de devrimler sırasında Mustafa Kemal'in en büyük destekçileri arasında yer almışlardır.

Biz burada, bugünkü Türkiye'nin kuruluşunun temel harcında yer alan bu saygın kişileri satırlarımız arasında göstermekle, şimdiye kadar pek yayınlanmamış olan bu listeyi okuyucularıma sunmakla bir yerde onların ruhunu şad ettiğimize ve görevimizi yaptığımıza inanıyorum.

Aynı zamanda "Tarihte pek eşi ve benzeri bulunmayan", bu "Büyük Macera"nın kahramanı ile birlikte yola çıkmak, Yeni Türkiye'nin temeline harç olmak, bu Kahramanlarımız için de "Büyük Bir Şans", her kula nasip olmayacak "Tarihi Bir Olay" olduğunu da kabul etmek gerekir.

"İŞGAL GÜÇLERİYLE İYİ İLİŞKİLER KURUN!.."(1) (2)

"Mütareke millet, devlet ve memleket için hayırlı olacaktır!.."

Padişah Vahdettin'in Tebliği:

Tarih: 16 Mayıs 1919

Vahdettin

"Galip Devletlerle yapılan mütareke millet, devlet ve memleket için hayırlı olacaktır.

Mütarekenin hükümlerine uymak, millet ve memleketin selamet ve emniyeti için elzemdir.

İşgal güçleriyle iyi ilişkiler kurarak, bunların memlekete medeniyet, halka refah getireceklerini, bu itibarla,

(1) Tek Adam - Yazan: S.S.Aydemir - Cilt: 2 - sf.: 73.
(2) Gazi Mustafa Kemal Atatürk - Hiç Böyle Okudunuz mu? - Yazan: Necati Kotan - sf.: 54.

gelecek yabancı işgal güçleri, hangi din ve millete mensup olurlarsa, olsunlar, kendilerinin Türk misafirperverliğine yakışır bir tarzda karşılanması gereği, şunun ya da bunun tahrik, teşvik ve iğfaline kapılarak bu misafirlere karşı herhangi bir suret ve şekilde muhalefete geçilmemesi..."

Yorum:

Bu tebliğ **Yunan ordusunun İzmir**'i işgalinin üzerinden daha bir gün geçmeden **Vahdettin**'in velev ki İttifak Devletleri'nin baskısı ile de olsa gerçekten Tarihimize düşecek bir ibret vesikasıdır. Özellikle **Mustafa Kemal Paşa** ile yaptığı kısmen duygusal, kısmen de ürküntülük arz eden konuşmasından ve söylediklerinden sonra böyle bir beyanda bulunması akıl almaz bir uygulamadır. Hele hele aşağıdaki sözler ayrı bir hayal kırıklığının ifadesi olmaktadır:

"Galip Devletlerle yapılan mütareke millet, devlet ve memleket için hayırlı olacaktır!.."

"Mütarekenin hükümlerine uymak, millet ve memleketin selamet ve emniyeti için elzemdir!.."

"İşgal güçleriyle iyi ilişkiler kurarak, bunların memlekete medeniyet, halka refah getireceklerini!.."

“PADİŞAHIN TUTUMU VE MİLLETİN TEPKİSİ”(1) (2)

“İzmir’in işgali Millet ve Orduyu içten yaralamıştır”

Tarih: 20 Mayıs 1919

Yer: Samsun Karargahı

Konu: İzmir’in işgali ve Milletin Tepkisi.

“Sadaret (Başbakanlık) Yüksek Makamına:

İzmir’in Yunan askerleri tarafından işgal edilmesi olayı, yakından temasta bulunduğum Millet’i ve Ordu’yu düşünülemeyecek ve anlatılamayacak derecede içten yaralamıştır. Ne Millet ve ne de Ordu, varlığına

İstanbul, 17 Nisan 1919

(1) Atatürk’ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 2 – sf.: 310.

(2) Atatürk ile ilgili Arşiv Belgeleri – Yayın No.1 – sf.: 26 - 126 – 127 Belge No. 25.

karşı yapılan bu haksız saldırıyı sindiremeyecek ve kabul etmeyecektir. Emellerini ancak Devlet'in, Ordu'nun ve Millet'in kurtuluş ve selametine hasreden Padişah Hazretleri'ne olan tam bağlılık ile yeniden Başkanlığını üstlendiğiniz Hükümet'in en kesin girişimlerde ve icraatta bulunarak, Millet'in hukukunun korunacağına olan güvenden dolayı, dinginliğin korunabilmekte olduğunu arz ederim." (20 Mayıs 1919)

9. Ordu Birlikleri Müfettişi

Padişah'ın Fahri Yaveri

Tuğgeneral Mustafa Kemal

* * *

Yorum: Mustafa Kemal Paşa bir taraftan üstlendiği görevi, gereği gibi yapmaya çalışırken, diğer taraftan da **Türk Halkı'nın, Ordu'nun ve Ordu Komuta Heyeti'nin** tepkilerini, yıllardır kulaklarını tıkayan ve bir sağır gibi hareket eden **İstanbul'a, Padişah'a ve Sadaret Makamı'na** (Başbakana) ısrarlı bir şekilde duyurma gereğine inanmaktadır. Bu bir yerde artık **Türk Toplumu'nun**, halkın ve Ordu'nun **İstanbul**'a karşı güveninin tükenmekte olduğunun bir işareti ve ihtarıdır da...

"MİLLİ GÖSTERİLER TOPLUMUN AYNASIDIR!.."

(1) (2) (3)

(Gösteriler, sırf halkın yüreğinden kopmuştur...)

Tarih: 23 Mayıs 1919

Yer: Samsun Karargahı.

Konu: Milli gösterilerin (Mitinglerin) Devamı ve Saray'a protestolar.

"15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa Hazretlerine: *(Gizli ve kişiye özeldir.)*

"İtilaf Hükümetlerinin duygularımız ve siyasi varlığımız aleyhinde İzmir'i Yunanlılara işgal ettirmek sureti ile başlayan haksız davranışlarına karşı, Yurdun her tarafında yapılan gösterilerin ve başvuruların arkası bırakılmayarak fiili sonuç alınıncaya kadar devam ettirilmesi ve her tarafta bu Milli gösterilerin, iyi bir şekilde yöne-

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 2 – sf.: 324.

(2).- Harp Tarihi Vesikaları Dergisi – Sayı: 71 – Belge: 1537.

(3).- Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları- Kültür Bakanlığı Atatürk Dizisi: 45 – sf.: 42.

tilmesi fevkalade önemlidir. Bu etkili gösterilerle elde edilecek başarı, Devlet'in ve Memleket'in öteki bölümleri ve çevresinin dokunulmazlığının sağlanmasına pek çok yardımcı olacaktır.

Hükümetin ve askeri makamların el ele vererek bu vatanseverce hizmetleri düzenlemede Millet'e yardım etmesi görüntüsü verilmeksizin, gösterilerin sırf halk yüreğinden doğduğunu ve adaletin ortaya çıkmasının heyecanla beklendiğini İstanbul'daki İtilaf Devletleri temsilcilerine ve Saray'a ulaştırılması hakkındaki hızlı gelişmeleri arz ve rica ederim." 23 5 1919

Mustafa Kemal

Yorum: Mustafa Kemal Paşa; Türk toplumunun, Anadolu Halkının tepkisini göstermesi bakımından yapılacak olan gösterilere (Mitinglere) bir kamuoyu oluşturması bakımından çok önem vermektedir.

Bu gibi girişimlerle hem **İstanbul yönetiminin** uyarılması sağlanacak, hem de medeni dünyadaki toplumlara bir mesaj verilecektir. Bu örnekler; **İstanbul**, **İzmir**, **Bursa**, **Konya**, **Denizli** gibi şehirlerdeki mitinglerle kendini göstermeye başlamıştır bile...

"SAİT MOLLA DENEN HAİN!.." (1) (2) (3)

Milli bağımsızlık ve siyasetimizin kurtarılması...

Tarih: 26 Mayıs 1919.

Yer: Havza Karargahı.

Konu: Sait Molla denen kişinin hezeyanları

"**Havza, Trabzon, Erzurum, Sivas, Van, Diyarbakır, Bitlis, Elazığ, Ankara, Kastamonu İllerine ve Erzincan, Canik Mutasarrıflığına:**

"İstanbul'dan Sait Molla imzalı bir telgrafın, her taraf Belediye Başkanlıklarına çekildiğini öğrendim.

Milletin böyle belirsiz kişiler tarafından düzensiz ve çeşitli siyasi maceralara yöneltilmesindeki sakıncaya dayanarak, bu gibi girişimlere kulak asılmamasını ve itibar edilmemesini, Millet'in ve Memleket'in selameti adına öneririm.

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak yayınları – Cilt: 2 – sf.: 328.

(2).- Atatürk'ün özel Arşivinden seçmeler – Genel Kurmay Etüt Başkanlığı 17 – sf.: 92 –93.

(3).- Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları – Kültür Bakanlığı Atatürk Dizisi 45 – sf.: 45.

Milli bağımsızlık ve siyasetimizin kurtarılmasının ancak Millet'in tek vücut olarak savunması ile olabileceğini arz ederim." (26 Mayıs 1919)

9. Ordu Birlikleri Müfettişi

Mustafa Kemal

Yorum: Mustafa Kemal Paşa bir taraftan dış düşmanları nasıl alt edeceğinin planlarını yaparken, diğer taraftan iç bölücüler ve isyancılarla uğraşmak durumunda kalmaktadır.

Bu arada **müttefik devletleri**, özellikle **İngilizler**, boş durmamakta ve **Sait Molla** adlı birini bulup "**İngiliz Muhipleri** (Dostları) **Cemiyeti**" adı altında bir cemiyet kurdurarak, **Anadolu** içlerine sızmaya ve **İngiliz mandacılığını** hoş göstermeğe çalışmaktadır...

Mustafa Kemal Paşa da yaklaşan bu tehlikeyi görmüş ve her türlü önlemlerin alınması gereğini Anadolu'nun İllerini ve Mutasarrıflıklarını bildirmeyi görev bilmiştir.

"TÜRKİYE BÜYÜK BİR DEVLETİN MANDASINA!.."
(1) (2) (3)

Saltanat Şurasının Kararı:

Yüce Sadaret (Başbakanlık) Makamına:

***27 Mayıs 1919** tarihli "Reuter Ajansı", Saltanat Şurası'nda, Umumi Heyetin fikri Türkiye'nin tamamı ile iç yönetimini muhafaza kaydı ile Büyük Devletlerden birinin korumasını temin merke-*

Vahdettin ve Saltanat Mührü

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak yayınları – Cilt: 2 – sf.: 328.
(2).- Atatürk'ün özel Arşivinden seçmeler – Genel Kurmay Etüt Başkanlığı 17 – sf.: 92 –93.
(3).- Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları – Kültür Bakanlığı Atatürk Dizisi 45 – sf.: 45.

***zinde olduğunu** kayıt ve ihbar ediyordu.*

***Saltanat Şurası'nın** müzakerelerini yayınlayan **27 Mayıs 1919** tarihli **İstanbul** gazetelerinin açıklamalarına göre yalnız Sadık Bey'in yazılı ifadesinde **İngiltere Devletinin** himayesinin teklif edildiği ve bunun herkesin fikri olmadığı anlaşılıyor.*

Ajans ile gazetelerin yayınları arasındaki aykırılık, bazı taraflarca dikkat çekici ve ajansın hakikatleri saptırdığı, yetkisini aştığı suali sorulmuştur.

İçinde bulunduğumuz bu hassas devirde, artık tam gerçeği anlayan ve bütün kötü sonuçlara karşı en son fedakarlığı göze aldırarak Milli İstiklalimizi korumak azminde bulunan;

Milletin sahip olduklarının sükunet ve teselli verici olması, Hilafet ve Saltanat Merkezi'nden gelebilecek gerçek işaretlere ve samimiyete bağlı olduğu kanaatindeyim.

Milli vicdanı temsil etmeyen bildiriler, endişe yaratıcı akisler oluşturacağı cihetle bu konuda aydınlatılmayı beklediğimi hassaten istirham ederim.

Üçüncü Ordu Müfettişi ve Hazreti Hükümdarın

Fahri Yaveri

Mustafa Kemal

***

Yorum: 27 Mayıs 1919 tarihinde "**Reuter Ajansı**"nın geçtiği haberde, **Saltanat Şurası** hakkındaki tafsilatta; "**Umumi Heyetin düşüncesi, Türkiye'nin, Büyük Devletlerden birinin korumasını istemek merkezindedir**"

bilgisini yayınlamış ve tamim etmiştir.

Bu bütün millette büyük bir şüphe ve tereddüt yarattı. Bunun üzerine **Mustafa Kemal Paşa**, **Sadaret Makamına** aşağıda görüldüğü gibi bilgi sundu ve durumdan herkesi haberdar etti.

Ancak bu telgrafta dikkat çeken cümle şu olmuştur:

"Milletin sahip olduklarının sükunet ve teselli verici olması, Hilafet ve Saltanat Merkezi'nden gelebilecek gerçek işaretlere ve samimiyete bağlı olduğu kanaatindeyim!.."

"İNGİLİZ DOSTLARI CEMİYETİ!" (1) (2)

Büyük Devletlerden yalnız birine sarılmak!

Tarih: 28 Mayıs 1919

Yer: Havza Karargahı

Konu: İngiliz Mandası hazırlıkları

Genel Kurmay Başkanı Cevat Paşa Hazretlerine:

*Beş gün evvel **Sait Molla** imzası ile tamim şeklinde **bütün Belediye Başkanlarına** gelen bir telgrafta; "**İngiliz Muhipleri** (Dostları) **Cemiyeti**" kurulması ile **İngiliz** yardımı isteme çağrısında bulunuluyordu.*

*Bunun üzerine bazı İllerden bana yapılan başvurularda, **Milletin tek vücut olarak bütün Devletlere karşı bağımsızlığını korumaya çalışması gerektiği** bir sırada, büyük devletlerden yalnız birine sarılmanın, gayemizi ne dereceye kadar sağlayabileceği, belirtilmektedir." **28 Mayıs 1919***

Mustafa Kemal

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 2 – sf.: 333.

(2).- Ulusal Bağımsızlık Savaşı Boyunca Yararlı ve Zararlı Dernekler – Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi – Cilt: IV – Sayı: 10 – sf.: 169.

Yorum: Görüldüğü gibi; **Mustafa Kemal Paşa**, bir taraftan bu **Sait Molla** ve kurduğu dernekle ilgili kendi iç dinamikleri ile önlemler alırken, diğer taraftan durumu, **İstanbul'da Genel Kurmay Başkanı Cevat Paşa'ya** bildirmeyi de gerekli görmüştür.

Çünkü bu güdümlü **Sait Molla** ve avanesi ellerinden geldiğince etkili olmak ve **İngiliz** gücünü **Anadolu** insanına kabul ettirme iddiası ile hareket ederken, bu gücünü bir yerde **İstanbul** yönetiminin zaafından aldığı görüntüsünü yansıtmaktadır.

Mustafa Kemal Paşa'ya göre bir dış güce bağlanmak ve onlardan Memleket ve Millet adına hayır beklemek boş bir hayaldir. Bunu da telgrafının sözleri arasında belirtmiştir.

Şöyle ki:

"Milletin tek vücut olarak bütün devletlere karşı bağımsızlığını korumaya çalışması gerektiği!.."

"Memleketi kurtaracak olan yalnız ve yalnız kendi gücü ve kararlılığıdır!.."

"HARBİYE NAZIRI: HEMEN BURAYA GELİNİZ!.."

(1) (2) (3) (4)

İstanbul'un, Mustafa Kemal'i geri getirme planları!..

Harbiye Nazırından Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf:

"Emriniz altındaki buharlı gemilerden biriyle hemen buraya gelmeniz rica olunur" (8 Haziran 1919)

Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı) Şevket Tuğrul

Mustafa Kemal Paşa, *bu telgrafın altında yatan manayı çok iyi anlamasına rağmen bir açıklama ister.*

Genel Kurmay Başkanı olan **Cevad Paşa'ya** *da sorar.*

Kendisinden **11 Haziran 1919** *da aldığı cevapta:*

"Kıymetli bir Generalin Anadolu'da seyahati, umumun düşüncesine iyi bir etki yapmayacağı için İngilizlerin beni talep eylediği" *bildiriliyordu.*

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 2 – sf.: 371.
(2).- Askeri Tarih Belgeleri Dergisi – Sayı: 79 – Belge No: 1732.
(3).- İstiklal Harbimiz – Kazım Karabekir – Türkiye Yayınevi – sf.: 47/48.
(4).- Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri – Türk Tarih Kurumu – sf.: 31.

Yorum: Mustafa Kemal Paşa; İstanbul yönetiminin artık **İngilizlerin** bir uydusu haline geldiğini iyice anlamıştır.

İngilizler, **Mustafa Kemal Paşa'nın** ne bahasına olursa olsun mutlaka **İstanbul**'a geri getirilmesi gerektiği konusunda ısrarlıdır.

Mustafa Kemal Paşa ise dönüşünün tek bir manasının olduğunu çok iyi bilmektedir. Bu da; "**İngilizlere esir olmak üzere İstanbul**'a dönmek"tir.

İstanbul yönetimi bu baskılar karşısında konuyu adeta sulandırarak, gerçek sebebini saklayarak, bir aldatmacaya doğru kaydırarak, **Mustafa Kemal Paşa'yı İstanbul**'a getirmek istemektedir.

İstanbul ile yapılan yazışmalardan ve özellikle **İngilizlerin**; "**Böyle değerli bir Kumandanın Anadolu'nun içinde sıradan bir görevle uğraşmasının yazık olacağı**" şeklindeki beyanlarındaki kandırmacayı anlamamak mümkün değildi.

"KAZIM KARABEKİR PAŞA'YA: HÜKÜMETİN ÜZÜCÜ VE ŞAŞIRTICI TAVIRLARI" (1) (2) (3) (4) (5)

Kumandan bile tayin etmiyorlar...

Tarih: 15 Haziran 1919

Yer: Amasya Karargahı

Konu: Ordunun feshi karşısında Hükümetin tavrı

15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa Hazretlerine:

Amasya; 15 6 1919

"İngilizler, 13. Kolordunun kaldırılması için çoktan beridir çalışıyor. Oraya Kumandan bile tayin etmiyorlar. Cevat Paşa, hiç olmazsa jandarmaya dönüştürülmesine çalışıyordu.

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak yayınları – Cilt: 2 – sf.: 382.
(2).- İstiklal Harbimiz – Kazım Karabekir – Türkiye Yayınevi – sf.: 47.
(3).- Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri – Nımet Arsan – sf.: 31.
(4).- Milli Mücadele Yıllarında Amasya – Hüseyin Menç – sf.: 51.
(5).- Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları – Kültür Bakanlığı Atatürk Dizisi 45 – sf.: 72.

Şimdi 13.cü Kolordunun kaldırılması emri verilse bile, bunun uygulanmasını geciktirmesi gereğini kendisine yazdım.

Hükümetin her teklif ve müdahale karşısında boyun eğmesi, cidden üzücü ve şaşırtıcıdır, kardeşim."

Üçüncü Ordu Müfettişi

Padişah'ın Fahri Yaveri -

Mustafa Kemal

Yorum: **Mustafa Kemal Paşa**, yazışmalardan ve uygulamalardan çıkardığı sonuçlara göre **İngilizlerin İstanbul** yönetimi üzerindeki baskısı gün geçtikçe artmaktadır. Bazı **Kolorduların** tamamıyla kaldırılmasını ve dağıtılması istenmektedir.

Halbuki, başlayan "**Ulusal Kurtuluş Mücadelesi**"nin başarısı, bu askeri gücün elden geldiğince ayakta kalmasına ve korunmasına bağlıdır.

Bu sebeple verilen bu fesih emirlerinin geciktirilmesi ve askıya alınması için **Mustafa Kemal Paşa'nın** çabası büyüktür. Bu konuda kader arkadaşlarını devamlı olarak haberdar etmekten de geri kalmamaktadır.

"MİLLETİN SESİNİ KESME ÇABALARI!.."

(1) (2) (3) (4) (5)

Bu emir derhal geri alınmalı!..

Tarih: 20 Haziran 1919

Yer: Amasya Karargahı.

Konu: Posta-Telgraf İdaresinin yazışma kısıtlamaları

"**Sadaret Makamına (Başbakanlığa)**

Harbiye Nezaretine (Bakanlığına)

Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğüne: Amasya; 20 6 1919

*Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğünün, "**Müdafaa-i Hukuk-u Milliye**" ve "**Redd-i İlhâk**" **Cemiyetleri** tarafından*

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak yayınları – Cilt: 2 – sf.: 401.
(2).- Minelbab İllelmihrab – İnkilao ve Aka Kitabevi – sf.: 131.
(3).- Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri – Nımet Arsan – sf.: 40/41.
(4).- Milli Mücadele Yıllarında Amasya – Hüseyin Menç – sf.: 78/79.
(5).- Atatürk'ün Toplanmamış Telgrafları – Utkan Kocatürk – Edebiyat Yayınevi – sf.: 8.

verilecek telgrafların çekilmemesi hakkında bir emir verdiğini duydum.

Milletin sesini boğmaktan, vatanın bağımsızlığı ve hayatı için birleşen bütün Milli vicdanı bastırmaktan başka hiçbir şeye yorumlanamayacak olan böyle canice bir girişimin gelecekte yol açacağı büyük sorumluluğun iyice düşünülmemesi ve kavranmaması üzüntü vericidir.

Bu emrin hemen geri alınarak, Milletin güvenine ve itimadına zerre kadar halel gelmemesi gereğini arz etmeyi, vicdani bir görev olarak gördüğüm, arz olunur."

3. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal

Yorum: İngiliz Yüzbaşısı Hurst tarafından o günlerde verilen bir istihbarat raporunda **Mustafa Kemal ve Arkadaşları** ile **Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin** her türlü haberleşmelerini, bilgilendirmelerini telgraf kanalları ile yaptıkları hakkında, yaptığı bilgilendirme, neticede beklenen önlemleri almayı **İstanbul**'a zorlamıştır.

Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğü'nün bu konuda getirmek istediği kısıtlama **Mustafa Kemal Paşa** tarafından büyük bir tepki ile karşılanmış ve emrin geri alınması gereğini, **İstanbul**'a iletme gereksinimi duymuştur.

"MİLLETİN SESİNİ KESENİN SONU İDAMDIR!.."

(1) (2) (3) (4) (5)

Mustafa Kemal Paşa:

"Bunlar canice ve haince girişimlerdir..."

Tarih: 20 Haziran 1919.

Yer: Amasya Karargahı.

Konu: Valiliklere Posta-Telgraf hususunda verilen emir.

Tüm Valiliklere Tamim: Amasya; 20.6.1919

Posta ve Telgraf Genel Müdürünün telgrafhanelere, "Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Heyetleri" tarafından veri-

(73).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak yayınları – Cilt: 2 – sf.: 402

(74).- Mustafa Kemal Paşa Samsun'da – Yunus Nadi – Sel Yayınları – sf.: 29

(75).- Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri – Nımet Arsan – sf.: 41/42

(76).- Milli Mücadele Yıllarında Amasya – Hüseyin Menç – sf.: 80/81

(77).- Atatürk'ün Toplanmamış Telgrafları – Utkan Kocatürk – Edebiyat Yayınevi – sf.: 9

lecek telgrafların çekilmemesi hakkında emir verdiğini duydum.

Bu tamimle takip edilen gaye, milli sesi boğmak, vatanın parçalanmasına karşı milletin birleşmesine mani olmaya yönelik canice ve haince bir girişimden başka bir şey değildir.

Derhal söz konusu olan Cemiyetlerin önderliğinde halk, mitingler yaparak, bu durumu Hükümet nezdinde şiddetle protesto etmelidir.

Telgrafhaneleri süratle işgal ederek, bu emrin geri alındığına dair bir cevap alınıncaya kadar, İstanbul ile olan resmi haberleşmesini kesmek gerekir. Zerre kadar vicdanı olan bir telgraf memurunun bunu yapmayacağı açıktır.

Şayet yapmaya kalkışan olursa, derhal "Harp Divanı"na verilmelerini bütün Kolordu Kumandanlıklarına emir ve tebliğ ettim."

Mustafa Kemal

Yorum: Mustafa Kemal Paşa'nın, Posta ve Telgraf Müdürlüğü'nün getirmek istediği kısıtlamaya karşı tepkisi gerçekten çok büyük olmuştur. Aldığı zecri tedbirler ve verdiği kesin emir ve talimat ile bu işlerin eninde sonunda idama kadar dayanacağını ve **Vatana ihanet sayılacağını** bildirmekle, kararlılığını en kesin bir şekilde ortaya koymuştur.

"MİLLETİN SESİNİ BOĞMAK SORUMLULUKTUR!.."

(1) (2) (3)

Bu Vatanın mahvına sebep olmaya yönelik harekettir...

Tarih: 20 Haziran 1919.

Yer: Amasya Karargahı.

Konu: Telgrafların çekilmemesi halinde alınacak önlemler.

Posta ve Telgraf Baş Müdürlüklerine: Kolordulara: Amasya; 20.6.1919

"Müdafaa-i Milliye" *ve* ***"Reddi İlhâk" Cemiyetlerinin*** *verecekleri telgrafların çekilmemesi hakkında* ***Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğü'nden****, bütün telgraf memurlarına emir verildiğini duydum.*

Milletin sesini boğarak sahip olduğu haklarını istemekten men etmeye ve vatanın mahvına sebep olmaya yönelik

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – sf.: 403.
(2).- Minelbab İllelmihrab – Refik Halit Karay – İnkilap ve Aka Kitabevi – sf.: 131.
(3).- Atatürk'ün Toplanmamış Telgrafları – Utkan Kocatürk – sf.: 8.

olan bu emri, hiçbir namuslu telgraf memurunun uygulayacağını tahmin etmem.

*Fakat böyle bir namussuzluğa cüret edecek olanlar olur ise derhal "**Harp Divanı**"na verilmesini ve sonucunun bildirilmesini emrederim."*

3. Ordu Müfettişi

Mustafa Kemal

Yorum: Mustafa Kemal Paşa; bir taraftan **İstanbul**'daki **Harbiye Nezareti'ne** (Savaş Bakanlığına), diğer taraftan tüm **valiliklere** tamimler yapıp, getirilen **posta ve telgraf** kısıtlamaları için tavrını belirlerken, diğer taraftan **Posta ve Telgraf İdaresi memurlarına** da bir ön hatırlatma yaparak, bu konudaki kesin tavrını belirtme gereğini özellikle duymuştur.

Bu durumu doğrudan doğruya "**Milletin Sesini Boğma**" olarak görmüş ve sonucunun "**Harp Divanı**" olacağını hatırlatmıştır. Bu konuda da tüm **Ordu Kumandanlıklarını** gereğinin yerine getirilmesi için tamim etmiştir. İşte bu konuda telgrafında kullandığı cümle:

"Milletin sesini boğarak sahip olduğu haklarını istemekten men etmeye ve Vatanın mahvına sebep olmaya yönelik olan bu emri!.."

"PADİŞAH VAHDETTİN İLE DOĞRUDAN YAZIŞMA!.." (1) (2) (3)

Geri dönmesi konusundaki ısrarlar üzerine **Mustafa Kemal Paşa** doğrudan doğruya; **Padişah Hazretlerinin yüksek makamına** şu bilgileri sunar:

Vahdettin

Padişah Sarayı'nın Saygıdeğer Başkatip Hazretleri vasıtası ile Mübarek Padişah Hazretlerine:

Büyük Milletin ve Kutsal Hilafetin sahici ve yegâne direği bulunan Saltanat Saraylarını Allah afetlerden korusun.

Padişahım!

Memleketin bugün uğra-

(1).- Mustafa Kemal Paşa Samsun'da – Yunus Nadi – sf.: 31.
(2.- Atatürk – Andrew Mango – Sabah yayınları – sf.: 228.
(3).- Hemşehrimiz Atatürk - Naşit Hakkı Uluğ – İş Bankası yayınları – sf.: 20/21.

dığı afetlerin baskısı ve parçalanma tehlikesi karşısında ancak Mübarek şahsiyetiniz başta olmak üzere, Milli ve Mukaddes bir kudretin varolan haykırışı, Vatanın ve Devletin, Milletin ve şan ve şerefli ***Hanedanınızın*** *istiklalini, altıbuçuk asırlık yüce tarihimizi kurtarabilir.*

Her tarafta bu kanaat ve inanç benzersizdir.

En son ***Hükümdarımızın*** *huzurlarında şeref misali kabul buyurulduğumda,* ***İzmir****'in elem verici olayından pek mahzun olan* ***Mübarek*** *kalbinizin bu kurtuluş noktasına ait ilhamları, bu anda bile aklımı süsleyen düşüncelerdir. Bu ilhamları izah etmek isterim.*

İstanbul*'dan en son ayrılacağım gün, şereflendirilerek kabul edilmiştim. Bu esnada siz* ***Padişah Hazretleri, Boğaziçi****'nde bulunan* ***İngiliz zırhlılarının Saray'a*** *yönelmiş olan toplarını göstererek şöyle demiştiniz:*

"Görüyorsun, ben Memleket ve Milleti nasıl kurtarmak lazım geldiğini düşünmekte tereddüde uğruyorum."

*Ardından ellerinizi kaldırarak; "****İnşallah Millet uyanır ve gözü açılır. Bu elim durumdan gerek beni ve gerekse kendisini kurtarır****" buyurmuşlardı.*

Sizlere arz etmek istediğim, bu, siz ***Hazretlerimizin*** *ifadeleridir. Gönlünüzden kaynaklanan bu duygulardan hareketle, azim ve iman ile acizâne görevime devam etmekteyim.*

Hükümdarımın *iradeleri üzerine* ***Sadrazam*** *(Başbakan)* ***Paşa*** *kulunuzu daima önemli ve gerekli şeylerde aydınlatmakta ve gereğini arz ve uygulamaktayım.*

Şu bir ay zarfında ***Şahanelerinin*** *bütün* ***Anadolu İllerine, Sancaklarına, İlçelerine ve Hudut*** *boylarına kadar*

olan Milletin düşünce ve emellerini ve tüm Kumandanların ve Memur tabakalarının duygularından ve yapmakta olduklarından bilgi sahibi olarak, daha fazla olarak işin içine girdim.

Sonuç olarak her şey o kadar açık bir şekilde tahakkuk ediyor ki; ***Millet baştan aşağı uyanmış olup, Devlet ve Millet'in istiklali, Yüce Saltanat ve Hilafet'in hukukunu teyit için güçlü azim ve imanla donanmış bulunuyor.***

İstanbul*'da iken, Millet'in bu kadar güçlü olduğunu ve felaketlerden az zamanda bu derecede etkileneceğini hayal bile edemezdim.*

Padişahım!

Bu şekilde ve vaziyette ve siz ***Kutsal Padişahımıza*** *sonsuz bağlılık içinde olan Millet'in yüreğine tamamı ile dayanan ve karşılıklı olarak bütün manası ile bu Milli ve vicdani kuvvete yardımcı olunmuştur.*

Son olarak yazdığınız yazılar tüm Millet'in azmini ve kahramanlığını da artırmıştır.

Yalnız dikkat çekici ve üzüntü vericidir ki, bu temiz ***Anadolu*** *halkı bugünkü hassas ortamda bile* ***İstanbul****'da birbirine uymayan ve* ***bireysel düşünceler ve fitnecilerin ihtiraslarından*** *üzüntülü bulunuyor.*

Gerçi ***İstanbul****'un bozulmaya müsait ahlakı ve bundan yararlanmayı bilen yabancılar, Devlet ve Millet'in yok edilmesi ve* ***Devlet'e, Millet'e ve Padişah'a sadakat ve fedakarlıkları ile hizmet kabiliyetinde olanların ortadan kaldırılması*** *için, çok daha ileri gitmek cüretini gösteriyorlar.*

Padişahım!

Hatırladığınız bazı hususlar olacaktır ki; üzerime aldığım görevlerimin yerine getirilmesi sırasında, yabancıların ve bazı fesatlık erbaplarının mutlaka yalan, dolanlar ve engelleyici olma ihtimalleri ***İstanbul****'da huzurunuzda daha işin başında niyetlenirken ve durumu sunuşum sırasında üstü kapalı anlatmaya çalışmış ve özellikle* ***Sadrazam*** *(Başbakan)* ***Paşa*** *ile Devlet'in bazı önemli kişilerini pek açık olarak belirtmiş ve böyle durumlar karşısında* ***Ali İhsan ve Yakup Şevki Paşaların*** *akıbetine giremeyeceğimi ilave etmiştim.*

Padişah'ına, Vatan'ına, Millet'ine sadık ve bu uğurda; ölümleri umursamayan ve alışmış kulları gibi, bir Kumandandan; elbette Yüce Saltanatınızın hukuku ve Millet'in varlığının ve devamlılığının düşmanı olanlara beraber olma beklenemezdi.

Doğaldır ki, ***Malta****'ya gitmek veyahut en hafif olarak hareketsizliğe mahkum edilmek gibi ihtimaller karşısında bırakıldım.*

Yine doğaldır ki, razı olmamakta mazurum.

Eğer zorlanırsam acizâne görevimden istifa ederek, bundan böyle Anadolu'da ve Millet'in sinesinde kalacağım.

Vatan'ıma karşı olan görevime bu kere daha belirli adımlarla devam edeceğim.

Ta ki, Millet İstiklali'ne kavuşsun, Yüce Saltanat ve Hilafet yok edilmekten korunsun...

Bundan sonra sadakatime yakışacak bir şekilde,

daima artan itimadı Şahanelerinize arz ve istirham etmeme cesaret ederim.

Üçüncü Ordu Müfettişi

Hükümdar Hazretleri'nin Fahri Yaveri -

Mustafa Kemal

* * *

24 Haziran 1919 tarihinde Dahiliye Nazırı (İçişleri Bakanı) Ali Kemal Bey bir bildiri yayınlar. Bu bildiride:

Tarih: 23 Haziran 1919

Yer: İstanbul.

Konu: İçişleri Nazırı (Bakanı) Ali Kemal Beyin tamimi:

"Mustafa Kemal Paşa, büyük bir asker olmakla beraber, günün siyasetinden o derecede bilgili olmadığı için, aşırı onuru ve gayretine rağmen, yeni görevinde asla başarılı olamadı.

Ali Kemal

İngiliz olağanüstü temsilcisinin talebi ve ısrarları ile azledildi.

Bu azledilmeden sonra yaptıkları ve yazdıkları ile bu hatalarını daha da meydana çıkardı. ***"Reddi İlhak Cemiyetleri"*** *gibi* **Karesi** *ve* **Aydın** *çevresinde,* **İslam halkını** *yok yere kırdırmaktan ve fakat bu vesileden yararlanarak, halkı*

haraca bağlamaktan başka bir iş görmeyen, emirsiz, saygısız ve kanunsuz bir şekilde oluşturulan heyetler için, öteden beri çektiği telgraflarla da bu siyasi hatasını idari olarak artırdı.

*Adı geçenin **İstanbul**'a getirilmesi, **Harbiye Nezareti'ne** (Savaş Bakanlığına) ait bir meseledir.*

*Ancak **Dahiliye Nazırı'nın** (İçişleri Bakanlığının) sizlere kesin emri olarak, artık o kişinin azledilmiş olduğunu bilmek, kendisi ile hiçbir resmi muameleye girişmemek, Hükümet işleri ile ilgili hiçbir isteğini yerine getirmemek gerekir.*

"Haksız, zorbaca ve merhametsizce işgallerden ne derece üzüntülü olursa olsun, Hükümet; ne Yunanistan ve ne de bir başka kimse ile bu esnada savaşmaya ve çatışmaya tutuşamaz.

Savunma hazırlıkları yapanları yasaklayınız, haklarında insafsızca davranın. Bunlar eski düşmanlarımızdır. İşleri bozulmak üzere iken, yeniden düzelmelerine meydan vermeyin. *"*

*Bu talimat içinde hareket etmekle ne gibi sorumlulukların savuşturulmuş olacağını takdir buyuracağınızdan ve bu önemli ve tehlikeli dakikalarda, memur, halk, her **Osmanlıya** düşen en büyük görev, **Barış Konferansınca**, geleceğimize dair kararlar verilirken ve beş yıldır yaptığımız deliliklerin hesapları görülürken, artık aklımızı başımıza devşirdiğimizi göstermek, akıllı ve tedbirli hareketlere yönelmek, parti, mezhep, ırk anlaşmazlıkları gözetmeksizin, her bireyin hayatını, malını, ırzını korumakla, medeniyetin*

gözünde, bu Memleketi bir defa daha lekelememek değil midir?"

Dahiliye Nazırı (İçişleri Bakanı)

Ali Kemal

Yorum: Osmanlı Hükümeti'nin, Mustafa Kemal Paşa'nın taktiklerine gösterdiği tepki karmakarışıktı. Ondan bir an önce kurtulmak konusunda kararlı bir tutum içinde bulunan kişi; daha çok Dahiliye Nazırı (İçişleri Bakanı) **Ali Kemal Bey'di**. Bunu da yukarıda yazılı olan ve **Anadolu**'nun tüm yerel yetkililerine göndermiş olduğu genelge ile belirtmişti.

Gerçi **Mustafa Kemal Paşa'nın** çok iyi bir asker olduğunu beyan etse de kendisini adeta bir eşkıya olarak göstermesi, içinde bulunduğu tezatın en çarpıcı örneğidir. İşin en acı yönü ise tüm bunları belirtirken, daha genelgenin başında yazmış olduğu "**İngiliz Olağanüstü Temsilcisi'nin Talebi ve ısrarları ile azledildi**" cümlesidir.

İşin tuhaf tarafı **Mustafa Kemal Paşa'nın Rauf Bey** ile beraber **Amasya**'dan hareketine kadar bu "**Azledilme**"**den haberdar olmaksızın, Erzurum yolu üzerinde bulunan Sivas İlinin Valisi Reşit Paşa'ya bu genelgenin çoktan varmış olduğudur.**"

Bunun üzerine **Mustafa Kemal Paşa**, **Padişah** ile doğrudan yazışma kararı verir. Özellikle şunları belirtir:

"Milli ve Mukaddes bir kudretin varolan haykırışı Vata'nın ve Devlet'in, Millet'in ve şan ve şerefli Hane-

danınızın istiklalini, altıbuçuk asırlık yüce tarihimizi kurtarabilir!..”

“Millet baştan aşağı uyanmış olup, Devlet ve Millet’in istiklali, Yüce Saltanat ve Hilafet’in hukukunu teyit için güçlü azim ve imanla donanmış bulunuyor!..”

“Bu temiz Anadolu halkı bugünkü hassas ortamda bile İstanbul’da birbirine uymayan ve bireysel düşünceler ve fitnecilerin ihtiraslarından üzüntülü bulunuyor!..”

“Yabancılar, Devlet ve Millet’in yok edilmesi ve Devlet’e, Millet’e ve Padişah’a sadakat ve fedakarlıkları ile hizmet kabiliyetinde olanların ortadan kaldırılması için, çok daha ileri gitmek cüretini gösteriyorlar!..

“Malta’ya gitmek veyahut en hafif olarak hareketsizliğe mahkum edilmek gibi ihtimaller karşısında bırakıldım.”

“Eğer zorlanırsam acizâne görevimden istifa ederek, bundan böyle Anadolu’da ve Millet’in sinesinde kalacağım.”

“Vatanıma karşı olan görevime bu kere daha belirli adımlarla devam edeceğim!..”

“Ta ki, Millet İstiklaline kavuşsun, Yüce Saltanat ve Hilafet yok edilmekten korunsun!..”

"MUSTAFA KEMAL PAŞA'YI GÖREVDEN ALMAK İÇİN OYNANAN OYUNLAR!.." (1) (2) (3) (4)

Mustafa Kemal Paşa: "Azlim ile ilgili Padişahtan bu ana kadar hiçbir emir almadım."

Tarih: 27 Haziran 1919.

Yer: Tokat Karargahı.

Konu: Görevden alınmakla ilgili yapılan spekülasyonlar.

Tüm illere, Bağımsız Mutasarrıflıklara, Kolordulara ve 2. Ordu Müfettişliğine:

İçişleri Nazırı (Bakanı) Ali Kemal Bey'in, İngilizler *tarafından talep edilmiş olmam sebebi ile görevimden azledildiğimin tamim edildiğini öğrendim:*

(1).- Atatürk'ün Bütün eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 130.

(2).- Türk Parlamento Tarihi – Milli Mücadele – Cilt: - sf.: 48/49.

(3).- Atatürk – Andrew Mango – Sabah Yayınları – sf.: 229.

(4).- Atatürk denizinden Damlalar – Behçet kemal Çağlar – Ak Yayınları – sf.: 79.

__1.__ Beni bu göreve getiren ve tayin eden ***Padişah Hazretleri'nin*** *bu konudaki herhangi bir* ***Padişahlık Buyruğu'nu*** *almadığım gibi* ***ne Sadaret*** *(Başbakanlık)* ***Makamı'ndan*** *ve ne de* ***Harbiye Nezareti'nden*** *(Savaş Bakanlığından) azlim ile ilgili bu ana kadar hiçbir emir almadım.*

Dolayısıyla, ***Ali Kemal Bey'in*** *bu gizli yayın ve genelgesinin ne gibi hastalıklı düşünceler altında cereyan ettiğini, zaman ve olaylar yakında herkesin gözünde kanıtlanacaktır.*

Ali Kemal Bey'in *yetkisini aşan ve Milli varlığımız aleyhindeki bu gizli ve kanunsuz hareketten geri dönüleceği tabiidir.*

__2.__ Görevimin sona erdiği hakkında bir ***Padişah Buyruğu*** *olduğu takdirde, doğaldır ki resmi sıfat ve görevlerimden ayrılacağım ve bu durumu başkalarından evvel bizzat benim bir genelge ile yayınlayacağım açıktır.*

Böyle bir durumda, Vatan'ı kurtarmaya dayanan ***Dini*** *ve* ***Milli*** *görüş ve düşüncelerimi, Millet'in sinesinde, bu Millet'in bir bireyi olarak takip etmek, benim için en yüce görev ve en kesin emelimdir.*

Devlet ve Millet'e karşı olan sorumluluğum üzerimde bulundukça, sahip olduğum resmi görevlerden dolayı tüm ***Valiler*** *ile bağımsız* ***Sancakların*** *emirlerimi yerine getirmeye mecbur ve sorumlu bulunduklarını tebliğ ederim.*

Halen sahip olduğum makamın, kendisine mahsus haberleşmesini ve ilişkilerini iyi bir şekilde sürdürmenin kanuni bir zorunluluk olduğunu ve bu tebliğimin, ***Ali Kemal Bey'in*** *tebliğinin tamim olunduğu makamlara da ulaştırılması gereğini ilaveten arz ederim.*

3. Bu telgrafımın ulaştığının yazı ile bildirilmesini rica ederim."

3. Ordu Müfettişi

Padişahın Fahri Yaveri

Mustafa Kemal

* * *

Yorum: Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a dönme emrini dinlemediği ya da en azından bu konuda ağırdan aldığı için, **Dahiliye Nazırı** (İçişleri Bakanı) **Ali Kemal Bey** tarafından, "**Kendisi ile her türlü resmi ilişkilerin kesilmesi ve vereceği emirlere uyulmaması**" hakkındaki genelge, **İstanbul** yönetimi içinde de bazı anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına sebep olmuştu.

Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı) **Turgut Paşa**, bu konuda **Ali Kemal Bey** ile çok büyük bir anlaşmazlık içine düştü. Bu çatışma o kadar şiddetli oldu ki, **26 Haziran 1919** tarihinde her ikisi birden görevlerinden istifa etmek durumunda kaldılar.

Bu sefer **Dahiliye Nazırlığı'na** (İçişleri Bakanlığına) seçilen **Reşit Akif Paşa** tarafından, **Sivas Valisi'ne** gönderilen telgrafta, **Mustafa Kemal Paşa**'nın "**Görevinden uzaklaştırılmış herhangi bir general gibi karşılanması**" gerektiği bildirildi.

Ancak, **Mustafa Kemal Paşa**, her şeye rağmen yanına yaverlerini ve **Rauf** (Orbay) **Bey'i** alarak **Amasya**'dan sabah erken saatlerde gizlice ayrıldı.

Ancak, İstanbul uyumayacağını düşünerek, ne olur,

ne olmaz diye de, bir askeri birliğe kendisini izlemesini ve bağlantıyı kaybetmemesini emretti.

Bu şekilde **Tokat**'a varmış oldu. **Tokat**'a girerken, kıyafetleri birbirlerine uymayan **20 er ve başında bulunan bir Binbaşı karşılar.**

Kendilerinin karşılayıcı mı, yoksa tutuklamak için gelen kişiler mi oldukları anlaşılmamaktadır.

Karşısındaki **Binbaşı:**

"Paşam hoş geldiniz. Ben askerlik Şubesi Başkanı, 19 er, bir çavuş ve iki izinli ile emrinizdeyiz!.."

"MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN AZLEDİLİŞİ" (1) (2)

"İngilizlerin baskısı ile görevden alınma"

Sadaret Makamı'na ve Harbiye Nezareti'ne: Sivas, 29 Haziran 1919

*"**Müdafaa-i Hukuk-u Milliye ve Redd-i İlhâk Cemiyetleri**"ne yardımlarımdan bahis ile azlolunduğumu, daha bazı yersiz sözler ilavesiyle **Dahiliye Nazırı** (İçişleri Bakanı) **Ali Kemal Bey'in** idari makamlara tamim ettiğini öğrendim.*

*Bendenizin bu mahrumiyete pay sahibi kılan ve tayin eden **Padişah Hazretleri'nin bu konudan habersiz oldukları** gibi, ne **Yüce Sadaret** (Başbakanlık) Makamını ve ne **Yüce Harbiye Nezareti'nden** (Savaş Bakanlığından) azledilmeme dair hiçbir emir almadım.*

*Bu sebeple **Ali Kemal Bey'in** bu gizli yayın ve bildirisini ne gibi bir yanlış düşünce altında cereyan ettiğini ve Devlet yöneticileri arasında ayrılmalar ve memlekette kanunsuz-*

(1).- Atatürk'ün Bütün eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 133.

(2).- Harp Tarihi Vesikaları dergisi – Sayı: 6 – Belge No: 113.

luk, asayişsizlik ve sonuç olarak Millet arasında anarşi oluşturacak olan bu zihniyetin ne kadar yanlış olduğunu arz etmeyi gereksiz görüyorum.

Ali Kemal Bey'in *azledilmemi bildiren telgraf haberleri, onun hareket tarzının Yüce Hükümetçe kabul görmediğini tamamen göstermiş ve memlekette sebep olduğu kötü tesir ve yanlış anlamayı, her ne kadar kısmen bu şekilde kalkmış olsa dahi,* ***Bakanlar Kurulu'nun*** *tümünün karar ve kanaati dışında yapıldığına kesinlikle inandığım bu tehlikeli ve sorumluluğu, cidden ağır düşüncelerin Millet ve Memleketin geleceğinin selameti için ne büyük zararlar getireceğini tekrar arz etmeye mecburum. Bu kişi hakkında yapacağınız muameleyi anlayışlı takdirlerinize arz ederim."*

3. Ordu Müfettişi

Hazreti Padişah'ın Fahri Yaveri

Mustafa Kemal

Yorum: **Mustafa Kemal Paşa** 27 Haziran 1919'da **Sivas**'a varmıştır. Azledilmiş olduğundan bahseden **Ali Kemal Bey'in** bildirisi üzerine öncelikle **Sadaret'e ve Harbiye Nezareti'ne** (Savaş Bakanlığı)na, **28 Haziran 1919** tarihinde yukarıdaki telgrafı çeker. Bu telgraftan kasıt, bir taraftan zaman kazanmak, diğer taraftan kazanacağı bu zaman içinde hedefine doğru daha güvenli ilerleyecek zeminler sağlamaktır.

"PADİŞAH VAHDETTİN İLE DOĞRUDAN YAZIŞMA!.."(1) (2)

"Milli Vicdanın Affedemeyeceği Olaylar!.."

Padişahım!

Bugünkü halihazır parçalanma tehlikesi karşısında başında ***Yüce Padişahlık Makamı*** *olmak üzere geleceğini kurtarma ve korumakta kararlı olan Millet'in bu asil davranışını böyle küçültücü ve aşağılayıcı bir zihniyetle inkara girişmek, tarihin ve Milli vicdanın hiçbir zaman affetmeyeceği olaylardandır.*

Vahdettin

Gerçi böyle bir zihniyetin hiçbir yerde kabul yeri ve uygulanma olanağı bulunmadı-

(1).- Atatürk'ün Bütün eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 134.

(2).- Harp Tarihi Vesikaları dergisi – Sayı: 6 – Belge No: 114.

ğını şükranla arz ederim. Fakat Millet'in soyluluğuna, Vatan ve Devlet'in tarihine karşı reva görülen bu girişimler, gelecek ile pek alay etme gibi, çok zalimce oluyor. Bu olaylar ile heyecana gelen görüşler, topluma yayıldıkça ***hükümet merkezine*** *güvensizlik göstermek gibi çok kötü sonuçlar çıkaracağına şüphe yoktur.*

Durumu arz etmeyi cesaret ederken, sonsuz saygılarımı belirtirken, bağlılığımı da tekrarladığımı, bilgilerinize emirlerinizle..."

3. Ordu Müfettişi
Hazreti Padişah'ın Fahri Yaveri
Mustafa Kemal

Yorum: **Mustafa Kemal Paşa**, **İstanbul Hükümeti'nin** hangi baskılar altında olduğunu ve bu baskılar karşısında yenik düşerken bir nevi "**Baş Verip**" günü geçiştirme hesapları içinde bulunduklarını çok iyi bilmektedir. Ancak verilmeye kalkışılan "**Baş**" **Mustafa Kemal Paşa'nın** "**Baş**"ı olmaktan çıkmış ve Türk Milleti'nin "**Baş**"ı olma noktasına gelmiştir. Bir taraftan çektiği telgraflarla gerek **Sadaret Makamı'nı** ve gerekse **Savaş Bakanlığı'nı** oylamaya çalışırken, diğer taraftan kendisinin doğrudan doğruya **Padişah Buyruğu** ile bu göreve tayin edildiğini vurgulayarak, yine belki de zaman kazanmak ya da **Padişahın** bir an için ona sahiplenebileceğini ummak istemektedir. Biliyordur ki, bu umudu boşa çıksa bile kazandığı bu zaman diliminde sahip olduğu yetkileri **Vatanı kurtarma yolunda** kullanmak, en iyi şekilde değerlendirmek belirlediği hedefe varmak için güzel bir zaman dilimi olacaktır.

"ANADOLU'DA OYNANMAYA KALKILAN OYUNLAR!.." (1) (2)

"İdari makamlara onursuzca bir genelge..."

Tarih: 28 Haziran 1919.

Yer: Sivas Karargahı.

"**Konya'da 2. Ordu Müfettişliğine:** (Çok Aceledir.)

Dahiliye Nazırı *(İçişleri Bakanı)* ***Ali Kemal Bey, Konya, Kütahya, Karesi*** *ve diğer yerlerdeki* ***kumandan ve müfettişlerin olağanüstü hal*** *yaptıklarından söz ederek,* ***mülkiye memurlarının, kumandan ve müfettişlerin*** *tebliğlerini kesinlikle dinlememeleri ve halkı bunu reddetmek için ikâz etmeleri hususunda mülkiye makamlarına onursuzca bir genelge gönderdiklerini burada öğrendim.*

Dikkatinizi çekerim, benim de ***hükümetçe*** *azledildiğim beyanı ile* ***mülkiye makamlarının*** *temas etmemesini de şifre ile tamim ediyor. Halbuki bu ana kadar ne* ***Padişahlık Makamından*** *ve ne de* ***Sadaret*** *(Başbakanlık), yahut* ***Harbiye***

(1).- Atatürk'ün Bütün eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 134.

(2).- Harp Tarihi Vesikaları dergisi – Sayı: 6 – Belge No: 114.

***Nezareti** (Savaş Bakanlığı) katından azlim hakkında hiçbir emir tebliğ edilmediği halde, bu tarzda Milli varlığımızın aleyhinde hastalıklı propaganda yapmaya cüret edilmesi, her halde dikkate değer zihniyetin etkisi altında cereyan ettiğini tamamıyla gösteriyor.*

*Bugünkü ajanslar ise **Dahiliye Nazırı'nın** (İçişleri Bakanının) istifasını ve kabine ile ilgisi kalmadığını yayınlıyorlar. Her ne olursa olsun Vatan ve Millet'in parçalanması tehlikesinden uzak tutulması yönünde verilmiş olan azim, karar ve yemine hiçbir şey mani olamayacaktır. Her halde Millet'in sinesine Milletle beraber tüm güçlükler ve tehlikeler ortamında çalışan bir kişi halinde kalmaklığım, yukarıdaki hususlardan, geç kalınır düşüncesi ile durumu arz ediyorum, efendim."*

3. Ordu Müfettişi Fahri Yaver

Mustafa Kemal

Yorum: Mustafa Kemal Paşa, bir taraftan **İstanbul yönetimi** ve ilgili **bakanlıklarla** yazışırken, diğer taraftan **Dahiliye Nazırı Ali Kemal Bey'in** yayınladığı genelgenin **Türkiye** çapındaki etkilerini zayıflatmaya ve hatta ortadan kaldırmağa çalışmaktadır. Bu konuda en önemli yerlerden birisi **Konya** olduğundan, öncelikle **Konya'daki 2. Ordu Müfettişliği** ile yazışmaya öncelik vermiştir.

"GİRİŞİMLERİNİZ İNGİLİZLERE DİKKATİNİ ÇEKİYOR!..) (1) (2)
"İstifa edip gelmeniz yabancıların baskısını azaltacaktır."

Padişah'ın Özel Kaleminden gelen telgraf - 2 Temmuz 1919.

"Evvelce ve sonradan çekilen değerli telgraflarınız, büyük bir dikkatle ***Padişah Efendimiz Hazretleri*** *hakkında saygı dolu teveccühleriniz ve yararlı haliniz gereğince, özellikle aşağıdaki yazının sizlere tebliğine bendenizi memur etmişlerdir:*

Yüksek nezdinizde, bilinen Vatanperverliğiniz sebebiyle o bölgede bazı önlem ve girişimlerde bulunmanız İngilizlerin dikkatlerini çekip, Hükümet'i baskıya kalkmışlardır.

Devletimizin hali hazır durumu taşrada zan ve tahmin edildiği derecede endişe ve telaşı mucip değildir.

(94).- Atatürk'ün Bütün eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 133.
(95).- Harp Tarihi Vesikaları dergisi – Sayı: 6 – Belge No: 113.

Her zaman bağışlayıcı ve kerim ***Devlet'in*** *varlığı ve istiklalinin elde edilmesine başarı hasıl olunca* ***Saltanat Merkezi'nden*** *taşranın kurtarılması kolay olur.*

Bu sırada ***zatıalilerinin istifa ederek geri gelmeleri*** *belki yabancıların,* ***Hükümet'e*** *baskı yaparak hakkınızda haysiyet kırıcı bir muameleye maruz bırakılmamak düşüncesi ile tavsiye buyurulmamakta olduğu gibi* ***Harbiye*** *(Savaş)* ***Dairesi'nce*** *azledilmeniz cihetine gidilmesine izin verilmediğinden* ***Harbiye Nezareti'nden*** *(Savaş Bakanlığından),* ***iki ay müddetle hava değişimi*** *istenerek durum açıklığa ve barış oluşuncaya kadar seçeceğiniz bir şehir veya kasabada istirahat etmeniz en muvafık şekil olarak hatırlatılmaktadır."*

Yorum: 2 Temmuz 1919 tarihinde **Mustafa Kemal Paşa Erzincan**'da iken **Padişah**'ın **Özel Kaleminden** aldığı telgraf, başta **Padişah** olmak üzere **İstanbul Yönetiminin** içinde bulunduğu acizliğin en büyük göstergesidir.

Özellikle telgrafta geçen: **"Hareketleriniz İngilizlerin dikkatini çekip Hükümeti baskıya kalkışmışlardır", "Saltanat Merkezi'nden taşranın kurtarılması daha kolay olur", "Yabancıların Hükümet'e baskı yaparak daha haysiyet kırıcı bir muameleye maruz kalacağı"** ve hele hele **Mustafa Kemal Paşa**'nın **"İki ay süreyle hava değişimi talebinde bulunması"** istemi, artık **İstanbul**'daki **Padişah** ve **yönetiminin** her gün daha da kısıtlanan yetkilerle hayatını devam ettirmeye çalıştığının en açık itirafıdır.

"SİZİN ADINIZA GÜVENCE VERDİM!.." (1) (2)

"Hemen İstanbul'a dönünüz!.."

2/3 Temmuz 1919 da Mamahatun'da, Harbiye Nezaretine (Savaş Bakanlığına) **gelen Ferit Paşa'nın 30 Haziran 1919 tarihli şifresi:**

"Kalbi sevgi ile dolu, üstün çekim kuvvetinin sahibi ***Padişahımız****, bendenizi yine* ***Harbiye Nezareti'ne*** *(Savaş Bakanına) getirdi.* ***Hükümeti*** *çok müşkül durumda buldum.*

Dış ilişkilerin dehşet görüntüsü içinde bir de bunu büsbütün dağılmaya sebep olacak bir iç karışıklık karşısında kalınca ister istemez titredim.

Zatıaliniz gibi bendeniz de takdir gücüme sahip olduğumdan iddia edebilirim ki, benim kadar sizi ruhunuzun en derin köşelerine kadar anlayabilmiş bir başka kişi yoktur.

Şimdilik tamamı ile bilemiyorum ki, nasıl bir sebep ***Hükümetle****, zatıalileri arasında anlaşmazlık oluşturmuştur. Şüphesiz oluşan ve bu anlaşmazlığı doğuran sebepler olacaktır.*

(1).- Mustafa Kemal Paşanın Büyük Millet Meclisi'ndeki 24 Nisan 1920 tarihli konuşmasından.

(2).- T.B.M.M. Zabıt ceridesi – Cilt: 1 – sf.: 5/40.

***İngilizler** tarafından bazı **kumandanlarımız** hakkında geçmiş olan muamelenin, zatıalilerine uygulanması, hiç de beklenmemekle beraber, her ihtimale karşı bu işin iyi bir şekilde halledilmesi çaresini düşündüm.*

*Büyük gücünüz ve **Vatan'ın milli onur ve haysiyetine düşkünlüğünüzden** korkan, haksızlıkları inkar edilemeyecek olan düşmanlarımız, zatıalinizin böyle önemli bir askeri memuriyette bulunmalarından ürkmüş olmaları sebebiyle ister istemez, sizi bu görevden ayırmak için girişimde bulunmuşlardır. Yenilgi, tedavisi olmayan bir hastalıktır.*

*Bunların isteklerine yüz çevirmek, bir takım yalanlar söylemek sureti ile Vatan'ın çıkarlarının imhasına çalışacakları korkusudur ki, ister istemez bir müddet, seçkin görevlerden mahrum kalmaya **hükümeti** mecbur ediyor.*

*Yüksek inancınızdan pek fazla hoşnut olan **Padişah Hazretleri**, kulunu, bilhassa kabul ile bu işi iyi bir şekilde sonuçlandırmayı, alçak gönüllükle müzakere ettiler.*

*Mevcut mazeretten bahis ile gerek **İstanbul**'da, gerekse arzu buyurulacak herhangi bir yerde hava değişimini, sizlerden müsaade istenmek ve buna dayalı olarak gereğini yerine getirmek Millet nezdinde ve **hükümette** sahip oldukları mevkiin korunmasını temin etmiş olmakla beraber, düşmanlarımızın istedikleri oluşumların da bu suretle sonuçlanacağı düşüncesine sahip olacağı ve durumun bizzat **Şerefli Padişahımız** tarafından mutlulukla tarafınıza yazılacağı irade ve ferman buyurulmuştur.*

Elimden gelecek her arzularının oluşmasına çalışacağımı, yüce nezdinizde de açık ve kesin olmak lazım gelen

bendeniz, işbu güvenceyi hem resmi, hem de özel olarak veriyorum.

*İşte bu sebeplere dayalı olarak söyleyeceğim şudur ki; vereceğiniz acele "**Kabul cevabı**", yalnız hakkımdaki güven ve sevginize delil değil, aynı zamanda **Bakanlık Makamına** ümit ettiğim başarıya başlangıç olacaktır.*

***Padişah Hazretleri'ne**; hareket tarzım hakkında **Harbiye Nezaretine** (Savaş Bakanlığına) yazdığımı arz ettim.*

***Ferit Paşa'ya** da durumun nasıl cereyan ettiğini izah ettikten sonra hava değişimi sureti ile **Anadolu'da** kalmakta bir mahzur görmediğimi yazdım."*

"İstanbul'a hareketlerinin çabuklaştırılmasını rica ederim"

Ferit Paşa

Savaş Bakanı

Yorum: Başta **Padişah** olmak üzere, **İstanbul Yönetimi**, **Mustafa Kemal Paşa'yı** görevinden uzaklaştırmak, onu pasif bir hale getirmek ve bu suretle baskısına her geçen gün daha fazla girdikleri **İşgalci güçlerin**, özellikle **İngilizlerin** tepkilerini azaltarak ve önlemeğe çalışmaktadırlar.

İlk önlem olarak yapılan **hükümet** değişikliğindeki **Harbiye Nezareti'ne, Mustafa Kemal Paşa'yı** ikna edebileceklerini tahmin ettikleri **Ferit Paşa'yı** getirmişlerdir. **Ferit Paşa** da bu etkinliğini kanıtlamak için **Mustafa Kemal Paşa'ya** onu onurlandıran ve fakat başka bir çıkar

yol kalmadığını belirten bir telgraf çekmiştir.

Bu telgraftaki aşağıdaki cümleler yine büyük bir zaafın belirtisidir.

“Döneceğinizin güvencesini hem resmi, hem de özel olarak veriyorum!..”

“Kabul cevabı, yalnız hakkımdaki güven ve sevginize delil değil, aynı zamanda Bakanlık Makamında ümit ettiğim başarıya başlangıç olacaktır!..”

“İzin alarak Anadolu’da kalmakta bir mahzur görmediğimi belirtmek isterim!..”

"O BÖLGEYİ TERK EDİP DERHAL GELİNİZ!.." (1) (2)

"Bu konuda şahsi güvencemi verdim!.."

Telgraf başında da Ferit Paşa'nın Mustafa Kemal Paşa'ya söyledikleri:

*"**Paşam, İtilaf Devletleri temsilcilerinin** çok kesin başvuruları, bugünkü telgrafımı yazmaya mecbur etti.*

Erzurum Kongresi Üyeleri ile 23 Temmuz 1919

Zatıalilerini benim kadar kimse bilemez.

Vatan sevgilerinin yüksek gayelerini biliyorum.

*Bendeniz, **İstanbul'a şeref vereceğinizi, gerek Padişah Hazretlerine ve gerek***

(1).- Mustafa Kemal Paşa'nın Büyük Millet Meclisi'ndeki 24 Nisan 1920 tarihli konuşmasından.

(2).- T.B.M.M. Zabıt ceridesi – Cilt: 1 – sf.: 5/41.

Temsilcilere karşı güvence olarak verdim.

Mahcup olmayacağımdan eminim.

Şahsınızda, ***İtilaf Devletleri temsilcilerinden*** *de burayı şereflendireceğinizde, hürmetten başka bir şey beklenmemektedir.*

Bunlar temin edilmiştir.

Ancak ve ancak zatıalilerinizin hemen o bölgeyi terk ederek buraya gelmeniz gerekir.”

Mustafa Kemal Paşa Ferit Paşa’ya şu cevabı verir:

*“***1.*** *Aciz kulunuzun Vatan ve Millet’in selametine hizmet etmekten başka bir gaye ve maksadım olmadığı ve halen dahi Devlet’in mevcut hudutları dahilindeki çalışmam ve faaliyetim bu sebebe yönelik ve sarf edilmiş olduğu halde,* ***İtilaf Devletleri temsilcilerinin şahsiyetimden bu derece kuşkulu bulunmalarının*** *bir takım niyetlerden ve yalan haberlerden ileri geldiğini ve bunların da aciz kulunuzu bütün duyguları ve düşünceleri ile tanıyan ve* ***Padişah Hazretleri ve Hükümet emirleri ile çalışacağıma*** *güvenen saygıdeğer sizlerin, verilecek izahât ve güvence ile düzeltilip, ortadan kaldırılacağına inanıyorum.*

Dört gün evvel arzu ve ***Padişah’ın*** *iradesine yakın olan ve* ***İtilaf Devletleri’nin temsilcilerince****, itirazı gerektirici görülmeyen teklifleri, cevabı alınıp, iyice incelenmeden güvence verilmemeliydi.*

Hiçbir makul sebepleri yokken ***İzmir****’in ve* ***Antalya****’nın* ***Hükümetimizin*** *bilgisi dahi olmadan düşmanca işgal edilmesi ve silahsız biçare halkın* ***Rum eşkıyasına*** *doğratılması ve binlerce ırz ve namusun ayaklar altına alınması ve halen* ***Aydın***

***Vilayeti'nin** her tarafında bu faciaların devam etmesi ve bir müddet önce oradan **Nurettin Paşa'nın** alınmasının ve tehlikeli bir **kumanda** değişikliğinin şükran ifadesi mi idi?*

*Bu bölge için böyle bir kanlı sonuç hazırlanmış ve buna engel görülen kumanda heyetlerinin değiştirilmesi lüzumu hissedilmiş ise temsilcilerin vatanın imha edilmesine dönük teklifleri karşısında **Hükümet** yöneticilerinin, ikinci bir ihanete vasıta olmaktansa Millet'in sinesine bir birey olarak karışması, bir vatanperverlik örneği olur.*

***Doğu**'dan **Şevki ve İhsan Paşaların** alınması Vatanımızın **Batı Bölgeleri'nin** gaddarca işgali programının uygulanmasına ne derecede engelleyici olabilmiştir, sorarım?"*

Yorum: Görüldüğü gibi **Mustafa Kemal Paşa** telgraf başındaki cevabi anlatımında en küçük detaylara kadar inmekte ve yorumlarını sergilemektedir..

Böylece **Mustafa Kemal Paşa'nın** geri getirilmesi ya da pasif bir hale getirilmesi için **Harbiye Nazırı Ferit Paşa'nın** şahsında kurulan komplo tüm açıklığı ile ortaya çıkmıştır. Özellikle **Ferit Paşa'nın** son çare olarak telgraf başında yaptığı görüşmedeki şu cümleler en can alıcı noktayı ortaya çıkarmaktadır.

Şöyle ki:

"Paşam!.. İtilaf Devletleri temsilcilerinin yaptıkları çok kesin başvuruları, bugünkü telgrafımı yazmaya mecbur etti!.."

"İstanbul'a şeref vereceğinizi, gerek Padişah Hazretleri'ne ve gerek temsilcilere karşı güvence olarak verdim. Mahcup olmayacağımdan eminim!.."

"İNGİLİZLERİ GÜÇLÜLÜĞÜNÜZ TELAŞLANDIRMIŞTIR!.."(1) (2)

"Ordunun başından alınıp İstanbul'a getirilmeniz istendi."

Ferit Paşa'nın Mustafa Kemal Paşa'ya verdiği cevap ise şudur:

*"Yüksek beyanlarınız doğrudur. Ancak bir Milli hareketin olacağına inanan **İngilizleri, güçlü kudretiniz ve size yol gösteren onurunuz, telaşlandırmış** ve düşmanlarımız tarafından her gün bir şekilde yayılan yalan yanlış haberler,*

Erzurum Kongresi Üyeleri ile
23 Temmuz 1919

(1).- Mustafa Kemal Paşa'nın Büyük Millet Meclisi'ndeki 24 Nisan 1920 tarihli konuşmasından.
(2).- T.B.M.M. Zabıt ceridesi – Cilt: 1 – sf.: 542.

bu endişeyi artırmış olacak ki; bugün her ne şekilde olursa olsun zatıalilerin ***ordunun başından alınıp, İstanbul'a getirilmesini Babıâli****'den talep etmişlerdir.*

Bu taleplerini tehditkar bir şekilde söylemişlerdir.

Bugünkü durum bizleri, böyle ani ve acil davete zorluyor. ***Babıâli****'de (Hükümette), makine başında geç vakte kadar rahatsız etmiş olmam, takdir edilir ki, bir zorunluluk ve duygu dolu olarak, Vatan'ın çıkarları icabıdır. Aynı zamanda,* ***hakkınız olan saygının, İngilizler tarafından gösterileceği Hariciye Nazırı*** *(Dışişleri Bakanı)* ***Vekili*** *aracılığı ile temin edilmiştir. İlk telgrafımda acizâne imâ ettiğim gibi,* ***Paris Konferansı*** *kararlarına uymaktan başka yapılacak bir şey görülmemektedir.* ***Şimdilik uysallık gösterir gibi olmak münasip gibi görünüyor.*** *İşte bu sebepten dolayıdır ki, acilen* ***İstanbul****'a yüksek hareketinizi bekliyoruz. Elbette karşılıklı görüşmelerimiz bizi de aydınlatacaktır.* ***Temsilcilere*** *bu şekilde tebliğ etmek üzere hareket anınızı tayinini ricalarımla bekliyorum."*

Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği cevapta şu maddeler vardı:

Dünkü değerli telgrafınızda ***Paris Konferansı*** *kararlarına uymaktan başka yapılacak bir şey görülemediği beyan olunuyordu.*

Bu kararlar nelerdir? Ajansların son bildirileri milli bağımsızlığımızı ve geleceğimizi pek ümitsiz bir halde gösteriyor.

Mesela, ***Paris Konferansı; Trakya, Pontus, İzmir, Kilikya*** *meselelerini Devlet'in aleyhine olarak tayin etmiş ve*

***Doğu Vilayetleri'nde** de **Ermenistan** hakimiyetini kabul ve teyit etmiş ise bu kararlara uymak için vekalet ve yetki alan, hatta takdir eden kimlerdir?*

***Sadrazam** (Başbakan) **Paşa Hazretleri** Vatan ve Millet'in mukaddes hukukunu yok eden bu kötü durumları önlemek ve men etmek için ne gibi olumlu, maddi güvenceler ve ümitlerle dönüyorlar?*

***İstanbul**'da bazı kişiler ve bilhassa maalesef bir iki ay bile kalıcı olmayan, yerinde de kalamayan **hükümetler**, kendilerinde arka çıkan yanlış görüntüler, kalp zaafları, **milletin** geneline ters düşen ve gayri meşru fikirlerle vekalet ve yetki kullanmak gibi tarihin en feci sorumluluklarından kesinlikle uzak kalmalıdır. Aciz kişiliğime gelince; pek yanlış ve hatalı anlamalar olduğunu görüyorum. **Bugün Vatanımızda bir Milli kudret varsa, o cereyan, felaketlerden aklı başına gelen milletin kalbinden ve düşüncesinden doğmuştur. Bendeniz de ancak, onlara uymuş bulunuyorum.** Bendenizin buradan çekilmesi vesaire gibi önlem pek yanlış ve aksine tehlikelidir. Benim dokunulmazlığım hakkında **Hariciye Nazırı** (Dışişleri Bakanı) **Beyefendi** tarafından **İngilizlerden** güvence alındığı buyuruluyor.*

Buna pek şaşırmış bulunmaktayım.

*Çünkü, devletleri ve milletleri adına ve şerefine, resmi şekilde imzaladıkları **Anlaşma** şartlarını uygulamaya bile asla değer vermeyen, alabildiğine tecavüzlerde bulunan ve sayısız haysiyet kırıcı örnekler meydana getiren **İngilizlerin bu güvencesine güvenmek, pek aptallık olur.***

*Yalnız tamamı ile itimat buyurulsun ki; **eğer Memle-***

ketin kurtuluşu ve selameti şahsımın çekilmesine bağlı olsaydı, *kayıtsız şartsız ve çeşitli insanların ümit ve emellerinin bağlılığına tenezzül etmeyerek nefsimi kurban etmek kadar vicdani ve önemsiz bir şey olamazdı.*

Aradaki görülen farklılık; büyük ve gerçek durumun henüz oraca takdir edilememesindendir. Tercih edildiği tarif edilen, tutulacak iyi niyetli ve uysalca yolu esef verici görüyorum. Çünkü iyi niyet ve uysallık, itibar artırıcı ve devam ettirici bir hal değildir.

Anlaşmanın yapılmasından bugüne kadar ***Merkezi Hükümet'in*** *maalesef birbirini takip eden aciz ve zayıf durumlar göstermesi ve Milli Kuvvetleri zerre kadar sahiplenmemesi, sonuçta* ***İtilaf Devletleri'nin*** *Memleketimizi istila etme arzularını kolaylaştırmıştır.*

General Allenby *ile halen* ***Hazreti Padişah'ın Başmabeyincisi olan Harbiye Nazırı*** *(Savaş Bakanı), önceki* ***yaver paşanın*** *bizzat yaptığı görüşmesine ve adı geçenin maruz kaldığı insanın yüreklerini yakan ve ayrıca bir yabancı* ***General*** *ile önceki* ***Harbiye Nazırı*** *(Savaş Bakanı)* ***Abdullah Paşa'nın*** *görüşmesinde kullandığı aşağılayıcı ve hor görücü lisana, bu münasebetle dikkatinizi çekerim.*

Şimdiye kadar evvelki ***Hükümetler*** *tarafından izlenen bu yol, ne kadar iyi niyetli olursa olsun,* ***Anadolu'nun Batı Bölgeleri ve Payitahtına (Başkentine,) Saltanat ve Hilafette Şerefli Hükümdarımızın saraylarına kadar feci bir şekilde işgâl*** *ve* ***"Kuva-i Milliye"****yi ayıran ve imha etmeye girişmiş ve* ***Doğu Anadolu*** *için de aynı muameleyi yakın zamanda göstermeye başlamıştır.*

*Böylece, Zatıalilerinin ve içinde bulundukları **Kabinenin** buna alet ve vasıta olmaması **vatanperverliği** temenni olunur. İlave ederim ki; bendenizin kanaati ve inancı kesin isabetli olduğundan hiç şüphem yoktur.*

*Çünkü, her taraftaki vukuf sahibi, nüfus ve onur sahibi olanların müşterek inancı, toplumun ve özellikle **milli vicdanın** bıraktığı izlenimlere dayalıdır.*

***Anadolu'daki kumanda makamlarının** bir süreden beri sarsılması ve o boşlukların yerine, ancak zayıf ve cahillerin getirilmesi gibi, **Batı Anadolu**'da çırpınırcasına kaptıran eski yöneticilerinizin siyasetine bir kere daha dikkatinizi çekerim.*

***Ali İhsan Paşa** ile **Nurettin Paşa** ve onun yerine getirilen **Ali Nadir Paşa** olayını milli tarihimiz teşhir edecektir.*

*Madem ki, bugün zatıalilerin sahip bulundukları makam, Vatan ve Millet'in selametinin teminine kâfi bir kudret gösteremiyor, o halde eski yöneticilerin açtığı gedikleri, bu kere de Vatan ve Millet'in **Doğu Bölgeleri'nde** genişleme için zatıaliniz gibi sermayesi ancak onur ve haysiyeti olması gereken kıymetli ve tecrübeli bir bedenin baş eğmesine hiç de ihtiyaç ve zorlayıcı bir sebep yoktur.*

Bağımsızlığını kaybeden makamınızı terk ederek, tarihin açık olan bir korkusuzluk sayfasından, bir şerefli methiye ile sıyrılmak her halde bütün namus ve onur sahipleri tarafından bekleniyordu."

Yorum: Mustafa Kemal Paşa'nın telgraf başında **Ferit Paşa** ile yaptığı "**Telgraflaşma**" bir karşılıklı görüş

alışverişinden çok bir "**Karakter Yapısı Yansıması**", bir "**İnanç Kanıtlaması**" olarak geçmiştir. Özellikle; **Ferit Paşa'nın;** **"İngilizler, ordunun başından alınıp, İstanbul'a getirilmesini Babıâli'den talep etmişlerdir. Bu taleplerini tehditkâr bir şekilde söylemişlerdir. Bugünkü durum bizleri, böyle ani ve acil davete zorluyor!.."** İstanbul yönetiminin içinde bulunduğu aczin en büyük göstergesidir.

Ayrıca; **"Hakkınız olan saygının, İngilizler tarafından gösterileceği Hariciye Nazırı (Dışişleri Bakanı) Vekili aracılığı ile temin edilmiştir!.."** deyişindeki teslimiyet yürekler acısıdır.

Bunun dışında; **"Paris Konferansı kararlarına uymaktan başka yapılacak bir şey görülmemektedir. Şimdilik uysallık gösterir gibi olmak münasip gibi görünüyor. İşte bu sebepten dolayıdır ki, acilen İstanbul'a yüksek hareketinizi bekliyoruz!.."** son ümitlerin tükendiğinin nişanesidir.

Bu konuşmaların ardından **Mustafa Kemal Paşa'nın** söylemiş olduğu cümleler tam bir kararlılık ifadesi içermektedir. Şöyle ki: **"Bugün Vatanımızda bir Milli kudret varsa, o cereyan, felaketlerden aklı başına gelen Millet'in kalbinden ve düşüncesinden doğmuştur. Bendeniz de ancak, onlara uymuş bulunuyorum!.."**

Anlaşma şartlarını uygulamaya bile asla değer vermeyen, alabildiğine tecavüzlerde bulunan ve sayısız haysiyet kırıcı örnekler meydana getiren İngilizlerin bu güvencesine güvenmek, pek aptallık olur!.."

Ve en önemlisi: **“Eğer Memleket’in kurtuluşu ve selameti şahsımın çekilmesine bağlı olsaydı, kayıtsız şartsız ve çeşitli insanların ümit ve emellerinin bağlılığına tenezzül etmeyerek nefsimi kurban etmek kadar vicdani ve önemsiz bir şey olamazdı!..”** sözleridir ki, buram buram Vatan ve Millet sevgisi kokmakta ve gerektiğinde birey olarak kendini feda etmeye hazır olduğunu haykırmaktadır.

"DOĞU ANADOLU TOPRAKLARI ERMENİSTAN'A!.."
(1) (2)

Doğu Anadolu Halkı Galeyan İçindedir...

Mustafa Kemal Paşa'nın Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı)**Ferit Paşaya en son verdiği cevap şudur:**

"Harbiye Nazırı Ferit Paşa Hazretleri'ne:

Erzurum, 6 Temmuz 1919.

Topraklarının ***Ermenistan****'a vaat edildiğini bilmekle heyecan ve galeyanda bulunan* ***Doğu Vilayetleri'nin halkı*** *arasından çıkıp gelmek hususundaki yüce tekliflerinizi, şahsi irademi ifade etmekten manen ve maddeten men ediyorum.*

Durumun takdirini sizlere arz ederim."

3. Ordu Müfettişi

Hazreti Padişah'ın Fahri Yaveri

Mustafa Kemal

(1).- Mustafa Kemal Paşa'nın Büyük Millet Meclisi'ndeki 24 Nisan 1920 tarihli konuşmasından.
(2).- T.B.M.M. Zabıt ceridesi – Cilt: 1 – sf.: 542

Sarayın Yüce Başkatibi vasıtası ile Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgrafta:

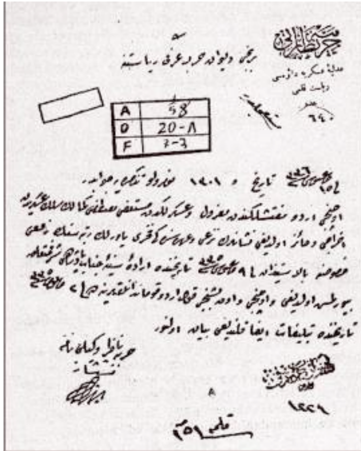
"Orada vaki olan büyük girişimler, her nasılsa İngilizlerce, vatanın savunulması şeklinde değil, başka şekilde telakki edilmektedir. İngilizler şahsi büyüklüğünüze karşı haysiyetinizi incitecek hiçbir muamelede bulunmayacaklarını kesin bir şekilde taahhüt ettiler."

Yorum: Mustafa Kemal Paşa'nın Harbiye Nazırı Ferit Paşa ile yaptığı karşılıklı "**Telgraflaşma**" devamlı bir şekilde boyut değiştirmektedir. Bu yazışmalarda **Mustafa Kemal Paşa'nın** özellikle **Doğu İlleri'nin Ermenistan'a verilmesinin Paris Konferansı'nda karara bağlanmasına** karşı tepkisi artmıştır. Bundan sonraki gelişmeler **Mustafa Kemal Paşa'nın** karşısında görülen muhatabının aslında **Harbiye Nazırı Ferit Paşa** olmayıp, bizzat **Padişah Vahdettin** olduğu, bu sefer **Padişah'ın Başkatibi** vasıtası ile aldığı telgraf göstermektedir.

Bu Telgrafta belirtilen: ***"Girişimleriniz, her nasılsa İngilizlerce, vatanın savunulması şeklinde değil, başka şekilde telakki edilmektedir!.."*** cümlesi ile **"İngilizler şahsi büyüklüğünüze karşı haysiyetinizi incitecek hiçbir muamelede bulunmayacaklarını kesin bir şekilde taahhüt ettiler!.."** şeklindeki cümlesi karar mekanizmasının başında bulunan **İngilizlerin**, **Padişah'ı** istedikleri gibi yönlendirdiklerinin izâhıdır.

"MUSTAFA KEMAL'İN GÖREVİNDEN ALINMASI!.."(1) (2) (3)

"İstanbul'a dönmeniz Padişah'ın kesin buyruğudur."

Mustafa Kemal'in Görevden alınması ve nişanların iadesi

Tarih: 8 Temmuz 1919, gece saat 10.30

Yer: İstanbul, Telgraf Makinesinin Başı

Padişahın Başkatibi Ali Fuat tarafından Mustafa Kemal Paşaya Çekilen Telgraf:

"Büyük görevinize icabı gerektiğinden son verilmiş olduğundan, hemen, hiç beklemeksi-

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 157.

(2).- Atatürk'le ilgili Arşiv Belgeleri – Başbakanlık Osmanlı Arşivi – sf.: 50-51-159 – Belge:52.

(3).- Mustafa Kemal'den Atatürk'e – Tahsin Öztin – Hür Yayın – sf.: 30/31.

zin İstanbul'a dönmeniz Hazreti Padişahımızın iradesi gereğidir, efendim."

Padişahın Baş Katibi

Ali Fuat

"MUSTAFA KEMAL PAŞA:

ASKERLİK HAYATIMA VEDA EDİYORUM."

"Tüm övündüğüm sıfatlarımı da terk ediyorum."

Padişah Hazretleri'nin Özel Başkatibi eli ile Hazreti Padişahın Yüce katına:

9 Temmuz 1919 Erzurum.

*Şimdiye kadar gerek **Saray'ın** en kutsal katına ve gerek **Harbiye Nezareti'ne** (Savaş Bakanlığına) olan mazeretlerimde **Vatan ve Millet'in ve Yüce Hilafet Makamı'nın** maruz kaldığı ve tutulduğu elem verici sonuçlar ve buna karşı görülen işaretler ve takınılan milli tavırların tüm safhalarını, tüm gerçekleri ile arz ettim.*

*Bunları yapmakla **Mukaddesatımın** aciz nefsime yüklediği en yüksek ve en vicdani görevlerden birini yapmış oldum. Emel ve girişimlerime uygun hareketlerimin **İngilizlerce** vatan savunması şeklinde değil, başka şekillerde telakki edilmesinden dolayı **Yüce Hükümetinizin** müşkül bir baskı altında kaldığı bildirilip, emrediliyor.*

***Yüce Hükümetinizin ve Saltanatın Payitahtı** huzurlarında zaten ne gibi baskı ve baş ağrıtan elemlerin inhisarı*

altında bulunduğu gerek kullarınızca ve gerek bütün Millet'in soyluluğunca tamamen bilinen ve apaçık olduğu cihetle, bu baskı ve zorlamanın daha fazla artmasına ve bilhassa pek büyük sadıkâne bağlarla bağlı bulunduğum kalbi ve emelleri müşfik olan makamı daha fazla yormaya hiçbir şekilde razı olmayacağım cihetle, yalnız aciz kişiliğime verdiğiniz memuriyeti değil, ***"Tüm övündüğüm sıfatlarımı, Vatan ve Millet'imin ve Yüce Makamınızın bereketi ve selametinin nurundan olan pek çok sevdiğim mübarek askerlik hayatıma da veda etmek sureti ile fedakarca son veririm."***

Saltanatın ve Hilafetin Yüce Makamı ve soylu Millet'imin, hayatımın son noktasına kadar daima bekçisi ve sadık bir ferdi gibi kalacağımı tam bir bağlılıkla arz ve yerine getiririm. *Yüce* ***"Askerlik mesleğinden istifa ettiğimi" Harbiye Nezareti'ne*** *(Savaş Bakanlığına) arz ettim."*

Kulları

Mustafa Kemal

Yorum: Bir gün evvel **Mustafa Kemal Paşa'ya** çekilen telgrafın cevabı dahi beklenmeksizin bu sefer yine **Padişah'ın başkatibinden** alınan telgraf durumun artık kontroldan çıktığının, ne bahasına olursa olsun **İtilaf Devletleri'nin**, özellikle **İngilizlerin** otoritesine karşı gelinemeyeceği ve **Padişah'ın** dahi bu konuda çaresiz kaldığının ya da bu vesile ile **Mustafa Kemal Paşa'dan** kurtulmak istediğinin işaretidir. Evet, beklenen son gelmiştir. **Mustafa Kemal Paşa** resmen yüklendiği görevin-

den alınmıştır. **Bundan sonra takınacağı tavır Ulusal Kurtuluş Mücadelemizin kaderini çizecektir.**

Böyle bir sonucun kamuoyu üzerinde yapacağı kötü etkiyi önlemek bakımından **Kazım Karabekir Paşa; Mustafa Kemal Paşa'ya** derhal görevinden istifa etmesinin uygun olacağını söylemiştir. **Mustafa Kemal Paşa** ise başlarda, böyle buhranlı zamanlarda **Devlet makam ve rütbesinin halk üzerinde çok etkili** olduğunu ileri sürerek, karar vermekte ikilem yaşıyordu. Ancak istifa telgrafında belirttiği aşağıdaki cümleler, ne bahasına olursa olsun "**O**"nun Padişah'a ve O'nun Yüce Makamı'na saygısından hiçbir şey kaybetmediğinin işaretidir. İşte o manalı sözler:

"Vatan ve Millet'in ve Yüce Hilafet Makamı'nın maruz kaldığı ve tutulduğu elem verici sonuçlar!.."

"Bu baskı ve zorlamanın daha fazla artmasına ve bilhassa pek büyük sadıkâne bağlarla bağlı bulunduğum kalbi ve emelleri müşfik olan makamını daha fazla yormaya hiçbir şekilde razı olmayacağım cihetle!.."

"Tüm övündüğüm sıfatlarımı, Vatan ve Milleti'min ve Yüce Makamınızın bereketi ve selametinin nurundan alan pek çok sevdiğim mübarek askerlik hayatıma da veda etmek sureti ile fedakarca son veririm!.."

"Saltanatın ve Hilafetin Yüce Makamı ve soylu Millet'imin, hayatımın son noktasına kadar daima bekçisi ve sadık bir ferdi gibi kalacağımı tam bir bağlılıkla arz ve yerine getiririm!.."

"MUSTAFA KEMAL PAŞA: ASKERLİK GÖREVİME BUGÜN VEDA ETTİM" (1) (2) (3)

"Kutsal gaye uğrunda Milletle sonsuza kadar..."

***Tarih**: 8 Temmuz 1919.*

***Yer**: Erzurum Karargahı.*

15., 3., 20., 19., 12., 14. Kolorduların Kumandanlarına:

*Kutsal Vatan'ı ve Millet'i parçalanmak tehlikesinden kurtarmak, **Yunan** ve **Ermeni** emellerine kurban etmemek için açılan **Milli Mücadele uğrunda Milletle beraber serbest bir şekilde çalışmaya resmi ve askeri sıfatım, artık engel olmaya başladı.** Bu **Kutsal gaye için, Milletle beraber sonsuza kadar çalışmaya mukaddesatım üzerine söz vermiş olduğum için, pek aşığı bulunduğum Yüce askerlik mesleğine bugün veda ve istifa ettim.***

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 160.
(2).- Askeri Tarih Belgeleri Dergisi – Sayı: 79 – Belge No. 1734.
(3).- Atatürk denizinden Damlalar – Behçet Kemal Çağlar – Ak Yayınları – sf.: 96/98.

*Bundan sonra "**Kutsal Milli gayemiz için her türlü fedakarlıkla çalışmak üzere Millet'in sinesinde mücadele eden bir fert olarak bulunmak**"ta olduğumu, tüm "**Müdafaa-i Milliye**" ve "**Redd-i İlhâk Cemiyetlerine**" ve **Mülkiye merkezleri** **ile** **asker alma şubeleri** vasıtası ile Vatan'ın en ücra köşelerine kadar tebliğ ve anlatılmasına aracılığınızı ve Vatanseverce yardımlarınız özellikle rica ederim.*

3. Ordu Müfettişi Padişah'ın Fahri Yaveri

Tuğgeneral Mustafa Kemal

Yorum: **Mustafa Kemal Paşa** bu görevden alınma kararının hemen ardından başta **Padişah** olmak üzere **İstanbul yönetimine** görevden istifasını bildirmiştir.

Bu istifasını vermesi konusunda **Kazım Karabekir Paşa'nın** görüş ve önerisi etkili olmuştur. **Kazım Karabekir Paşa'ya** da sonsuz güveni vardı. Asla ihanet edecek bir insan değildi.

Görevden ayrılmasının hemen ardından ilk iş olarak istifasını ve Millet'in sinesine dönüşünü silah arkadaşlarına bildirmek gereğini duydu ve nitekim öyle yaptı. Artık Türk Milleti'nin sıradan bir bireyiydi. Ancak, Millet'ine ve silah arkadaşlarına olan güveni "**Vatan'ın Kurtulması**" noktasında kendisine en büyük referanstı.

"ÖNEMLİ OLAN VATANIN PARÇALANMASINI ÖNLEMEK" (1) (2) (3)

"Yerlerimize döner Millet üzerinde uygulamalara başlarız."

Erzurum Kongresi: 27 Temmuz 1919

Dördüncü Toplantı - Birinci Celseden bölümler.

Başkan: Mustafa Kemal Paşa.

Başkan: ***Kongrenin*** *açılış maksadı bellidir. O da* ***"Memleketimizi parçalanma tehlikesinden kurtarmaktır."*** *Bir an evvel* ***kongrenin*** *esaslarını kararlaştırırsak, yerlerimize döner ve Millet üzerinde uygulamaya başlarız.*

Servet Bey'in *bir önergesi vardır.* ***Birinci maddesi; "Her türlü işgal ve müdahaleyi Rumluk ve Ermenilik kurma ga-***

(1).- Atatürk'ün Bütün eserleri – Kaynak yayınları – Cilt: 3 – sf.: 183/229.

(2).- Kemal Atatürk – Feridun Ergin – Yaşar Eğitim Vakfı – sf.: 89.

(3).- Atatürk Başkomutan – Muhterem Erenli – Yapı Kredi Yayınları – Cilt: 2 – sf.: 16.

yesine dönük olarak kabul edeceğimizden, ortak savunma ve direniş esasları kabul edilmiştir.” *şeklindedir.*

Önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Diğer maddeye geçiyorum. ***“Osmanlı Hükümeti’nin dağılma tehlikesine karşı, Osmanlı Saltanatı’nın ve Hilafetinin ve İslam’ın devamlılığı, esas maksadı oluşturduğundan, diğer İllerle birlikte ortaklığın sağlanması mümkün olmadığı takdirde, Doğu Anadolu İlleri’nin tek tek savunulması esası kabul edilmiştir.”***

Yorum: Bu kongrede alınan bir çok kararın arasında daha ilk teklifte ortaya konulan; **“Osmanlı Hükümeti’nin dağılma tehlikesine karşı, Osmanlı Saltanatı’nın ve Hilafeti’nin ve İslam’ın devamlılığı, esas maksadı oluşturduğundan!..”** cümlesi, **Mustafa Kemal Paşa’nın** görevinden bir, iki gün evvel alınmış olmasına rağmen ne **Padişah’a** ve ne de onun **yönetimine** herhangi birbir tepkisinin olmadığının en güzel örneğidir.

Her şeye rağmen **kongrede** öne çıkan fikirlerden olan; **“Milli sınırlar içinde bulunan Yurt yüzeyi bir bütündür, birbirlerinden ayrılamaz!..”** görüşünün altında bir “**Halk İdaresi’nin**” ve bir “**Halk İradesi’nin**” varlığı gözlense dahi **Padişah’a** olan bağlılık düşüncesi asla dışlanmamıştır.

Bu da şunu göstermektedir ki, **Mustafa Kemal Paşa**

vatanın düşman istilasından kurtarılması için çıktığı uzun ve zorluklarla dolu yolda, en azından başlarda **Padişah'a** ve onun **Hükümeti'ne** karşı peşin bir karşıt kararlılığı gözlemlenmemektedir.

"GELECEĞİN AYDINLIĞINA DOĞRU İLK ADIM"

"Erzurum Kongresi Kararları" (1) (2) (3) (4) (5)

Esas Maddeler: (Satırbaşları)

"**Madde: 3:** ***Osmanlı Hükümeti'nin*** *dağılma tehlikesine karşı,* ***Osmanlı Saltanatı'nın ve Hilafeti'nin ve İslam'ın devamlılığı, esas gayeyi oluşturduğundan,*** *diğer illerle birlikte ve katılımın temini mümkün olmadığı takdirde,* ***Doğu Anadolu İlleri'nce****, ayrı ayrı savunma ve direnme esası kabul edilmiştir."*

"Madde 4: Osmanlı Hükümeti, devletlerin bir baskısı karşısında, buraları terk ve ihmal etmek çaresizliğinde bulunduğu anlaşıldığı *takdirde, alınacak idari, siyasi, as-*

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak yayınları – Cilt: 3 - sf.: 183/229.
(2).- Atatürk Başkumandan – Muhterem Erenli – Yapı Kredi Yayınları – Cilt: 2 – sf.:15/19.
(3).- Atatürk - Andrew Mango – Sabah Yayınları – sf.: 234/240.
(4).- Yayınlanmamış Belgelerle Atatürk – Niyazi Ahmet Banoğlu – Gözen Yayınları – sf.: 100/105.
(5).- Kemal Atatürk – Feridun Ergin – Yaşar Eğitim Vakfı – sf.: 88/89.

keri durumların tayini ve belirlenmesi." Yani, ***Doğu Anadolu İlleri'nin, Osmanlı Hükümeti'ne ve Hilafet Makamı'na bağlılığı,*** *anlaşmalar imzalamak ve İtilaf Devletleri'ne muhtıra ve notalar verilmek sureti ile veya inandırıcı diğer siyasi belgelerle terk ve ihmal olunduğu ortaya çıktığı takdirde,* ***Kutsal Hilafet'e ve Osmanlı Saltanatı'na olan bağlılığımızı korumak ve temin etmek*** *ve Vatanımızı* ***Rum*** *ve* ***Ermeni*** *ayakları altında çiğnetmemek üzere, derhal, bölgesi açıkça belirtilmiş olan* ***Doğu Anadolu****'da, bir geçici yönetim kuracaklardır.*

2. <u>Gaye</u>: ***Osmanlı Vatanı'nın bütünlüğünü ve Yüce Hilafet ve Saltanat Makamının ve Milli bağımsızlığın dokunulmazlığını temin için, "Kuvayi Milliye"yi (Milli Güçleri) ve "Milli İrade"yi hakim kılmaktır.***

Yorum: Kazım Karabekir Paşa'nın, Erzurum Kongresi'nin tüm hazırlıklarını bizzat yapmış olması, açılış saatinde askeri bandoyu göndermesi, ordunun ve kendisinin bu **kongrenin** yanında ve arkasında olduğunu ilan etmesiydi. Bu asil davranış, aynı zamanda **Mustafa Kemal Paşa'nın, Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin** daha başında liderliğinin kabulü ve hatta perçinlenmesidir...

Ancak; en önemli konu; **Erzurum Kongresi'nin** yayınlanan kararlarında **Padişah'a** olan bağlılığı belirten aşağıdaki cümlelerdir: **<u>"Osmanlı Saltanatı'nın ve Hilafeti'nin ve İslam'ın devamlılığı, esas gayeyi oluşturduğundan!..", "Osmanlı Hükümeti, devletlerin bir baskısı</u>**

karşısında, buraları terk ve ihmal etmek çaresizliğinde bulunduğu anlaşıldığı!..”, “Osmanlı Hükümeti’ne ve Hilafet Makamı’na bağlılığı!..” ve en önemlisi “**Gaye**” **bölümündeki: “Osmanlı Vatanı’nın bütünlüğünü ve Yüce Hilafet ve Saltanat Makamı’nın ve Milli bağımsızlığın dokunulmazlığını temin!..”**

"KARARLILIĞIN TÜM DÜNYAYA DUYURULMASI"

"Erzurum Kongresi Beyannamesi" (1) (2) (3)

Erzurum, 7 Ağustos 1919

***Madde 4:* Merkezi Hükümet'in devletlerin bir baskısı karşısında, buralarını terk ve ihmal zorunluluğunda kalması ihtimaline göre, Hilafet ve Saltanat makamına bağlılığı ve Milli varlığı ve hakları garanti edici önlemler ve kararlar alınmıştır.**

***Madde 8:* Millet'in kendi geleceğini bizzat tayin ettiği bu tarihi devirde, Merkezi Hükümetimizin de "Milli İrade"ye tabi olması zorunludur.**

Kongre Heyeti

45 delegenin imzaları...

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 232/241.

(2)- Atatürk – Andrew Mango – Sabah yayınları – sf.: 237.

(3).- Kemal Atatürk – Feridun Ergin – Yaşar Eğitim Vakfı – sf.: 89.

Yorum: Dünya kamuoyuna duyurulan **Erzurum Kongresi Beyannamesi'nin** en önemli tarafı, **İtilaf Devletleri'nden** gelebilecek bir işgal veya müdahalenin **Rum** ve **Ermeni** ayrılıkçılara destek anlamına geleceği ve buna karşı tüm **Müslümanların** birleşik direnişiyle karşılık verilecek olmasıdır.

Hatta bununla yetinmeyip **Beyannamenin 4.cü** maddesindeki:

"İstanbul yönetiminin Doğu bölgelerini ihmal etmesi ya da terk ve ihmal zorunluluğunda kalması!.." ve

"Hilafet ve Saltanat Makamı'na Bağlılığı!.." cümlelerini kullanarak başlayan hareketin hiçbir şekilde **Padişah'a** karşı olmadığı vurgulanmak istenmiştir.

Diğer önemli başlık da **Beyannamenin 8.** maddesindeki;

Merkezi Hükümetimizin de "Milli İrade"ye tabi olması!.." cümlesindeki vurgulamadır ki, bununla özellikle dünyaya bir demokrasiye geçiş düşüncesinin ipuçlarını vermektedir.

Yine görülüyor ki, **Yeni Türkiye**'nin kuruluşunda çok büyük bir dönüm noktası olan "**Erzurum Kongresi**", bir peşin hükümle **Padişah'a** ve **İstanbul yönetimine** karşı bir tavır sergilemesi içinde değildir. Hele hele **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları**, **Kongre** süresince **Padişah'ı** ve **İstanbul yönetimini** suçlayan, onlara karşı bir tepki koyan bir serzenişte dahi bulunmamışlardır. Onlar için "**olmazsa olmaz**" şey Vatan'ın kendi "**Misak-ı Milli**" hudutları içinde istiklaline kavuşmasıdır.

"VATAN VE MİLLET'İN SELAMETTİNDEN BAŞKA!.."
(1) (2) (3)

"Bireysel siyasi emellere hizmet etmeyeceğime..."

Sivas Kongresi Üyeleri Yemekte
Sivas, 5 Eylül 1919

Tarih: 5 Eylül 1919 - Sivas.

İkinci Toplantı - Birinci ve İkinci Celse:

Başkan: Mustafa Kemal Paşa.

Başkan: Şimdi de **Padişah Hazretleri'ne** yazılacak telgrafı okuyalım:

"Südde-i Seniye-i Hilafetpenahiye (Hilafetin Koruyucusu Padişah'ın Kapısına):

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 330/335.
(2).- Nutuk – Gazi Mustafa Kemal – Cilt: 3 – sf.: 945/949 – Belge No: 56.
(3).- Mustafa Kemal Paşa Samsun'da – Yunus Naci – Sel Yayınları – sf.:85/89.

"Tarihimizin kaydettiği en büyük ***Milli felaketten*** *çıkarak, boyun eğmeye mecbur olduğumuz* ***"Mondros Ateşkes Anlaşması"*** *feci hükümleri bile dışarıda ve içeride zincirleme ortaya çıkan haksız tecavüzler ile hükümden düşürülüp, nihayet geçersiz kaldı.*

Bu hale karşı en duygusuz ***"Bir Baş Eğme Siyaseti" izlemek*** *sureti ile* ***"Ümmet-i Muhammed"****in (İslam Dini'nden olanların) içini kan ağlatan* ***Bakanlar Kurulu'nun, Milli iradeye*** *dayanmadığını ve* ***Milli emellere*** *tercüman olmadığını ve yalnız bu sebeple Devlet ve Millet'in açık haklarını ayaklar altına aldırdığını göz önüne alan bu zavallı Millet,* ***Genel Meclisimizin, Anayasamızdaki kesin açıklığına rağmen, hala toplandırılmadığını*** *görerek, meşru hakkına dayanarak* ***ve hiçbir parti hırs ve görüşüne bağlı olmayarak,*** *Vatan'ın yok olmasını önleyecek son önlemleri almak için, bütün* ***Osmanlı Memleketi*** *delegelerinin katılımı ile:*

"Sivas'ta bir Genel Kongre" *topladı.*

Kongre'nin Genel Kurulu, Allah*'ın yardımına dayanarak,* ***Yüce Hilafet ve Saltanatı'nın*** *ve Milletle, Memleket'in meşru haklarını, gerek şimdiye kadar ortaya çıkan ve gerekse bundan sonra ortaya çıkması muhtemel bulunan tehlikelere karşı savunma hususunda alacağı önlemleri görüşmeye başlamıştır. Bu uğurlu vesile ile* ***Hilafet'in koruyucusu Padişah'ın kapısına olan sadakat ve bağlılığı teyit etmeyi, Dini ve Milli görev sayarak,*** *mutlu Kurban Bayramı'nın,* ***Mübarek Padişahımız ve Padişahımızın şanlı ailesi*** *hakkında uğurlu ve mutlu olmasını bütün manevi birliği ile yalvarır ve dua eder.*

Her türlü halde emir ve ferman "Hilafetpenah" Hilafetin koruyucusu efendimiz hazretlerinindir. 5 Eylül 1919

Sivas'ta toplanan Genel Kongre Heyeti

Başkan: *Taslaktaki "**Zavallı**" deyimi silinip, yerine "**Bahtsız**" deyiminin konulmasını oylarınıza sunuyorum.*

Kabul edilmiştir. Bir de Millet'i haberdâr etmek üzere bir beyanname kaleme alınmıştır. Okutuyorum:

"Kararlaştırılmış olan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Genel Kongresi, Eylül'ün dördüncü günü, Sivas'ta ilk toplantısını yaparak, kararlarının başlangıcı olarak "Zatı Hazreti Hilafetpenahi"ye (Hilafetin Koruyucusu Kişi Hazretlerine) yukarıda sureti yer alan yazıyı takdim etti.

Bu suretin bütün İlçeler ve köylere kadar tamim edilmesini özellikle rica ederiz. Kararlarımızın sonuçları ayrıca tebliğ olunacaktır." 5 Eylül 1919.

Sivas'ta toplanan Genel Kongre Heyeti

Yorum: Sivas Kongresi müzakerelerinde öncelikli madde olarak **Padişah'a** gönderilecek "**Bağlılık Mesajı**" içeren yazı vardı. Bu yazıda **Kongre'nin** toplanma sebebi anlatılırken "**Meclis-i Mebusan**"ın (Milletvekilleri Meclisinin) kapatılması tenkit edilecek ve Memleket'in karşı karşıya kaldığı tehlikeler ve felaketler sebebiyle Millet'in kararlılığı dile getirilecekti. Bu konuda kullanılan cümle gerçekten çok manidardı: , "**Genel Meclisimizin, Anayasamızdaki kesin açıklığına rağmen, hala toplandırılmadığı!..**" ve bunun dışında kullanılan; "**Hilafet'in koruyucusu Padişah'ın kapısına olan sadakat ve bağlı-**

lığı teyit etmeyi, Dini ve Milli görev sayarak!..” cümlesi dengelerin korunması gerektiğini ifade eden bir cümleydi.

Çok kalabalık bir delege topluluğu olmamasına rağmen, **Kongre’nin** müzakereleri, bir nevi “**Meclis-i Mebusan**” (Milletvekilleri Meclisi) toplantılarına benziyordu. Sonuçta belirlenen komisyonun hazırladığı yazı kabul edilmiş oldu.

Bu öyle bir karardı ki, hem **Padişah** ile ilişkiler sıcak tutuluyor, hem de **Ulusal Kurtuluş Mücadelesi** yolunda takınılan tavra, bir haklılık ve bir meşruiyet sağlanmış olunuyordu. Bu arada, toplumun da bu konuda aydınlatılması ve rahatlatılması da ihmal edilmedi.

"MEMLEKET'İN GERÇEK DÖNÜM NOKTASI"
"Sivas Kongresi Kararları" (1) (2) (3) (4)

Rauf (Orbay) ile
Sivas, 12 Eylül 1919

Tarih: *4-10 Eylül 1919.*

Yer: *Sivas Kongre Salonu.*

Madde 3: ***Osmanlı İmparatorluğu'nun*** *dağılma tehlikesine karşı,* ***İslam Hilafeti ve Osmanlı Saltanatı'nın*** *devamlılığı, esas maksadı teşkil ettiğinden, birlikte savunma ve direnme esası kabul edilmiştir.*

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 355/362.
(2).- Nutuk – Gazi Mustafa Kemal – Cilt: 3 – sf.: 945/949 – Belge No: 64.
(3).- Mustafa Kemal Paşa Samsun'da – Yunus Naci – Sel Yayınları – sf.:96/98.
(4).- Atatürk – Andrew Mango – Sabah Yayınları – sf.: 246.

__Madde 4:__ ***Osmanlı Hükümeti,*** *devletlerin bir baskısı karşısında, Memleketimizin herhangi bir parçasını terk ve ihmal etmek çaresizliğinde bulunduğu anlaşıldığı takdirde, alınacak idari, siyasi ve askeri durumların tayin ve belirlenmesi. Bu terk ve ihmal durumu ortaya çıktığı* ***takdirde Kutsal Hilafet'e ve Osmanlı Saltanatı'na olan bağlılığımızı muhafaza ve temin etmek*** *ve Vatanımızı Rum ve Ermeni ayakları altında çiğnetmemek üzere, derhal bir "Geçici İdare" kurulacaktır. Halen var olan Osmanlı Devleti teşkilatı ve yürürlükte Kanunlar çerçevesinde, işleri döndürmeye devam edilecektir.*

__2. Maksat:__ ***Osmanlı Vatanı'nın bütünlüğünü ve Yüce Hilafet ve Saltanat Makamı'nın ve Milli bağımsızlığın dokunulmazlığını temin etmek*** *için, "****Kuvay-i Milliye****"yi etken ve "****Milli İrade****"yi hakim kılmaktır.*

Yorum: Kongre; Dahiliye Nazırı (İçişleri Bakanı)na gönderdiği telgrafta, "**Millet'in, Padişah'ına dileklerini iletmesine mani oluyorsunuz. Düşmanlarla Millet'e karşı tertiplere girişiyorsunuz.**" diyerek, ilk defa resmen İstanbul yönetimine karşı "**Meşru Olmadığı**" görüşünü belirtiyordu. Bu arada yayınlanan kararlarda yine de __**"Osmanlı Vatanı'nın bütünlüğünü ve Yüce Hilafet ve Saltanat Makamı'nın ve Milli bağımsızlığın dokunulmazlığını temin etmek"**__ cümlesi bir denge arayışı yanında Padişah'ı İstanbul yönetiminin açmazları dışında tuttuklarının bir ifadesiydi.

"AKIBETİNİZİ KARŞILAŞTIRMAYI UNUTMAYIN!.."

"Vicdanınızı satarak yaptığınız alçaklıklar..."(1) (2)

Sivas Kongresinden Dahiliye Nazırı Adil Bey'e çekilen telgraf:

Sivas; 10-11 Eylül 1919.

Millet'i, Padişah'ına düşüncelerini aktarmaktan men ediyorsunuz. *Düşmanlarla Millet aleyhinde haince tertiplerde bulunuyorsunuz. Millet'in kudretini ve iradesini takdir etmekten aciz olduğunuzdan şüphe etmiyordum.*

Fakat, Vatan ve Millet'e karşı haince ve boğazlarcasına harekette bulunacağınıza inanmak istemiyordum.

Aklınızı başınıza toplayın. ***Galip Bey*** *ve yandaşları gibi budalaların, ahmakça olan kuruntuya dayalı vaatlerine kapılarak ve* ***Mister Nowill*** *gibi, Milletimiz ve Vatanımız için zararlı olan yabancılara vicdanınızı satarak yaptığınız alçaklıkların, Milletçe hesabı sorulacak olan sorumluluğunu, dikkate almayı unuttunuz.*

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 385.

(2).- Nutuk – Gazi Mustafa Kemal – Cilt: 3 – sf.: 131.

Güvendiğiniz kişilerin ve kuvvetin sonucunu öğrendiğiniz zaman, kendi sonunuzla karşılaştırmayı unutmayın.

Mustafa Kemal

Yorum: Mustafa Kemal Paşa Sivas Kongresi'nde kendi ağırlığını kabul ettirmiştir. Bu güvene dayanarak **İstanbul yönetiminin Dahiliye Nazırı Adil Bey'e** çektiği telgraf **Kongre** üyelerinim olurunu almıştır.

Özellikle **Dahiliye Nazırı Adil Bey'in Mustafa Kemal Paşa'ya** karşı giriştiği komplolar ve buna alet ettiği **Elazığ Valisi Galip Bey** ve bazı aşiretleri suçlayan ve bu arada Anadolu'da bir ikilik ve karşıt direnme çıkarma çabası için de olan **İngiliz Ajanı Mister Nowill** gibi kişilerin çabalarından beklenen sonuçlarını dile getirerek, **İstanbul Yönetimine** ilk ciddi tepkisini koymuştur. Bu arada biraz da tehdit kokan telgraftaki; **"Millet'i, Padişah'ına düşüncelerini aktarmaktan men ediyorsunuz. Düşmanlarla Millet aleyhinde haince tertiplerde bulunuyorsunuz!..**" cümle hem bir tehdidi içermekte, hem de satır arasında **Padişah** ile Millet arasına girilmesinin büyük bir bedel ödeme ile sonuçlanacağını ikaz etmektedir.

Böylece **İstanbul yönetimine** karşı katı bir durum sergilenmeye başlanırken, **Padişah'a** olan bağlılığın değeri vurgulanmaya çalışılmaktadır.

"ASKERLERİN SADRAZAMA ULTİMATOMU!.."

"Doğacak vahim sonuçların sorumluluğu size aittir."

(1)(2)

Sadrazamlık (Başbakanlık) Yüce Makamına:

11 Eylül 1919.

Şimdi doğrudan doğruya Kutsal Başkumandanımız, şanlı Halifemiz, Efendimize önemli görüşlerimizi sunmak zorunluluğundayız.

Engellenmemesini rica eder, aksi takdirde doğacak vahim sonuçların sorumluluğunun sırf saygıdeğer kişiliğinize ait olacağını arz ederiz."

12. Kolordu Kumandanı

13. Kolordu Kumandanı

Damat Ferit ve Mustafa Kemal Karikatürü

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak yayınları – Cilt: 3 – sf.: 390.

(2).- Nutuk – Gazi Mustafa Kemal – Cilt: 3 – sf.: 138/139.

20. Kolordu Kumandanı

15. Kolordu Kumandanı

3. Kolordu Kumandanı

Yorum: İstanbul yönetimi gün geçtikçe güçlenen **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının** girişimlerini nasıl engelleyeceğinin hesaplarını yaparken, öncelikle **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının** bulunduğu yörelerdeki **ordu kumandanlıklarına** yeni atamalar yapmak girişimlerinde bulunmaya başlamışlardır. Gayeleri kendilerine yakın gördükleri **komutanları** tayin etmek ve böylece **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının** girişimlerine bir "**Karşı Cephe**" ile cevap vermekti. Ancak bu girişim o güne kadar **İstanbul yönetimine** karşı doğrudan tepkilerini göstermeyen **Kumanda Heyetini** adeta ayaklandırmıştır. Özellikle **sadrazama** çektikleri ültimatom gibi telgraftaki "**Kutsal Başkomutanımız, Şanlı Halifemiz!..**" cümlesi ile "**Temasımızın Engellenmesi vahim sonuçlar doğuracaktır!..**" cümlesi **Ulusal Kurtuluş Savaşımızın** artık tam bir kadrolaşma içine girdiğinin açık izahıdır. Bu gelişme zamanda, **Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul yönetimine** karşı kazandığı ilk büyük zafer olmuştur.

"BİZLER MAHKEME DEĞİLİZ…" (1)

Tarih: 17 Eylül 1919.

Kendisine suikast yapılması için her yol denenen **Mustafa Kemal Paşa,** hain **Damat Ferit**'e düzenlenecek suikasta izin vermeyecek kadar da büyüktü.

1919'un **17 Eylül**'ünde arkadaşlarına durumu anlatan **Mustafa Kemal Paşa**, şöyle diyordu:

"Bir genç arkadaşımız, Sadrazam Ferit Paşa'nın öldürülme teşebbüsü için benden onay istiyor. Bu adamın bir adalet divanında ihanetinin sabit olacağına hiç şüphe yoktur. Büyük fenalıklarına devam ediyor ve elinden geldiği kadar da devam edecektir. Fakat biz mahkeme değiliz, hakim de değiliz. Adaleti uygulama yeri ve yetkisinde de değiliz. Ancak adalet isteyebiliriz. Bunu da fert yapar.

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak yayınları – Cilt: 3 – sf.: 390.

Kaldı ki bu adam, halen nazariyede bile olsa şeklen meşru durumda sadrazam. Çünkü Padişah'ın güvenine sahip... Faaliyet halinde Meclis-i Mebusan yok ki, güvensizlik beyan etsin ve düşürsün. O halde onunla ancak, şimdilik onu oraya getireni ikna ederek, yarın da bu ülkede böyle sonuçlara meydan vermeyecek yolları kapayarak mücadele edebiliriz.Bu yolun dışındaki hiçbir tarz, ne vatana ve ne de sahiplerine hayır getirir. Anlaştık değil mi?

Bunları söyledikten sonra da, düşüncenin sahibi gence dönerek şöyle der:

"Sen ne dersin çocuk? Bir şaşkını kahraman ya da kurban mı yapmak istiyorsun? Bırakın bu komitacı kafasını... Vatan'ın bağrında kurtuluş çarelerini birlikte, ölünceye kadar aramaya, temin etmeye çalışacağız."

Yorum: İşte **Mustafa Kemal Paşa'nın** tam bir insancıllık dolu, bencillikte uzak bir tutumu ve uygulaması... Kendisini öldürmek için fırsat kollayan, kendisi ve yakın arkdaşları için idam fermanını imzalamaktan kaçınmayan **Damat Ferit** için dahi olsa, adalete havale etme gibi bir yüceliğe sahiplilik.

"SADRAZAM PAŞA GÖZLERİNİZDEN ÖPER."

"Teşekkürlerimi sunmaktan kıvanç duyarım..."

(1) (2) (3)

Yeni Kurulan Hükümetten Mustafa Kemal Paşa'ya: İstanbul, 8 Ekim 1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne:

1. *Ben, sizlere ve şerefli arkadaşlarınıza sıcak ve samimi teşekkürlerimi takdim etmekten kıvanç duyarım.* ***Hükümetin*** *şerefli üyeleri bu hürmet duygusunda ortaktırlar ve* ***Sadrazam Paşa*** *(Başbakan)* ***Hazretleri*** *gözlerinizden öperler.*

2. *Teşkilata bakış açısından yapılacak karşılıklı yazışmalara ve haberleşmelere Hükümet izin vermiştir.*

3. *Halkın düşüncelerini tatmin için, bir beyanname yayınlanmasının hızlandırılmasına zorunluluk olmuştur ve*

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 4 – sf.: 237.

(2).- İstiklal Harbimiz – Kazım Karabekir – Türkiye Yayınevi – sf.: 347.

(3).- Devrim Hareketleri içinde Atatürk – Tarık Zafer Tunaya – Turhan Kitabevi – sf.: 145.

gerekli noktalara dikkat edilmiştir.

4. Sizlerin ***Padişah'a*** *yazacağınız konular ile tebliğlerin suretine ait* ***Hükümet'in*** *görüşünü almak vaatlerinizin yerine getirilmesine başlangıcını gösterir bir hal, övünmeye sebep oldu. Yeni* ***Milletvekilleri*** *Seçimi Kanunu, seçim zamanını kısaltmak ve* ***milletvekilleri*** *sayısını azaltmamak ve seçim şeklini kolaylaştırmak esasına dayanmaktadır. Bu esaslara göre, seçim bu ay sonunda bitecektir. Sizlere ve şerefli arkadaşlara büyük saygılarımın takdim olunmasına izin verilmesini rica ederim."*

Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı) Cemal (Paşa)

Yorum: **İstanbul yönetimi** aldığı zecri önlemlerle bir sonuca ulaşamayacağını anlayınca, zorunlu olarak bir **hükümet** değişikliğine gitmiş ve ilk iş olarak **Mustafa Kemal Paşa** ile yeni ilişkiler kurarak, yakınlaşma yolunu aramıştır.

"Tekrar seçimler yapmak, seçim kanununu yenilemek ve seçim sürelerini kısaltmak!.." gibi konularda aynı paralelde kararlar alarak sözde iyi niyetlerini sergilemeye başlamışlardır. Özellikle 2. maddede belirtilen **"Yapılacak karşılıklı yazışmalara ve haberleşmelere Hükümet izin vermiştir!.."** cümlesi bir taraftan tam bir teslimiyet, bir taraftan da "**Anadolu Hareketi**"ni kabullenme manasını içermektedir.

"MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN MİLLETE BEYANATI!.."

"Kutsal Halifemiz, Ferit Paşa Hükümeti'ni düşürdü."

(1) (2) (3) (4)

Sivas, 4 Eylül 1919

Sivas, 9 Ekim 1919

Fransız Moniteur Oriental Gazetesinin 9 Ekim 1919 tarihli haberi:

Mustafa Kemal Paşa'nın Millet'e Beyanatı:

Doğal haklarımızın korunmasını temin

(1).- Moniteur Oriental Gazetesinin 9 Ekim 1919 tarihli sayısı.
(2).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 4 – sf.: 250.
(3).- İngiliz Belgeleri ile Atatürk – Bilal N. Şimşir – Türk Tarih Kurumu Yayınları – sf.: 156.
(4).- Atatürk – Andrew Mango – Sabah Yayınları – sf.: 247.

ve dış ve iç felaketlere çare bulmak için yeniden birleşen büyük Milletimiz, birkaç hainin kin dolu hıncı yüzünden, tehlike ile karşı karşıya kaldı.

Kendi milletinden destek almayan bu gayri meşru ***hükümet****, sahip olduğu resmi durum dolayısıyla, bize zarar verebilirdi. Düşmanlarımız gibi, dostlarımızın da bizi, birliği bozulmuş ve dağınık görmelerinin sebebi de işte budur.*

Bugün, ***İlahi*** *yardım ve büyük Milletimiz tarafından gösterilen demirden irade sayesinde hainler düştü ve Devlet ve Millet, aynı kurtuluş ve birleşme hedefi etrafında toplandı.*

İki şeye dikkat edilmelidir:

1. Kutsal Halifemiz, Millet'in meşru emellerini anladığı anda Ferit Paşa Hükümeti'ni düşürdü.

2. Ali Rıza Paşa *tarafından kurulmuş olan yeni* ***hükümet****, Milli emellerimizin, meşrutiyet ilkelerini kabul etti. Böylece,* ***Hükümet ile Millet arasındaki ahenk tamamlandı.***

Sonuçta, bugünden başlayarak yeni ***hükümeti*** *sempatimizle destekleyeceğiz ve resmi haberleşme üzerine konulmuş olan yasaklamalar ve sınırlamalar kaldırılacaktır. Hiçbir şekilde* ***hükümetin*** *işlerine müdahale etmeyeceğiz ve böylece bir kere daha kendi faaliyetimizin sadece Millet'in savunulmasına ayırdığımızı kanıtlayacağız.*

Hükümetin *ödevleri karşısında, Millet'e büyük bir Milli görev düşmektedir. O da, bütün ödevlerin sırası ile tamamlanmasını sağlamaktır. Bizim en büyük ilkemiz, zaten Millet'e hizmet idi. Yoksa kanuna engel olmak değil. Ayrıca, her*

zaman yaptığımız gibi, sadece dinginlik ve huzuru sağlamaktan başka bir işimiz olmayacağı anı neşe ile düşünelim. Dinginliğinden ve asayişinden, dayandığı zor ve yorucu anlarda asla vazgeçmemiş olan Milletimiz, bu vasıflarını her zaman koruyacak ve bu muzaffer ve Kutsal toprağı korumaya muktedir olduğunu medeni dünyaya gösterecektir."

Mustafa Kemal

Yorum: İstanbul yönetimi ve başındaki **Sadrazam Damat Ferit Paşa** her geçen gün **Anadolu** üzerindeki otoritesini kaybediyordu. **Padişah** bile, kendi verdiği buyrukları hilafına hareket eden **Damat Ferit Paşa'yı** gözden çıkarma durumuna gelmişti. **Damat Ferit Paşa'yı** ancak **İtilaf Devletleri** kurtarabilirdi. Ama onlar da Türk milliyetçileri ile ve onların milliyetçilik akımları doğrudan doğruya çatışma durumuna girmek istemediler. Bunun en güzel örneği de **İngilizlerin Karadeniz** yöresindeki askerleri çekmeleri olmuştur. Hatta **Damat Ferit Paşa'nın Eskişehir'e 2000 asker gönderme isteğine** de **İtilaf Devletleri** bu sebeple izin vermemiştir. Sonuçta **Damat Ferit Paşa istifa etmek zorunda kaldı** ve **Ali Rıza Paşa** yeni **hükümeti** kurarak **Mustafa Kemal Paşa** ile yakın ilişkiler kurmaya çalıştı. Özellikle bir yabancı basına verilen ve "**Mustafa Kemal Paşa'nın Millet'e Beyannamesi**" şeklindeki açıklamada, "**Padişah'a kesin karşıtlık ve isyan**" önyargısını yıkmıştır. Bu satırlar arasındaki şu cümleler çok dikkat çekicidir:

"***Kutsal Halifemiz, Millet'in meşru emellerini anladığı***

anda Ferit Paşa Hükümeti'ni düşürdü!.."

"Yeni hükümet, Milli emellerimizin, meşrutiyet ilkelerini kabul etti!.."

"Yeni hükümeti sempatimizle destekleyeceğiz!.."

"Hiçbir şekilde hükümetin işlerine müdahale etmeyeceğiz ve böylece bir kere daha kendi faaliyetimizin sadece Milletin savunulmasına ayırdığımızı kanıtlayacağız!.."

"Kendi faaliyetimizin sadece Milletin savunulmasına ayırdığımızı kanıtlayacağız!.."

"Bizim en büyük ilkemiz, zaten Millet'e hizmet idi. Yoksa kanuna engel olmak değil!.."

Evet, tüm bu beyanlar, "**Anadolu Hareketi**"nin asla Padişahı devirme, Millet için çalışan bir yönetimi ortadan kaldırma olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Hem de yetkili birinci ağızdan...

"İLK MİSAK-I MİLLİ (MİLLİ AND) TASLAĞI!.."

"Boğazlar, her türlü ticarete ve ulaşıma açıktır."

(1) (2) (3)

Tarih: *21 Ocak 1920.*

Yer: *Ankara.*

Konu: ***Mustafa Kemal Paşa'nın*** *hazırladığı ilk* ***Müdafaa-i Hukuk Programı*** *ve* ***Misak-ı Milli (Milli And)*** *taslağından:*

Harbiye Nezareti:

Madde 6: ***İslam Hilafeti'nin merkezi ve Saltanat'ın başkenti ve Osmanlı Hükümet merkezi olan İstanbul'un bağımsızlığı ve güvenliği; dokunulmaz ve saklı bulundurulmak şartıyla, Boğazlar ticarete ve Uluslararası ulaşıma açıktır.***

(1).- Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları – Cilt: 6 – sf.: 163/165.
(2).- Atatürk Arşivi – Genel Kurmay Başkanlığı – Dosya: 1336/6.
(3).- Nutuk – Gazi Mustafa Kemal – Cilt: 1 – sf.: 258.

Yorum: "**Misak-ı Milli**", **Ulusal Kurtuluş Mücadelemizin** adeta "**Anayasa**"sı gibidir.

İlk olarak **Sivas Kongresi** zabıtlarına düşen "**Misak-ı Milli**" deyimi, ardından **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları** tarafından kaleme alınmış ve **İstanbul'da Meclisi Mebusan'a** gönderilerek kesinleştirilmesi istenmiştir.

Aslında gerek "**Müdafaa-i Hukuk Programı**" ve gerekse üzerinde uzun uzun çalışılan "**Misak-ı Milli**" doktrini sayfalar dolusu bir çalışmadır.

Ancak konumuz gereği, bu taslaktaki;

"**İslam Hilafeti'nin merkezi ve Saltanat'ın başkenti ve Osmanlı Hükümet merkezi olan İstanbul!..**" olarak değerlendirmektir.

Görüldüğü gibi **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının** yaptıkları çalışmaların hiçbirisinde **Halife'yi**, **Padişah'ı** dışlayan en küçük bir emare dahi görülmemektedir.

Tam aksine her zaman, her yerde ve her vesile ile **Halife ve Padişah Hazretlerine**" bağlılık ve O'nun statükosunun devamı ön planda tutulmaktadır.

***"İSTANBUL GEÇİCİ OLARAK İŞGAL EDİLMİŞTİR..."*(1)**

"Bunlar haksız ve uğursuz siyasetin sonuçlarıdır!.."

İstanbul, 17 Mart 1920

İkdam Gazetesinin 17 Mart 1920 tarihli yayınından:

Hükümetin Resmi Tebliği: 16 Mart 1920.

İstanbul'un işgal haberini yayınlayan İkdam Gazetesi 17 Mart 1920

İtilaf Devletleri'nin *siyasi* ***temsilcilerinin*** *bu sabah* ***hükümete*** *verdikleri notada ve bu akşam gazetelerinde yayınlandığı görülen* ***resmi tebliğden*** *anlaşıldığı üzere,* ***İstanbul*** *bugünden itibaren ve geçici olarak işgal altına alınmış ve* ***hükümetin*** *kendisine düşen görevler yapılmakta bulunmuş olduğundan, herkesin*

(1).- İkdam Gazetesinin 16 Mart 1920 sayılı nüshası.

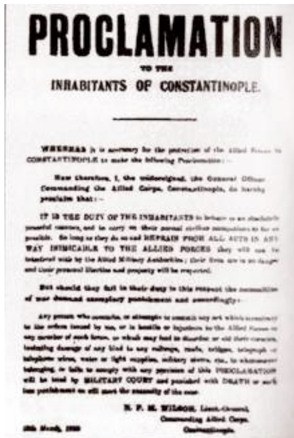
büyük bir sükûnet ile iş ve güçleri ile meşgul olmaları tavsiye edilir.”

***

“İşgal Güçlerinin Tebliğleri: 16 Mart 1920.

*Beş buçuk yıl evvel, **Osmanlı Memleketi’nin** mukadderatını her nasılsa eline geçirmiş bulunan **İttihat ve Terakki Cemiyeti, Alman Devlet Adamlarının** teşviklerine kapılarak, **Devlet ve Osmanlı Milleti’ni** büyük bir maceraya sürüklediler. Bu haksız ve uğursuz siyasetin sonucu bilinmektedir.*

***Osmanlı Devleti ve Milleti**, bin türlü felaket geçirdikten sonra, öyle bir yenilgiye uğradı ki, **İttihat ve Terakki’nin başkanları** bile mütareke yaparak kaçmaktan başka bir çare bulamadılar. Mütarekenin imzalanmasından sonra, **İtilaf Devletleri’ne** gayet büyük ve ağır bir görev düştü. Bu görev, eski **Osmanlı Devleti’nin** tüm halkının, cins ve mezhep ayırımı yapılmadan **gelecek günlerin mutlu şartlarını sağlayacak bir barışın temellerini atmak**tan ibaretti.*

PROCLAMATION

TO THE

INHABITANTS OF CONSTANTINOPLE.

İşgal Güçlerinin Yayınladığı Bildiri
İstanbul, 16 Mart 1920

*Kaçan **İttihat ve Terakki** mensuplarının sözcülüğünü yapan bazı kimseler, **“Milli Teşkilat”** adı altında bir düzen*

*kurup, **Padişah ile Hükümet** merkezinin emirlerini hiçe sayarak, savaşın acı sonuçlarından büsbütün perişan olmuş halkı, askerlik için toplamak, toplum arasına nifak sokmak, "**Milli Yardım**" bahanesi ile halkı soymak gibi durumlara cüret ettiler. Böylece barış değil, adeta yeni bir savaş devrini açmaya girişmiş oldular. Bu teşvik ve tahriklere rağmen **Barış Konferansı** görevine devam etti. Sonuçta da **İstanbul**'un **Türk yönetiminde** kalmasına karar verdiler. Ancak, alınan bu kararları **Hükümete** tebliğ ettikleri zaman, kararların yerine getirilmesinin, ne gibi şartlara bağlı olduğunu da ihtâr ettiler.*

***Hükümet merkezi**, bu ihtara karşı bir dereceye kadar iyi niyet göstermiş ise de "**Milli Teşkilat**" takma adı altında hareket eden kimseler, teessüf olunur ki, teşvik ve tahriklerinden bir türlü vazgeçmemişlerdir. Aksine, **hükümeti**, kendi hareketlerine katmaya kalkışmışlardır. Bu durum, büyük bir tehlike oluşturur. Bu duruma karşı **İtilaf Devletleri** yeni gerekli önlemleri düşünmeye mecbur kaldı. Bunun için de tek çare buldular. O da **İstanbul**'u geçici olarak işgal etmek oldu.*

Bu karar bugün yürürlüğe konmuş olduğundan, kamuoyunu aydınlatmak bakımından, aşağıdaki noktaları açıklıyoruz:

***1.** İşgal geçicidir.*

***2.** İtilaf Devletleri'nin niyeti, Saltanat makamının nüfusunu kırmak değil, aksine Osmanlı yönetiminde kalacak olan topraklarda etkinliğini sağlamaktır.*

3. İtilaf Devletleri'nin niyeti, yine İstanbul'dan Türkleri mahrum etmemektir.

Fakat Allah göstermesin taşrada genel bir karışıklık ya da katliam gibi olaylar çıkarsa, bu kararın değişmesi muhtemeldir.

4. Bu nazik zaman, Müslüman ve Hıristiyan, herkesin görevi, kendi işine, gücüne bakmak, asayişin sağlanması için hizmet etmek, Osmanlı Devleti'nin enkazından, yeni bir Türkiye'nin doğması için son bir ümidi, cinnetleri ile mahvetmek isteyenlerin yalanlarına kapılmamak ve hala Saltanat Merkezi olan İstanbul'dan verilecek emirlere itaat etmektir.

5. Yukarıda bahsedilen kimseler, İstanbul'da tutuklanmışsa sorumlu tutulacaklardır.

***

İtilaf Devletleri'nin İstanbul Halkına ilanı:

*Ben, aşağıda imzası bulunan **İstanbul İtilaf orduları Genel Kumandanı** olarak ilan ederim ki:*

"İtilaf güçleri Subay ve erlerinden, yahut İtilaf güçleri veya tarafsız Hükümet Elçiliklerinden belgesi olanlardan başka, herhangi bir kimsenin kendi kişisel evinden başka bir yerde silah taşıması kesinlikle yasaktır.

Bütün ateşli silahlar ve uzunluğu sekiz santimden fazla olan bıçak ve hançerler, silah sayılacaktır. Bu emirlere karşı çıkanlar, örfi idareye verilir. Orada da verilecek olan ceza, idam ya da buna benzerleri olabilir. Toplantı

yapmak kesinlikle yasaktır. Böyle bir toplantı yapanlar Harp Divanı'na verilirler. Orada da yine idam ve benzeri cezalar verilir.

İtilaf güçlerine mensup deniz ve kara ordularında görev yapanlardan başka hiçbir kimse Galata'daki Merkez Rıhtım Hanı'ndaki, İtilaf Devletleri Pasaport Dairesinden vize almadan İstanbul'dan, İstanbul İli'nin Anadolu, Fener, Pendik hattından Doğuda herhangi bir noktaya yolculuk etmesine izin verilmeyecektir."

İtilaf Kuvvetleri Kumandanı

General H.F. Wilson

Yorum: Yukarıdaki gerek **Osmanlı yönetiminin**, gerekse **işgal güçlerinin** yayınladığı tebliğler bir nevi ibret belgesidir. Hem de yakın tarihimizin en acı bir gününün utanç verici birer belgesi.

Bir taraftan "**Hükümetin Resmi Tebliği**" adı altında yayınlanan tebliğ, **İtilaf Devletlerinin İstanbul**'u işgallerini çok doğal bir anlatımla ve büyük bir kabullenme ile anlatmakta ve halkın bu konuda tam bir tepkisizlik içinde olması istenmektedir. En dikkate değer cümlesi ise şöyledir: **"İstanbul bugünden itibaren ve geçici olarak işgal altına alınmış ve hükümetin kendisine düşen görevler yapılmakta bulunmuş olduğundan, herkesin büyük bir sükunet ile iş ve güçleri ile meşgul olmaları!.."**

Diğer taraftan da **İtilaf Devletleri**, yayınladıkları bildiri ile **Osmanlı İmparatorluğu'nun** son yılları adeta yargılanmakta, hükme bağlanmakta ve infaza geçilmektedir. Bütün bunları kendi işgal gerekçelerine bir kılıf olarak kullanmakta da büyük ustalık göstermektedir. O kadar sıkı önlemler alınmaktadır ki, **Türk halkının** nefes alması dahi kısıtlanmakta ve neredeyse **İstanbul**'un bir mahallesinden, bir diğerine gidişi pasaporta almaya bağlamaktadır.

Bütün bunlar içinde bir garip bildirimdeki şu cümleler çok acıdır:

"Türkleri İstanbul'dan mahrum etmek istemedikleri!.."

"İşgal Güçleri Tebliğleri'ndeki: Beş buçuk yıl evvel, İttihat ve Terakki Cemiyetinin, Alman devlet adamlarının."

"İttihat ve Terakki'nin başkanları bile mütareke yaparak kaçmaktan başka bir çare bulamadılar!.."

"Gelecek günlerin mutlu şartlarını sağlayacak bir barışın temellerini atmak!.."

"Kaçan İttihat ve Terakki mensuplarının sözcülüğünü yapan bazı kimseler, 'Milli Teşkilat' adı altında bir düzen kurup, Padişah ile Hükümet merkezinin emirlerini hiçe sayarak!.."

"Padişah ile Hükümet merkezinin emirlerini hiçe sayarak hareket eden hainler!.."

“Savaşın acı sonuçlarından büsbütün perişan olmuş halkı, askerlik için toplamak, toplum arasına nifak sokmak, ‘Milli Yardım’ bahanesi ile halkı soymak gibi durumlara cüret ettiler!..”

“Barış Konferansı görevine devam etti. Sonuçta da İstanbul'un Türk yönetiminde kalmasına karar verdiler!..”

“ ‘Milli Teşkilat’ takma adı altında hareket eden kimseler, teessüf olunur ki, teşvik ve tahriklerinden bir türlü vazgeçmemişlerdir!..”

“Saltanat Merkezi olan İstanbul'dan verilecek emirlere itaat etmektir!..”

"PADİŞAH VAHDETTİN HATTI HÜMAYUNU" (1)

Padişah Vahdettin'in Hattı Hümayün (Padişahın bizzat yazdırdığı yazı) **sureti**:

İstanbul,

5 Nisan 1920

"Yüksek vasıflarla donanmış Vezirim!.."

Vahdettin

*Sizden önceki **Salih Paşanın** istifası sebebiyle bilinen **Sadrazamlık** ehliyetinize ve görüşlerinize verilmiş ve **Şeyhülislamlık** payesi dahi **Dürri zade Abdullah Bey'in** üzerine verilmiştir.*

***Anayasa'nın 27. maddesi** gereğince oluşturduğunuz **Bakanlar Kurulunuz** onaylanmıştır.*

(1).- Her Yönüyle Atatürk - Yazan: Avni Altıner - sf.: 151.

*Mütarekenin imzalanmasının ardından kademe kedeme daha iyi durumlara doğru giden siyasi durumumuzu "**Milliyet**" adı altında yapılan karışıklıklar, fenalıklar tehlikeli bir hale getirmiş ve buna karşı şimdiye kadar oluşturulmaya çalışılan iyi niyetli arabuluculuklar faydasız kalmıştır.*

*Ardından ortaya çıkan ve görüldüğü şekli ile bir isyana dönüşen bu halin devamı **Yüce Allah** korusun daha tehlikeli hallere dönüşebileceğinden bu isyan olayının bilinen tertipçileri ve teşvikçileri hakkında kanuni hükümlerin uygulanması ve fakat aldatılmış olarak bu baş kaldırmaya katılan ve iştirak etmiş olanlar hakkında genel bir af ilanı ve **Hükümdarın** tüm memleketinde düzenin ve güvenliğin iadesi ve kanıtlanması ile ilgili tedbirlerin büyük bir süratle ve kesin bir şekilde alınması ve tamamlanması ve tüm sadık tebaamızın bu şekilde **Hilafet Makamı'na ve Saltanat'a** bağlılığını yerine getiren, bu durumu bozmak isteyenlere karşı sağlamlaştırmak ve böylece **İtilaf Devletleri** ile güvenilir samimi ilişkiler kurulmasına ve devlet çıkarlarının ve milletin kanundan doğan haklarının savunulmasına çalışılarak, barış şartlarının yerine oluşmasına ve barış anlaşmasının bir an evvel sağlanmasına ve o zamana kadar her türlü mali ve iktisadi önlemlerin alınmasına çalışılarak halkın her türlü sıkıntısının, yoksulluğunun bir an önce önlenmesi kesinlikle isteğimizdir.*

Allah ilahi değerine bizi yakın bulsun!.. 15 Recep 1338 (5 Nisan 1920)

Mehmet Vahdettin

Yorum: Padişah Vahdettin her geçen gün köşeye biraz daha sıkışmaktadır.

Bir taraftan **İtilaf güçlerinin İstanbul**'u işgali ile başlayan, kendisini adeta dışlayan ve yok sayan bir uygulama ile karşı karşıya kalması, diğer taraftan yeni kurdurduğu **Hükümetle** "**Anadolu Hareketi**"ni bir meşruluk zeminine sokma çabaları, bu işgal ile birlikte sona ermiştir.

Özellikle yakın çevresinin ısrarları, sahip olduğu "**Halifelik**" **ve** "**Sultanlık**" güçlerini ve halkın kendisine beslediğini zannettiği "**Kul**"luk baskısını kullanmaya itmiştir.

Bu sebeple bazı "**Şeriat Kaidelerini**" yürürlüğe sokmak, özellikle "**Fetvalar**" çıkarmak gibi bir takım kararlar almakla "**Anadolu Hareketi'ne**" ve **başta Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları** olmak üzere "**Milliyetçi Girişim'e**" son vermeyi tasarlamıştır. Bunun için ilk yapması gereken şeyin, öncelikle böyle bir "**Fetva**"yı verebilecek bir yeni **Şeyhülislam** tayin etmek olacaktır.

Akla ilk gelen, gerek **Padişah'ın** ve gerekse **Hükümetin** her dediğini yapamaya hazır olan **Dürrizade Abdullah Bey'e** bu görevi vermek ve **hükümete** kolaylık sağlamaktır. Ancak **Vahdettin** gibi bir **Padişah'ın** bir "**Hatt-ı Hümayün**" yayınlayarak aşağıdaki gibi beyanlarda, ithamlarda ve suçlamalarda bulunması, bir taraftan içinde bulunduğu çaresizliğin sergilenmesi, diğer taraftan "**Anadolu Hareketi'ni**" kesin bir şekilde sekteye uğratma kararlılığının görüntüsüdür.

İsterseniz, gelin hep beraber bu **Hatt-ı Hümayün**'da

geçen aşağıdaki cümleleri bir ibret vesikası olarak bir daha tekrarlayalım:

" 'Milliyet' adı altında yapılan karışıklıklar, fenalıklar tehlikeli bir hale getirmiş ve buna karşı şimdiye kadar oluşturulmaya çalışılan iyi niyetli arabuluculuklar faydasız kalmıştır!.."

"Bir isyana dönüşen bu halin devamı, Yüce Allah korusun, daha tehlikeli hallere dönüşebileceğinden bu isyan olayının bilinen tertipçileri ve teşvikçileri hakkında kanuni hükümlerin uygulanması!.."

"Hükümdarın tüm memleketinde düzenin ve güvenliğin iadesi ve kanıtlanması ile ilgili tedbirlerin büyük bir süratle ve kesin bir şekilde alınması!.."

"İtilaf Devletleri ile daha güvenilir ve samimi ilişkiler kurulması!.."

"HÜKÜMET BEYANNAMESİ!.." (1)

"En gerçek manası ile Vatan tehlikededir."

Osmanlı Devleti** bugün misli görülmemiş bir tehlike içindedir. Millet, bilmeyerek, istemeyerek sürüklendiği o savaş dehşetini malı ile canı ile en büyük fedakarlıklara katlandığı halde nihayet kesinlikle mağlup olmaktan kurtulamamış ve o zamanki **hükümet tarafından imzalanan mütareke ile galip devletlere akla, mantığa ve duruma uygun bir selamet yolu tutmalıydı.

*Fakat bu gerçekler karşısında "**Milli teşkilat**" adı altında meydana çıkardıkları fitne ve fesat bir taraftan siyasi durumumuzu son derecede tehlikeli bir hale getirdi.*

Damat Ferit Paşa İşgal Güçleri Subayları ile

Diğer taraftan uğradığımız

(1) Her Yönüyle Atatürk - Yazan: Avni Altıner - sf.: 151

kayıplardan ve özellikle savaş yıllarında yapılan türlü türlü kötü harcamalardan ve öldürmelerden dolayı derin bir şekilde yara almış olan ***mukaddes*** *vatanımızda yeni baştan yaralar açtı. Bir takım çirkin olaylarla* ***Avrupa kamuoyunda aleyhimize şiddetli bir fikir ve cereyan oluştu.*** *Bu durum ister istemez barış şartlarını bir kat daha şiddetlendirilmesini de beraberinde getirdi. Nihayet, bu durumun etkisi ile* ***İtilaf Devletleri*** *mütareke şartlarını değiştirerek* ***İstanbul'****u geçici olarak işgal altına almak suretiyle yeni bir uygulamayı da başlattılar.*

Buna karşı isyancıların ***Başkent*** *ile* ***Anadolu*** *arasında görüşmeleri ve gidip gelmeleri kesmeye teşebbüs etmeleri, yaptıkları Vatana en büyük ihanettir.*

*Bu halde "****Milli Teşkilat****" denilen bu aşağılık hareket, hem* ***Anadolu'****yu korkunç bir istilaya uğratmak, hem de devletin başını gövdesinden ayırmak felaketini hazırlıyor.*

Bugün ***Osmanlı Devleti'nin*** *en büyük düşmanları, yalancı bir "****Milliyet****" davasıyla şahsi ihtiraslarına vatan ve milleti feda edenlerdir. Bunların öyle bir felaketli bir sonucu hazırlamak için buldukları çare ise ağır bir cinayet silsilesi yapmaktır.*

Anayasa'yı *ve devletin kanunlarını ayaklar altına alarak halktan zorla para toplamak ve zorla askere almak, para vermeyenlere ve böyle kötü bir maksatla askerliği kabul etmeyenlere eziyet etmek, öldürmek, köyleri basıp yağma etmek, köyleri hatta kasabaları vurmak gibi korkular salarak devamlı bir şekilde baskı kurmaktadırlar.*

Halbuki bu gibi insanların ***Allah****'ın emrine aykırı ve*

Vahdettin

***Şeriat** karşısında dışlanmış oldukları ilişikte sunulan **Kutsal Fetva** ile de kesinleşmiştir. **Osmanlı Vatanının** karşı karşıya kaldığı her türlü kötülüklerin tamiri, nüfus ve güç itibarıyla uğradığımız kaybın telafi bakımından şimdiki **hükümet** nezdinde her bireyin hayatı ve çabası her zamankinden daha değerlidir.*

*Bu sebeple **Hükümet** ulaşmak istediği hayırlı gayeye, iyiliğe ve rahatlığa kan dökmeden varmayı her türlü girişimden daha çok tercih etmekle beraber, devletin ve milletin gerçekten tehlike içinde bulunan hayatını ve selametini kurtarmak için yola gelmeyenleri **Yüce Şeriat** ve kanunlarımız gereğince ve "**Hattı Hümayün**" (Padişahın bizzat yazdığı) ile tebliğ edilen **Yüce Padişahlık** emrine dayalı olarak gereğini yaparak hizaya getirme konusunda hiçbir tereddüt göstermeyecektir.*

*Bunun üzerine, öncelikle isyan hareketinin sorumluları ve teşvikçileri olanların baştan çıkarılanlarla, kandırılanların ve yaptıklarının sonucunun ne kadar tehlikeli olacağını düşünmeyerek onlara katılanların bir hafta içinde pişmanlık gösterenlerin ve **Yüce Padişah Efendimiz Hazretleri'ne** sadakat gösterenlerin **yüce affa** tabi tutulacakları, aynı zamanda isyan sorumluları, teşvikçileri ve onlarla beraber hareket etmede inat edecek olan isyancıların **Şeriatça** ve **Kanunen** cezalandırılacakları ve memleketin herhangi bir yerinde olursa olsun, **İslam** ahalisi tarafından diğer halk*

sınıflarına karşı ve gerekse ***Müslüman*** *olmayanlara karşı tecavüz ve saldırı* ***Hükümetçe*** *hiçbir şekilde kabul edilmeyeceğinden, böyle bir hal oluşması halinde tecavüz edenlerin ve* ***bu konuda müsamahası ve kusuru görülenlerin en güçlü bir şekilde cezalandırılacağı ilan olunur!..***

Sadr-ı Azam Ferit

Yorum: Padişah'ın yayınladığı **Hattı-ı Hümayuna** (bizzat yazdığına) dayanarak ve en azından kendilerini bu **Hatt-ı Hümayu'nun** arkasında saklanmak gereksinimi duyan **Sadrazam Ferit Paşa ve arkadaşları**, ilk iş olarak, elinden istediği gibi bir "**Fetva**"yı alabileceğine inandığı ve zaten bu gaye ile **Padişah Vahdettin** tarafından **Şeyhülislamlığa** tayin edilen **Dürr-ü zâde Abtullah Efendi'ye** adeta not ettirilen bu "**Fetva**"yı alarak kendilerince "**Anadolu Hareketi'ni**" önleyebileceğini ve halkın gözünden düşürebileceği hesapları içine girmiştir.

Ancak tüm hareket tarzlarından, kendileri dahi rahatsız ve tereddütler içinde olan **Damat Ferit Paşa**, alınan "**Fetva**"yı bir "**Hükümet Bildirisi**" ile güçlendirmek gereksinimi duymuş ve "**Fetva**"nın bölümlerini bu "**Hükümet Beyannamesi**"nde adeta tekrarlamıştır. Böylece kendince o güne kadar söz dinlemeyip, bir türlü uslanmak bilmeyen "**Milli Teşkilat**"çıları alt etmiş olacaklardır. Bunlar bir yerde bir tekrar mahiyetinde görülse bile, bu "**Hükümet Beyannamesi**"ndeki can alıcı cümleleri bu yorumun içine katmak gereği duyulmuştur. İşte yukarıda yazılı "**Hükümet Beyannamesi**"nde yer alan ve tama-

mıyla **Padişah Vahdettin**'in direktifine bağlanan, ancak neredeyse o güne kadar **Osmanlı Devleti'nin** başına gelen her olayı, faciayı, anlaşmazlığı, yenilgiyi, "**Anadolu Hareketi**"ne yükleyen ibretlik cümleler:

"Hükümet tarafından imzalanan mütareke ile galip devletlerle akla, mantığa ve duruma uygun bir selamet yolu tutmak!.."

"Devletin ve milletin gerçekten tehlike içinde bulunan hayatını ve selametini kurtarmak için yola gelmeyenleri Yüce Şeriat ve kanunlarımız gereğince ve "Hattı Hümayün" (Padişahın bizzat yazdığı) ile tebliğ edilen Yüce Padişahlık emrine dayalı olarak, gereğini yaparak hizaya getirme konusunda tereddüt göstermeyecektir!.."

" 'Milli Teşkilat' adı altında meydana çıkardıkları fitne ve fesat, siyasi durumumuzu son derecede tehlikeli bir hale getirdi!.."

"Mukaddes vatanımızda yeni baştan yaralar açtılar!.."

"Bir takım çirkin olaylarla, Avrupa kamuoyunda aleyhimize şiddetli bir fikir ve cereyan oluştu!.."

"Bu durum barış şartlarını bir kat daha şiddetlendirilmesini de beraberinde getirdi!.."

Nihayet, bu durumun etkisi ile İtilaf Devletleri mütareke şartlarını değiştirerek İstanbul'u geçici olarak işgal altına almak suretiyle bir uygulamayı başlattılar!.."

"İsyancıların Başkent ile Anadolu arasında görüşmeleri ve gidip gelmeleri kesmeye teşebbüs etmeleri yaptıkları Vatana en büyük ihanettir!.."

"Milli Teşkilat denilen bu aşağılık hareket, hem Anadolu'yu korkunç bir istilaya uğratmak, hem de devletin başını gövdesinden ayırmak felaketini hazırlıyor!.."

"Bugün Osmanlı Devleti'nin en büyük düşmanları, yalancı bir 'Milliyet' davasıyla şahsi ihtiraslarına vatan ve milleti feda edenlerdir. Bunların öyle bir felaketli bir sonucu hazırlamak için buldukları çare ise ağır bir cinayet silsilesi yapmaktır!.."

"Anayasayı ve devletin kanunlarını ayaklar altına alarak halktan zorla para toplamak ve zorla askere almak, para vermeyenlere ve böyle kötü bir maksatla askerliği kabul etmeyenlere eziyet etmek, öldürmek, köyleri basıp yağma etmek, köyleri hatta kasabaları vurmak gibi korkular salarak devamlı bir şekilde baskı kurmaktadırlar."

"Devletin ve milletin gerçekten tehlike içinde bulunan hayatını ve selametini kurtarmak için yola gelmeyenleri Yüce Şeriat ve kanunlarımız gereğince ve 'Hattı Hümayün' (Padişahın bizzat yazdığı) **ile tebliğ edilen Yüce Padişahlık emrine dayalı olarak gereğini yaparak hizaya getirme konusunda tereddüt göstermeyecektir!.."**

"Yüce Padişah Efendimiz Hazretleri'ne sadakat gös-

terenlerin yüce affa tabi tutulacakları, aynı zamanda isyan sorumluları, teşvikçileri ve onlarla beraber hareket etmede inat edecek olan isyancıların Şeriatça ve kanunen cezalandırılacakları!.."

"Bu konuda müsamahası ve kusuru görülenlerin en güçlü bir şekilde cezalandırılacağı ilan olunur!.."

"PADİŞAH'IN VE HALİFE'NİN İHANET FETVALARI"(*)

"Padişah'ın sadık uyruklarını hile ile kandıranlar"

(1) (2) (3) (4)

"FETVALAR"

Tarih: *11 Nisan 1920.*

Yer: *İstanbul.*

Konu: Padişah *ve* ***Halifece****,* ***Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları*** *için,* ***Şeyhülislam'a*** *verdirilen ölüm fetvası:*

Tanrı Halifeliğini, *kıyamete kadar devam ettirsin.*

Dünya düzenin sebebi olan ***Müslümanların Halifesi***

(*) *(Pek karışık ve kalıplaşmış sözlerden ibaret olan bu fetvaları, mümkün olduğu kadar bugünkü konuşma diline çevirmeye çalıştım.*

(1).- Alemdar Gazetesi - İstanbul – 11.Nisan.1924 tarihli sayısı.

(2).- Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal – Mehmet Kaplan – İnci Enginün – Birol Emil – Necat Birinci – Abdullah Uçman – Kültür Bakanlığı Yayınları – Cilt: 1 – sf.: 286/291.

(3).- Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk – Recep Bilginer – Niyazi Ahmet Banoğlu – Hüsamettin - Bozok – sf.: 35/36.

(4).- Hemşehrimiz Atatürk – Necat Hakkı Uluğ – İş Bankası Yayınları – sf.: 130/132.

***Hazretleri'nin** emri altında bulunan, **İslam şehirlerinde** bazı şirret (geçimsiz, kavgacı) kişiler, anlaşıp, birleşerek kendilerine **başkanlar** seçip, **Padişahın** sadık uyruklarını, hile ve yalanlarla kandırarak, yukarının emrini almadan, asker toplamaya kalkışmışlardır.*

*Bu askeri güya; "**Yedirip, giydireceğiz**" bahanesi ile aslında ceplerini doldurmak sevdasına kapılıp, şeriatın ve yüksek emirlerin hilafına **Tanrı'nın** kullarına zulüm etmekte ve onları cezalandırmaktadırlar.*

*Memleketin bazı köylerine ve şehirlerine saldırarak onları harap ve yerle bir etmekte, "**Padişah'ın sadık uyruklarından nice masum kişiyi öldürmekte ve kan dökmektedirler.**"*

*Ayrıca, **İslamların Emiri'nin** (Padişahın) tayin ettiği **din adamlarını, komutanları ve yöneticileri** kendi başlarına buyruk olarak, işlerinden çıkarıp, yerlerine kendilerine ayak uyduranları koymakta, **Halifelik merkezi** ile **yurt** içinin ulaşım ve haberleşmesini kesip, **devlet** tarafından verilen emirlerin yürütülmesini yasaklamakta, **merkezi**, diğer **illerden** ayırmaya, böylece "**Halifeliğin heybetini kırıp, hafifletmeye uğraşmaktadırlar.**"*

Yüksek İmamlık Makamı'na** ihanet etmekle, **İmam'a** itaat etmekten çıkıp, devletin düzenini ve illerin güvenini bozan ve olmadık yalanlar yayarak, fitneler ve fesatlar çıkardıkları belli olan, bu başkanlar ile yüksek buyruklara rağmen, onların Hak yolundan ayrılmış " **dağılmaları hakkında çıkan yüce buyruktan sonra da, hala inat ve fesatlarında direnirlerse, memleketin bunların murdarlıklarından

ve kötülüklerinden kurtarılması vacip*"** *(Yapılması gerekli) olup,* ***öldürülmesi *meşru (Kanuna uygun) ve farz (Gerçek sayma) olur mu, beyan buyurula...*

Cevap*: Tanrı en iyi bilir ki, olur...*

* * *

Bu suretle savaşmaya gücü yeten bütün ***Müslümanlar, Adil İmamımız Halife Sultan Muhammet Vahdettin Hazretleri'nin*** *etrafında toplanıp, vuruşmak ve onları öldürmek için yapılan çağrıya ve emre uyup,* ***"Hak yolundan ayrılanları öldürmeleri vacip"*** *olur mu, beyan buyurula...*

Cevap*: Tanrı en iyi bilir ki, Olur...*

* * *

Bu suretle ***Halife'nin Hak yolundan*** *çıkanlarla vuruşmak için tayin ettiği askerlerin vuruşmaktan çekinip kaçanları,* ***"Büyük Günah İşlemiş"*** *ve bu sebepten dolayı* ***"Dünyada şiddetli cezaya ve ahrette ağır işkenceye uğramayı hak etmiş olurlar"*** *mı, beyan buyurula...*

Cevap*: Tanrı en iyi bilir ki, olurlar...*

* * *

Bu suretle ***Halife'nin*** *askerlerinden olup da,* ***Hak*** *yolundan çıkanları öldürenler;* ***"Gazi"****,* ***Hak*** *yolundan çıkarılanlar tarafından öldürülenler* ***"Şehit"*** *ve sevap işlemiş olurlar mı, beyan buyurula...*

Cevap*: Tanrı en iyi bilir ki, olurlar...*

* * *

Bu suretle ***Hak yolundan*** *çıkanlarla haberleşenler, haklarındaki* ***"Sultanın emrine boyun eğmeyen Müslümanlar***

günaha girip, şeriatça cezalandırılmayı hak etmiş olurlar" mı, beyan buyurula...

Cevap*: Tanrı en iyi bilir ki, olurlar...*

Şeyhülislam
Dürrüzâde Abdullah

"Genç nesillere ibret verici bir belge olsun istedim."

Yorum: **Padişah Vahdettin**, **Salih Paşa'nın** istifası ile boşalan **Hükümet'in** başına **Tevfik Paşa'yı** getirmeye çalıştı. Fakat **Tevfik Paşa** bunu kabul etmeyince, Ulusal hareketi yıkmak için damadı olan **Ferit Paşa'yı** tekrar **Hükümet Başkanı** (Sadrazam) yapmıştı. **(5 Nisan 1920)**

Böylece bu oyunun aktörü olsa olsa ancak **Damat Ferit Paşa** olabilirdi. Nitekim de böyle oldu ve **Damat Ferit Paşa**, **hükümetin** başına getirildi. **Mondros Anlaşması'ndan** beri devam eden oyalama taktikleri sona ermişti. Artık maskeler sıyrılacak ve korkunç kumar oynanacaktı.

Padişah Vahdettin ve **Sadrazam Damat Ferit Paşa** bu sefer, **Şeyhülislam Dürr-ü Zade Abdullah efendiye** "**Fetva**"lar hazırlatmaya başladılar. "**Fetva**", **Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne** katılanları, asi ve **Hak** yolundan ayrılmış olarak gösteriyordu.

Bu fetvaların yayınlanması ile tüm halkın **Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne** katılanlara karşı bir hareket oluşturacaklarına öyle inanıyorlardı ki...

İşte "**Fetva**"dan geçen ibretlik cümlelerin tekrarı:

"Müslümanların Halifesi Hazretleri'nin emri altında bulunan, İslam şehirlerinde bazı şirret (geçimsiz, kavgacı) **kişiler, anlaşıp, birleşerek kendilerine başkanlar seçip!.."**

"Askeri güya; "Yedirip, giydireceğiz" bahanesi ile aslında ceplerini doldurmak sevdasına kapılıp, şeriatın ve yüksek emirlerin hilafına Tanrı'nın kullarına zulüm etmekte ve onları cezalandırmaktadırlar!.."

"Memleketin bazı köylerine ve şehirlerine saldırarak onları harap ve yerle bir etmekte, Padişahın sadık uyruklarından nice masum kişiyi öldürmekte ve kan dökmektedirler!.."

"Din adamlarını, Komutanları ve yöneticileri, kendi başlarına buyruk olarak, işlerinden çıkarıp, yerlerine kendilerine ayak uyduranları koymakta!.."

"Halifeliğin heybetini kırıp, hafifletmeğe uğraşmaktadırlar!.."

"Olmadık yalanlar yayarak, fitneler ve fesatlar çıkardıkları belli olan!.."

"Dağılmaları hakkında çıkan yüce buyruktan sonra da, hala inat ve fesatlarında direnirlerse, memleketin bunların murdarlıklarından ve kötülüklerinden kurtarılması vacip olup, öldürülmesi!.."

"Hak yolundan ayrılanları öldürmeleri vacip olur!.."

"Dünyada şiddetli cezaya ve ahrette ağır işkenceye

uğramayı hak etmiş olurlar!..”

“Halifenin askerlerinden olup da Hak yolundan çıkanları öldürenler; ‘Gazi’, Hak yolundan çıkarılanlar tarafından öldürülenler ‘Şehit’ ve sevap işlemiş olurlar!..”

“Sultanın emrine boyun eğmeyen Müslümanlar günaha girip, Şeriatça cezalandırılmayı hak etmiş olurlar!..”

"ANADOLU FETVALARI!.."

"Halifelerini düşmanın ellerinden kurtarmak için."

(1) (2) (3) (4) (5)

Ankara Müftüsü Rifat (Börekçi)

Tarih: 19 Nisan 1920

Yer: Ankara

Ankara Müftüsü Rıfat Efendi ve Arkadaşlarının verdiği Anadolu Fetvaları:

***1.** Tanrı, Hilafetini ve heybetini kıyamete kadar devam ettirsin...*

(1).- Alemdar Gazetesi - İstanbul – 11 Nisan 1924 tarihli sayısı.
(2).- Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal – Mehmet Kaplan – İnci Enginün – Birol Emil – Necat Birinci – Abdullah Uçman – Kültür Bakanlığı Yayınları – Cilt: 1 – sf.: 286/291.
(3).- Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk – Recep Bilginer – Niyazi Ahmet Banoğlu – Hüsamettin Bozok – sf.: 35/36.
(4).- Hemşehrimiz Atatürk – Necat Hakkı Uluğ – İş Bankası Yayınları – sf.: 130/132.
(5).- Mustafa Kemal'den Atatürk'e – Tahsin Öztin – Hür Yayın – sf.: 36/41.

Dünya düzeninin sebebi olan ***Müslümanların Halifesi Hazretleri'nin, Halifeliğinin ve Saltanatının makamı ve merkezi olan İstanbul, İslamların Emiri'nin rızası olmaksızın, İslam'ın düşmanı olan devletler tarafından fiilen işgal edilerek, İslam*** *askerlerinin silahları ellerinden alınmış ve bazıları da haksız olarak "****Şehit****" edilmiş,* ***Halifelik merkezini*** *koruyan bütün istihkamlar, kaleler, savaş araçları zapt edilmiş ve* ***Resmi*** *işleri yürüten ve* ***İslam****'ın Ordusu'nu donatmakla görevli* ***Başbakanlık Makamı'na, Harbiye ve Milli Savunma Nezaretleri'ne*** *(Bakanlıklarına)* ***el konulmuştur.*** *Bu suretle* ***Halife, Millet'in gerçek çıkarları uğrunda önlemler almaktan men edilmiştir.*** *Olağanüstü hal ilan edilip,* ***Harp Divanları*** *kurulmuş,* ***İngiliz kanunları*** *uygulanarak kararlar verilmek sureti ile* ***Halife'nin*** *yargı hakkına müdahale edilmiştir.*

Yine ***Halife'nin*** *rızası olmadığı halde,* ***Osmanlı toprakları*** *olan;* ***İzmir, Adana, Maraş, Antep ve Urfa*** *taraflarına düşmanlar saldırıp, orada* ***Müslüman*** *olmayan uyruklarımızla el ele vererek,* ***İslam****ları toptan yok etmeye, mallarını yağmaya ve kadınlarına tecavüze ve* ***Müslüman*** *halkın bütün* ***Kutsal*** *inançlarına hakarete kalkışmışlardır.*

*Anlatılan şekilde, "****Hakarete uğrayan ve esir düşen Halifelerini, kurtarmak için, ellerinden geleni yapmaları,****" bütün Müslümanlara farz olur mu?*

Cevap*:* ***Tanrı en iyi bilir ki, olur...***

* * *

"TOPRAKLARIMIZI DÜŞMANDAN TEMİZLEMEK"

(Rifat (Börekçi) ve Anadolu Ulemasının Milli Fetvası

2. *Bu suretle,* ***Halifeliğin*** *meşru hakkını elinden alanlardan kurtarmak ve fiilen saldırıya uğrayan "****Vatan topraklarını düşmandan temizlemek için uğraşan ve çalışan İslam halkı, şeriatça Tanrı yolundan ayrılmış olurlar mı?***

Cevap: ***Tanrı en iyi bilir ki, olmazlar...***

3. ***Halifeliğin*** *gasp edilen haklarını geri almak için düşmanlara karşı açılan savaşta ölenler "****Şehit****", kalanlar "****Gazi****" olurlar mı?*

Cevap: ***Tanrı en iyi bilir ki, olurlar...*** *(Buraya konu ile ilgili ayetler eklenmiştir.)*

4. *Bu suretle* **Din** *uğrunda uğraşan ve görevini yapan halka karşı, düşman tarafını tutarak* **İslam***lar arasında "****Silah kullanan ve adam öldürenler, şeriat bakımından en büyük günahı işlemiş ve bozgunculuk yapmış olurlar****" mı?*

Cevap: ***Tanrı en iyi bilir ki, olurlar...*** *(Yine bu konu ile ilgili ayetler eklenmiştir.)*

5. *Aslında istenmediği halde, düşman devletlerinin zorlaması ve kandırması ile olaylara ve gerçeğe uymayarak çıkarılan "****Fetvalar****"* ***Müslümanlar*** *için şeriatça dinlenir mi*

ve ona uyulur mu?

Cevap*: Tanrı en iyi bilir ki, uyulmaz...*

Türkiye çapında 153 Müftü ve Ulemanın imzası

Yorum: **Ankara Müftüsü Rıfat** (Börekçi) **Efendi** bu "**Fetva**"yı; "**El Müfti bin Medine-tül Ankara Mehmet Rıfat**"şeklinde imzalamıştır. Kendi imzasının ardından başta **Kastamonu**, **Yozgat**, **Kırşehir Müftüleri** olmak üzere **Samsun**, **Kütahya**, **Sinop**, **Eskişehir**, **Gümüşhane**, **Bursa**, **Bilecik**, **Denizli**, **Tokat**, **Diyarbakır** ve **Türkiye**'nin her tarafından tam **153 Müftü** ve **Ulema** (Din Bilgini) tarafından imzalanmıştır.

Bu "**Fetva**"lara önderlik eden **Ankara Müftüsü Rıfat** (Börekçi) **Efendi** cidden büyük bir **Milliyetçi** ve **Mustafa Kemal Paşa'nın** büyük hayranıdır. **Büyük Millet Meclisi** açıldıktan sonra da **milletvekili** olarak çok güzel çalışmalar yapmıştır. **Padişah'ın** "**Fetva**"ları bir taraftan **Batı Anadolu**'yu kana boyarken, bu "**Fetva**"lar **Doğu illerine** de torbalar içinde sevk ediliyordu.

Bunlar **Padişah** ve **Damat Ferit Paşa** tarafından yönlendirilmiş kişilerce getirilmekte ve özellikle **İngilizlerin** hem bunların sevkıyatında ve hem de dağıtımında görev aldıkları görülmekteydi. ***Bu*** *"Milli Fetva"****lara****, Anadolu'****nun****, dini* ***bütün*** *din bilginleri* ***katılmış, böylece bu inandırıcı telkinler*** *ve "İhanet fetvaları"****nın zararlarını önlemiştir.***

Bu hareket o günler için, çok asilce ve cesurca idi. Adına *"Milli Fetvalar"* ***dediğimiz ve önderliğini*** *Ankara*

Müftüsü Rıfat (Börekçi) Efendi'nin ***bu fetvalara dikkat edilecek olunursa,*** *Padişah Vahdettin* ***doğrudan doğruya suçlanmamakta, içinde bulunduğu zor durumundan ve*** *İstanbul yönetimindeki Damat Ferit* ***öne çıkarılmaktadır.*** *"Milli Fetvalar"****da dikkati çeken cümlelere bir defa dikkat etmek, nasıl bir denge kurulmak istendiğini gözler önüne serecektir:***

"Tanrı, Hilafetini ve heybetini kıyamete kadar devam ettirsin!.."

"Halife, Milletin gerçek çıkarları uğrunda önlemler almaktan men edilmiştir!.."

"Harp Divanları kurulmuş, İngiliz kanunları uygulanarak kararlar verilmek sureti ile Halifenin yargı hakkına müdahale edilmiştir!.."

"Halifenin rızası olmadığı halde, Osmanlı toprakları olan; İzmir, Adana, Maraş, Antep ve Urfa taraflarına düşmanlar saldırıp, orada Müslüman olmayan uyruklarımızla el ele vererek, İslamları toptan yok etmeye, mallarını yağmaya ve kadınlarına tecavüze ve Müslüman halkın bütün Kutsal inançlarına hakarete kalkışmışlardır!.."

"Müslüman halkın bütün kutsal inançlarına hakarete kalkışmışlardır!.."

"Hakarete uğrayan ve esir düşen Halifelerini, kurtarmak için, ellerinden geleni yapmaları, bütün Müslümanlara farz olunur!.."

"Vatan topraklarını düşmandan temizlemek için uğraşan ve çalışan İslam halkı, şeriatça Tanrı yolundan

ayrılmış olmazlar!..”

“Halifeliğin gasp edilen haklarını geri almak için düşmanlara karşı açılan savaşta ölenler “Şehit”, kalanlar “Gazi” olurlar!..”

“İslamların kendi aralarında b irbirlerine silah kullanan ve adam öldürenler, şeriat bakımından en büyük günahı işlemiş ve bozgunculuk yapmış olurlar!..”

“Devletlerinin zorlaması ve kandırması ile olaylara ve gerçeğe uymayarak çıkarılan “Fetvalar” Müslümanlar için şeriatça dinlenmez ve ona uyulmaz!..”

"SONUN BAŞLANGICI: MECLİSİN AÇILIŞ BİLDİRİSİ"

(1) (2) (3)

"Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılacaktır..."

Ankara, 23 Nisan 1920

Tarih *22 Nisan 1920.*

Yer: *Ankara.*

Konu: *Meclisin açılış bildirisi:*

1. ***Büyük Allah**'ın izni ile, **Nisanın 23. günü Cuma Namazından** sonra, **Ankara'da; Büyük Millet Meclisi açılacaktır.***

2. *Vatan'ın istiklali, **Yüce Hilafet ve Saltanat***

(1).- Hemşehrimiz Atatürk – Naşit Hakkı Uluğ – İş Bankası Yayınları – sf.: 142/143.
(2).- Atatürk Başkumandan – Muhterem Erenli – Yapı Kredi yayınları – Cilt: 2 – sf.: 79/81.
(3).- İrade-i Milliye – Sivas – Gazetesinin 22 Nisan 1920 tarihli "Yurdun Kurtarılması Yolunda Dini ve Vatani Görevlerimiz" başlığı ile yaptığı Ankara kaynaklı yazısından.

***Makamı'nın** kurtarılması gibi, en büyük ve yaşamsal görevleri yapacak olan **Büyük Millet Meclisi'nin** açılış günü **Cuma'ya** rastlatılmaktadır. O günün **kutsallığından** yararlanılacak ve açılışından önce bütün **Milletvekilleri** ile **Hacı Bayram Veli Camii şerifinde "Cuma namazı kılınarak,"** okunacak **salat ve Kuran'ın** nurundan feyiz alınacaktır. **Namaz** kılındıktan sonra, **"Peygamberimizin Sakalı Şerifi ve Sancağı"** el üstünde olduğu halde, özel daireye gidilecektir. Özel daireye kadar, **Kolordu Komutanı, kendisine bağlı askeri birliklerle** özel tertipler aldıracaktır.*

***3.** O günün **kutsallığını** teyit için, bugünden başlayarak, **Valilikte; Vali Hazretleri'nin** tertibi ile "**Hatim İndirilecek**" ve "**Buharii Şerif**" okunmaya başlanacak, **Hatmi Şerif**"in son kısımları, uğur sayılarak **Cuma Namazı'ndan** sonra özel daire önünde bütünlenecektir.*

***4.** Kutsal ve yaralı Vatanımızın her köşesine aynı şekilde bugünden başlanarak "**Buharii ve Hatmi Şerif**" okutularak, Cuma günü ezandan önce, minarelerden "**Selevat-ı Şerife**" verilecek ve **hutbede, Hilafetin Koruyucusu Padişahımız, Efendimiz Hazretleri'nin** namı, "**Şanlı Padişahımız**" söylenirken, **Yüce Padişahımız** ve onun memleketleri ile bütün uyruğundakilerin bir an önce kurtuluşa ve mutluluğa ulaşmaları için, dua edilecektir.*

*Bu dini ve vatani törenin ardından, **camilerden** çıkıldıktan sonra, bütün **memlekette hükümet konaklarına** gelinerek, **Meclis'in** açılmasından dolayı resmi kutlama yapılacaktır. Her tarafta, **Cuma namazından** önce, uygun bir şekilde "**Mevlid-i Şerif**" okunacaktır.*

5. Ulu Tanrı'dan eksiksiz bir başarı dileriz."

Temsilciler Heyeti Adına

Mustafa Kemal

Yorum: Mustafa Kemal Paşa, artık **Ankara**'da olağanüstü yetkilere sahip bulunan bir **Millet Meclisi'nin** kurulması ve **Millet'in** iradesinin de bu **Meclise** verilmesi gerektiğini daha önceden çevresine ve kamuoyuna bir genelge ile bildirmişti.

Yaptığı plana göre **Millet'in** yeniden seçeceği temsilcilerle, **İstanbul Meclis-i Mebusanı'ndan**, **Anadolu**'ya geçebilen **milletvekilleri** ile kurulacak olan **Meclis**, Millet'in bağımsızlığını ve devletin kurtulmasını sağlayacak önlemleri alacaktır.

Mustafa Kemal Paşa'nın kararlılığı şu cümlelerde belirginleşiyordu:

"Bu durum karşısında verilecek bir tek karar vardır. O da Ulusal Egemenliğe dayanan, tam bağımsız bir Türk devleti kurmak!.."

"Madem ki Türkler tarihte bir çok devlet kurmuştur, bir yenisini neden kurmasın?"

Bu arada **Meclis'in Kuruluş Beyannamesi'nde** belirtilen aşağıdaki cümlelerde, ne **Padişah'a** ne **Halifey'e** karşı bir tepki sözüne ne de bir karşıtlık ifadesine yer verilmemesi dikkate şayandır. Tam aksine, bu harekette esas gayenin **Halife ve Padişah'ın esaretten kurtarılması** olduğu ön koşul olarak tutulmaktadır.

İşte o cümlelerden bir kaçı:

“Yüce Hilafet ve Saltanat Makamı’nın kurtarılması!..”

“Hutbede, Hilafet’in Koruyucusu Padişahımız, Efendimiz Hazretleri’nin namı, ‘Şanlı Padişahımız’ söylenirken, Yüce Padişahımız ve onun memleketleri ile bütün uyruğundakilerin bir an önce kurtuluşa ve mutluluğa ulaşmaları için, dua edilecektir!..”

"KURTULUŞ TARİHİMİZİN EN BÜYÜK ATILIMI"(1)(2)

"Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı..."

Tarih: *23 Nisan 1920.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Birinci Toplantı.*

Celse: *Birinci Celse.*

Açılış Saati: *Öğleden Sonra Saat 13:45.*

Başkan: *En yaşlı üye* ***Sinop Milletvekili Mehmet Şerif (Avcıoğlu) Bey***

Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920

Başkanın, Meclis'i Açış Konuşması:

Huzurdaki Saygıdeğer Kişiler!..

İstanbul*'un geçici kaydı ile*

(1).- T.B.M.M. Zabıt ceridesi – Cilt: 1 – sf.: 1-3.

(2).- Atatürk Başkumandan – Muhterem Erenli – Yapı Kredi Yayınları – Cilt: 1 – sf.: 81/85.

yabancı kuvvetler tarafından işgal olunduğu ve bütün esasları ile ***Hilafet Makamı ve Hükümet Merkezi'nin işgal edildiği,*** *hepinizin malumudur.*

Bu duruma baş eğmek, Milletimizin teklif olunan yabancı esaretini kabul etmesi demekti.

Ancak tam bağımsızlık ile yaşamanın kesin azmi ile ***ezelden beri hür ve bağımsız olarak yaşamış olan Milletimiz,*** *esaret durumunu tam bir şiddet ve kesinlikle reddetmiş ve derhal* ***Vekillerini*** *toplamaya başlayarak* ***Yüce Meclisinizi*** *vücuda getirmiştir.*

Bu Meclisin en yaşlı Başkanı *sıfatı ile ve* ***İlahi*** *yönlendirilme ile* ***Milletimizin*** *iç ve dış tam bağımsızlığı ile içeride mukadderatını bizzat üstüne alıp ve idare etmeye başladığını bütün dünyaya ilan ederek;*

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'Nİ AÇIYORUM.

Varlığımızın sebebi olan bütün Müslümanların Halifesi ve Osmanlıların Padişah'ı Sultan Altıncı Mehmet Han Hazretleri'nin *yabancı baskılardan kurtulmasına ve* ***Ebedi Yüce Saltanat Başşehri olan İstanbul'****umuz ile işgal altındaki çeşitli zulümler ve facialar içinde maddi ve manevi insafsızca imha edilmekte bulunan bütün illerimizin tümünden kurtarılıncaya kadar başarı sağlamasını* ***Cenab-ı Allah****'tan dilerim.*

Yorum: Nihayet **23 Nisan 1920 Cuma** günü **Millet Meclisi** törenle açıldı.

Türk Ulusu'nun gerçek temsilcisi olan ve olağanüstü yetkilere sahip bulunan bu Meclise "**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ**" adı verildi. Bu durum tüm dünya kamuoyuna ve çoğunlukla dost olmayan ülkelere resmen bildirildi. Bu; bir "**Ölüm-Kalım**"arasında tercihini yapmaya zorlanmış bir **Ulusun**; **Hükümeti**, **Padişahı**, **Halifesi** ve sözde dostları tarafından dışlanmış, savaş ilan edilmiş, ihanete uğramış ve bir nefret dünyası karşısında yapayalnız kalmış bir toplumun son atılımının ve son bir çare arayışıydı.

Toplanmış olan bu "**Birinci Meclis**", kültür seviyesi ile kafalarının içindekileri ile ve üzerlerindeki giysileri gibi renkli ve çeşitli olan kişilerin bir **Meclisi'ydi**. Bu görünümüne karşı bu **Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni**, somutlaştıran ve onu sıkılmış bir yumruk haline getiren **Kutsal** bir ruhu vardı. Bu ruh her şeyden evvel topluma inanmak, onlara güvenmek ve yurdu düşmandan temizleyerek kurtarmak coşkusunun ruhuydu.

Artık **Türkiye**'de bir "**Meclis**" vardır ve **Türkiye**'nin kaderine el koymuştu. Bundan sonra onun üstünde bir gücün varlığı düşünülemezdi bile.

Kısacası "**EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ ULUSUNDUR.**"

Böylece, **Ankara Kalesi'nin** eteklerinde oluşan dinamik bir **Meclis**, **egemenliğin** anlamını eksiksiz bir şekilde temsil ederek doğar.

Dikkati çeken en önemli şeylerden biri de en yaşlı **Meclis üyesi sıfatı** ile konuşma yapan **Geçici Başkan**

Sinop Milletvekili Mehmet Şerif (Avcıoğlu) **Bey'in** dahi konuşmasında **Padişahı, Halifeyi ve İstanbul yönetimini** değerlendiren sözleridir.

Bu sözler şöyledir:

"Hilafet Makamı ve Hükümet Merkezi'nin işgal edildiği!.."

"Bu duruma baş eğmek, Milletimizin teklif olunan yabancı esaretini kabul etmesi demekti!.."

"Varlığımızın sebebi olan bütün Müslümanların Halifesi ve Osmanlıların Padişahı Sultan Altıncı Mehmet Han Hazretlerinin!.."

"Ebedi Yüce Saltanat Başşehri olan İstanbul'umuz ile işgal altındaki çeşitli zulümler ve facialar içinde maddi ve manevi insafsızca imha edilmekte bulunan bütün illerimizin tümünden kurtarılıncaya kadar başarı sağlamasını Cenab-ı Allah'tan dilerim!.."

Bu cümleler dahi göstermektedir ki, kurulan **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, **Padişah'a**, **Halife'ye**, **İstanbul yönetimine** bir tepki **Meclisi** değil, **Türkiye**'nin, **Ulusun**, **Milletin** kurtuluşuna imkân ve çare arayan **vatanseverlerle** dolu bir olağanüstü bir Meclis'tir.

"MUSTAFA KEMAL PAŞA MECLİS BAŞKANLIĞI'NA!.." (1)

"Büyük Millet Meclisi'nin yaptığı ilk seçim!.."

Tarih: *24 Nisan 1920.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *İkinci Toplantı - Beşinci Celse.*

Başkan: *En Yaşlı Üye **Mehmet Şerif** (Avcıoğlu) **Beyefendi.***

Mustafa Kemal Paşa
Ankara, 23 Nisan 1920

GÜNDEM SEÇİMLER: Birinci ve ikinci başkanlarla, başkan vekillerinin seçiminin yapılması:

Geçici Katip Muhiddin Baha (Pars) Bey (Bursa):

Mevcudumuz 120, kesin ekseriyet 61 oydur.

Sonuçları bildiriyorum:

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri 110 oyla Bi-

(1).- T.B.M.M. Zabıt ceridesi – Cilt: 1 – sf.: 37-40.

rinci Başkan, Celaleddin Arif Beyefendi 109 oyla İkinci Başkan, Çelebi Abdülhalim Efendi Hazretleri 91 oyla Birinci Başkan Vekili seçilmişlerdir..

Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis Başkanlığı'na seçildikten sonraki konuşmaları:

Memleketin geleceğinin tümüne fiilen ve tamamen el koyacak olan ***Hilafet ve Saltanat Makamı'nın*** *uğramış olduğu esaretten kurtulması ve Memleketin bütünlük ve selameti için her fedakarlığa büyük bir kararlılık ile göğüs germeye karar vermiş olan* ***Yüce Meclisinizin Başkanlığına*** *seçmek sureti ile hakkımda esirgenmeyen güven ve teveccühe teşekkür eder ve minnetlerimi sunarım.*

Hayatım bütün safhalarında olduğu gibi, son zamanların krizleri ve felaketleri arasında da bir dakika geçmemiştir ki, *her türlü huzur ve istirahatımı, her çeşit şahsi duygularımı Milletin selametine ve mutluluğuna feda etmekten zevk duymuş olmayayım.*

Gerek askeri hayatımda ve gerekse siyasi hayatımda bütün devirleri ve bölümlerini kapsayan mücadelelerimde daima ***hareketlerimde kural olarak, milli iradeye dayanarak Millet'in ve Vatan'ın gereksinim duyduğu tüm gayelere yürümek olmuştur.***

Bugün, ***Saygıdeğer He-***

Ankara, 23 Nisan 1920

***yetinizin** genel oylarıyla sonuçlanmış olan **Milli güveni**, layık olduğunun daha da üstünde görmekle beraber, şahsım için bir gaye olarak değil, beraberce giriştiğimiz bu **Kutsal savaşımızın** yöneldiği gayeleri elde etmek için Milletimizin bize verdiği bir hedef olarak kabul ediyorum.*

***Milli birliğimizin** bana yüklediği böyle bir sorumluluk, hepimiz biliyoruz ki çok ağırdır. İçinde yaşadığımız benzeri olmayan dakikaların tehlikesine rağmen, bu ağır **milli sorumluluğumuz** altından **ancak Yüce Heyetinizin** yardım ve korumanızla her zaman "**Hak**" yolundaki mücadelemize, **Allah**'ın lütuf ve yardımını ümit ederek çalışacağım.*

İnşallah Padişah Efendimiz Hazretleri'nin sağlık ve afiyetle ve her türlü yabancı prangalarından kurtulmuş olarak Yüce tahtlarında daima kalmasını Allah'tan ümit ile yalvarırım.

Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey (Antalya):

*Meclisin, Millet'in ruhuna tercüman olarak, **Hilafet ve Saltanat Makamı** hakkında düşündüklerini teyit ve tespit etmek gerekiyordu.*

*Onu yalnız kendi aramızda yapmayalım. **Bir beyanname yayınlanmasını teklif ediyorum.** Yeni toplanan **Millet Meclisi** adına kışkırtmaya, bozgunculuğa son vermek için Millet önünde bir defa daha söyleyelim ki, halka dışarıda telkin edilen fikirlerin baştanbaşa bozguncu bir ifade oluşturmasını önleyelim.*

Milli Teşkilatımızın ve uğraşımızın ruhu, Padişah'a, Hilafete ve hukukuna, Vatanımızın selametine, birliğine, tamamı ile sadakatten ibarettir, buna hürmet ettirmektir.

Kabul ederseniz bir beyanname yayınlayalım.

Yorum: Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kendisini **Başkan** seçmesi sebebiyle yaptığı konuşmada, yüklendiği görevin sorumluluğunun farkındadır.

Çok büyük bir adım atmıştır ve sonuçta oluşabilecek tek alternatifi vardır. O da "**Başarı olmaktır**".

Meclis'te yapmış olduğu bu kısa konuşma gereğince yukarıda bir örneği bulunan "**Beyanname**"nin yayınlanması uygun görülmüş ve böylece yüklenilen sorumluluğun bir nevi tescili yapılmıştır.

Bu konuşmada **Mustafa Kemal Paşa'nın** şu sözleri yine dikkat çekicidir:

"**Hilafet ve Saltanat Makamı'nın uğramış olduğu esaretten kurtulması!..**"

"Hareketlerimde kural olarak, Milli iradeye dayanarak Millet'in ve Vatan'ın gereksinim duyduğu gayelere yürümek olmuştur!.."

"Milli birliğimizin bana yüklediği sorumluluk, hepimiz biliyoruz ki çok ağırdır!.."

"Hak" yolundaki mücadelemize, Allah'ın lütuf ve yardımını ümit ederek çalışacağım!.."

"İnşallah Padişah Efendimiz Hazretleri'nin sağlık ve afiyetle ve her türlü yabancı prangalarından kurtulmuş olarak Yüce tahtlarında daima kalmasını Allah'tan ümit ile yalvarırım!.."

Bu arada Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey'in şu sözleri de bir yandan **Padişah**, **Halife ve İstanbul yönetimi** ile bir çatışma aramadıklarının ve kamuoyunun hassasiyetini göz önünde tutarak söylediği sözler şunlardır:

"Meclisin, Milletin ruhuna tercüman olarak, Hilafet ve Saltanat Makamı hakkında düşündüklerini teyit ve tespit etmek gerekiyordu!.."

"Onu yalnız kendi aramızda yapmayalım. Bir beyanname yayınlanmasını teklif ediyorum."

"Milli Teşkilatımızın ve uğraşımızın ruhu, Padişah'a, Hilafet'e ve hukukuna, Vatanımızın selametine, birliğine, tamamı ile sadakatten ibarettir, buna hürmet ettirmektir!.."

"OLANI BİTENİ MİLLET'E ANLATMAK GEREKLİDİR"(1)

"Başkentimizi yine Anavatana kazandırmaya çalışıyoruz."

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN, MEMLEKET'İNE BEYANNAMESİ:

***Anadolu**'nun her köşesinden gelen vekillerinizin oluşturduğu **Büyük Millet Meclisi,** olanı biteni dinleyip anladıktan sonra Türk Milleti'ne gerçekleri anlatmayı gerekli gördü.*

***İngilizler** tarafından satın alınan ve milleti birbirine düşürmek gayesini güden bazı hainler sizi aldatmak için türlü türlü yalanlar söylüyorlar.*

***İzmir ilinin, Antalya'nın, Adana'nın, Anteb'in ve Maraş, Urfa havalisinin** düşmanlar tarafından işgal edilmesi üzerine silahına sarılan vatandaşlarınızı, dindaşlarımızı ve onları yine size mahvettirmek için "**Padişah ve Halife'ye isyan sözünü**" ortaya atıp, duruyorlar.*

(1).- T.B.M.M. Zabıt ceridesi – Cilt: 1 – sf.: 60.

***Millet Meclisi, Halife ve Padişahımızı** düşman baskısından kurtarmak, **Anadolu**'nun şunun bunun elinde parça parça kalmasına engel olmak, **Başkentimiz İstanbul**'u, yine **Anavatan'a** bağlamak için çalışıyor.*

Biz vekilleriniz:

"Allah ve Hazreti Muhammed'in adına yemin ederiz ki, Padişah'a ve Halife'ye isyan sözü tam bir yalandan ibarettir."

*Bundan maksat, **Vatan'ı** savunan kuvvetleri, aldatılan **Müslümanların** elleriyle mahvetmek ve **Memleket'i** sahipsiz ve savunmasız bırakarak ele geçirmektir.*

***Hindistan**'ın, **Mısır**'ın başına gelen halden, **Mübarek Vatanımızı** kurtarmak için **İngiliz** casuslarının sizi aldatmak için uydurdukları yalana inanmayın.*

İzmir'ini, Adana'sını, Urfa ve Maraş'ını, kısacası Vatanın düşman istilasına uğramış kısımlarını savunanları, Dinimizin ve Milletimizin şerefi için kan döken kardeşlerimizi arkadan size vurdurtmak isteyen alçakları dinlemeyin.

*Onları **Millet Meclisi'nin** kararı üzerine cezalandıracak olanlara yardım edin.*

*Ta ki, **Dinimiz** bu son yurdunu kaybetmesin.*

*Ta ki **Milletimiz** köle olmasın.*

Biz birlik oldukça düşman, üzerimize gelmeyeceğini resmen ilan etti. Onun candan özlediği aramızda bir birimize düşmemiz ve avlanmaktır.

Allah'ın laneti düşmana yardım eden hainlerin üze-

***rine olsun ve Halife ve Padişahımızı uygun bir şekilde, Millet ve Vatanı kurtarmak için çalışanların üzerinden eksik etmesin.* “**

Başkan: *Her tarafa telgraflarla tebliğ edeceğiz.*

Yorum: Türkiye Büyük Millet Mecli'sin çalışmaları içinde en önemli husus, çalışmaların sebep ve sonuçlarını **Millet'e** tüm açıklığı ile anlatabilmektir. Bu **sebeple Antalya Milletvekili Hamdullah Suphi** (Tanrıöver) **Bey** tarafından kaleme alınan “**Büyük Millet Meclisi'nin, Memleket'ine Beyannamesi**” adlı bu belge, hem toplumu bilgilendirme yönünden, hem de haklılığın tescili yönünden, yönetim ile halkın bir düşünce etrafında toplanması ve bir “**İlk**” olarak değerlendirilebilir.

Bu uygulama yalnız emreden ve yapan bir yönetim düzeninden, görüşen, tartışan ve öncelikle toplum lehine olanları kanunlaştırıp uygulayan bir yönetim şekline, kısacası “**Demokrasi**” anlayışına geçiş adımıdır. Bu sebeple beyannamede yer verilen aşağıdaki cümleler çok önemlidir:

“İngilizler tarafından satın alınan ve milleti birbirine düşürmek gayesini güden bazı hainler sizi aldatmak için türlü türlü yalanlar söylüyorlar!..”

“Onları yine size mahvettirmek için “Padişah ve Halifeye isyan sözünü” ortaya atıp, duruyorlar!..”

“Millet Meclisi, Halife ve Padişahımızı düşman baskısından kurtarmak, Anadolu'nun, şunun bunun elinde parça parça kalmasına engel olmak, Başkentimiz İstanbul'u, yine Anavatan'a bağlamak için çalışıyor!..”

"Biz vekilleriniz: Allah ve Hazreti Muhammed'in adına yemin ederiz ki, Padişah'a ve Halife'ye isyan sözü tam bir yalandan ibarettir!.."

"Maksatları, Vatan'ı savunan kuvvetleri, aldatılan Müslümanların elleriyle mahvetmek ve Memleket'i sahipsiz ve savunmasız bırakarak ele geçirmektir!.."

"İngiliz casuslarının sizi aldatmak için uydurdukları yalana inanmayın!.."

"İzmir'ini, Adana'sını, Urfa ve Maraş'ını, kısacası Vatanın düşman istilasına uğramış kısımlarını savunanları, Dinimizin ve Milletimizin şerefi için kan döken kardeşlerimizi arkadan size vurdurtmak isteyen alçakları dinlemeyin!.."

"Onların candan özledikleri bir birimize düşmemizi sağlamak ve bizi avlanmaktır!.."

"Halife ve Padişahımızı uygun bir şekilde, Millet ve Vatan'ı kurtarmak için çalışanların üzerinden eksik etmesin."

“HALİFE; MİLLET ADINA SALTANAT GÖREVİ YÜRÜTÜRDÜ” (1)

“Biz Millet adına Hükümet görevi yapacağız...”

Tarih: *26 Nisan 1920.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Dördüncü Toplantı.*

Celse: *Üçüncü Celse.*

Vahdettin

Başkan: ***Mustafa Kemal Paşa Hazretleri.***

Meclis’teki Vatan’a İhanet Kanunu üzerindeki devam eden görüşmelerden satırbaşları:

Mehmet Şükrü *(Koçoğlu)* ***Bey*** *(Karahisarı Sahip):* ***İslam’da Halifeler*** *seçimle tayin edilir ve* ***Milli*** *oylarla seçilen* ***Halife, Millet***

(1).- T.B.M.M. Zabıt ceridesi – Cilt: 1 – sf.: 79-84.

adına Saltanat görevi yürütürdü.

Bugün ***Muhterem Halifemiz*** *ve* ***Padişahımız, İstanbul****'un işgal edilmesi ile* ***İngilizlere*** *esir düşmesi itibarı ile* ***Saltanat Makamı*** *ve onun yürütme kuvveti olan* ***Milletvekilleri Meclisi*** *(Meclisi Mebusan) yürütme faaliyetlerinden geri kalarak, Millet yeniden kendi mukadderatını idare etmek için, sizleri, Yüce Kişiliğinizi seçmiş ve göndermiştir.*

Biz Millet adına hem Hükümet görevi yapacağız, hem de Millet'i idare etmek için gereken kanunları koyacağız.

Biz bugün bu esası kabul edelim.

Hamdullah Suphi *(Tanrıöver)* ***Bey (Antalya):*** *Bütün* ***Rumeli*** *gitti ve bütün* ***Afrika****'daki her biri birer dünya halinde olan memleketler gitti.*

İstanbul *işgal altında,* ***Anadolu*** *üç, dört taraftan istilaya uğradı.*

İzmir ilinde Yunan bayrakları, Antalya'da İtalyan bayrakları, Adana, Urfa, Maraş ve Antep çevresinde Fransız bayraklarının dalgalandığı bir zamanda biz ne yapıyoruz?

Cephelerde kullanacağınız kuvvetleri, içerideki, ***İstanbul****'daki bir takım hainlerin üzerine gönderiyor ve cephelerimizi boşaltıyoruz.*

Bugün bir haber geliyor; ***Beypazarı*** *isyan etmiştir.*

Bir haber alıyoruz, filan tarafta telgraf tellerini kesmişler, yakmışlar, yıkmışlar, kışkırtmalar ise her tarafta devam ediyor.

Bozuşma sona ermiyor ve biz Vatan'ın en son parça-

sında, istiklalimize çevrilmiş bin tehlike ortasında, müzakere ediyoruz, devamlı tartışmalar yapıyoruz.

Yarın düşünelim diyoruz.

Halbuki karşı taraf bir saniye durmuyor, tereddüt etmiyor.

*Sizin "**Vatan'ın savunması için ayırdığınız kuvvetleri yakalıyor, subayları öldürüyor, yakıyor, yıkıyor, tahrip ediyor**".*

Onun kanunu yoktur.

Bizler, Memleketin en son savunması için toplandık.

Memleketin istiklali aleyhinde ayaklananları, düzeni bozanları yok etmek ilk görevimizdir.

Cepheler düşmeden, orada emrivakilerin kesin bir hal almaması için uzun uzun düşünecek vaktimiz yoktur.

Vatan'ın savunması aleyhinde hareket edenler**, dünyanın her tarafında hatta barış zamanında bile **haindirler ve idam ile cezalandırılırlar.

*Eğer tehlikenin çok büyük olduğunu görüyorsak, bunu takdir ediyorsak ve buna gerçekten inanmış isek, çok çabuk ve derhal **Vatan'a ihanetin** cezasını tatbik edin, deyiniz.*

Yorum: Meclis içinde "**Vatan'a İhanet Kanunu**"nun çıkarılması lehinde büyük bir meyil vardır. Bu konuda hatipler ateşli konuşmalar yapmakta ve içinde bulunulan "**İhanetçilerin Çete Girişimleri**"ni önleme bakımından bu zorunluluk üzerinde Dünyanın medeni bir çok ülkesinden örnekler verilerek büyük bir anlayış sergilenmek-

tedir.

Bu konuda yapılan görüşmeler sırasında milletvekillerinin üzerinde ısrarla durdukları noktalar hep **İstanbul** merkezli karşıt hareketlerin yaptıkları yıkımlardır. Ancak buna rağmen kanunun çıkartılmasında bir takım tereddütler sergilenmektedir.

Örnek olarak konuşmalarında geçen bazı cümleleri ibret olsun diye satırlarımızın arasına aldık:

Mehmet Şükrü (Koçoğlu) **Bey** (Karahisarı Sahip):

"Halife, Millet adına Saltanat görevi yürütürdü!.."

"Bugün Muhterem Halifemiz ve Padişahımız, İstanbul'un işgal edilmesi ile İngilizlere esir düşmesi itibarı ile Saltanat Makamı görev yapamaz durumdadır!.."

"Biz Millet adına hem Hükümet görevi yapacağız, hem de Millet'i idare etmek için gereken kanunları koyacağız. Biz bugün bu esası kabul edelim!.."

Hamdullah Suphi (Tanrıöver) **Bey** (Antalya):

"İzmir ilinde Yunan bayrakları, Antalya'da İtalyan bayrakları, Adana, Urfa, Maraş ve Antep çevresinde Fransız bayraklarının dalgalandığı bir zamanda biz ne yapıyoruz?"

"Cephelerde kullanacağınız kuvvetleri, içerideki, İstanbul'daki bir takım hainlerin üzerine gönderiyor ve cephelerimizi boşaltıyoruz!.."

"Bir haber alıyoruz, filan tarafta telgraf tellerini kesmişler, yakmışlar, yıkmışlar, kışkırtma her tarafta devam ediyor!.."

“Halbuki karşı taraf bir saniye durmuyor, tereddüt etmiyor. Sizin, Vatan’ın savunması için ayırdığınız kuvvetleri yakalıyor, subayları öldürüyor, yakıyor, yıkıyor, tahrip ediyor!..”

“Vatan’ın savunması aleyhinde hareket edenler, dünyanın her tarafında hatta barış zamanında bile haindirler ve idam ile cezalandırılırlar!..”

"SAVAŞ BAKANLIĞI'NDAN GECE GÜNDÜZ AYRILMADIM" (1)

"Başkentin istila edildiğini görme bahtsızlığını yaşadım."

Tarih: *27 Nisan 1920.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Beşinci Toplantı.*

Fevzi Çakmak Paşa

Celse: *İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Celse.*

Başkan: ***Mustafa Kemal Paşa Hazretleri.***

Fevzi Paşa Hazretlerinin İstanbul'un durumuna, ve Padişah ile olan konuşmasına dair verdiği bilgilerden satırbaşları:

(1).- T.B.M.M. Zabıt ceridesi – Cilt: 1 – sf.: 90-93.

Başkan: ***Fevzi Paşa Hazretleri'ni*** beş, on dakika evvel karşıladık. Yeni varmışlardır. İstanbul'un durumundan, ***Padişah'ın*** kendisinden, çevresinden, bilgi sahibi bulunuyorlar. Genel Kurul'a gereken bilgileri sunacaktır.

Fevzi (Çakmak) Paşa Hazretleri: *Gerek **Padişah Efendimiz Hazretleri**, gerek ben; beşyüz senelik el değmemiş **Başkentimizin** ilk defa **Ada** (İngiltere) tarafından işgal faciasını görmek bedbahtlığına uğramış felaketzedelerdenim.*

*Üç gün önce **İstanbul**'un işgal biçimi haber alındı ve bunda özellikle **İslam** kanı dökmek ve dökülen **İslam** kanları ile yine **İslamları** mahkum etmenin haince, yönü düşmanlarımızca düşünülmüştü.*

*Bunun için gereken emirler ve tebliğler yapılmış ve ben bizzat **Harbiye Nezareti'nden** (Savaş Bakanlığında) gece gündüz ayrılmadım. O gece **İngilizler** otomobillerle **İstanbul, Üsküdar, Beyoğlu bölgelerine** Bahriye askerleri çıkararak gereken noktaları tuttular ve sırf kargaşa başlangıcı olmak üzere **Şehzadebaşı**'nda **10. Kafkas Birliği Karargahında** bulunan askerler üzerine hücum ederek **Bandocu askerleri şehit ettiler.***

*Onları meydana çıkararak birer birer öldürdüler. Bir kısmı ise yataklarında öldürüldüler. Bunların resimlerini **Fransızlar** çekip **Avrupa**'ya gönderdiler.*

*Evvelce verilen talimat ve ardından yapılan tebliğler sayesinde askerler silahlı olarak sokaklarda bulunmadı, kışlalarına çekildi. O sırada **İngilizler Harbiye Nezareti'ni** (Savaş Bakanlığını) işgal ederek, benim **bakanlık** odasına*

kadar süngülü askerlerini soktular ve gereken emirleri vermemi tebliğ ettiler.

Ancak, göğsüne düşman süngüleri dayanmış bir ***Harbiye Nazırı*** *(Savaş Bakanı),* ***İstanbul****'un artık hür ve* ***Hilafet Makamı*** *olma meziyetini kaybettiğini görmüş bir* ***Harbiye Nazırı*** *(Savaş Bakanı) sıfatı ile pek üzgün bir halde bulunuyordum.*

Hemen ardından ***Sadrazama*** *(Başbakana) bilgi verdim. Hükümetin toplanmasını emretti.*

O sırada dörtyüzü geçen saldırgan iki sıra dizilmiş süngülü ***İngiliz*** *askerleri arasından geçerek, kapılara birikmiş bir takım* ***Ermeni*** *ve* ***Rum*** *halkının aşağılayıcı bakışları arasından geçerek, kararlılıkla* ***Babıali****'ye gittim.*

Hükümet gereken protestoyu şerefine layık bir şekilde yazmakta kusur etmedi ve durumu protesto etti. Özellikle lüzumsuz bir şekilde ***Harbiye Nezareti'ne*** *(Savaş Bakanlığına) karşı yapılmış tecavüzü protesto etti.*

İngilizlerin *gayesi etrafı dehşete verme olduğu için, "****Bakanlık makamında bulunan bir takım kişileri ellerine kelepçe vurarak, yalın ayak, başı kabak yük arabalarına atarak, toplattırdıkları****"nı haber aldım.* ***Cuma selamlığına*** *(Törenine) gittiğim zaman, "****Padişah'ın Cuma törenine çıkıp çıkmamasını İngilizlerden sormaya mecbur kaldık.****" Çünkü silahlı bir askerin dışarı çıkmasına müsaade etmiyorlardı.*

Halbuki ***Hilafet Makamı'nda*** *bulunan* ***Padişah Hazretleri'nin*** *etrafında boy gösteren silahlı askerler arasından* ***Cami-i Şerife*** *(Kutsal Camiye) (Yıldız'daki Hamidiye Ca-*

mii'ne) gelmesi bir gelenek halinde idi. Asker göndermemeye mecbur olduk.

***Padişah Hazretleri** namazdan evvel beni kabul ettiler, fevkalade heyecanlı idiler. Buyurdular ki; "**Ben, bugün böyle elim bir acı içinde Cami'ye gelmek istemiyordum. Fakat bu dini bir görevdir. Bu dini görevi geri bırakmayı münasip görmedim. Ancak elli yıllık kötülüklerin gerek benim ve gerekse sizin kabinenin üzerine yıkıldığını görmekle fevkalade bir şekilde içim kan ağlıyor. Enkazın altında ezildik.**" diyerek üzüntülerini buyurdular.*

*Ayağa kalktılar, birkaç defa büyük bir üzüntü ile bana hitap ettiler. Teselli verecek hiçbir şey yoktu. Birkaç defa **İngilizler**, harp gemilerinin toplarını **Saraya** doğru çevirmişler, sanki uzaktan atılmazmış gibi harp gemilerinin bir kısmını **köprüye** kadar sokarak, her türlü tehditleri yapmaktan geri kalmamışlardır.*

***Padişah** ertesi **Cuma selamlığında** (töreninde) beni tekrar kabul ile buyurdular ki; "**Aman Anadolu ile irtibatı temin ediniz**", bendeniz de dedim ki; "**İrtibat hazırdır, ancak İngilizler mani oluyor. Her bir telgrafımızı kontrole tabi tutuyorlar, Fransızca yazmak gerekiyor ve onları da imzalattırıyorlar. Bizler büyük bir baskı altında bulunuyoruz.**"*

*Bu sunduğum bilgilerden sonra: "**Sakın ola ki siz çekilmeyiniz ve Anadolu ile irtibatı tesis ediniz**", buyurdular.*

*Bu ferman üzerine yaverimi göndermek hususunda teşebbüste bulunduğum gibi, **hükümet** de bazı kişilerin gönderilmesi için teşebbüse geçti.*

***İngilizler** olur verdiler. Gerekli kişilerin gönderildiğini ve bir taraftan da bazı **kolordularla** irtibatımızı arz ettiğim zaman, fevkalade memnun oldular. Bu suretle meselenin iyi bir şekilde hallolunacağını ve **İstanbul**'un işgalinden **İngilizlerin** bekledikleri gayenin kaybolmakta olduğu hissedildi.*

*Bu sırada, benim üzerimdeki baskı kaldırıldı. Çünkü samimiyetle **İngilizlere** diyordum ki; "**Tehdit ile bir şey yapamazsınız, tatmin ediniz. Bizi siz tatmin ederseniz, hayat hakkı verirseniz, biz her şeyi yapmaya hazırız. Bu tatmin benimle olmaz, Hükümeti tatmin ediniz**".*

*Bu ricamız aksi tesir gösterdi, her gün **hükümete**, nota bombardımanı oldu. Gece, gündüz, şu şöyle olmuş, bu böyle olmuş, en ufak şeylerle **kabineyi** taciz ederek, **Kabineyi** çekilmeye zorladılar.*

Bu baskının esası şudur; *"**Kuvay-ı Milliye**"nin reddedilmesi ve kınanması.*

*Bizce; "**Kuvayı Milli**"yenin, haksız işgallerden ortaya çıktığını, **İzmir**'in işgalinde **Yunanlıların** bir çok zulümlerinin **avrupa**'nın tarafsız Devletleri tarafından tasdik olunduğu bilindiği ve ispat edilmiş iken, bizim "**Kuvay-ı Milliye**"yi bu baskıdan doğmuş olan cepheyi reddetmemiz, doğrudan doğruya Milletimize karşı ihanet olurdu. Biz bunu yapamayız.*

***İzmir**'in bununla beraber **Doğu vilayetlerinin** tecavüze uğrayacağına sık sık rivayetlerin ortaya çıkması ve bir **"Pontus" hükümetinin Trabzon, Samsun havalisinde, Karadeniz sahilinde** ortaya çıkmakta olduğuna dair pek çok haberlerin söylentileri milleti heyecana getirdi. Bu suretle*

***"Kuvay-ı Milliye"** teşekkül etmiştir.*

Ordunun anlaşma gereğince kolları bağlanmış olduğundan, millet kendi kolları ile kendi savunmasını yapmak istiyor.

Orduyu kullanamıyoruz, Millet bunu görüyor. Tabiidir ki savunma hakkını kullanmak istiyor.

Millet'in bazı hareketleri vardır. biz bunları reddedemeyiz. Ancak şunları reddederiz. **"Kuvay-ı Milliye"** *adına bazı aşırı hareket edenler vardır ki, millete bazı yerlerde fenalık yaparlar.*

Bazısını öldürür, bazısını da dağa kaldırırlar. Bu gibi hareketler Millet'in istekleri dahilinde değildir. Keyfi bir takım işler yapanları reddetmek isteriz.

Fakat genellikle **"Kuvay-ı Milliye"** *adına bir ret beyannamesi yazmak hükümetin doğrudan doğruya kendisini dışlaması demektir. Hükümet ancak Millet'in arzusu ile ve Milletin çıkarları için iktidara gelir. Millet'e zarar verme bahasına iktidarda duramaz."*

Bizim bu nota verişimiz esnasında tekrar bir olay oldu. Dediler ki, *"Nerede "Kuvay-ı Milliye"* ***köprüleri bozdu ise oradan İstanbul'a yiyecek gelmiyor. İstanbul aç kalırsa öncelikle "Kuvay-ı Milliye" sorumludur. Ardından da siz sorumlusunuz."***

Şunu söylemekten de çekinmediler; *"**Biz Amerika'dan un getireceğiz. Fakat bunu Hıristiyanlara vereceğiz. İslamları hiçbir şekilde düşünmeyeceğiz". Maksat,** bizi baskı altına alıp zorla "Kuvay-ı Milliye'yi ret ve kınamamızı istemektir.*

Bir nota yazdık, ve bu notada dedik ki; " *Bizim maksadımız barışı temin etmektir ve bu barış ile biz kendimiz* ***Osmanlıların Memleketini*** *kurtarmak değil, dünya barışını temin etmektir.*

Siz bize yaşama hakkı verirseniz, biz bunu kabul edeceğiz. Madem ki Avrupa barış istiyor, madem ki barış oluşturulduktan sonra durum ortaya çıkacaktır. Biz buna güvence veriyoruz. Biz yapacağız diyoruz. Bu gayet ağır, belki de altından kalkamayacağımız zorluluklara Vatan sevgisi ile giriyoruz."

Bu teklifimizi ***İngilizler*** *kabul etmediler. Bunun üzerine bir tutanak yazdık.* ***İngilizlerin*** *maksadı bizim birliğimizi birbirimize düşürmek.*

Maalesef, ***Padişah*** *da devamlı baskı altında bulunduğu için biz durduk. Aklın alamayacağı derecede baskılar yaptılar.*

Sonunda bize dediler ki; "Gayet ağır muamelelerle karşı karşıya kalacaksınız." *Yani bizi* ***Babıali****'den süngü ile atacaklar. Bunu belirttiler. Belki de biz bunlara tahammül edecektik, ancak o zaman "****Payitaht****" (Başkent)* ***İstanbul****'da kalmazdı.*

*Bir an önce "****Fetva****" (Şeyhülislamın bildirisi)****yı veriniz,****" diye. Sonucunda da o "****Fetva****"yı da aldılar.* ***O "Fetva" İngiliz süngüsü ile alınmış bir "Fetva"dır. İslam'ı kendi içinde birbirlerine düşürmek için, ilk defa yazılmış acı bir belgedir.***

Ben, ***İstanbul****'dan daha önce çıkmak istiyordum. Ancak, öncelikle temasım,* ***İngiliz*** *siyasetini anlamak içindi. So-*

nuçta anladım, artık hiç şüphem kalmamıştır. Bunların en büyük arzuları, içimizdeki bazı hainleri teşvik ve isteklendirerek Millet'in arasına kan düşürmektir. Bu kan ne kadar yayılırsa kendi işleri o kadar kolaylaşacaktır.

Bunu söylemekten de çekinmiyorlardı ve diyorlardı ki; ***"Siz madem ki bizim istediğimiz imzayı vermiyorsunuz, yani en ağır bir şekilde sizi mahvedeceğiz. Barışı imza etmeyi kabul etmiyorsunuz. Biz bunu kabullenecek bir heyet bulacağız."***

Yani diyorlar ki; ***"Barışı Milletle yapacağız, bunun için siz Millet'i elinize alınız. Millet elimizdedir, deyiniz."****Ondan sonra biz, barış yaparız.* ***Bu ne demektir? Birbirinizle boğazlaşıp durunuz, güçsüz kalınız, zayıf kalınız. Biz bir İngiliz'in burnu kanamadan Anadolu'yu istila ederim, sizi esir ederim, demektir."***

Bu hainler içimizde ne kadar az olursa, biz birbirimizle ne kadar ayni düşünce içinde olursak, birlik içinde hareket edersek, ***İngiliz*** *planı tamamı ile ve çabucak suya düşecektir. Türkler ve İslamlar toplum olarak birlik içinde, kendi hayat haklarını istiyorlar. Bunu görürlerse, biz geleceğimizi kurtardık demektir. Hassas oluşum bundan ibarettir.* ***Umut edin ve direnin.***

Başkan: *Paşa Hazretleri'nin vermiş olduğu izahatı basıp, yayınlasak...*

Yorum: **Fevzi (Çakmak) Paşa İstanbul yönetiminin** en güçlü toplarından biridir. Ancak **Fevzi (Çakmak) Paşa** büyük bir milliyetçidir. **İstanbul yönetimi** içinde kaldığı

sürece, yapılan baskıların dışında kalmağa çalışmış ve elinden geldiğince durumu düzenlemeye çalışmıştır. Ancak, her geçen gün ağırlaşan İtilaf devletlerinin baskıları, yönetimin ıslah kabul etmez tutumu karşısında, o da **Anadolu'ya geçip** "**Ulusal Kurtuluş Mücadelesi**"ne katılmayı planlamıştır.

Her ne kadar başlarda **Fevzi (Çakmak) Paşa'nın Anadolu**'ya geçişi, başlarda **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarınca** tereddütle karşılanmış olsa da, kendisini yakından tanıyan ve duygularındaki samimiyeti bilen Mustafa Kemal Paşa, kendisinin bu büyük "**Kurtuluş Mücadelesi**"ne katılmasını onaylamıştır.

Fevzi (Çakmak) Paşa'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada geçen aşağıdaki satırlar, adeta bir devrin satırlara yansıtılamayan çizgileridir. Bu sözler içinde Özellikle **Padişah Vahdettin**'in ve dolayısıyla **İstanbul yönetiminin** ne kadar aciz bir durumda kaldıklarının en iyi göstergesidir: Yine Padişah Vahdettin'in o kara günleri aşma düşüncesi ile Favzi (Çakmak) Paşa'ya; "**Anadolu ile temas kurunuz**" talimatı vermesi, not edilmesi gereken bir diğer husustur. Hele hele bir **İslam Halifesi'nin Cuma Selamlığına** gitmek için dahi **İngilizlerden** izin alma durumunda kalması koskoca **Osmanlı Devleti'nin** düştüğü yürek paralayan halin kısa bir özetidir. Şimdi o cümlelere tekrar bir göz atalım:

"Gerek Padişah Efendimiz Hazretleri, gerek ben; beşyüz senelik el değmemiş Başkentimizin ilk defa Ada (İngiltere) tarafından işgal faciasını görmek bedbahtlığına uğramış felaketzedelerdenim!.."

“İstanbul’un işgali sırasında evvelce verilen talimat ve ardından yapılan tebliğler sayesinde askerler silahlı olarak sokaklarda bulunmadı!..”

“Düşünün ki; göğsüne düşman süngüleri dayanmış bir Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı), İstanbul’un artık hür ve Hilafet Makamı olma meziyetini kaybettiğini görmüş bir Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı) sıfatı ile ben ne hallere düşmüştüm!..”

“Saldırgan iki sıra dizilmiş süngülü İngiliz askerleri arasından ve kapılara birikmiş bir takım Ermeni ve Rum halkının aşağılayıcı bakışları arasından geçerek, kararlılıkla Babıali’ye gittim!..”

“Bakanlık makamında bulunan bir takım kişilerin ellerine kelepçe vurarak, yalın ayak, başı kabak yük arabalarına atarak, toplattırdıkları”nı haber aldım!..”

“Padişahın Cuma törenine çıkıp çıkmamasını İngilizlerden sormaya mecbur kaldık.”

“Padişah Hazretleri Namaz’dan evvel beni kabul ettiler, fevkalade heyecanlı idiler. Buyurdular ki; “Ben, bugün böyle elim bir acı içinde Cami’ye gelmek istemiyordum. Fakat bu dini bir görevdir. Bu dini görevi geri bırakmayı münasip görmedim. Ancak elli yıllık kötülüklerin gerek benim ve gerekse sizin kabinenin üzerine yıkıldığını görmekle fevkalade bir şekilde içim kan ağlıyor.Enkazın altında ezildik.”

“Padişah ertesi Cuma selamlığında (töreninde) beni tekrar kabul ile buyurdular ki; ‘Aman Anadolu ile irtibatı temin ediniz.’ bendeniz de dedim ki; ‘İrtibat ha-

zırdır, ancak İngilizler mani oluyor. Her bir telgrafımızı kontrole tabi tutuyorlar, Fransızca yazmak gerekiyor ve onları da imzalattırıyorlar. Bizler büyük bir baskı altında bulunuyoruz'."

"Bu sunduğum bilgilerden sonra: 'Sakın ola ki siz çekilmeyiniz ve Anadolu ile irtibatı tesis ediniz', buyurdular.!.."

"Kuvay-ı Milliye'nin, haksız işgallerden ortaya çıktığını, İzmir'in işgalinde Yunanlıların bir çok zulümlerinin, Avrupa'nın tarafsız devletleri tarafından tasdik olunduğu bilindiği ve ispat edilmiş iken, bizim 'Kuvay-ı Milliye"yi bu baskıdan doğmuş olan cepheyi reddetmemiz, doğrudan doğruya Milletimize karşı ihanet olurdu.' Biz bunu yapamayız., dedik!.."

"Ordunun anlaşma gereğince kolları bağlanmış olduğundan, Millet kendi kolları ile kendi savunmasını yapmak istiyor. Orduyu kullanamıyoruz, Millet bunu görüyor. Tabiidir ki savunma hakkını kullanmak istiyor!.."

"İngilizlerin maksadı bizim birliğimizi birbirimize düşürmek. Padişah da devamlı baskı altında bulunduğu için biz durduk, aklın alamayacağı derecede baskılar yaptılar!.."

"Gayet ağır muamelelerle karşı karşıya kalacaksınız. Yani bizi Babıali'den süngü ile atacaklar. Bunu belirttiler. Belki de biz bunlara tahammül edecektik, ancak o zaman 'Payitaht' (Başkent) İstanbul'da kalmazdı!.."

“Bir an önce ‘Fetva’ (Şeyhülislamın bildirisi) yı veriniz, diye. Sonucunda da o ‘Fetva’yı da aldılar. O ‘Fetva’ İngiliz süngüsü ile alınmış bir ‘Fetva’dır. İslam’ı kendi içinde birbirlerine düşürmek için, ilk defa yazılmış acı bir belgedir!..”

“Bunların en büyük arzuları, içimizdeki bazı hainleri teşvik ve isteklendirerek Millet’in arasına kan düşürmektir!..”

“Bunu söylemekten de çekinmiyorlardı ve diyorlardı ki; ‘Siz madem ki bizim istediğimiz imzayı vermiyorsunuz, yani en ağır bir şekilde sizi mahvedeceğiz. Barışı imza etmeyi kabul etmiyorsunuz. Biz bunu kabullenecek bir heyet bulacağız!..’”

“Bu ne demektir? Birbirinizle boğazlaşıp durunuz, güçsüz kalınız, zayıf kalınız. Biz bir İngiliz’in burnu kanamadan Anadolu’yu istila edelim, sizi esir edelim, demektir!..”

"MİLLET'İN YETKİLERLE DONATTIĞI MİLLETVEKİLLERİ" (1)

"Sizlere sadakat ve aşırı bağlılık duyguları ile doludur"

Padişah Hazretleri'ne Meclis adına çekilen telgraf:

Ankara; *27 Nisan 1920.*

Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey (Antalya) tarafından okunan, Padişah'a gönderilen Telgraf sureti:

Vahdettin

Halifemiz ve En Kutsal Hakanımız Efendimiz!..

***İstanbul**'un işgali ve bunu izleyen facialar üzerine, durumu araştırmak ve **Yüce Saltanat** hukukunu ve Milli İstiklalimizi savunmak ve elde etmek maksadı ile bu defa **Ankara**'da*

(1).- T.B.M.M. Zabıt ceridesi – Cilt: 1 – sf.: 123-125.

*“**Büyük Millet Meclisi**” şeklinde toplandık.*

***Anadolu**’nun düşman istilası altında bulunmayan her köşesinden gelen ve “**Millet tarafından olağanüstü yetkilerle donatılmış olan Milletvekilleri**”, ittifakla almış oldukları bir kararla **Yüksek Makamınıza** bazı gerçekleri arz etmeyi kendilerine sadakat görevi ve aşırı bağlılık bildiler.*

Padişahımız!...

*Yüce bilgileriniz dahilindedir ki, **Saltanat Hanedanlarının Sarayları**, kanıtlanmış **Mübarek** soyundan olan **Sultan Osman Milli Tarihimizin** mutlu ve kutlu bir gecesinde, hatırası nesillerden nesillere aktarılan bir rüya görmüştü. Rüyanın üç kıta üzerine gölgesini salan ve altında yüz milyonluk bir dünya barındıran **Kutsal** ağacından artık, bütün dallar kesilmiş ve ortada yalnız muazzam bir gövde kalmıştı. O gövde **Anadolu**’dur ve onun kökleri, çok derine gitmek üzere bizim kalplerimizin içindedir. Soylu ecdadımızın **Rumeli**’de kendi başına bir dünya olan kıtaları fetih ve istila ederken, Ordularını bu **Anadolu** toprağından davet eder ve uzak Memleketlerin büyük ana hatlarını, askeri yollarını muhafaza ettirmek üzere yine **Anadolu**’dan insanlar getirir ve en önemli noktalarda iskan ederlerdi. Bu halk toplulukları; **Bosna Hersek** ve **Mora** içlerine kadar yayıldı. **Basra Körfezi’ne** kadar indirildi. **Suriye** ve **Filistin** yollarında bölge bölge yerleştirildi.*

Padişahımız!...

***Saltanat Tahtınızın** şerefi için **Anadolu** halkı, asırlardan beri baba ve aile ocaklarından çok uzaklarda savaş yerlerinde hayatlarını vermeyi, **Kutsal** bir borç olarak bilmiştir.*

Anadolu boşaldı, Anadolu viran oldu. Fakat iklimlerden iklimlere uzayan **Hakanlığınızın** heybeti ve kudreti için her sıkıntıyı, her felaketi canına minnet bildi.

Bu öyle bir topraktır ki; **Macaristan** içlerinden, **Yemen Çölleri'ne** kadar, **Kafkas eteklerinden**, **Basra yalılarına** kadar kuşak kuşak, uzayıp giden sayısız "**Şehitlikler**"le çevrilidir.

O "**Şehitlikler**"i her yerden fazla şimdi "**Hürriyet ve İstiklali için yeni bir halk savaşı yapan bu eski Anadolu**" verdi.

Heybetli Padişahımız!...

İslam'ın her tarafta hezimete uğrayan bayrakları, gelip onun ufuklarında toplandı. Onun ufuklarında kendilerine en son sığınak yerini ve kurtuluşunu aradı.

İzmir'in istilası üzerine **Osmanlı Ülkesi'nin** en mamur ve en mutlu bir kısmı nasıl ateşle yağma ve öldürmelerle baştanbaşa harap olduğunu çok iyi bilirsiniz.

Hiçbir hakka dayanmayan ve Milletinizi son yurdunda esir almayı kendilerine amel edinen bu vahşi akın üzerine **Mübarek Kalbinizin** duyduğu acı ve üzüntüleri dünya basınına bizzat bildirmiştiniz.

İzmir'in işgalini, **Adana** faciaları; bu faciaları da **Maraş**, **Antep** saldırıları ve onu da felaketlerimizin en büyüğü olmak üzere **İstanbul**'un işgali takip etti.

Soyundan yetiştiğimiz Millet; binlerce yıldan beri Dünyanın en muhteşem **Tahtlarına Sultanlar** yetiştirmiş ve hep özgür yaşamış bir Millet olma sıfatı ile bu durum karşısında ne yapabiliyordu?

***Padişah'ın** elim bir harp sonucunda ordularını kullanmaktan yasaklanması ve mahrum bırakılması sebebi ile "**Kendi kendine silaha sarıldı ve Anavatan'ı nerede tecavüze uğramışsa, oraya Dini ve Milli ve namusunu kurtarmak için koştu.**"*

Padişahımız!...

***Kafkasya**'nın **İslam** kahramanları, babalarının ocaklarını, kendilerinden yüz kere daha kuvvetli düşmanlarına karşı otuz yıl, kadın ve erkek savundular.*

*Zavallı **Fas**, on yıldır ki, **Fransız** işgalini tanımıyor ve silahını teslim etmiyor. **Trablus** ise bir avuç toprağı ile, kahramanca aynı kavga içindedir.*

*Bugün **İslam Dünyası'nın** her köşesi silahtan tamamıyla arınmış halde iken, zulmün ve ihanetin boyunduruğunu atmak için ayaklanıp ve isyan ederken **Abbasi** ve **Fatımi Hilafetleri'nden, Selçuk Türkleri'nden** beri, hemen hemen binyüz seneyi aşkın bir zamandan beri **İstiklal, Hürriyet ve Din** için savaşan büyük Milletiniz, **Asya**'nın ve **İslam**'ın önderi diye dünyayı kaplayan bir şöhreti olan Milletiniz, kurtuluşunu canına susamış düşmanlarının merhametini bekler mi?*

Ulu Efendimiz!...

*Milli savunmamızı **Mübarek Padişah Makamı'na** karşı bir isyan şeklinde göstermek ve halkı baştan çıkarmak için devamlı çalışan hainler var.*

Onlar, Millet-i birbirine kırdırmak ve düşman işgallerine yolu açık bırakmak istiyorlar.

*Halbuki; "**Vuran da vurulan da hepsi sizindir. Hepsi***

aynı derecede sadık evlatlarınızdır. *" Milli savunmamızı, düşmanlarımızın bayrakları, babalarımızın ocakları üstünden çekilinceye kadar terk etmeyiz.*

Her yeri bir ***Büyük Hakanımızın Dini ve İlahi aşkına****, parlak ve heybetli bir delil olan* ***İstanbul Mabetleri etrafında düşman askerleri gezdikçe, öz Vatan'ın toprakları üstünden yabancı adamların ayakları çekilmedikçe, biz savaşımıza devam etmeye mecburuz. Yüce Allah, Atalarımızın Yurdu'nu koruyan, Halife ve Hakan'ının şerefi ve istiklali için uğraşan evladınızla beraberdir. Kendi Hükümetimizin idaresi altında talihsiz ve fakir bir şekilde yaşamak, yabancı esareti karşılığında nail olacağımız huzur ve mutluluğa bin kere tercih edilir.***

Padişahımız!...

Bizler burada, kalbimiz; sadakat ve bağlılık hisleri ile dolu, tahtınızın etrafında her zamandan daha sıkı bir bağ ile toplanmış bulunuyoruz.

Toplantısının ilk sözü; ***Halife ve Padişah'ına sadakat olan Büyük Millet Meclisi, son sözünün yine bundan ibaret olacağını*** *Yüce eşiğinizde en büyük saygı ve alçak gönüllükle arz ederiz.*

Yorum: **Meclis** bir taraftan yaşamsal kanunları çıkarırken, toplumun moral değerlerini ayakta tutmak için, olanların bir ayaklanma, bir ihtilal olmadığı ve bir meşru savunmadan ileri geldiği düşüncesinden hareketle **Padişah** ve **Halife** ile ilişkilerini sıcak tutmak düşüncesinde ve kararlılığındadır.

Hamdullah Suphi (Tanrıöver) **Bey'in Meclis** kürsüsünden okuduğu telgrafa dikkat edilecek olunursa, ilk satırından, son satırına kadar hep **Padişah'a sadakat** ve "**O**"nun bulunduğu esaret ortamından kurtulması için başlayan "**Milli Hareket**"in haklılığına dikkat çekmektedir. İşte telgraftan çarpıcı hitaplar ve cümleler:

"Halifemiz ve En Kutsal Hakanımız Efendimiz!.."

"Millet tarafından olağanüstü yetkilerle donatılmış olan Milletvekilleri, ittifakla almış oldukları bir kararla Yüksek Makamınıza bazı gerçekleri sizlere arz etmeyi kendilerine sadakat görevi ve aşırı bağlılık bildiler!.."

"Saltanat Tahtınızın şerefi için Anadolu halkı, asırlardan beri baba ve aile ocaklarından çok uzaklarda savaş yerlerinde hayatlarını vermeyi, Kutsal bir borç olarak bilmiştir.!.."

"Anadolu boşaldı, Anadolu viran oldu. Fakat iklimlerden iklimlere uzayan Hakanlığınızın heybeti ve kudreti için her sıkıntıyı, her felaketi canına minnet bildi!.."

"İzmir'in işgalini, Adana faciaları; bu faciaları da Maraş, Antep saldırıları ve onu da felaketlerimizin en büyüğü olmak üzere İstanbul'un işgali takip etti!.."

"Padişah'ın elim bir harp sonucunda ordularını kullanmaktan yasaklanması ve mahrum bırakılması sebebi ile Kendi kendine silaha sarıldı ve Anavatan'ı nerede tecavüze uğramışsa, oraya Dini ve Milli ve namusunu kurtarmak için koştu!.."

"Milletiniz, kurtuluşunu canına susamış düşman-

larının merhametini bekler mi?"

"Milli savunmamızı Mübarek Padişah Makamı'na karşı bir isyan şeklinde göstermek ve halkı baştan çıkarmak için devamlı çalışan hainler var. Onlar Millet'i birbirine kırdırmak ve düşman işgallerine yolu açık bırakmak istiyorlar!."

"Vuran da, vurulan da hepsi sizindir. Hepsi ayni derecede sadık evlatlarınızdır!.."

"İstanbul Mabetleri etrafında düşman askerleri gezdikçe, öz Vatan'ın toprakları üstünden yabancı adamların ayakları çekilmedikçe, biz savaşımıza devam etmeye mecburuz!.."

"Yüce Allah, Atalarımızın Yurdunu koruyan, Halife ve Hakan'ının şerefi ve istiklali için uğraşan evladınızla beraberdir!.."

"Kendi Hükümetimizin idaresi altında talihsiz ve fakir bir şekilde yaşamak, yabancı esareti karşılığında nail olacağımız huzur ve mutluluğa bin kere tercih edilir!.."

"Bizler burada, kalbimiz; sadakat ve bağlılık hisleri ile dolu, tahtınızın etrafında her zamandan daha sıkı bir bağ ile toplanmış bulunuyoruz!.."

"Meclisin açılış toplantısının ilk sözü; Halife ve Padişahına sadakat olan Büyük Millet Meclisi, son sözünün yine bundan ibaret olacağını Yüce eşiğinizde en büyük saygı ve alçak gönüllükle arz ederiz!.."

“ASKERİ BİRLİKLER VE JANDARMAYA SALDIRDILAR”(1)

“Bir subay şehit, birkaç er de yaralıdır...”

Tarih: *1 Mayıs 1920.*

Yer: *Türkiye Büyük Meclisi.*

Toplantı: *Üçüncü Toplantı.*

Celse: *Üçüncü Celse (gizli).*

Başkan: *Başkan Vekili* ***Celalettin Arif Bey.***

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’nin askeri ve siyasi durum hakkındaki beyanatından bazı satırbaşları:

Bolu ve civarının durumu:

13 Nisan 1920 *tarihinde* ***“Düzce’de isyan çıkmıştır”.*** *Orada bulunan askeri birliğimize ve jandarmaya saldırılmıştır.*

Çok az sayıda olan erlerin ellerinden bütün silahları ve üç makineli tüfek alınmıştır. ***“Bir subay şehit, birkaç er de yaralıdır”.***

(1).- T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları – Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları - Cilt: 1 – sf.: 1-9.

<u>"İsyan İstanbul desteklidir."</u>

19 Nisan 1920**'de **Beypazarı ayni güçlerin güdümüyle isyan etmiştir."

Ayın 20'sinde Gerede isyanı da başlamıştır.

21 Nisan 1920**'de **Mudurnu isyan etmiştir.

22/23.Nisan.1920**'de **Nallıhan isyan etmiştir.

Yine aynı günlerde Ankara'nın kuzeyindeki Yabanabat isyanı başlamıştır.

Düzce**'den gelen isyancı liderlerinden birinin yönlendirmesi ile başlayan bu isyanda öncelikle **Kaymakam ve Jandarma komutanı esir alınmışlardır.

25 Nisan 1920'de Mihalıkçık isyanı başlamıştır.

Yine aynı günlerde Taraklı'da isyana teşvik başlamıştır.

Yine aynı tarihlerde Safranbolu'da hareketlenme başlamıştır.

Yine aynı tarihlerde Gerede'nin doğusundaki Mecidiye isyan etmiştir.

***Aznavur** topladığı bir takım serserilerle **Kırmasti**'ye kadar ilerlemiş ve alınan önlemlerle **Susığırlık**'ta çatışmaya girilmiştir. Kendisi mağlup olunca **Biga**'ya kaçmıştır. Orada da tekrar yenilince tüm ekibi dağılmış ve kendisi de **Günan**'a gitmiştir. Ardından oraya gelen kuvvetlerimizden kaçarken yaralanarak **İstanbul**'a geçmiştir.*

*Böylece, başımıza dert olmaya çalışan, **Aznavur** olayı tamamı ile sona ermiştir.*

Yorum: **Anadolu**'nun aşağı yukarı her tarafında patır patır patlayan isyanlar, ayaklanmalar, eşkıyalıklar boy göstermektedir.

Bunların çoğu **İstanbul yönetimi** kaynaklıdır.

Özellikle cahil, bilgisiz halkın duygularını sömüren bir düzen içinde ve özellikle yayınladıkları '**Fetva**' ile **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları** birer isyancı, birer eşkıya olarak tanıtılmakta ve onların mutlaka ortadan kaldırılması gerektiği ileri sürülmektedir.

Durum o hale gelmiştir ki, **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının** elindeki kısıtlı güçlerin bir isyan yerinden diğerine yetişebilmek için yeterli, ne sayıca ve ne de imkanca güç kalmıştır.

O kadar ki, cephede düşmanla savaşacak bir güç oluşturma gereği bir tarafa bırakılmış, bu iç isyanlar, ayaklanmalar, bu hareketlerin arkasında gizlenen eşkıyalıklarla uğraşma çabaları içinde esas memleketi parçalama peşindeki düşman bir tarafa bırakılmıştır.

Bu vahim durumu milletvekillerinin bilgisine sunmak için **Mustafa Kemal Paşa** özellikle, bir '**Gizli Celse**' yapılmasını önermiş ve olayları, komploları tüm çıplaklığı ile ortaya sermiştir.

Bu konuşmadaki en çarpıcı cümle aşağıdaki gibidir.

"İsyanlar İstanbul desteklidir."

"HALKIN BÜYÜK KISMI ANLAMADAN İSYAN EDİYOR" (1)

"Bizden vergi alacaksınız, asker alacaksınız, değil mi?"

Tarih: *17 Mayıs 1920.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Onyedinci Toplantı*

Musatafa Kemal Paşa
Ankara, 23 Nisan 1920

Celse: *İkinci Celse (gizli).*

Başkan: *Başkan Vekili Celalettin Arif Bey.*

Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa Hazretleri'nin umumi durum hakkındaki beyanatından satırbaşları:

Mustafa Kemal *(Atatürk)* ***Paşa*** *(Ankara): Beş*

(1).- T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları – Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları - Cilt: 1 – sf.: 31-35.

*altı günden beri cereyan eden iç durumumuzu sıra ile arz edeceğim. Bundan dört beş gün evvel "**Arif Bey**" çok büyük bir kazaya uğradı. Kendisi **Yabanabat**'ta "**Çadırında yatarken öldürülmüştür.**" Bunun içeriden ya da dışarıdan olduğuna dair, kesin bir iz elde edemedik. Ancak tamamlayıcı tahkikat yapılıyor.*

***Mudurnu**'daki küçük müfrezeye **13 Mayıs'ta** öğleden sonra kuzeyden gelen bir miktar silahlı, o civarda bulunan köylüleri dahi baskı ve tehditle yanlarına almak suretiyle saldırdılar. Çatışma o gün akşama kadar ve gece devam etti.*

***Ondördüncü** günde bu müfreze orada yalnız kaldı ve yalnız başına savunma yaptı. O günü de kazandık. Yapılan "**Karşı saldırı sonucunda, perişan bir halde dağıldılar**". Bir kısmı kuzeye, bir kısmı batıya doğru geri çekildiler.*

***Aynı tarihte Geyve Boğazı** kuzeyinde bir olay oldu. Son alınan bilgiye göre "**Aznavur**" bu yöne geçmiştir. **400-500** silahlısı ve bir top ile "**Geyve Boğazı**"nın kuzey doğusundaki sırtlara **10-16 Mayıs** gecesinde bir baskın yapmış ve o sırtlar işgal edilmiştir.*

***Dün 16 Mayıs'ta** tarafımızdan yapılan karşı saldırıda mağlup oldular ve hepsi tekrar eski yerlerine geri çekilmişlerdir. Bunlarla uğraşırken "**Yenihan**"da da bir olay oldu. "**Yenihan, Zile ve o civardaki ahali kargaşalık çıkarmaya uğraşmışlardır.**" Bir takım halk toplanmışlardır.*

***Sivas iline ültimatom vermişler.**" Ültimatomda diyorlar ki; "**Siz Padişah ile savaşıyorsunuz. Bundan vazgeçiniz. Bizden çok vergi alacaksınız, asker alacaksınız**" gibi sözler söylemişler ve bir çok tehditlerde bulunmuşlardır.*

*Anlaşılıyor ki; "**Halkın bir kısmı anlamadan bu işe katılıyor. Bir kısmı da zorlama ve baskı ile katılıyor.**" Alınan askeri önlemler sonucu halk dağılmıştır. Bu suretle **Yenihan**'da başlayan olay bugün için bertaraf edilmiş bulunuluyor. Fakat sebeplerini izlemekle meşgulüz.*

*Efendim bakıyoruz ki "**Konya'da da ufak tefek bazı olaylar olmuştur.**" Orada bulunan kumandan gerekenleri tutukladı. Evvelki gün yeni bir olay olmuş silah sesleri duyulmuştur. Ancak bütün bu gürültü içinde ciddi bir olay yoktur. **Orada vali ve kumandan mecbur olmuş ve 15 Mayıs tarihinde "Sıkı yönetim ilan etmiştir."***

***Antep**'te yeni ve mühim bir olay yoktur. Orada çatışmalar devam etmekte ve son bir başarımız vardır.*

Trakya ile ilgili bize özel olarak gelen bilgide İstanbul'un, Trakya'nın Çatalca hattına kadar olan kısmının Yunanlılara verilmesi vardır.

***İzmir'in Yunanlılara verilmesi,** doğudan bir kısım arazinin "**Trabzon'un doğusuna kadar olan arazinin Ermenilere terk edilmesi**" vardır.*

*Bir de "**İstanbul Boğazı**" hakkında **Londra** kararlarının tatbiki tekrarlanmıştır. "**İzmir Yunanlılara terk edilecektir.**" demişler.*

Yorum: Yukarıdaki bilgilendirmede kullandığı aşağıdaki cümleler, kendisinin ve arkadaşlarının işinin çok çok zor olduğunun kanıtı olmak kadar, kendi kararlılıklarını da sergilemekten geri kalmamaktadır. Bu arada olaylara koydukları doğru teşhis, ileriki başarıları için on-

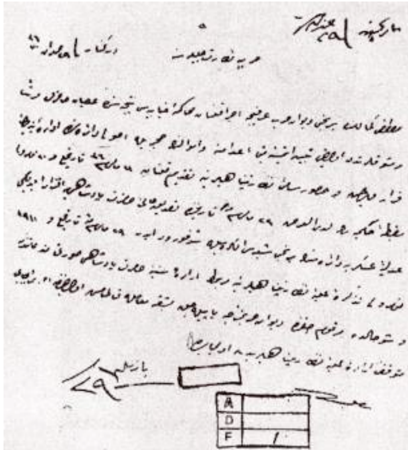
lara rehberlik edecektir. İşte konuşmasından bazı satır başları:

“İsyancılar Sivas iline ültimatom vermişler.” Siz Padişah ile savaşıyorsunuz. Bundan vazgeçiniz. Bizden çok vergi alacaksınız, asker alacaksınız, demişler!..”

“Halkın bir kısmı anlamadan bu işe katılıyor. Bir kısmı da zorlama ve baskı ile katılıyor!..”

"MUSTAFA KEMAL PAŞA VE ARKADAŞLARININ İDAM HÜKMÜ"(*) (1) (2)

"Gıyablarında oy birliği ile verilen hüküm ve karar onaylanmıştır."

Mustafa Kemal Paşanın İdam Fermanı

Kuvay-ı Milliye *adı altında çıkardıkları fitne ve fesadın ve **Anayasa'ya** aykırı olarak halktan zorla para toplamak ve asker almak ve aksine hareket edenlere işkence ve zulüm yapmak ve yakıp yıkmaya cüret etmek suretiyle iç güvenliği*

(*) Belgenin başında **Padişah Vahdettin'in Tuğrası** bulunmaktadır.

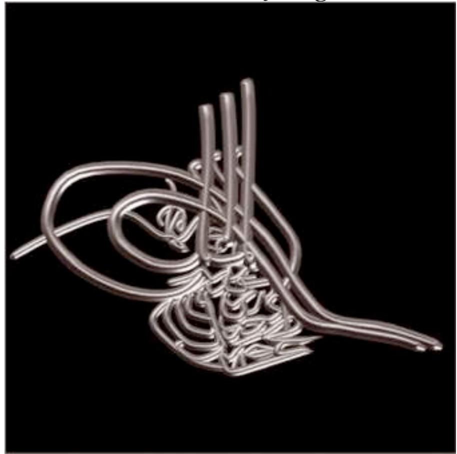
(1).- Atatürk Denizinden Damlalar - Behçet Kemal Çağlar - Ak Yayınları - sf.: 113-114.

(2).- Her Yönüyle Atatürk - Yazan: Avni Altıner - sf.: 160.

ihlal edilmesine sebep olanlardan, kışkırtanlardan ve ayartanlardan olmaları sebebiyle aşağıda belirtilen suçlulardan;

3. Ordu Padişahlık Müfettişliği'nden azledilmiş ve askerlik mesleğinden çıkarılmış Selanikli Ali Rıza Efendi Oğlu Mustafa Kemal Efendi *ve* ***27.ci Fırka eski Kumandanı Salacaklı Ali Fuat Paşa*** *ile* ***Washington eski elçisi ve eski Ankara Millet Vekili Midillili Rüstem Bey*** *ve* ***eski Sağlık Müdürü İstanbullu Adnan Beyler*** *ve* ***Darülfünun Batı Edebiyatı Öğretim Üyesi İstanbullu Halide Edip Hanım*** *haklarında yapılan mahkeme, soruşturma ve araştırma sonucunda:*

"Bazı eşkıyalarla birleşerek, ***Padişah'ın*** *sadık tebaası bir kısım saf kişileri çeşitli hile ve yalanlarla kandırıp, senelerden beri eşkıyalık yapan canileri hapishanelerden tahliye etmiş oldukları, bunların Seferberlik ve Genel Savaş sıralarında birçok kötülükleri yapıp ve onları zorla göçe tabi tutulan* ***Müslüman*** *ve* ***Müslüman olmayan*** *günahsız kişileri yok edip taşınır, taşınmaz mallarını gasp ederek,* ***Osmanlıları*** *medeni dünya gözünde fena göstermeye sebep olup, kendilerinin zaten öteden beri ihtiraslı emellerine ortak bulunmuş olan*

Vahdettin'in Tuğrası

*kapatılmış **İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne** mensup olanları da aralarına alıp "**Kuva-i Milliye**" adı altında bazı teşkilatları kurduktan sonra **Anayasa** hükümleri dışında zorla asker ve para toplamaya, halktan vergiler almaya kalkışan...*

*Bu sırada **hükümetin gayet nazik olan siyasi durumunu bozmaya cüret ettikleri** ve yukarıda adları geçen **Mustafa Kemal Efendi, Ali Fuat Paşa, Kara Vasıf, Alfred Rüstem, Doktor Adnan Beylerle, Halide Edip Hanım'ın** adı geçen cinayet ve kötü hareketlerin tertipçileri ve tahrikçileri oldukları, hatta bunlardan **Ali Fuat Paşa'nın** bizzat silahlı eşkıyaların **kumandanlığında** bulunmuş olduğu şahitlerin ifadesinden ve kendilerinin yayınlamış oldukları beyanname ve sair basılı evrak içeriğinden kanaat oluştuğundan;*

20 Şaban 1338** (11 Mayıs 1920) **tarih** ve **200 sayılı hüküm tutanağında** yazılı olduğu üzere **Mülkiye Ceza Kanunu'nun 45. maddesinin 1. fıkrası** aracılığı ile yine **55. maddesinin 1. fıkrası** aracılığıyla **55. maddenin 4. fıkrası ve 56. maddesine** uygun olarak; **sahip oldukları askeri ve idari rütbeler ve nişanlarla her ne şekilde olursa olsun tüm resmi unvanlarının yok sayılmasına ve tümünün İDAMLARINA** ve halen firarda olmaları sebebiyle bu konudaki kanuni gerekçeler **gereğince tüm mallarının haczine** ve gereklerinin getirilmesine dair **Dersaadet (İstanbul) 1. Olağanüstü Hal Harp Divanı'ndan gıyablarında oy birliği ile verilen hüküm ve karar onaylanmıştır.

İşbu Padişahlık emrinin yerine getirilmesinde Dahiliye Nazırı *(İçişleri Bakanı)* ***yetkilidir...***

5 Ramazan 1338 *(24 Mayıs 1920)*

Sadrazam ve Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı) Vekili

Damat Ferit

Yorum: Padişah Vahdettin ve onun **Sadrazamı Damat Ferit Paşa, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları** ile artık siyasi entrikalar, isyanlar, kısıtlamalar, tehditler, korkutmalarla baş edemeyeceklerini anlayınca ve son bir hamle ile **işgal güçlerine** şirin görünmek ve iktidarlarını kısıtlılıklarla dahi olsa devam ettirmek gayesi ile harekete geçmişlerdir.

Böylece, **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını** gıyabında da olsa yargılamaya karar vermiştir.

Kendi istedikleri paralelde kararlar çıkarmak için de bu konuda 1. **Olağan Üstü Hal Harp Divanı'nı** görevlendirmişlerdir.

Bu **Harp Divanı'nın** kararındaki aşağılayıcı ve çarpıcı cümleler şunlardır:

"Kuvay-ı Milliye adı altında çıkardıkları fitne ve fesadın ve Anayasa'ya aykırı olarak halktan zorla para toplamak ve asker almak ve aksine hareket edenlere işkence ve zulüm yapmak ve yakıp yıkmaya cüret!.."

"Bazı eşkıyalarla birleşerek, Padişah'ın sadık te-

baası bir kısım saf kişileri çeşitli hile ve yalanlarla kandırıp, senelerden beri eşkıyalık yapan canileri hapishanelerden tahliye etmiş oldukları!.."

"Müslüman ve Müslüman olmayan günahsız kişileri yok edip taşınır, taşınmaz mallarını gasp ederek, Osmanlıları medeni dünya gözünde fena göstermeye sebep olup!.."

"İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne mensup olanları da aralarına alıp!.."

"Hükümetin gayet nazik olan siyasi durumunu bozmaya cüret ettikleri'.."

"Adı geçen cinayet ve kötü hareketlerin tertipçileri ve tahrikçileri oldukları, hatta bunlardan Ali Fuat Paşa'nın bizzat silahlı eşkıyaların kumandanlığında bulunmuş olduğu şahitlerin ifadesinden!.."

"Sahip oldukları askeri ve idari rütbeler ve nişanlarla her ne şekilde olursa olsun tüm resmi unvanlarının yok sayılmasına ve tümünün İDAMLARINA!.."

"Tüm mallarının haczine!.."

"Dersaadet (İstanbul) 1. Olağanüstü Hal Harp Divanı'ndan gıyablarında oy birliği ile verilen hüküm ve karar onaylanmıştır!.."

"FEVZİ** (ÇAKMAK) **PAŞA'NIN İDAM FERMANI" (1)

"Türlü işkenceler yapılarak, malları talan edilenler."

İstanbul, *26 Mayıs 1920*

Konu: ***Fevzi** (Çakmak) **Paşa'nın Ankara'ya geçişi sebebi ile İdama mahkumiyeti...***

26 Mayıs 1920 İkdam Gazetesinde yayınlanan 24 Mayıs 1920 tarihli karar:

*"**Kuva-i Milliye** adı altında hareket eden, **fitne ve fesadın tertipçilerine katılmak üzere firar etmiş** olduğu bilinen, eski **Harbiye Nazırı** (**Savaş Bakanı**) **General Kavaklı Mustafa Fevzi** (**Çakmak**) hakkında yapılan araştırma sonunda, geçen **Nisa'nın 27**'sinde **Ankara**'ya giderek, orada "**Kuva-i Milliye**" takma adı ile hareket edenlerle birlik olduğu anlaşılmıştır.*

*Bunlar, **Padişahımızın** sadık tebaasına, akla gelmeyen hileler ve oyunlar, yahut yalancı vaatlerle hareket ederek ve bunu geçim aracı yapan, kötü ve hapishane kaçkını canilerle, **Birinci Dünya Savaşı'nda Müslüman ve Hıristiyan binlerce***

(1).- İkdam – İstanbul Gazetesinin 26 Mayıs 1920 tarihli sayısından.

***insanı öldürüp yok eden, mallarını yağmalayan** ve böyle oldukları için, **hükümetçe** takip edilmekte bulunan, fakat ele geçirilemeyen, feshedilmiş "**İttihat ve Terakki mensupları**"ndan olan bu adamlar, halktan zorla asker almakta, zorla para toplamakta, ağır vergiler koymakta, bunlara karşı gelenlere türlü türlü işkenceler yaparak bütün mallarını yağmalayan ve kendilerini öldürmeye kalkan kimselerdir. Bu illerdeki bazı memurlara görevlerini terk ettirerek, **Ankara** ve **Sivas** illerine sürüp öldürdükleri bilinmektedir.*

*"**Mal sandıkları ile Belediye ve Yetimler Sandıklarında, Ziraat Bankalarında, postanelerde bulunan bütün paraları almışlar,**" **Hilafet ve Saltanat Merkezi'ndeki Osmanlı Hükümeti** ile ilişkilerini keserek ve "**Osmanlı Hükümeti'ne silahla karşı gelerek, İstanbul'u işgal etmek istemektedirler.**" **Bunlar gün geçtikçe eşkıyalıklarını ve azgınlıklarını artırmakta ve Padişah ordusuna silah çekerek, Müslüman nüfusunu kılıçtan geçirmektedir. Kudurmuşçasına saldıran bu adamlar, kadınlara da sataşmaktadırlar. Anadolu'daki Osmanlı Bankası'na, Düyun-u Umumiye ve Tekel şubelerine** el koymalarına, hiçbir Müslüman'ın razı olmayacağı açıkça bilinirken, bu haince hareketleri dünya karşısında, devletin siyasi ve mali durumunu sarsmaktadır.*

*Yemin verilerek dinlenen şahitlerin ifadelerinden ve basının yazdıklarından anlaşılmıştır ki, suçlu **Mustafa Fevzi (Çakmak) Paşa**, kısa bir zaman içinde **Generallik** rütbesine çıkarılmış ve "**Osmanlı Devleti'nin ekmeği ile beslenerek, Harbiye Nezareti (Savaş Bakanlığı) görevinde bulunmuş bir asker olduğu**" halde, utanmadan kaçıp, isyancılara katılmış ve doğrudan doğruya ve meclislerine girmiş ve yine*

zamanında içinde bulunduğu ***Harbiye Nezareti'ne*** *(Savaş Bakanlığına) ve dolayısıyla* ***Hilafet ve Saltanat Makamı'na düşman kesilip,*** *eşkıyaların tarafını tutmuştur. İşlediği cinayetler, suçluluğunu açıkça ifade ettiğinden* ***Ceza Kanunu'nun 45. maddesinin 1. fıkrası*** *aracılığı ile* ***55. maddenin 4. fıkrasına*** *ve* ***56. maddesinin*** *uygulanması ile* ***"Askerlikten tardıyla, bütün nişan ve madalyaların geri alınmasına ve idamına, şimdilik firarda bulunması sebebi ile bütün mallarının haczi ile*** *usul dairesinde idare edilmesine gıyaben ve oybirliği ile karar verilmiştir."*

24 Mayıs 1920

Yorum: İstanbul yönetimi, **Anadolu** gerçeği karşısında artık tutunamayacak bir hale gelmiştir. **Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ni** karalayan, bu mücadelenin kahramanlarını eşkıyalıkla, hırsızlıkla, **Padişah'a** ve **Halife'ye** isyanla suçlayan bu kararı bir ibret belgesidir.

Bu karar **Padişah Vahdettin** tarafından **24 Mayıs 1920** tarihinde onaylanmıştır...

Şimdi de bu karardan adeta acizlik akan cümleler:

"Fitne ve fesadın tertipçilerine katılmak üzere firar etmiş!.."

"Ankara'ya giderek, orada "Kuvay-i Milliye" takma adı ile hareket edenlerle birlik olduğu!.."

"Birinci Dünya Savaşı'nda Müslüman ve Hıristiyan binlerce insanı öldürüp yok eden, mallarını yağmalayan ve böyle oldukları için, Hükümetçe takip edilmekte bulunan, fakat ele geçirilemeyen, feshedilmiş 'İttihat ve

Terakki mensupları'ndan olan bu adamlar, halktan zorla asker almakta, zorla para toplamakta, ağır vergiler koymakta, bunlara karşı gelenlere türlü türlü işkenceler yaparak bütün mallarını yağmalayan ve kendilerini öldürmeye kalkan kimselerdir!.."

"Mal sandıkları ile Belediye ve Yetimler Sandıklarında, Ziraat Bankalarında, postanelerde bulunan bütün paraları almışlar!.."

"Osmanlı Hükümeti'ne silahla karşı gelerek, İstanbul'u işgal etmek istemektedirler!.."

"Bunlar gün geçtikçe eşkıyalıklarını ve azgınlıklarını artırmakta ve Padişah ordusuna silah çekerek, Müslüman nüfusunu kılıçtan geçirmektedir!.."

"Kudurmuşçasına saldıran bu adamlar, kadınlara da sataşmaktadırlar!.."

"Dünya karşısında, devletin siyasi ve mali durumunu sarsmaktadır!.."

"Suçlu Mustafa Fevzi (Çakmak) Paşa, kısa bir zaman içinde Generallik rütbesine çıkarılmış ve Osmanlı Devleti'nin ekmeği ile beslenerek, Harbiye Nezareti (Savaş Bakanlığı) görevinde bulunmuş bir asker olduğu!.."

"Utanmadan kaçıp, isyancılara katılmış!.."

"Hilafet ve Saltanat Makamı'na düşman kesilip!.."

"Askerlikten tardıyla, bütün nişan ve madalyaların geri alınmasına ve idamına, şimdilik firarda bulunması sebebi ile bütün mallarının haczi ile!.."

"TÜRKİYE'NİN İDAM FERMANI: SEVR ANLAŞMASI" (1)

"Türkiye konulan bütün kayıtlara uymayı taahhüt eder."

Tarih: *22 Mayıs 1920.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Ondokuzuncu Toplantı.*

Celse: *İkinci Celse.*

Başkan: ***Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa Hazretleri.***

Sevr Anlaşması hakkındaki görüşmelerden satırbaşları:

Başkan: *Barış Anlaşması ile ilgili bazı bilgiler vardır. okutuyorum:*

Ankara Büyük Millet Meclisi Başkanlığına:

1. ***Sadrazam Ferit*** *ve* ***Kiraz Hamdi Paşaların İzmit****'e gelmiş oldukları* ***Karamürsel****'den bildirilmektedir.*

2. ***Türkiye****; barışın tahammül edilemez derecede katı olduğundan, protesto için yarınki* ***Cuma günü Sultanahmet***

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 2 – sf.: 13-22.

***Meydanı'nda** bir miting yapılacağı bugünkü gazetelerde görülmüştür.*

*__3.__ **20 Mayıs 1920 tarihli İleri Gazetesinde** görülen barış tafsilatı aynen ilişikte sunulduğu, arz olunur. (**20 Mayıs 1920**)*

56. Tümen Kumandanı

Bekir Sami (Kunduh)

***Anlaşma**; **433** maddeden ibarettir. **__Önceki Bölüm__;** Cemiyet-i Vakvam Birleşmiş Milletler'e ait anlaşmalardan bahsetmektedir.*

__İkinci Bölüm__:

***Türkiye**'nin hudutlarından bahsetmektedir. **Gelibolu Yarımadası** dahi dahil olduğu halde, takriben **Çatalca** hattına kadar bir bölge **Avrupa Kıtası'ndaki Türkiye**'yi, kısacası, tümüyle bütün **Trakya**'yı kapsayan bir şekilde **Yunanistan**'a verecektir.*

***Asya Kıtası'nda; İskenderun Körfezi** civarında bulunan **Karataş Burnundan** başlayarak, takriben bir doğru çizgi oluşturarak eski **Türkiye-İran Hududu'na** varan ve **Ayıntab** (Gaziantep), **Urfa** (Şanlı Urfa) ve **Mardin**'i **Türkiye** dışında bırakan bir hat, **Türkiye**'yi **Suriye** ve **Irak**'tan ayıracaktır.*

***Ermenistan** ile ilgili kararlara bağlı olarak **Türkiye**'nin **İran** ve Rusya ile halen olan hududu ile uyuşmaktadır.*

__Üçüncü Bölüm:__ Birinci kısmı ***İstanbul****'a dairdir.* **Bu maddenin metni şöyledir:**

İşbu anlaşmanın çekinceli kayıtları altında bulunan hususlar ve hükümler gereğince anlaşmayı imzalayan taraflarca, ***Osmanlı Hükümeti'nin İstanbul*** *üzerindeki hukukuna ve kullanımına boşluk getirmemesi ve adı geçen* ***Hükümet*** *ile* ***Padişah'ın****, belirtilen yerde oturması ile adı geçen şehrin* ***Osmanlı Hükümeti'nin Başkenti*** *olarak korunması hususunda, fikir birliği içindedirler.*

Ancak, ***Türkiye*** *işbu anlaşma ile ve buna ilişik bulunan tamamlayıcı anlaşmaları ve özellikle azınlıkların, ırka, dine ve lisana dayalı maddelerini tam bir sadakatle yerine getireceği hususunda razı olacak olursa,* ***İtilaf Devletleri ileride adı geçen şartları değiştirme ve bozma hakkını özellikle muhafaza ederler.*** *Türkiye bu konuda konulacak tüm kayıtlara uymayı şimdiden taahhüt eder.*

__İkinci Kısım:__

Boğazlarla *ilgilidir. Evvela* ***Boğazların*** *gerek barış, gerek savaş esnasında tüm savaş ve ticaret gemilerine açık bulundurulması, ardından da* ***Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Rusya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan temsilcilerinden oluşmak üzere Boğazlara dair bir Komisyon kurulması...***

Ardından bu Komisyon; yerel ***hükümetin*** *nüfus ve etkisi dışında olarak, gerek deniz üzerinde ve gerek* ***Gelibolu Yarımadası*** *dahil olduğu halde,* ***Boğazlar Bölgesi'nde*** *ve* ***Asya Kıtası'ndaki, Karadeniz****'de bitmek üzere,* ***Şile****'nin biraz do-*

ğusundan ve ***Edremit Körfezi'nden*** *geçen ve kısacası* ***Edremit, Gönen, Mihalıç, İznik*** *ve* ***İzmit****'i kapsayan hattın batısı boyunca görev yapacaktır.*

Dördüncü olarak:

Boğazlar Komisyonu'nun yetkisi, hemen bir hükümetin yetki ve yönetimine eşit olacak *ve bağımsız olup, kendine mahsus teşkilatı, özel bütçesi ve özellikle, kendi işlerinde çalıştırmak üzere, bir polis heyeti oluşturulacak ve borçlanma yetkisine sahip olacaktır.*

Dördüncü Kısım:

İzmir *ile ilgilidir.* ***İzmir şehri ile özellikle Tire, Ödemiş, Akhisar, Bergama kazalarını kapsayan İzmir toprakları Osmanlı idaresi altında kalmakla beraber,Yüce Devletler, belirtilen bölge üzerindeki haklarını Yunanistan'a terk edecektir.***

Bu bölgede Yunan kanunları uygulanacak, oralardaki Osmanlı tebası hakkında, Yunan tebasıymış gibi uygulama yapılacak ve bunların yabancı devletlerdeki himayesi, Yunanistan tarafından temin edilecektir. İşbu kanuni anlaşmanın yürürlüğe girmesinden beş sene sonra, yerel parlamentonun (meclisin) talebi üzerine, bahse konu olan bu bölge kesinlikle, Yunanistan'a terk edilecektir.

Beşinci Kısım:

Yunanistan *hakkındadır. Ovada bulunup da* ***yukarıdaki***

hudut dışında kalan Osmanlı arazisi ve Ege Adaları Yunanistan'a devredilecektir.

__Altıncı Kısım:__

***Ermenistan** hakkındadır. **Türkiye, Ermenistan**'ı bağımsız bir **devlet** ve **hükümet** olmak üzere tanır. **Türkiye** ile **Ermenistan** arasında, **Erzurum, Trabzon, Van, Bitlis illerinde**, tüm hududun belirlenmesinde, **Amerika Başkanı** hakim olacak ve böylece "**Türkiye işaret olunan başkanın alacağı kararları kabul etmeyi taahhüt edecektir.**"*

*Alınan kararlar, bahse konu bu toprakların tamamen ya da kısmen terk edilmesine bağlanabilir. **Ermenistan** hududu olacak olan bu topraklar, askerden tamamen arındırılacaktır.*

__Yedinci Kısım:__

***Suriye, Irak, Filistin**'i kapsamaktadır. Henüz tayin edilmemiş olan bir "**Mandater**" (Milletler Cemiyeti – Meclis-i Akvam, adına yönetecek) tarafından idare edilmek şartı ile **Suriye** ve **Irak** bağımsız **hükümet** olarak tanınacaktır.*

***Filistin**'in yönetimi, **İtilaf Devletleri** tarafından seçilecek bir "**Mandater**"e verilecektir.*

__Sekizinci Kısım:__

***Hicaz** (Mekke ile Medine'nin bulunduğu Bölge)ile ilgilidir. **Hicaz** bir bağımsız **hükümet** olarak kurulmuştur.*

*Eski **Osmanlı İmparatorluğu**, gerek bu anlaşma ile*

tayin edilen ve gerek sonradan kısıtlanacak olan ***Türkiye****'nin* ***Asya*** *hududunun güneyinin ötesinde bulunan topraklar üzerinde sahip olduğu bütün haklarından bağımsız* ***Hicaz hükümeti*** *lehine olarak feragat edecektir.*

Askeri Kuvvetler:

Türkiye*'nin* ***Topçu*** *tertibatı olmaksızın en fazla otuzbin jandarma ve altmış dağ topu ile donatılmış onbeşbin takviye birliği olacak ve bu birlikler* ***Boğazlar Bölgesi*** *dışında bulunacaktır.*

Çeşitli ***İtilaf Devletleri*** *tarafından verilecek olan subaylar* ***Osmanlı Hükümeti'nin*** *nezareti altında olmak üzere jandarmanın oluşturulması, talim terbiyesi ve kumandası emrinde görev yapacaklardır.*

Osmanlı subaylarının *adedi, askerlerin yüzde yirmisi oranında olacak ve yabancı subayların adedinin yüzde onbeşini aşmayacaktır.*

Aynı bölgede, ***Osmanlı Hükümeti'nin*** *emrine verilecek olan subaylar, aynı Devletin tabasında olacaklar ve* ***Boğazlarla, Adalar bölgelerinde*** *bulunan* ***Uluslararası işgal kuvvetleri kumandanlığı*** *emri altında bulunacaklardır.*

Türkiye bundan sonra hareket halindeki orduya sahip olmayacak*, ancak, gerektiğinde iç asayişi temin edecek derecede asker bulunduracaktır.*

Bütün "Osmanlı Harp Gemileri, İtilaf Devletleri'ne teslim edilecektir." Türkiye için, yeniden Osmanlı harp gemileri inşa etmesi ve satın alması yasaktır.

*Bu durum muhtelif devletler tarafından seçilecek olan **uluslararası komisyonun** kontrolü altında uygulanacak ve bu konudaki masraflar **Türkiye** tarafından karşılanacaktır.*

Bir kısım da; *cezai şartlarla ilgilidir. **Kanunlar ve savaş kaidelerine aykırı hareketlere cesaretlerinden dolayı suçlanan kişiler, İtilaf Devletleri'nin askeri mahkemelerince yargılanacaklardır. Türkiye işbu suçlananları İtilaf Devletleri'ne teslim etme sorumluluğunu yüklenir.***

Dokuzuncu Kısım:

***Mali şartlarla** ilgilidir. Mısır, Sudan ve Kıbrıs; Türkiye bu yerlerle ilgili sahip olduğu bütün haklarından feragat eder. Kıbrıs İngiltere'ye ilhâk edilecek ve Mısır, adı geçen devletin himayesi altına verilecektir.*

Onuncu Kısım:

Fas** ve **Tunus** hakkındadır. **Türkiye, Cezayir ve Tunus üzerindeki Fransız himayesini tasdik eder.

Onbirinci Kısım:

***Trablusgarb** (Libya) ve **Cezayir** hakkındadır. **Türkiye** anlaşma ile **Libya** ve **Cezayir** üzerindeki haklarından feragat eder ve adı geçen yerleri, **İtalya**'ya terk eder.*

Onikinci Kısım:

Tabiiyet (Uyruk) hakkındadır.

Onüçüncü Kısım:

Bir adalet usulü projesini tanzim etmeye memur bir yabancı komisyonundan bahsetmektedir. En önemli maddesi: ***Türkiye herhangi bir devletin tabiiyet (uyruk) ve himayesinde bulunan Müslümanlar üzerindeki, hüküm süren hakları ile ilgili olarak, ne şekilde olursa olsun, bu hakları kullanmasından feragat eder.***

Dördüncü Kısım:

*Azınlıkların haklarının korunmasına dairdir. Bundan başkaCemiyet-i Akvam (**Birleşmiş Milletler**) tarafından seçilmiş olan komisyonlar savaş esnasında **Türkiye**'de gözlemlenmiş olan öldürmelerden etkilenmiş olanların, maruz kaldıkları zarar ve ziyâna uğramış ailelerden olabilecek şikayetlerini, **Türkiye** dinlemeye mecbur olacaktır. **Türkiye**, bu komisyonların alacakları kararları kabul ve gereğini yerine getirecektir.*

Beşinci Bölüm:

Askeri, denizcilik ve havacılık** şartlarını kapsamaktadır. **İstanbul'da topçuları olmaksızın 700 kişilik bir askeri kuvvet bulundurulacaktır. Bunlar, Padişah'ın yakın korumalarını teşkil edecektir.

***Fransız, İngiliz ve İtalyan delegeleri ile bir Osmanlı Komiseri'nden** oluşturulacak olan bir **Maliye Komisyonunun** kurulması ön görülmüştür. **"Osmanlı Komiseri yalnız danışmanlık oyuna sahip olacaktır." Meclis-i Mebusan** (Milletvekilleri Meclisi) tarafından bütçede yapılacak her*

türlü değişiklikler, karar konusunda yetkili bulunan bu komisyonun, onayı alınmadıkça, geçerli olmayacaktır.

Sekizinci Bölüm:

Hava yolculuğuna ve limanlara, demiryollarına dairdir. İleride gösterilen limanlar uluslararası çıkarlar lehine tahsis edilmiş olup, ayrı ayrı serbest bölgeleri kapsayacaktır.

***İstanbul Limanı, Haydarpaşa, İzmir, İskenderun ve Batum Limanları. Trabzon'dan da Ermenistan'a** bir çıkış kapısı verileceği gibi, aynı zamanda **Türkiye** için de **İzmir**'de bir çıkış kapısı bırakılacaktır.*

Dokuzuncu Bölüm:

*Ekonomik konularla ilgilidir. Kapitülasyonların ekonomik konulara ait olan kısmı, bundan istifade etmiş olan muhtelif devletler ile **1914 yılı Ağustos** ayı başına kadar **bundan istifade etmemiş olan diğer müttefik devletler hükümetlerine dahi uygulanacaktır.***

Onüçüncü Bölüm:

*Şartları ve muhtelif bölümleri havidir. Türkiye bu anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra ortaya çıkabilecek olan durumlardan dolayı, İtilaf Devletleri tebasından hiç birisinden "**Tazminat talebinde bulunmamayı taahhüt eder.**"*

***Türkiye** tarafından, şimdiye kadar kendisinden alınmış olan topraklardan, savaş sırasında alınan değerli eşyalar, iade edilecektir. İşbu anlaşmanın uygulamaya geçiş tarihin-*

den itibaren üç ay içerisinde Osmanlı kanunları adı geçen şartlara uygun hale getirilecektir.

Yorum: Yukarıda belirtilen **Sevr Anlaşması**'nın şartları ile ilgili bilgi, istihbarat kanalları aracılığı ile **Mustafa Kemal Paşa'ya** ve dolayısıyla **Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne** gelmiştir. Bu anlaşma öyle şartları kapsamaktadır ki, bir yerde **Osmanlı İmparatorluğu'nu**, **Türkiye'yi ve Türklüğü** yok sayan ve milleti bunu kabul ettirmeye zorlayan bir niteliktedir. Ama farkında olmadıkları bir şey vardır ki, bu şartlar **Osmanlı İmparatorluğu'nu** sona erdiren ve **Yeni Türkiye**'nin kuruluş gerekçesi de olmuştur.

İşte devamlı bir şekilde ağzımızdan düşürmediğimiz ve fakat detaylarını tam olarak bilmediğimiz, **Türkiye**'yi ve **Türklüğü** yok sayan **Sevr Anlaşması'nın** maddelerine yansıyan acı ve fakat gerçekleri bize haykıran cümleler:

"Çatalca hattına kadar bir bölge Avrupa Kıtası'ndaki Türkiye'yi, kısacası, tümüyle bütün Trakya'yı kapsayan bir şekilde Yunanistan'a verecektir!.."

"Ayıntab (Gaziantep), **Urfa** (Şanlıufa) **ve Mardin'i Türkiye dışında bırakan bir hat, Türkiye'yi Suriye ve Irak'tan ayıracaktır!.."**

"İtilaf Devletleri ileride adı geçen şartları değiştirme ve bozma hakkını özellikle muhafaza ederler. Türkiye bu konuda konulacak tüm kayıtlara uymayı şimdiden taahhüt eder!.."

"Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Rusya,

Yunanistan, Romanya, Bulgaristan temsilcilerinden oluşmak üzere Boğazlar'a dair bir Komisyon kurulması!.."

"Boğazlar Komisyonu'nun yetkisi, bir hükümetin yetki ve yönetimine eşit olacaktır!.."

"İzmir şehri ile özellikle Tire, Ödemiş, Akhisar, Bergama kazalarını kapsayan İzmir toprakları Osmanlı idaresi altında kalmakla beraber, yüce devletler, belirtilen bölge üzerindeki haklarını Yunanistan'a terk edecektir. Bu bölgede Yunan kanunları uygulanacak, oralardaki Osmanlı tebası hakkında, Yunan tebasıymış gibi uygulama yapılacak ve bunların yabancı devletlerdeki himayesi, Yunanistan tarafından temin edilecektir. İşbu kanuni anlaşmanın yürürlüğe girmesinden beş sene sonra, yerel parlamentonun (Meclisin) talebi üzerine, bahse konu olan bu bölge kesinlikle, Yunanistan'a terk edilecektir!.."

"Yukarıdaki hudut dışında kalan Osmanlı arazisi ve Ege Adaları da Yunanistan'a devredilecektir!.."

"Türkiye ile Ermenistan arasında, Erzurum, Trabzon, Van, Bitlis illerinde, tüm hududun belirlenmesinde, Amerika başkanı hakim olacak ve böylece Türkiye işaret olunan başkanın alacağı kararları kabul etmeyi taahhüt edecektir. Alınan kararlar, bahse konu bu toprakların tamamen veya kısmen terk edilmesine bağlanabilir!.."

"Bu anlaşma ile tayin edilen ve gerek sonradan kısıtlanacak olan Türkiye'nin Asya hududunun güneyinin

ötesinde bulunan topraklar üzerinde sahip olduğu bütün haklarından bağımsız Hicaz Hükümeti lehine olarak feragat edecektir!.."

"Türkiye'nin topçu tertibatı olmaksızın en fazla otuzbin jandarma ve altmış dağ topu ile donatılmış onbeşbin takviye birliği olacak ve bu birlikler Boğazlar Bölgesi dışında bulunacaktır!.."

"İtilaf Devletleri tarafından verilecek olan subaylar Osmanlı Hükümeti'nin nezareti altında olmak üzere jandarmanın oluşturulması, talim terbiyesi ve kumandası emrinde görev yapacaklardır. Osmanlı subaylarının adedi, askerlerin yüzde yirmisi oranında olacak ve yabancı subayların adedinin yüzde onbeşini aşmayacaktır!.."

"Türkiye bundan sonra hareket halindeki orduya sahip olmayacak!.."

"Bütün Osmanlı harp gemileri, İtilaf Devletleri'ne teslim edilecektir. Türkiye için, yeniden Osmanlı harp gemileri inşa etmesi ve satın alması yasaktır!.."

"Kanunlar ve savaş kaidelerine aykırı hareketlere cesaretlerinden dolayı suçlanan kişiler, İtilaf Devletleri'nin askeri mahkemelerince yargılanacaklardır. Türkiye işbu suçlananları İtilaf Devletleri'ne teslim etme sorumluluğunu yüklenir!.."

"Mısır, Sudan ve Kıbrıs; Türkiye bu yerlerle ilgili sahip olduğu bütün haklarından feragat eder!.."

"Kıbrıs İngiltere'ye ilhâk edilecek ve Mısır, adı geçen devletin himayesi altına verilecektir!.."

“Türkiye herhangi bir devletin tabiiyet (uyruk) **ve himayesinde bulunan Müslümanlar üzerindeki, hüküm süren hakları ile ilgili olarak, ne şekilde olursa olsun, bu hakları kullanmasından feragat eder!..”**

“İstanbul’da topçuları olmaksızın 700 kişilik bir askeri kuvvet bulundurulacaktır. Bunlar, Padişah’ın yakın korumalarını teşkil edecektir!..”

“Fransız, İngiliz ve İtalyan delegeleri ile bir Osmanlı Komiseri’nden oluşturulacak olan bir Maliye Komisyonu’nun kurulması ön görülmüştür. Osmanlı Komiseri yalnız danışmanlık oyuna sahip olacaktır. Meclis-i Mebusan (Milletvekilleri Meclisi) **tarafından bütçede yapılacak her türlü değişiklikler, karar konusunda yetkili bulunan bu komisyonun, onayı alınmadıkça, geçerli olmayacaktır!..”**

“Limanlar uluslararası çıkarlar lehine tahsis edilmiş olup, ayrı ayrı serbest bölgeleri kapsayacaktır. İstanbul Limanı, Haydarpaşa, İzmir, İskenderun ve Batum Limanları. Trabzon’dan da Ermenistan’a bir çıkış kapısı verileceği gibi, ayni zamanda Türkiye için de İzmir’de bir çıkış kapısı bırakılacaktır!..”

“Kapitülasyonlar, bugüne kadar istifade etmemiş olan diğer müttefik devletlerin hükümetlerine dahi uygulanacaktır!..”

"ANLAŞMANIN PUSUYA DÜŞMEKTEN BAŞKA BİR ANLAMI YOK" (1)

"Avrupa'nın bütün kötülüğü, yüzünde belirdi..."

Sevr Anlaşması şartlarının okunmasından sonraki Meclis görüşmelerinden:

Nebil *(Yurteri)* ***Efendi*** *(Karahisarı Sahip): Boşuna yorulmuşlar.* ***"Türkiye'yi yok deselerdi daha iyi ederlerdi."***

Süleyman Necati *(Güneri))* ***Bey*** *(Erzurum):* ***Avrupa****'nın gerçek düşüncesi, bu kadar çirkinliği ile bütün kötülüğü ile karşımızda belirdi. Bu anlaşmanın; namuslu bir adamı, tuzağa düşürülmek istenen bir adamı tutmak, pusuya düşürmekten başka bir yönü yoktur..*

Düşmanlarımız, altıbin yıllık, muazzam, özgür bir Millet'i öldürmek istemişler ve esaret kelimesinin bile ifade edemeyeceği bir şekle koymuşlardır. Bu Millet, hiçbir zaman esir yaşamamıştır ve yaşamayacaktır. O; gücünü, ***Allah****'ından, tarihin muazzam gücünden almıştır. O güç,* ***"Dünyada son bir Türk adı kalıncaya kadar"*** *kendisini gösterecek ve hiçbir zaman geleceğinden vazgeçmeyecektir.*

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 2 – sf.: 15-22.

Bize hukuktan, haktan bahsettiler. ***Bize Wilson Prensipleri'nden, hürriyet ve istiklal kurallarından bahsettiler. Bunlar; bizim gibi saf ve samimi insanları aldatmak için, bir maskeden başka bir şey değilmiş.*** *Bunların arkasında bir haydut çehresi, bir zalim, bir katil çehresi saklıymış.*

Ne diyorlardı? ***"Bütün milletlerin, bağımsızlığını ve hürriyetini kabul ediyoruz. Her millet kendi geleceğini kendisi tayin edecektir."*** *Buralarda asırlardan, binlerce yıldan beri hükmedenler kimlerdir? Bizler değil miyiz? Bizim Atalarımız değil midir? Üzerlerinde tarihin birer timsali olan, bu bilinen abideler hangi milletlere aittir?*

İzmir, ***Yunanlılara*** *veriliyor.* ***Hangi hakla? 'Hangi Türkiye'den bahsediliyor? Bu anlaşma değildir. Sonra 'hangi Osmanlı Hükümeti?'*** *Biz böyle alçakça ölmeyeceğiz. Eğer bizim idamımıza karar veriyorsanız, bu şekilde, bu kararı uygulayamazsınız.*

*Öldürmek için birkaç milyon vahşi getiriniz. Kadınlarımızı harem saraylarımızda, çocuklarımızı beşiklerinde, bizi de namus ve mukaddesatımızın korunması uğrunda mahvediniz. Ancak, ondan sonra baştan başa bir "****Mezaristan****" haline gelecek olan* ***Anadolu****'da istediğiniz milletlere köşkler kurunuz.*

Rasih *(Kaplan)* ***Efendi*** *(Antalya): Azınlıkların hukuku aranırken, Türkiye'nin yerli asil Milleti vardır. Acaba, onların hiçbir hakkı yok mu? Lütfedip de, "****Bunlar da insandır, bunların da bir insanlık hakları vardır****" demek lütfunda da mı bulunmamışlar?* ***İstanbul Başkent*** *olarak kalabilir.* ***Osmanlı Hükümeti ve Padişah*** *orada oturabilir,*

diyorlar. ***Her taraf düşman kuvvetlerince sarılmış ve işgal edilmiş iken, İstanbul'da Hilafet Makamı ile Saltanat ve Padişah oturabilir mi?***

Açıkça bir işgal. "Şimdiden gitseler daha iyi olur ya, isterlerse bir az misafirlerimiz olsun" demektir. ***Karadeniz****'de* ***Trabzon****'a kadar,* ***Akdeniz****'de tamamen denecek kadar, çıkış kapısından mahrum edilerek* ***Güney Anadolu****'da ufacık bir bölgede, içeriye doğru uzanmış bir dil. Burada da* ***Türkler*** *için bir yer bırakılıyor. Bütün* ***İslamların Halifesi*** *de burada oturacak.*

Bunu, Barış Konferansı yazarken, ***Osmanlı Hükümeti ve İslam Halifeliği'ni*** *teşkil eden bu büyük Millet'in, şu kürsüyü buraya kuran bu büyük "****Millet'in, nasıl bir tarihe sahip olduğunu galiba hiç hatıra getirmediler.****" Türk; asırlardan beri esir yaşamamış, hakkı, adaleti, hürriyeti daima savunmayı ilke edinmiş, ticaret sahibi olamamış, sanatı yok, ilim de kazanamamış, fakat daima şerefi, adaleti ve hakkını, kanı ile savunmuş bir Millet'tir. Bu kürsünün sahibi olan, böyle aşağılıkça esir edilmek istenen, şöyle bir tarihe sahip olan bu Millet, hiçbir zaman boynunu uzatıp, bu anlaşmayı kabul edip, böyle kısıtlanmış bir arazi ile asla kalamaz.*

*"****Osmanlı Hükümeti kuvvetlerini, Çanakkale Boğazı'na yaklaştıramayacak****", diyorlar. Galiba "****Son tecrübe İngiliz dostlarımıza Çanakkale'de pahalıya mal olmuş.****" "****Yaşamak isteyen bu Millet'i ortadan kaldırmak ellerinde ise gelsinler kaldırsınlar.****"*

Refik *(Koraltan)* ***Bey*** *(Konya): Acaba, bu belge ile* ***İngiliz*** *medeniyeti, adaleti adına ne zamana kadar iftihâr ede-*

*bilecektir? Bu belge, Milletimizin ruhundan koparak, kendi varlığını korumak için göstermiş olduğu kahramanlığın, ne manaya geldiğini, pek güzel bir şekilde ispat ediyor. Bizi zaman zaman "**Avrupa adaletinden, Avrupa şefkatinden, Avrupa merhametinden istifade edeceksiniz**"diye avutmaya çalışanlar; bir kere bu belgeyi okumakla ne kadar yanlış yaptıklarını bir defa daha acı bir şekilde görmüş olsunlar.*

*"**İngiltere; hem kendi vatandaşlarını, hem dünyayı aldatmış, hem de bugün tarihi, adalet adına utanılacak ve iğrenilecek bir belgeyi dünya insanlığına vermiştir.**" Fakat emin olsunlar ki; **Türk** tarihini kuran, **Türk, Saltanatı'nı yaşatan**, asırlardan beri **İslamiyet**'in korunması için milyonlarca evladını bu uğurda feda eden Türkler, hiçbir zaman bu aşağılanmaya, bu miskinliğe tahammül etmeyeceklerdir.*

*Sonuna kadar kendi **Saltanatlarını** savunmak için, hiçbir kuvvete boyun eğmeyecek kadar kabiliyet gösterecektir. Bizi iki vahşi, iki zalim milletin arasına sıkıştırıyorlar. Bir tarafımızda bulunan **Ermeni** ve diğer tarafımızda bulunan **Yunan** barbarları ile bizi ezmek istiyorlar. Karşılarında sarsılmaz, kırılmaz bir kuvvet bulacaklar.*

Ali Şükrü Bey** (Trabzon): Ben bu belgelerin okunmasından memnun oldum. Bu son belge herhalde sarsılmış ve bugün titremekte bulunan bazı kanaatleri tamamı ile ve kökünden yıkacaktır. Yanlış, zararlı bir propaganda sonucu, öteden beri diyorlardı ki: "**İngiltere Türklerin ve özellikle İslamların dostudur.**" Bu kanaat kökleşmiş idi. Bugün de **İstanbul**'da, mevki sahibi kimseler vardır ki, onlar da "**Şayet biz, elimizi İngiltere'ye uzatır isek, belki kurtulu-

ruz *" kanaati içindedirler. Bugün* ***İngilizlerin*** *öteden beri uyuyor zannettiği ve hakikaten uyuyan* ***İslam Dünyası'nın,*** *uyanarak, kendi büyüklüğünün yıkılmasının önüne geçmemesi için istiyor ki: "****Bağımsız bir Türkiye bulunmasın. Hiç olmazsa onlara manen bir destek olacak olan bir İslam Hükümeti bulunmasın.****"*

İngilizler *eskisi gibi olaylara hakim değildir. Olaylar* ***İngiltere****'yi sürüklüyor. Maksadı* ***İstanbul****'u elinde tutsun. Bunun için müttefiklerine de oyun ediyor. Bu Barış kararları; şu imiş, bu imiş, bizce bahis konusu değildir. Biz namuslu bir şekilde yaşamak istiyoruz. Bugünkü tasarlananlar, yalnız* ***Türkiye****'ye değil,* ***İslamiyet****'edir.*

Mustafa Necati *(Uğural) Bey (****Saruhan****): Kalbimizden kopan bir feryat ile isyan ediyorum ve diyorum ki: "****Ey Avrupa! Ey İngiltere! Senin koyduğun esasları kabul etmeyecek bir Türk ve bir İslamiyet vardır. O Türkiye ve İslamiyet, topu ile tüfeği ile Yunan zulmüne karşı isyan etmiştir. Bu isyan susmuyor. Bu isyan susmadan da asla barış yapılamaz. İzmir'de; Türk ve İslam diyarında üçyüzbin İslam'ın merkezi, daimi olarak oturduğu yer olan bu şehirde, İzmir şehrinde ellibin İslam'ı boğazlayan Yunanlılar, yüzellibin İslam'ın şerefine, ırzına geçen Yunan barbarları, İzmir'e sahip oluyor da, bir yıldan beri Yunanlılara karşı mücadele eden Türkler, bütün bunlara karşın, bir tek Rum'un burnunu bile kanatmadı.****"*

Türk Saltanatı'nı *yıkmak demek, bütün dünyaya karşı kendi vahşetini ilan etmek demektir. Biz, oldum olası bütün dünyaya medeniyet saçmışız,* ***İslamiyet,*** *dünyaya hak ve yücelik saçmıştır.* ***Türk Milleti'ni*** *ezmeye kalkmak demek, biz*

tüm medeniyeti, insaniyeti ezeceğiz demektir.

Eğer ***İngilizler****, altınları ile kuvvetleri ile barbarlıkları ile vahşet ve şeytanlıkları ile birkaç alçağın, üç, dört vicdansız kalbin imza edeceği* ***Barış Anlaşması'nı, Türk Milleti*** *adına imza etmiş zannediyorlarsa, yanılıyorlar. Çünkü* ***Ferit Paşa*** *ve çevresi bu Millet'in adamı değildir. Bu Millet'in ruhundan kopmuş bir adam değildir. Hain, vahşi ve canavardır. İslamiyet'in hakkını yıkan bir edepsizdir. Böyle bir edepsizin imzası bizim adımıza atılmış değildir. Asla kabul edemeyiz.*

Burada bütün ***İslam Dünyası*** *ve bütün* ***Türk Dünyası*** *adına kuvvetimizi, kudretimizi göstermeye mecburuz. Bugün cephelerde çarpışan kardeşlerimiz,* ***İzmir bizim olmadan ve bütün bizim elimizden alınıp da işgal edilen topraklar bize iade edilmedikçe silahlarını bırakmayacaklardır.*** *Avrupa'nın barışı yalancıdır, aldatıcıdır ve imza edilmeye layık değildir.*

Bütün kuvvetimizle isyan ediyoruz ve bu anlaşmayı onaylamayacağız. Dört savaş yıllarında ***Kafkas****'ın yalçın kayalarında,* ***Çanakkale****'nin buzlu zeminlerinde,* ***Mısır****'ın kızgın çöllerinde; üçmilyon evladını feda eden bir Millet'i boğazlamak demek,* ***'Dünyaya karşı medeniyeti yıkıyor, biz insanlığı yıkıyoruz,'*** *demektir.*

Zavallı İzmir gençlerinden üçyüzbin genç; yalnız bu savaşta, Memleket'ini kurtarmak için ***şehit*** *olmuştur. Bunların Yurdu'nu* ***Yunanlılara*** *peşkeş çekmek, kimin haddine.* ***Hiçbir Türk, hiçbir İslam, İzmir'in Yunan olmasını, Konya'nın İtalyan olmasını onaylamaz.***

Hamdullah Suphi *(Tanrıöver)* ***Bey*** *(Antalya):* ***İstanbul,***

***Türkler'in başkentidir.** Surların yanına kadar Yunan kuvvetlerini yerleştirecekler. Buna rağmen diyorlar ki: **'Efendiler, Başşehrinizi size terk ettik.'** Bir taraftan telgraflar bu haberi tüm dünyaya yayıyor. **'Padişah ve Halife İstanbul'da oturacaktır.' Gerçekte yaptıkları, İstanbul'u Yunanistan'a terk etmekten ibarettir. Bu durumda, Padişah İstanbul'da oturamaz. Şeref ve onur sahibi, görevini yapmak isteyen, Millet'i ile beraber ve hür yaşamak isteyen bir Padişah'ın bu şartlar altında İstanbul'da oturması mümkün olamaz. İstanbul**'da, **İngilizlere** uşaklık yapmak isteyenler şakaklarından bir kurşun yediler. **İngilizlerin** bu Memleket'te yerleşmelerine yardım eden adamlar baş aşağı devrilmiştir.*

***İzmir** topraklarında, bizim bu barış şartlarına verilmiş güzel bir cevabımız vardır. **Adana**'da **Fransızlar** ne arıyor? Bizim **Adana** hakkında da **Fransız** istilasına karşı verilmiş bir cevabımız vardır. İçeriden, dışarıdan, Kuzey'den, Güney-den; kadın, erkek, çoluk, çocuk bütün Milli Kuvvetlerimiz oraya gitmiş, Fransızları bastıkları topraklarda, şehirler içinde çevirmişlerdir. Bu barış şartlarına karşı onlara, yine silahımızı uzatacağız ve diyeceğiz ki: İşte cevabımız. **Urfa'da, Antep'te, Maraş'ta**, bütün bu havalide; ateşle, yangınla cinayetin, esaretin tehlikesine karşı yine cevabımızı verdik. Orada da mücadeleye devam edeceğiz.*

*İstilacıların **Anadolu** içerisinde yerleşebilmeleri için, çok iyi düşünmeleri gereken şeyler vardır. **Anadolu**'ya yerleşebilmek için, **Anadolu**'nun gövdesini tahrip etmeye mecburdurlar. Bu milletler, bu yırtıcı kuşlar; çok iyi bilirler ki; Anadolu'nun içini tamamıyla yıkmadıkça başarılı olmaları imkansızdır. Bir taraftan mutlu bir **İstanbul** var. Koynu-*

muzda beslediğimiz ***Rumlardan****,* ***Ermenilerden*** *oluşmuş bir* ***İstanbul*** *parçası var. İşte o kısım şimdi bayram yapıyor. Halbuki bizim zavallı kardeşlerimiz, bizim babalarımız, kadınlarımız şimdi ağlıyorlar.* ***İstanbul*** *tam bir tehlike içindedir. Bu barış paçavrasını bize uzattıkları zaman kanlı kılıçlarımızı göstereceğiz.* ***'İşte size son cevabımız.'*** *diyeceğiz.*

Yorum: **Sevr Anlaşması'nın** şartları ile ilgili bilgilendirmenin ardından **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin** ortaya koyduğu tepki cidden dikkate değerdir. Tüm **milletvekilleri** tek yumruk halinde gerek **İtilaf Devletleri'ne** ve gerekse başta **Padişah ve Sadrazam'a** olmak üzere tepkilerini sergilemekten kaçınmamışlardır. Düşmanlar, böyle bir anlaşma ile ortaya çıktıklarından... düşünemedikleri bir "**Ulusal Ateşi**" daha harladıklarının farkında değillerdi. Bu durum en azından Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin gerçekleri daha iyi görmesine yardımcı olduğu kadar, "**Ulusal Kurtuluş Mücadelesi**" konusunda daha da kenetlenmelerine sebep olmuştur. Milletvekillerinin özellikle şu vurgulamalarına dikkat edelim:

"Türkiye'yi yok deselerdi daha iyi ederlerdi!.."

"Avrupa'nın gerçek düşüncesi, bu kadar çirkinliği ile bütün kötülüğü ile karşımızda belirdi!.."

"Bize Wilson Prensipleri'nden, hürriyet ve istiklâl kurallarından bahsettiler. Bunlar; bizim gibi saf ve samimi insanları aldatmak için, bir maskeden başka bir şey değilmiş!.."

"İzmir, Yunanlılara veriliyor. Hangi hakla?.."

"İstanbul Başkent olarak kalabilir. Osmanlı Hükümeti ve Padişah orada oturabilir, diyorlar. Her taraf düşman kuvvetlerince sarılmış ve işgal edilmiş iken, İstanbul'da Hilafet Makamı ile Saltanat ve Padişah oturabilir mi?"

"Milletin, nasıl bir tarihe sahip olduğunu galiba hiç hatıra getirmediler!.."

"Türkler sonuna kadar kendi Saltanatlarını savunmak için, hiçbir kuvvete boyun eğmeyecek kadar kabiliyet gösterecektir!.."

"İstanbul'da, mevki sahibi kimseler vardır ki, onlar da, Şayet biz, elimizi İngiltere'ye uzatır isek, belki kurtuluruz" kanaati içindedirler!.."

"İngilizler, Bağımsız bir Türkiye bulunmasın. Hiç olmazsa onlara manen bir destek olacak olan bir İslam Hükümeti bulunmasın, istiyorlar!.."

"Ey Avrupa! Ey İngiltere! Senin koyduğun esasları kabul etmeyecek bir Türk ve bir İslamiyet vardır. O Türkiye ve İslamiyet, topu ile tüfeği ile Yunan zulmüne karşı isyan etmiştir!.."

"İngilizler, altınları ile kuvvetleri ile barbarlıkları ile vahşet ve şeytanlıkları ile birkaç alçağın, üç, dört vicdansız kalbin imza edeceği barış anlaşmasını, Türk Milleti adına imza etmiş zannediyorlarsa, yanılıyorlar!.."

"Ferit Paşa ve çevresi bu Millet'in adamı değildir. Bu Millet'in ruhundan kopmuş bir adam değildir. Hain, vahşi canavardır. İslamiyet'in hakkını yıkan bir edep-

sizdir. Böyle bir edepsizin imzası bizim adımıza atılmış değildir."

"İzmir bizim olmadan ve bizim elimizden alınıp da işgal edilen topraklar bütün bize iade edilmedikçe silahlarını bırakmayacaklardır. Hiçbir Türk, hiçbir İslam, İzmir'in Yunan olmasını, Konya'nın İtalyan olmasını onaylamaz!.."

"Diyorlar ki: Efendiler, Başşehrinizi size terk ettik. Bir taraftan telgraflar bu haberi tüm dünyaya yayıyorlar. Padişah ve Halife İstanbul'da oturacaktır. Gerçekte yaptıkları, İstanbul'u Yunanistan'a terk etmekten ibarettir."

"Bu durumda, Padişah İstanbul'da oturamaz. Şeref ve onur sahibi, görevini yapmak isteyen, Millet'i ile beraber ve hür yaşamak isteyen bir Padişah'ın bu şartlar altında İstanbul'da oturması mümkün olamaz!.."

"İstilacıların Anadolu içerisinde yerleşebilmeleri için, çok iyi düşünmeleri gereken şeyler vardır. Anadolu'ya yerleşebilmek için, Anadolu'nun gövdesini tahrip etmeye mecburdurlar. Bu Milletler, bu yırtıcı kuşlar; çok iyi bilirler ki; Anadolu'nun içini tamamıyla yıkmadıkça başarılı olmaları imkansızdır!.."

"GERÇEK HÜKÜMET KÜÇÜK ASYA'DADIR" (1)

"Sadrazama düşen; Sevr Anlaşması'nı imzalamak."

Tarih*: 17 Haziran 1920.*

Yer*: Almanya.*

Konu*: "**Deutsche Tageszeitung Gazetesi**"nin **17 Haziran 1920** tarihli sayısından satırbaşları:*

*"**İtilaf Devletleri** tarafından **Türk İmparatorluğu** için hazırlanan "**Barış Anlaşması**", **Türkler** tarafından daha imzalanmamıştır bile... **İngiltere**'nin **İstanbul**'u işgal etmesinden hemen sonra, zaten; "**Gerçek Hükümet Küçük Asya'ya gitmiş ve Ankara'da yerini almıştır.**" Sadece **İtilaf Devletleri'ne** boyun eğen ve hiçbir şey söyleme yetkisi olmayan **Sadrazam** (Başbakan), birkaç kişi ile **İstanbul**'da kalmıştır. Birkaç gün içinde **Paris**'e gidip, **anlaşmayı** imza edeceğini söylemiştir.*

*Eğer gerçekten **Sadrazam** "**Sevr Anlaşması**"nı imzalarsa, kendisine **Sadrazam** (Başbakan) olarak, kalan en*

(1).- Deutsche Tageszeitung Alman Gazetesinin 17 Haziran 1920 tarihli sayısı.

büyük formaliteyi yerine getirmiş olacaktır. ***Türk*** *halkını temsil eden* ***Ankara Hükümeti,*** *bu imzayı geçerli saymayacaktır.* ***İstanbul****'un işgal edilmesi, sadece* ***Türk Milleti'nin*** *bütün yaşam gücünü uyandırmasına ve direnmek için toplanmasına değil, aynı zamanda* ***Paris*** *ve* ***Londra****'da hiç akıllarına gelmeyecek şekilde, bütün* ***İslam Dünyası'nda*** *güçlü bir harekete yol açtı.* ***Alman*** *halkı, bu savaşın, dünyada ezilen bütün halkların savaşlarında olduğu gibi, çok önemli olduğuna ve ne kadar sürerse sürsün, "****Kurtuluş ve Bağımsızlığın Amacına Ulaşacağı****"ndan emindir.*

Yorum: Avrupa basını **Sevr Anlaşması'nın** gerçek **Hükümet** olan **Anadolu** tarafından kabul edilmeyeceğini ve bu "**Kurtuluş ve Bağımsızlık Savaşı**"nın er geç sonuca ulaşacağını yazmaktadır. **Deutsche Tageszeitung Alman Gazetesinin 17 Haziran 1920** tarihli sayısında yazdığı şu cümleler, "**Anadolu Hareketi'nin**" dış dünyadan ve özellikle **Almanya**'dan nasıl görüldüğünün izahıdır. Cümleler şöyledir:

"Gerçek Hükümet Küçük Asya'ya gitmiş ve Ankara'da yerini almıştır!.."

"Sadece İtilaf Devletlerine boyun eğen ve hiçbir şey söyleme yetkisi olmayan Sadrazam!.."

"Türk halkını temsil eden Ankara Hükümeti, bu imzayı geçerli saymayacaktır!.."

"MİLLİ KÂBEMİZ BURSA, DÜŞMAN AYAKLARI ALTINDA" (1)

"Avrupa bizi hiçbir zaman affetmedi..."

Tarih: *10 Temmuz 1920.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Otuzbirinci Toplantı.*

Celse: *İkinci Celse.*

Başkan: *İkinci Başkan* ***Celalettin Arif Beyefendi.***

Bursa'yı işgal eden Yunanlıların yaptıkları zulüm ve faciaların her tarafa yayınlanmasına dair yapılan görüşmelerden satırbaşları:

İsmail Suphi *(Soysallıoğlu)* ***Bey*** *(Burdur): Hiçbir millet, hiçbir zaman bu derecelerde ağır, bu kadar feci darbelere maruz kalmamıştır. Bizim "****Dini Kâbe****"miz" geçen sene* ***İngilizlerin*** *ayaklarının altında kalarak hakarete uğrarken, şimdi "****Milli Kâbe****"miz olan* ***Bursa****, dünyada en müthiş düşmanımız olan* ***İngilizler*** *ile* ***Yunanlıların*** *ihtiraslarının ayakları altında kalıyor.*

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 2 – sf.: 241-250.

Orada yüzlerce hemşirelerimizin, kızlarımızın, ablalarımızın masum ölümleri ortaya dökülmüş oluyor. Feryatları havayı titretiyor ve benim sözcüklerim bunları size bildirmeme aracılık ettiği için çok bahtsızım.

*"**Avrupa, bizi hiçbir zaman affetmedi**". "Bir **Girit** kırıklığı yanında, bir de **Irak**'ı ilave ediniz. Onun yanına **Makedonya**, yanına bir **Trablusgarp**, bir **Bosna Hersek** facialarını ilave ediniz. Bugün **Bursa**'da akan masum kanlar, temiz kanlar; yalnız bizim **Milli Kâbe**'mizden dökülmekle kalmıyor. Tuna boylarında akan kanları unutmadık. **Makedonya**'da daha dört beş sene evvel dökülen kanları unutmadık. Geçenlerde **Çanakkale**'de döktüğümüz kanları, **İzmir**'de akan kanları unutmadık."*

***Bursa** faciasını bütün kuvvetimizle bağırmalıyız, köylerimize, şehirlerimize, obalarımıza kadar bağırmalıyız. Bizim **Milli Kâbe**'miz olan **Bursa, Atalarımızın mezarlarına sahip olan Bursa, beyaz Mabetlerimize sahip olan Bursa, yeşil Bursa, bugün kirli ayaklarla ezilmiştir. Yunanı** üzerimize salan kimdir? **İstanbul Hükümeti'dir.** Eline **Osmanlı Sancağı** vererek **Aznavur**'u bizim isyancı diyerek, bir takım vatanseverler üzerine sevk ediyor, saldırıyor. **Osmanlı Bayrağı** önde olarak **Bursa**'ya giriliyor. İşte en büyük facia budur. Ne feci anlar yaşıyoruz!*

*Her şeyden mahrum olarak, bütün dünyaya **İngiliz** büyüklüğü, zorbalığı ve baskısı çöktüğü bir sırada, buna karşı tırnaklarımızla, imkansızlıklarımıza rağmen, mücadele ettiğimizde "**Üzerimize İstanbul'dan, Yüce Hilafet Makamı dediğimiz yerden, bayrağımız önde olmak üzere geliyorlar.**"*

*"**Tarih sayfalarından bizi kaldırmak istiyorlar.**" Onlara göre **Türkler İngiltere**'nin en büyük düşmanıdır. Şimdi **İngilizler** için, en büyük düşman **Türkler** oldu.*

***Türkleri** ezmelidir ki, **İslam Dünyası** daha birkaç asır daha **İngilizlerin** idaresi altında kalabilsin.*

*Kim diyor ki, biz **barış anlaşması** imzalasaydık, yahut da İngiltere'nin ayaklarına kapansaydık, bizim üzerimize gelmezlerdi? Kim der ki, **İngilizler** bizi affeder? Affetmez. Bizi parçalıyor. Nefes alacak bir pencere bırakmıyor. Tek, bir an evvel ölsün diye... Fakat biz ölmeyeceğiz. Bizim bir şeyimiz kalmamıştır. Bizi hayata bağlayan bir kuru candır. Bunu da sırası gelince tam bir güven içinde **Allah**'a veririz.*

***Bursa**'da olan meseleyi biliyor musunuz? **Yunanlılar Bursa'**ya giriyorlar. İleri gelenleri **Ulucami Caddesi'ne** diziyorlar. Siz **Bursa**'yı bizden zapt ettiğiniz zaman, bizden şu kadar kız aldınızdı, onları bize vereceksiniz diyorlar. O kadar kızı alıyorlar ve bunları **Palikarya** (Yunan gençleri) nin kollarına vererek şehrin ileri gelenlerinin önünden geçiriyorlar.*

*Hiçbir şeyi affetmiyorlar. **Nilüfer Sultan'ın** mezarını, vaktiyle sen de Türk'e vardın diye, yedi asır önceki olayı affetmeyerek bomba ile atıyorlar. Bursa nasılsa boş bulundu. Her tarafa bağıralım; düşman budur. Düşman ne yapıyor görünüz ve ona göre hazırlanınız.*

***Rasih** (Kaplan) **Efendi** (Antalya): **Bugün Yeşil Cami de, Ulu ses sustu, cemaat namazını kılamıyor. Cemaat çil yavrusu gibi dağıldı. Can, namus, mal hepsi ayaklar altına alındı.** Bugün Vatan dünyanın en medeni, milletimizin*

en aşağılık düşmanı tarafından parçalanırken, biz yine ah ile hasretle ağıt okumakla mı vakit geçireceğiz.

Bursa'ya girenlerin bayraklarının arkalarında, Hilafet Ordusuna ait asker var. Ben o askere bir şey sormak istiyorum. Acaba Yunanlıların süngüleri ile Dini kesinleştirmeye mi geliyorlar? Acaba, İngilizlerin topları ile Bursa'ya bir Dini Saray mı kurmak istiyorlar?

Vaktiyle ***"Din elden gitti"****, diye bağıran o* ***İstanbul'daki Şeyhülislam, Anadolu****'yu velveleye veren o* ***Mustafa Sabri, "Dinimiz elden gidiyor"*** *diyen,* ***"Ayılın Türkler ne duruyorsunuz, Dinimiz gidiyor"*** *diyen, o* ***Zeynel Abidin; "Bursa'da kendisine bir Yunan abidesi mi kuracak? Yunan askerleri ile orada saltanat mı kuracak? Onlar Yunanlılardan daha alçaktırlar." İngilizlerin*** *idaresine geçmek, ölümden daha kötü bir şeydir. İnsan ölür fakat şerefini korur, namı ölmez. Fakat esarete geçerse, şeref de ölür. Onun için, vücudumuzda kan varsa, gebermeden ölmemeye çalışalım. Bugünkü durumumuz gibi, düşman* ***Kütahya****'ya gelmek üzere iken,* ***Ankara****'da uyku uyuyan bizler,* ***İzmir'in işgal edildiği gün de uyuduk. Bunlar biz isek, bırakıp da gidelim... Dün İzmir savunmasını düşünürken, bugün Bursa meselesi çıktı.*** *Yalnız ağlamakla vakit geçirmeyelim.*

Yorum: Son günlerin gelişmeleri ve bu gelişmeler üzerinde yapılan görüşmeler **Milletvekillerinin** üzerindeki infiali bir türlü dindirememiştir.

Özellikle **Bursa**'nın işgali ve bu işgal sırasında bazı kendini bilmez **Bursalıların** ve özellikle "**Hilafet Ordusu**

Mensupları" adı altındaki **Padişah**, **Hilafet** ve **İstanbul Yönetimi** güdümlü bazı kişilerin bu işgal olayına katılmaları ve **Bursa**'nın kendi elleri ile düşmana teslim edilmesi kolay kolay kabul edilebilecek olaylar değildir.

Evet, belki de tüm bu olanlar ve olaylar o günün şartları içinde çok ürkütücü ve hatta çok vahimdir. Ancak, **Türk**'ün acı ve ıstırap ortamındaki ortak hasleti olan "**Birlik ve Beraberlik**" içinde bir yumruk haline gelmek gelenekleri, belki de **Ulusal Kurtuluş Mücadelemize** daha inançlı ve güçlü bir şekilde sarılmamızı sağlamış ve mutlu sona götürmüştür.

Bu arada bu konuşmalar sırasında bazı milletvekillerinin dile getirdikleri cümleler gerçekten acı vericidir:

"Yunan'ı üzerimize salan kimdir? İstanbul Hükümeti'dir!.."

"Eline Osmanlı Sancağı vererek Aznavur'u bizim isyancı diyerek, bir takım vatanseverler üzerine sevk ediyor, saldırıyor. Osmanlı Bayrağı önde olarak Bursa'ya giriliyor. İşte en büyük facia budur. Ne feci anlar yaşıyoruz!.."

"Tırnaklarımızla, imkansızlıklarımıza rağmen, mücadele ettiğimizde Üzerimize İstanbul'dan, Yüce Hilafet Makamı dediğimiz yerden, bayrağımız önde olmak üzere geliyorlar!.."

"Tarih sayfalarından bizi kaldırmak istiyorlar!.."

"Türkleri ezmelidir ki, İslam Dünyası daha birkaç asır daha İngilizlerin idaresi altında kalabilsin!.."

“Kim diyor ki, biz barış anlaşması imzalasaydık, yahut da İngiltere’nin ayaklarına kapansaydık, bizim üzerimize gelmezlerdi? Kim der ki, İngilizler bizi affeder? Affetmez. Bizi parçalıyor. Nefes alacak bir pencere bırakmıyor. Tek, bir an evvel ölsün diye!..”

“Fakat biz ölmeyeceğiz. Bizim bir şeyimiz kalmamıştır. Bizi hayata bağlayan bir kuru candır. Bunu da sırası gelince tam bir güven içinde Allah’a veririz!..”

“Bursa’ya girenlerin bayraklarının arkalarında, Hilafet Ordusu’na ait asker var. Ben o askere bir şey sormak istiyorum. Acaba Yunanlıların süngüleri ile Dini kesinleştirmeye mi geliyorlar? Acaba, İngilizlerin topları ile Bursa’ya bir Dini Saray mı kurmak istiyorlar?”

“Vaktiyle ‘Din elden gitti’, diye bağıran o İstanbul’daki Şeyhülislam, Anadolu’yu velveleye veren o Mustafa Sabri, ‘Dinimiz elden gidiyor’ diyen, ‘Ayılın Türkler ne duruyorsunuz, Dinimiz gidiyor’ diyen, o Zeynel Abidin; Bursa’da kendisine bir Yunan abidesi mi kuracak? Yunan askerleri ile orada saltanat mı kuracak? Onlar Yunanlılardan daha alçaktırlar!..”

“İzmir’in işgal edildiği gün de uyuduk. Bunlar biz isek, bırakıp da gidelim... Dün İzmir savunmasını düşünürken, bugün Bursa meselesi çıktı!..”

"GAYE; TÜRKİYE'Yİ AVRUPA'DAN TAMAMEN ATMAK" (1)

"Ya imzalarsınız ya da sonucuna katlanırsınız."

Tarih: *19 Temmuz 1920.*

Yer: *Almanya.*

Konu: "Deutsche Allegemeine Zeitung Gazetesi"*nin* ***19 Temmuz 1920*** *tarihi sayısındaki* ***"Reuter Ajansı"****ndan ve* ***"Daily Mail"****den alınan haberlerden satırbaşları:*

"Türk barış anlaşmasının, Trakya, İzmir, Suriye ve Ermenistan *sınırları konusundaki koşullarının değiştirilmesi için verilen* ***Türk Notası*** *geri çevrildi.*

Verilen cevapta şunlar yazılıdır:

"Eğer, Türkiye barış anlaşmasını imzalamayı reddederse ve Anadolu'da otoritesini yeniden kuramayacak olursa, İtilaf Devletleri, herhalde kendilerini İstanbul konusunda verdiklerini kararı değiştirerek, Türkiye'yi, Avrupa'dan tamamen atmak zorunluluğunda görecektir.

(1).- Deutsche Allegemeine Zeitung Gazetesinin 19 Temmuz 1920 tarihli sayısından.

Türklere 27 Temmuz'a kadar imzalamak için, bir ek süre tanınmıştır.”

“Daily Mail”*in* ***İstanbul*** *habercisi;* ***Sultan'ın ve bakanların bir çoğunun, “Sevr Anlaşması'nın imzalanması taraftarı oldukları”****nı ve* ***Veliahtın*** *ise buna karşı olduğunu bildirmektedir.*

Yorum: Artık **Avrupa** basını dahi **İtilaf Devletleri'nin**, **Sevr Anlaşması'nın** imzalanması ısrarlarının altında yatan gerçeğin “**Türkiye'yi Avrupa'dan tamamen atmak**” olduğunu dile getirmeye başlamışlardır. Bu konuda “**Deutsche Allegemeine Zeitung Gazetesi**”nin **19 Temmuz 1920** tarihi sayısındaki “**Reuter Ajansı**”ndan ve “**Daily Mail**”den alınan haberlere dayalı yazıdaki şu cümleler gerçekten çok manalıdır. İşte o cümleler:

“İstanbul konusunda verdiklerini kararı değiştirerek, Türkiye'yi, Avrupa'dan tamamen atmak zorunluluğunda görecektir!..”

“Türk barış anlaşmasının, Trakya, İzmir, Suriye ve Ermenistan sınırları konusundaki koşullarnının değiştirilmesi için verilen Türk Notası geri çevrildi!..”

“Sultan'ın ve bakanların bir çoğunun, “Sevr Anlaşması'nın imzalanması taraftarı oldukları!..”

"SADRAZAM EFENDİ; BAŞARI ŞANSLARI YOKTUR"(1)

"Sevr Anlaşması'nın imzalanması için verilen karar."

Tarih: *24.Temmuz.1920.*

Yer: *İngiltere – Londra.*

Konu: *"**The Times Gazetesi**"nin **24 Temmuz 1920** tarihli sayısındaki yazıdan bazı satırbaşları:*

*"**Sadrazam**; direnişin **vatanseverce** ve onurlu bir davranış olmasına karşın, "**Başarıya ulaşma olasılığının bulunmadığını**" söylemiş, "**Hiçbir yararı olmayacak böyle bir direniş durumunda Türk askerinin kıyılmasına meydan verilememesini**" bildiren bir telgraf çekmiştir.*

Sultanlık Konseyi'nde Sadrazam:

*"**Sultan'ın, hükümetin daha kötü bir durumda kalması için, "Sevr Barış Anlaşması'nın imzalanmasına karar verildiği**" okumuştur.*

*Aynı **Konsey'de** bulunan eski **Şeyhülislam Sabri Efendi, Senato Başkanı Yardımcısı Mustafa Asım Bey, Generaller Hadi ve Kazım Paşalar** ve diğerleri:*

(1) The Times Gazetesinin 24 Temmuz 1920 tarihili sayısından.

*“**Bunlar ağır ve haksız barış koşullarıydı. Ama bu Anlaşmayı, mutlaka imzalamak gerekiyordu**” demişlerdir.*

*Buna karşı çıkan, “**Böyle haksız bir anlaşmanın imzalanmaması gerektiğine içtenlikle inandığını söyleyen tek kişi, yalnız ve yalnız Topçu Generali Rıza Paşa olmuştur.**”*

***Sadrazam** konuyu oylamaya koymuş ve **Rıza Paşa’nın** çekimser oyu ile oy çokluğu ile anlaşmanın imzalanmasından yana oy kullanmışlardır.*

*Böylece **Resmi Türk Hükümeti**:*

“Trakya, İyonya (Ege), Ermenistan ve Arap topraklarının elden çıkarılmasını öngören bir Anlaşmanın kabul edilmesi koşulu ile TESLİM OLMA KARARI almışlardır.”

“Sultanın, bir zamanlar çok güçlü olmuş bir imparatorluğu, ikinci dereceye indirgeyen bir barış anlaşmasının imzalanmasına ilişkin acılı ama kaçınılmaz bir görevi yapmak durumunda kalmasına üzülmemek elde değil.”

Yorum: The Times gibi **İngiliz basının** güçlü gazetesi bile **Sevr Anlaşması’nın** imza ikilemini satırlarına taşıyarak, yapılmakta olan büyük hatayı vurgulamayı gerekli görmüştür.

“**The Times Gazetesi**”nin **24 Temmuz 1920 tarihli sayısındaki** yazıda dikkati çeken ve bu arada gerek **Padişah’ın**, gerekse başta **Sadrazam Damat Ferit Paşa** olmak üzere **İstanbul yönetiminin** tam manası ile köşeye sıkıştıklarını şu cümleler her şeyi anlamaya yetmektedir:

“Sadrazam; direnişin Başarıya ulaşma olasılığının bulunmadığını ve hiçbir yararı olmayacak böyle bir direniş durumunda Türk askerinin kıyılmasına meydan verilememesini!..”

“Sultanın, hükümetin daha kötü bir durumda kalmaması için, “Sevr Barış Anlaşması'nın imzalanmasına karar verildiği!..”

“Bunlar ağır ve haksız barış koşullarıydı, Ama bu anlaşmayı, mutlaka imzalamak gerekiyordu!..”

“Böyle haksız bir anlaşmanın imzalanmaması gerektiğine içtenlikle inandığını söyleyen tek kişi, yalnız ve yalnız Topçu Generali Rıza Paşa olmuştur!..”

“Sadrazam konuyu oylamaya koymuş ve Rıza Paşanın çekimser oyu ile oy çokluğu ile anlaşmanın imzalanmasından yana oy kullanmışlardır!..”

“Sultanın, bir zamanlar çok güçlü olmuş bir imparatorluğu, ikinci dereceye indirgeyen bir barış anlaşmasının imzalanmasına ilişkin acılı ama kaçınılmaz bir görevi yapmak durumunda kalmasından dolayı üzülmemek elde değil!..”

"ŞEHİTLERİMİZİN KANLI GÖMLEKLERİ NEREDE"(1)

"Tarihleri olmayan milletler ne kadar mutludurlar."

Tarih: *12 Ağustos 1920.*

Yer: *İstanbul.*

Konu: ***Sevr Anlaşması'nın imzalanması.***

12 Ağustos 1920 tarihli "**İkdam Gazetesi**"nin bu konudaki siyah çerçeve içinde çıkan yazısından satırbaşları:

"Ne mutlulardır, o milletler ki tarihleri yoktur. Bugün, bu saatte bu acı gerçek, her Osmanlı'nın kalbinde bir çıban gibi sancıyor. Daha dün ne kadar büyük bir Millet idik. Ne şanlı, ne azametli bir Devlet'e mensup idi. Bugün neyiz?

Heyhat, ne olduğumuzu söylemeye dilimiz varmıyor. İnsanlar için ölüm, devletler için tükenmek hiç değişmeyen bir alın yazısıdır.

(1) İkdam Gazetesi – İstanbul – 12 Ağustos 1920 tarihli sayısından.

Bugün gazetelerin bir köşesinde, anlaşmanın imzalandığına dair görülen üç satırlık bir telgraf haberi, bu muazzam tarihi olayın, bizlerdeki tek yankısıdır.

Olay, dünyanın her tarafında, insanoğluna mensup, bütün yaratıkların gözleri, bizin gözlerimiz gibi, bir an için bu iki, üç satırın üzerinde duracak fakat hiçbir ağızdan ne bir hayret, ne de bir elem sesi çıkacaktır.

Daha bundan beş-on yıl evvel zannedildi ki bu koca Devlet, bu sona doğru sürüklenirken, dünya sarsılacak, denizler çalkalanacak ve enkazının tozu, dumanı gökleri sarsacak. Halbuki hepimiz gördük ki, bunların hiçbiri olmadı.

*Avrupalıların yıllardan beri "**Hasta Adam**" diye adlandırdıkları **bu Kutsal Vatan ayıp değil midir ki, evlatlarının kayıtsız elleri üzerinde, bugünkü feci acılarla kıvranıp, dursun.***

Biz, öz evlatları bile, denilebilir ki, bu büyük olaydan gerektiği kadar üzgün değiliz. Bizi izleyen nesiller, bu insanlıktan uzak sakinliğimize bakıp yaşayacak ve belki de bizim dölümüzden olduklarına lanet edeceklerdir.

__Vatandaşlar, başımıza gelen bela büyüktür.__ Hiç olmazsa, bugün için gönlümüzü her türlü sefil dünya ile ilgili görüntülerden, gözlerinizi ayırın ve kapayınız.

Bir geçtiğimiz şanlı yolu, bir de gideceğimiz uçurumu düşününüz.

Hiç olmazsa bugün meyhanelerde çalgılar sussun. Kalplerdeki ihtiras dinsin. Mesire yerlerindeki o rezilce gezintiler dursun.

Beş yıllık savaşın, beş yıllık kötü yönetimin, ihtikarın,

vurgunculuğun ve nihayet üzüntü ve ümitsizliğin doğurduğu bir canavar şeklindeki hayatın tiksinti veren bir sesle uluyan ağzı, hiç olmazsa bugün için kapansın.

Dünya şehitlerimizin kanlı gömlekleri, bugünkü dullarının yaşlı mendilleri, ne güne duruyor?

Ey bağrı yanıklar, bunları alın ve bu hırs, zevk ve eğlence canavarlarının ağzına tıkayın.

Ta ki, her biri bir köşede sessizce matem tutanların başları bir an için dik ve dinç kalsın ve bizim için ve biz yaşayabilelim diye ölenlerin ruhu, kendilerini sevenlerin, kendilerini düşünenlerin etrafında bir an olsun dolaşmak fırsatı bulsun.

*Bizler, Atalarımızın kemikleri için, bütün cinayetlerimize, kötülüklerimize karşı, bizden Vatan'ın felaketi önünde, "**Hiç değilse bu kadarcık bir saygı bekliyoruz.**"*

Yorum: **Sevr Anlaşması'nın** imzalanması karşısında **İstanbul** basını dahi isyanları oynamaktadır. Gerçekten **İstanbul** basını bu konuda üzerine düşen görevini hakkı ile yapmış, korkusuzca milli duyguları dile getirerek ve toplumu aydınlatarak, bundan sonra kendisini nelerin beklediğini kara çerçeve içine aldığı görüşünü açık ve fakat kesin bir dille anlatmaktadır. Yazısından alınan aşağıdaki cümleler, vatanını seven her insanın yüreğini dağlayacak cümlelerdir:

"**Ne mutlulardır, o milletler ki tarihleri yoktur. Bugün, bu saatte bu acı gerçek, her Osmanlı'nın kalbinde bir çıban gibi sancıyor!..**"

"**Daha dün ne kadar büyük bir millet idik. Ne şanlı,**

ne azametli bir Devlet'e mensup idik. Bugün neyiz?"

"Bu Kutsal Vatan ayıp değil midir ki, evlatlarının kayıtsız elleri üzerinde, bugünkü feci acılarla kıvranıp, dursun!.."

"Vatandaşlar, başımıza gelen bela büyüktür!.."

"Hiç olmazsa bugün meyhanelerde çalgılar sussun. Kalplerdeki ihtiras dinsin. Mesire yerlerindeki o rezilce gezintiler dursun!.."

"Beş yıllık savaşın, beş yıllık kötü yönetimin, ihtikarın, vurgunculuğun ve nihayet üzüntü ve ümitsizliğin doğurduğu bir canavar şeklindeki hayatın tiksinti veren bir sesle uluyan ağzı, hiç olmazsa bugün için kapansın!.."

"TÜRK MALİYESİ'NİN ORTADAN KALDIRILMASI"(1)

"Bütün gelirlerin kontrolü İtilaf Devletleri'nin."

Tarih: *13 Ağustos 1920.*

Yer: *Almanya.*

Konu: *"**Vossiche Zeitung Gazetesi**"nin 13 Ağustos 1922 tarihli sayısından satırbaşları:*

*"Salı günü **Türkiye** ile imzalanan "**Sevr Barış Anlaşması**"nın mali koşulları konusunda "**Frankfurt Gazetesi**", şu açıklamaları yapmaktadır.*

*"Bütün gelirlerin kontrolünü, **İtilaf Devletleri** yapacaktır."*

*"**Türk Maliyesi'nin** tamamen ortadan kaldırılması konusu, **İngiltere, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden** kurulacak özel bir "**Mali Komisyon**"da görüşülecektir.*

*Bu komisyonda bir **Türk temsilci** de bulunabilecek, fakat yalnız **danışman olarak oy kullanabilecektir.**"*

(1).- Vossichee Zeitun Alman Gazetesinin 13 Ağustos 1920 tarihli sayısından.

Yorum: Sevr Anlaşması, tüm **Türkiye**'nin, **İtilaf Devletleri'nce** parçalanmış ve parsellenmiş olması yanında, beraberinde her türlü idari ve politik konuda olduğu kadar özellikle mali konularda da büyük yükümlükler ve onun yanında sorunlar getirmektedir.

Bu noktadan sonra artık, **Osmanlı İmparatorluğunun** tüm maliyesi, gümrükleri, vergilerinin denetimi, tahsilatı, sarf yerleri, yatırımları tamamıyla **İtilaf Devletleri'nin** kontrolü ve onların kurmuş olduğu bir "**Özel Mali Komisyon**"a geçmektedir.

Bu **Komisyonda Türk temsilcilerinin** bulunması yalnız göstermelik olacak ve alınacak hiçbir kararda ve yapılacak hiçbir uygulamada etkin olamayacaklardır.

Ne yazıktır ki, **Sevr Anlaşması'nın Türkiye**'nin bir idam fermanı olduğunu tüm dünya açıklıkla algılamakta ve fakat **İstanbul yönetimi** bu konuyu unutturma, kamuoyundan saklama ve böylece iktidarlarını kısıtlı bir ortamda da olsa sürdürmeyi yeğ tutmaktadırlar.

"ÜÇ SERSERİNİN İMZALADIĞI SEVR ANLAŞMASI"(1)

"Daha büyük inanç ve imanla yola devam..."

Tarih: *19 Ağustos 1920*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Elliüçüncü Toplantı -Birinci Celse-*

Başkan: ***Mustafa Kemal Paşa Hazretleri.***

Kazım Karabekir Paşa'nın Sevr Anlaşması telgrafı: *"Erzurum; 17 Ağustos 1920.*

Ankara'da Milli Meclis Başkanlığına:

Vatansız, vicdansız üç serserinin, yine kendileri gibi Millet ve Vatanla alakası olmayan birkaç kişi adına barış anlaşması imza ettikleri*"ni ajansta gördük. Milli Mücadelemizde "****Daha büyük bir inanç ve imanla devam****"ını, yeni baştan söz verdiğimizi bilginize sunarız. İstanbul'da oluşturulduğunu evvelce duyduğumuz "****Saltanat Şurası****"nda,* ***Türkiye****'nin hayat varlığını söndüren, bu zalim anlaşmanın imza edilmesine karar ve oy veren adları bilinen kişilerin ve anlaşmaya imza koyanların "****Vatana İhanet****" ile suçlan-*

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 3 – sf.: 333.

*masını ve "**Haklarında gıyabi hüküm verilmesi**"ni, "**Bu Vatansızların isimlerinin her yerde lanetle anılmasını ve yayınlanmasını" arz ve teklif ederim.**"*

Doğu Cephesi Komutanı

Kazım Karabekir

***Başkan: Kazım Paşa'nın** bu teklifini kabul edenler, ellerini kaldırsın. Kabul olundu.*

Yorum: Sevr Anlaşması'nın imza edilmesi tüm **Yurt** sathında büyük tepkilere yol açmıştır. Bu konuda **Doğu Cephesi Komutanı Kazım Karabekir**'in telgrafı "**Ulusal Mücadelemizin haklılığına inanmayanlara**" en büyük mesajdır. Özellikle **Kazım Karabekir Paşa'nın** aşağıdaki sözleri, **Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yeni yeni hedefler belirtecek mahiyettedir. İşte o sözlerden bir kaçı:**

"Vatansız, vicdansız üç serserinin, yine kendileri gibi Millet ve Vatanla alakası olmayan birkaç kişi adına barış anlaşması imza ettikleri!.."

"Saltanat Şurası'nda, Türkiye'nin hayat varlığını söndüren, bu zalim anlaşmanın imza edilmesine karar ve oy veren adları bilinen kişilerin ve anlaşmaya imza koyanların 'Vatana İhanet' ile suçlanmasını ve 'Haklarında gıyabi hüküm verilmesi'ni, 'Bu Vatansızların isimlerinin' her yerde lanetle anılmasını!.."

"Milli Mücadelemize daha büyük bir inançla devam ediyoruz!.."

“SORUMLULUĞUN DEHŞETİ GÖREMEMEK...”(1) (2)

“Son hareketleri ile tarihimizi lekeleyen Saltanat.”

Tarih: *2 Eylül 1920.*

Yer: *Ankara.*

Konu: *Memleketin düştüğü durum:*

2 Eylül 1920 tarihli Hakimiyeti Milliye Gazetesi’nin yazısı:

Sokulluların, Köprülülerin *yerine* ***Feritleri*** *oturtan, tarihimizin bütün iftihar edilecek şeylerini, son hareketleri ile lekeleyen, söndüren ve bir zamanlar Dünyalara hükmetme gücünü gösteren bu* ***Saltanat’ı, İngilizlere*** *peşkeş çeken, insanlara tarihin yüklediği sorumluluğun dehşetini görememek mümkün mü?*

Dünya tarihinde ***Sevr*** *gibi böyle bir ihanetin benzeri olmadığından, İstanbul’daki* ***“Vatansız Alayı”****nın, tarih karşısındaki sorumlulukları çok ağırdır. Bununla beraber, bizi*

(1).- Hakimiyeti Milliye Gazetesinin 2 Eylül 1920 tarihi sayısından.

(2).- Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk – İstanbul Gazeteciler Camiyeti – sf.: 44.

en çok üzen şey, baştan başa mertlik, kahramanlık, Vatanseverlikle dolu olan tarihimizde, devamlı olarak irin kusan böyle bir ihanet yarasının oluşmasıdır.

Hürriyeti ve istiklali için mücadeleye girişmiş olan Millet, bu lekeyi kanı ile temizlemeyi, bir namus borcu olarak görmektedir.

Çünkü tarihimiz bu ihanetlerle lekelenemez.

Yorum: **Ankara**'da çıkmakta olan **Hakimiyet-i Milliye Gazetesi**, **Sevr Anlaşması'nın** imzalanmasının ne denli bir ihanet olduğunu belirterek Türk kamuoyunun bu konuda uyanık olması gerektiğini ve bundan sonra kimlere inanması gerektiğini anlatmak istemektedir.

Yazıda kullandığı şu cümleler gerçekten çok dikkat çekicidir:

"Sokulluların, Köprülülerin yerine Feritleri oturtan!.."

"Saltanatı, İngilizlere peşkeş çeken!.."

"İstanbul'daki Vatansız Alayı!.."

"Tarihimiz bu ihanetlerle lekelenemez!.."

"HALİFE VE PADİŞAH MİLLET İÇİN HAİN BİR ADAMDIR" (1)

(*Meclis tarihi hizmet vermekte ve cesaret göstermekte.*)

Tarih: *25 Eylül 1920.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Yetmişikinci Toplantı.*

Mustafa Kemal Paşa

Celse: *İkinci Celse (gizli).*

Başkan: ***Başkan Vekili Vehbi Efendi Hazretleri.***

Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa Hazretleri (Ankara) Konuşması'ndan bazı satırbaşları:

*İkide birde **Yüce Mecli'sin Hilafet ve Saltanat** konusu ile meşgul olmasının bazı mahzurlar vardır.*

***Yüce Meclisinizde** şimdiye kadar pek büyük ve cidden tarihi ve ciddi atılganlıklar gördük.*

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 4 – sf.: 328-330.

Vahdettin

*Maatteessüf şimdi "**Hilafet Makamı'nı ve Saltanat'ı işgal eden zat, bu Millet için hain bir adamdır.**"*

Bu Millet'in alınyazısına bütün manası ile el koyan olduğunuzu ispat ettiniz.

Böylece, bütün dünya, bütün düşmanlarımız bize büyük bir önem vermektedirler.

*"**Bu Meclis cidden tarihi hizmet ve cesaretler göstermişlerdir.**"*

Bu ortaya çıkışınızla Millet'in varolduğunu belirttiniz.

*"**Esir olan adam Padişah olamaz.**" Biz öteden beri diyoruz ki; **Halife ve Padişahımız** güç ve kudretini kullanmaktan yasaklanmıştır, **hainane hareket ediyor.***

Yorum: Artık **Anadolu**'nun her yanından, **Milli Ordu'nun** oluşturulması ve düşmanın yok edilmesi için tek yumruk halinde çalışmalar başlamıştır.

Bir gün **Uşak**'tan, bir gün **Konya**'dan, bir gün **Antep**'ten, bir gün **Adana**'dan diğer bir gün de **Afyonkarahisar**'dan gelen sevindirici haberler, tüm **Meclis'i** daha da ümitlendirmekte ve milletvekilleri ileriye daha cesaretle

bakabilmektedir.

Ancak **Mustafa Kemal Paşa'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi** kürsüsünden "**Gizli Celse**"de yapmış olduğu bu konuşma tarihseldir.

Çünkü **Mustafa Kemal Paşa, Padişah ve Halife Vahdettin** hakkında ilk defa "**Hain**" kelimesini kullanmakta ve bunu tüm Milletvekilleri ve toplumla paylaşma gereksinimi duymaktadır.

İşte o cümleler:

"Maatteessüf şimdi 'Hilafet Makamı'nı ve Saltanatı işgal eden zat bu Millet için hain bir adamdır.'!.."

"Esir olan adam Padişah olamaz!.."

"Halife ve Padişahımız güç ve kudretini kullanmaktan yasaklanmıştır, hainane hareket ediyor!.."

"PADİŞAH'A KARŞI KAZANILMIŞ SİYASİ ZAFER"(1)(2)

"Damat Ferit Paşa'nın görevden uzaklaştırılması"

Tarih: *22 Ekim 1920.*

Yer: *İstanbul.*

Konu: *İstanbul'da kurulan yeni Hükümet.*

22 Ekim 1920 tarihli "İkdam Gazetesi"nin haberlerinden:

Yeni Hükümet *kuruldu.* ***Yeni Hükümet'i, bu sefer Tevfik Paşa Hazretleri*** *dün kurdular.*

Bu hükümet değişikliği, genç Anadolu Hükümeti'nin, özellikle Mustafa Kemal Paşa'nın bir zaferidir.

Anadolu*'ya karşı sert önlemler almış olan* ***Damat Ferit Paşa'nın*** *uzaklaştırılması için,* ***Mustafa Kemal Paşa'nın*** *her çareye baş vurduğu bilinmektedir.*

Bu hükümet değişikliğini, Padişah'a karşı kazanılmış bir siyasi zafer olarak sayabiliriz."

(1).- Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk – İstanbul Gazeteciler Cemiyeti – sf.: 46.

(2).- İkdam – İstanbul Gazetesinin 22 Ekim 1920 tarihli sayısından.

Yorum: Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğindeki **Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızda, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının** özellikle **İstanbul yönetimine** karşı bilinçli bir şekilde yürüttükleri politikalar, yavaş yavaş meyvelerini vermeye başlamıştır.

Bunun en güzel örneklerinden biri **Padişah'ın** "**Anadolu Hareketi**" karşısında acımasız ve tavizsiz uygulamalar peşinde olan **Damat Ferit Paşa'yı** görevinden alarak, yerine **Tevfik Paşa'yı** atamasıdır.

Bu durum **İstanbul**'un artık **Anadolu hareketini** kabullenme ve onlarla yakın ilişkiler kurma kararlılığının bir göstergesidir. İkdam'ın bir İstanbul **Gazetesi** olarak, haberindeki şu cümleler gerçekten dikkat çekicidir:

"Bu hükümet değişikliği, genç Anadolu Hükümeti'nin, özellikle Mustafa Kemal Paşa'nın bir zaferidir!.."

"Anadolu'ya karşı sert önlemler almış olan Damat Ferit Paşa'nın uzaklaştırılması için, Mustafa Kemal Paşa'nın her çareye baş vurduğu bilinmektedir!.."

"Bu Hükümet değişikliğini, Padişah'a karşı kazanılmış bir siyasi zafer olarak sayabiliriz!.."

"DOĞU'YA BARIŞ GETİRECEK ADALET" (1)
"Yunanlılar intikam duygularından arınmalıdırlar."

Tarih: *27 Kasım 1920.*

Yer: *İtalya.*

Konu: *"**Corriere Bella Sera Gazetesi**"nde yayınlanan **Londra**'daki görüşmeler ve "**Sevr Anlaşması**" hakkındaki haberlerden satırbaşları:*

***Fransa** ve **İngiltere**, çeşitli nedenlerden dolayı, **Sevr Anlaşması** ile oluşturulan **Doğu'daki** eylem programlarını yeni baştan gözden geçirmek zorunluluğunu duymaktadır.*

*Belki de, **İngiltere**, **Venizelos**'a **Türkiye** konusunda verdiği güvencelerde bir yanılgıya düştüğünü ve **Yunanistan**'ın da bu görevi üzerine alacak gücünün olmadığını görmüştür.*

***İtalyanlar**, yapılacak yeni görüşmelerde, "**Yunanlıların intikam duygusunun konu dışında bırakılmasını**" ve yeni anlaşmanın "**Doğu'ya barış getirecek, barışçı bir adalete ve akla dayanmasını**" istemektedir.*

(1).- Corriera Bella Sera Gazetesinin 27 Kasım 1920 tarihli sayısından.

Yorum: Dünya basını "**Sevr Anlaşması**" ile **Türklere** giydirilmeye çalışılan yeni kıyafetin kolay kolay bir sonuç vermeyeceğine dair yayınlar yapmaya başlamışlardır. Bunda artık "**Anadolu Hareketi**" nin söz sahibi duruma geçmesinin rolü çok büyüktür. Özellikle bu **anlaşmanın** yürürlükte tutulabilmesi için gerekli iradenin ve gücün **Venizelos**'un **Yunanistan**'ında bulunmadığı açıkça görülmeye başlanmıştır.

Bir **İtilaf Devleti** olan **İtalya**'nın geç de olsa gerçekleri görmeye başlaması ve bunu kendi basınında dile getirmesi, "**Ulusal Kurtuluş Mücadelesi**" içinde bulunan **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları** için gerçekten büyük bir başarıdır. Özellikle gazetedeki şu cümleler dikkat çekicidir:

"Fransa ve İngiltere, çeşitli nedenlerden dolayı, Sevr Anlaşması ile oluşturulan Doğu'daki eylem programlarını yeni baştan gözden geçirmek zorunluluğunu duymaktadır!.."

"İngiltere, Venizelos'a Türkiye konusunda verdiği güvencelerde bir yanılgıya düştüğünü!.."

"Yunanlıların intikam duygusunun konu dışında bırakılmasını!.."

"Anlaşmanın Doğuya barış getirecek, barışçı bir adalete ve akla dayanmasını!.."

"SİZ ANKARA'DAN BİR ŞEY ALAMAZSINIZ" (1)

"Türkiye'yi yalnız siz kurtarabilirsiniz..."

Tarih: *30 Kasım 1920.*

Yer: *İstanbul – Pera Palas Oteli.*

Konu: ***Padişah Vahdettin****'in* ***Haron Armstrong*** *aracılığı ile gönderdiği mesajdan satırbaşları:*

Haron Armstrong'un kaleminden:

Sadrazam Damat Ferit*'in üvey oğlu* ***Prens Sami,*** *telefonla beni aradı ve çok acele bir iş için kendisi ile* ***Pera Palas'ta*** *buluşmamı istedi. Oraya vardığımda beni özel bir salona götürdüler.* ***Prens Sami****'nin cebinde bir tabanca ve masanın üstünde diğer bir tabanca vardı. Salonun camları örtülü idi.* ***Prens Sami****, her perdenin arkasına, sandalyelerin altına baktı. Fısıldayarak konuşuyordu. Bu bana bir komedi gibi geliyordu. Gülmekten kendimi alamadım. Halbuki,* ***Prens Sami****'nin bana anlatmak istedikleri, hiç de gülünç değildi.*

Prens Sami*'yi benimle görüşmeye gönderen kişi,* ***Padişah Vahdettin*** *idi.* ***Padişah, Prens Sami****'yi seviyor ve ona*

(1).- Yerli Yabancı 80 imza Atatürk'ü anlatıyor – sf.: 231-234.

güveniyordu. Gönderilen haber çok basitti ve ***Padişah*** *şunları söylüyordu:*

Vahdettin

"Lloyd George ile iktidarda bulunan İngilizlere, sonun yaklaştığını haber veriniz. Çünkü bunlar anlamıyorlar.

İngiltere Elçiliğine durumu anlatmaya çalıştımsa da, onlara anlatamadım ve inanmadılar.

Mustafa Kemal'in adamları ihtilalcidir.

Bunlar Türkiye'yi alt üst edecekler. Dini mahvedecekler. Bunlar isyancıdırlar. Benim düşmanımdırlar.

Türkiye'yi yalnız siz kurtarabilirsiniz. Ben sizin dostunuzum. Ne isterseniz, size vermeye hazırım.

Halbuki, siz Ankara'dan bir şey alamazsınız. Siz isterseniz Saltanat'ı ve Hilafet'i kurtarabilirsiniz. Bana süratle yardıma koşunuz. Ankara'yı tanımayınız.

Benimle barış anlaşması yapınız. Ankara'ya vermek istediğiniz her şeyi bana vermek daha hayırlıdır.

Yunanlıların Anadolu'dan çıkacaklarını temin ediniz ve bunların terk edecekleri her yeri, karış karış bana teslim ediniz. Bundan başka bana 4.000.000 İngiliz Lirası borç veriniz.

Ben bu paraya, karşılık gösteririm. Ben bu para ile mükemmel bir hükümet oluştururum.

Bizzat ***Bursa****'ya gider ve tebaamı etrafımda toplanmaya davet ederim. Çünkü, bunların çoğu hala,* ***Hilafeti*** *esaretten kurtarmak için dövüşüyorlar.*

Halk benim davetime gelir. Ben Fransızlarla da dost olur ve anlaşmaya girerim. Hep birlikte Türkiye'yi ihya eder, onu refaha kavuştururuz*. Fakat "****Manda****" meselesi ortadan kaldırılmalıdır.*

Ben tüccarlara yardım ederim. ***Boğazları açık bırakırım. Halife olmak onuru ile sizin lehinizde bulunurum.***

Çünkü siz, müminlerin *(İnanmışların)* ***savunucusususunuz. Sonra ben, Hıristiyanları da korurum.***

Buna karşılık onlar da benim sadık tebaam olurlar.

Halbuki Ankara'dakiler, katil adamlardır. Moskova'nın etkisi altındadırlar. Benim söylediklerimin hiçbirini yapamazlar."

Bu sözler, bir zamanlar dünyanın yarısına hükmeden, ***Osmanlı Hanedanı'nın*** *son yalvarışı idi. Fakat iş işten çoktan geçmişti. Belki bir sene, iki sene önce bu siyaset bir işe yarayabilirdi.*

Halbuki ***Padişah'ın tebaası, ancak Prens Sami, Damat Ferit ve bir avuç saray görevlilerinden ibaretti.***

Yorum: Padişah Vahdettin artık her şeyin kendi aleyhinde geliştiğini ve beklenen sona doğru hızlı adımlarla ilerlediğini anlamaktadır. Bu sebeple **İtilaf Devletleri'ne**

çok daha büyük tavizler vererek, kendisine yardımlar yapılmasını, desteklenmesini ve borç para verilmesini istemektedir.

Tabii bunun altında yatan mazeret de bellidir. **Anadolu güçlerinin** birer isyancı, **din düşmanı** ve toplum karşıtı olduklarını söylemek ve onlarla yalnız kendisinin baş edebileceğine inandırmaktır. Bu görüşmede geçen şu konuşmalar bir **Osmanlı Halifesi ve Padişah'ın** düşmüş olduğu aczin elim bir ifadesidir. İşte o sözler:

"Lloyd George ile iktidarda bulunan İngilizlere, sonun yaklaştığını haber veriniz. Çünkü bunlar anlamıyorlar. İngiltere elçiliğine durumu anlatmaya çalıştımsa da anlatamadım ve inanmadılar!.."

"Mustafa Kemal'in adamları ihtilalcidir. Bunlar Türkiye'yi alt üst edecekler. Dini mahvedecekler. Bunlar isyancıdırlar. Benim düşmanımdırlar!.."

"Türkiye'yi yalnız siz kurtarabilirsiniz. Ben sizin dostunuzum. Ne isterseniz, size vermeye hazırım. Halbuki, siz Ankara'dan bir şey alamazsınız. Siz isterseniz Saltanat'ı ve Hilafet'i kurtarabilirsiniz!.."

"Bana süratle yardıma koşunuz. Ankara'yı tanımayınız. Benimle barış anlaşması yapınız. Ankara'ya vermek istediğiniz her şeyi bana vermek daha hayırlıdır!.."

"Yunanlıların Anadolu'dan çıkacaklarını temin ediniz ve bunların terk edecekleri her yeri, karış karış bana teslim ediniz!..

"Bundan başka bana 4.000.000 İngiliz Lirası borç veriniz. Ben bu paraya, karşılık gösteririm. Ben bu para

ile mükemmel bir Hükümet oluştururum!.."

"Halk benim davetime gelir. Ben Fransızlarla da dost olur ve anlaşmaya girerim. Hep birlikte Türkiye'yi ihya eder, onu refaha kavuştururuz!.."

"Boğazları açık bırakırım. Halife olmak onuru ile sizin lehinizde bulunurum. Çünkü siz, müminlerin (İnanmışların) **savunucusunuz!.."**

"Sonra ben, Hıristiyanları da korurum. Buna karşılık onlar da benim sadık tebaam olurlar!.."

"Ankara'dakiler, katil adamlardır. Moskova'nın etkisi altındadırlar. Benim söylediklerimin hiçbirini yapamazlar!.."

"Halbuki, Padişah'ın tebaası, ancak Prens Sami, Damat Ferit ve bir avuç saray görevlilerinden ibaretti!.."

"TÜRKİYE KARŞISINDA ÇARESİZLİK İTİRAFLARI"(1)

"En iyisi Türkler ile anlaşmaktır..."

Tarih: *1 Aralık 1920.*

Yer: *Londra.*

Konu: *"**Daily Telgraph Gazetesi**"nin **1 Aralık 1920** tarihli Sayısındaki yazısından.*

*"**İtilaf Devletleri, Türkiye karşısında çaresiz kaldıklarını itiraf etmişlerdir". İtilaf Devletleri'nin,** sadece bir seçim haklarının olduğunu, onun da **Türkiye** ile anlaşma olacağı anlaşılmıştır. Yoksa sonsuza kadar **Anadolu**'da savaşılacaktır. **Müttefiklerin** hiçbirinin de buna güçleri yoktur. Yunanlıların canlarına tak etmiştir. "**En iyisi Türklerle anlaşmaktır.**"*

***1.** **Sultanın İstanbul** üzerindeki egemenliğini kısıtlayan **barış anlaşmasının 36.cı maddesinin** kaldırılması...*

***2.** **Türkiye** sınırı olarak **Enez-Midye**'nin kabul edilmesi..*

***3.** **Trakya**'da **Türk egemenliği** ve **Yunanistan**'ın geri*

(1).Daily Telgraph Gazetesinin 1 Aralık 1920 tarihli sayısından.

çekilmesi...

*4. **İzmir**'e uygulanan özel sistemin değiştirilmesi ve "**Türkiye'ye şehir ve bölge üzerinde bir egemenlik hakkının verilmesi**". Buna karşılık Türkiye, Ermenistan'ın bağımsızlığını tanıyacaktır.*

*Bunların kabul edilmesi için, **İtilaf Devletleri'nin** atacağı ilk adım, herhalde **Yunanistan**'a yapılan mali desteğin geri çekilmesi olacaktır."*

Yorum: Avrupa basınının ileri gelen kalemleri **İtilaf Devletleri'nin Türkiye** ile bir an önce anlaşmak gerektiğini ve bütün bu olanların bir maceradan ve sonu gelmez bir atılımdan başka bir şey olmadığını ısrarla vurgulamakta ve devamlı olarak bazı kabul edilebileceğine inandıkları taslaklar hazırlamaktadırlar. İşte onların ağzından dökülen sözler:

"İtilaf Devletleri, Türkiye karşısında çaresiz kaldıklarını itiraf etmişlerdir!.."

"İtilaf Devletleri'nin, sadece bir seçim haklarının olduğunu, onun da Türkiye ile anlaşma olacağı anlaşılmıştır. Yoksa sonsuza kadar Anadolu'da savaşılacaktır!.."

"En iyisi Türklerle anlaşmaktır!.."

İtilaf Devletleri'nin atacağı ilk adım, herhalde Yunanistan'a yapılan mali desteğin geri çekilmesi olacaktır!.."

***"BİZ BİR UYANIŞ DEVRESİ İÇİNDE BULUNUYORUZ"*(1)**

"Bütün dünyaya karşı varoluşumuzu kanıtlamaktayız."

Tarih: *29 Ocak 1921.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Yüzotuzdokuzuncu Toplantı.*

Celse: *Birinci Celse.*

Başkan: ***İkinci Başkan Vekili Hasan Fehmi Beyefendi.***

Londra'ya gönderilecek Temsilciler Heyeti ile ilgili konuşmalardan satırbaşları:

Mustafa Kemal (*Atatürk*) ***Paşa*** (*Ankara*)**:** *Vermek istediğim malumata geçmeden önce, kısa bir başlangıç yapmak istiyorum. Milletimiz asırlardan beri iki kuvvetin, iki despot kuvvetin, iki yok edici kuvvetin baskısı altında üzülmekte ve acı çekmekte idi.*

Mustafa Kemal Paşa

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 7 – sf.: 410-415

O kuvvetlerden birisi; ***Memleketi ve Millet'i idare etmek iddiasında bulunan despotlar,*** *ikincisi; bütün emperyalist ve kapitalist dünyadır. Sonuçta* ***büyük uyanmalar oldu. Böyle bir uyanış devresi içinde bulunuyoruz.***

Millet aynı zamanda bu iki kuvvete karşı isyan etmiş ve mücadeleye başlamıştır. *Emperyalist güçler Milletimizi haklarından, onurundan ve bağımsızlığından mahrum ve bunları anlayamayan bir hayvan sürüsü olarak kabul ettiği için, böyle bir sürünün elinde hudutsuz doğal hazinelere sahip, kıymetli, kalıcı bir Memleket'in bırakılmasını, tabiidir ki uygun görmezlerdi.*

Onların düşüncesine göre bu Memleket'i parçalamak ve bu Memleket'teki insanları kendi esaretleri altına almak gerekiyordu. Genel harbin sonucunda ortaya çıkan fırsattan istifade ederek anlaşma ile Millet'in ve ordunun elinden silahlarını da aldıktan sonra, işin uygulamasına geçmişlerdir.

Bir taraftan içeride ***bulunan adi ve hain kuvvetler, Memleket ve Millet'i adeta bu dış güçler gibi görüyorlardı.*** *İşte bundan bir yıl evvelki durumumuz böyle bir şekil, renk ve manzara gösteriyordu. Bugünkü durumumuzu ifade etmek gerekirse;* ***Millet'in gerçek temsilcilerinden oluşmuş Meclis ve onun Hükümet'i istisnasız bütün Memleket'e hakimdir.***

Milletin savunması konusunda ısrarı devam ettikçe, Batı dünyası başka düşüncelere sahip oldular. Milletleri, Hükümetlerinden başka şekilde düşünmeye başladılar. Her ne şekilde olursa olsun, burada bir Millet'in varlığını tanımak gerektiği kanaatine vardılar. ***Hükümetlerin****, milletleri ile*

birlikte olmaya başladığı görüldü. Mesela ***Fransızlar, İtalyanlar;*** *gerçekten son zamanlarda düşüncelerini düzeltmek ve değiştirmek durumunda kaldılar. Hatta* ***İngiliz*** *milleti dahi kendi* ***hükümet*** *üyelerinin aldatmalarına karşı tavır almaya başladılar.*

25 Ocak'ta Paris*'te bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda verdikleri karar;* ***21 Şubat'ta Londra****'da bir konferans yapmaktır ve bu konferansta* ***Doğu meselesini*** *halletmektir. Esas olarak* ***Sevr Anlaşması'nı*** *şartların gerektirdiği şekilde değiştirmeye karar vermiş bulunuyorlar.*

Biz bu durumdan ***İstanbul*** *vasıtası ile haberdar oluyoruz. Bundan iki gece evvel* ***İstanbul'dan Tevfik Paşa doğrudan doğruya görüşme teklif etti.*** *Bunu şahsi bir mesele olarak gördüğüm için iyi görmedim ve kendisine verdiğim cevapta;* ***"Benim şahsımla bitecek hiçbir şey yoktur, olamaz da... Eğer Tevfik Paşa Hazretleri Türkiye Büyük Millet Meclisine başvurmak istiyorsa, ümit ederim, başvuruları kabul görür,"*** *demiştim.*

Aradan yirmidört saat geçtikten sonra ve kendilerine bu ihtarımızın vardığı da anlaşıldıktan sonra, ***Tevfik Paşa*** *tarafından tekrar* ***"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine" başlığı ile bir telgraf geldi.*** *Bunu aynen okuyacağım:*

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

25 Ocak 1921 *tarihinde* ***Paris****'te toplanan meclis tarafından kabul edilip kararlaştırılan* ***Doğu meselesinin*** *halledilmesini müzakere etmek* ***üzere 21 Şubatta Londra'da***

***İtilaf Devletleri, Osmanlı ve Yunan Hükümetleri temsilcilerinden** oluşan bir konferans toplantıya çağrılacaktır.*

*Yüce **Hükümete** gönderilecek davette, **Mustafa Kemal Paşa'nın veyahut Ankara'ca gerekli yetkilere sahip temsilcilerin; Osmanlı Heyeti Temsilcileri arasında bulunmaları şart koşulmuştur**. İşbu kararlar **İtilaf Devletleri'nin İstanbul temsilcileri** tarafından tebliğ edildi.*

Belirleyeceğiniz temsilciler, buradan seçileceklerle birleşerek gitmek üzere cevabınızı bekliyorum. Zamanın nazikliğinden dolayı, bu gibi önemli tebliğ için hattın açık bulundurulmasını rica ederim. Hemen cevap vermek mümkünse telgraf başında beklemekteyim."

Tevfik (Paşa)

Biz de resmi olarak Tevfik Paşa'ya şu cevabı verdik:

"İstanbul'dan Tevfik Paşa Hazretlerine:

*Milletin iradesine dayanarak, **Türkiye**'nin mukadderatına el koyan yegane meşru ve bağımsız gücün kurulu, **Ankara**'da aralıksız toplanan **Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Türkiye**'yi ilgilendiren bütün meselelerin halledilmesi ile görevli ve her türlü dış ilişkilerde muhatap, ancak işbu **Meclis'in Bakanlar Kuruludur.***

***İstanbul**'da herhangi bir heyetin her yönden bir meşru ve hukuki tarafı yoktur. Böylece böyle bir heyetin, kendine '**Hükümet**' namı vermiş olması Milleti'n hukukunun hakimiyetine açıkça ters düşmekte ve bu nam altında Memleket ve Millet'in hayatına ait meselelerde dışa karşı kendini taraf göstermesi kabul edilemez.*

Heyetinize düşen Vatani, vicdani görevde, hal ve gerçek durumla yetinerek Millet adına, geçerli ve muhatap Hükümet'in Ankara'da olduğunu kabul ve ilan etmektir. *Millet ve Memleketimiz adına meşru yetkilere sahip* ***Hükümet'in Ankara****'da olduğu* ***İtilaf Devletleri'nce*** *takdir edildiği, şüphesiz bulunduğu halde, adı geçen devletlerin bu noktadaki görüşlerini belirtmelerini geciktirmeleri;* ***İstanbul****'da aracı bir heyetin var olmasının kendileri için istifade edilir olabileceğini zannetmelerinden doğmaktadır.*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümet'i *barışı ciddiyet ve samimiyetle arzu ettiğini ve yalnız Milli Hukuku'nun tanınması talebinden ibaret olan şartlarını defalarca ilan ve işbu hukukun onaylanması halinde teklif olunacak barış müzakerelerini kabule hazır olduğunu beyan etmiştir.* ***İtilaf Devletleri'nin Londra****'da yapacakları konferansta,* ***Doğu meselesini*** *hak ve adalet içinde sonuçlandırmaya karar vermişler ise davetlerini doğrudan doğruya* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne*** *yönlendirmelidirler. Bu şartlar dahilinde olacak bir davetin* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti*** *tarafından iyi kabul göreceğini tekrar beyan ederiz."*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Mustafa Kemal

Bu resmi cevaptan sonra, doğrudan doğruya ***Tevfik Paşa Hazretleri'nin*** *şahıslarına tarafımdan bunu teyit eden özel bir telgraf daha çektim. Şimdi onu da okuyacağım:*

"İstanbul'da Tevfik Paşa Hazretleri'ne: *(Özeldir)*

Paşa Hazretleri; *Yüce kişiliğiniz gibi bütün bir ömrü*

bu Millet ve Memleket'e aralıksız teşekküre değer hizmetlerde bulunmuş bir ehil saygın kişiye bütün geçmiş görevlerinizi taçlandıracak ve tamamlayacak ***müstesna ve tarihi bir fırsatın ortaya çıktığına inanıyoruz.*** *Biz tam bir birlik içinde hareket etmek istiyoruz. Aracılarla bilgi sahibi olduğumuz konferansa Memleket'i ayrı ayrı temsil edecek iki heyetin gitmesinin ne kadar mahzurlu olacağını, takdir buyuracağınıza eminiz.*

Milletin sırf bağımsızlık hakkını koruması düşüncesi ile sarf ettiği emekler, akıttığı hesapsız kanlar, iç ve dış bir çok zorluklara karşı gösterdiği sebat ve direniş, bugün karşısında bulunduğumuz uygun yeni durumu oluşturdu. Bir taraftan da dünya olayları; bu sebat direnişin esas hedefi olan tam bağımsızlığımızı onaylatacak şekilde gelişmekte devam ediyor.

Bizi esarete ve yok olup, bitmemize mahkum etmek istemiş olan ***hükümetler*** *karşısında Mili Hukukumuzu savunurken* ***Büyük Millet Meclisi'nin*** *daima güzel karşılanan ve saygınlığı kendisine yönelmiş olan* ***Saltanat ve Hilafet Makamı'ndan*** *başlayarak, maddi ve manevi bütün kuvvetleri ile* ***Memleket'in*** *birlikte hareket etmesi gerekir.*

Bunun için ***Padişah'ın, Millet iradesinin yegane tecelli yeri olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tanıdığını ilan etmesi artık icap etmiştir.*** *Bu suretle* ***İstanbul****'un, Memleket'e bir çok zararlar yaptığı, kötü tecrübelerle sabit olan ve ancak yabancılar lehine devam ettiren tabii olmayan duruma bir son vermek faydalı olur.* ***İtilaf Devletleri*** *temsilcileri tarafından yapılan tebligat gösteriyor ki; İstanbul'dan hareket edecek olan bir* ***Temsilciler Heyeti'nin Londra Konferansı'na*** *katılabilmesi, ancak onun* ***Ankara Hükümeti*** *ta-*

rafından tam yetki ile katılmış olan temsilcilerini kapsaması ile geçerlidir. Bu suretle ***İtilaf Devletleri'nin Türkiye*** *adına barış görüşmelerine girecek temsilcilerinin ancak* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti*** *tarafından gönderilebileceğini yeterli ve açıkça itiraf etmiş bulunuyorlar.*

*Gerçekten ve hukuken Memleket'te yegane "****Geçerli Hükümet****" olan* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin*** *koyduğu ve ilan ettiği esasları kabul ve bu esasların düşman tarafından onaylanmasını kolaylaştırmak için* ***bize katılmak sureti ile durumunuzu düzeltip ve tespit buyurmanızı tarih ve Millet karşısında almış olduğumuz görev ve yetki ile teklif ederiz.***

Bu şekilde mücadelemizi bir mutlu sona eriştirmek hususu çabuklaştırılmış olur. Beraberce hareket ve Millet'in beklentilerini, en büyük bir güç ile savunmak düşüncesi ile yapılan bu samimi tekliflerimiz kabul ve uygulanmadığı takdirde, ***Saltanat ve Hilafet Makamı'nda*** *oturan* ***Padişah'ın*** *durumu sarsılmış olması tehlikesinden haklı olarak korkulur ve biz Milli iradenin bize vermiş olduğu geçerli ve hukuki bütün yetkilere sahip Hükümet sıfatı ile şimdiden kayıt ve işaret ederiz ki,* ***bundan doğacak bütün sorumluluk, tahmin edilemez olan sonuçlar doğrudan doğruya Padişah'a aittir.*** *Yüce kişiliklerinin bu durum karşısında vicdani ve tarihi görevini tamamı ile yapmak ve sonucu tarafımıza kesin ve açık olarak bildirilmesini bekliyoruz. Bu vesile ile özel saygılarımın kabulünü rica ederim."*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Mustafa Kemal

Bundan sonra her ikisini özetleyen ve yapılması gerek şeyleri basit bir şekilde ifade eden şu telgrafı çektik. Okuyorum:

"İstanbul'da Tevfik Paşa Hazretleri'ne:

Resmi ve özel telgraflarımızdaki düşüncelerimiz ve tekliflerimiz aşağıda özetlenerek tekrarlanarak ve gereğinin süratle yapılması ile sonucunun bildirilmesini rica ederiz.

1. Padişah, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tanıdığını kısa bir hattı Hümayun *(Padişahın bizzat yazdırdımış olduğu yazı)* ***ile ilan buyuracaklardır. Bu Hattı Hümayun, Hilafet Makamı ve Saltanat'ın dokunulmazlığı esas olarak kabul etmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni şu andaki hali, şekli, aslı ve yetkileri ile kabul buyurduklarını kapsayacaktır. Açıklamalar ve sair ayrıntılar şimdilik karışıklık sebebi olabilir.***

2. *Birinci maddenin hükümleri yerine getirilirse, aile içi bir durum olan durumumuzun düzenlenmesi aşağıdaki gibi olabilir.* ***Padişah eskisi gibi İstanbul'da oturmaya devam ederler.*** *Yetki ve sorumluluk sahibi olup, her türlü saldırıdan korunan ve her türlü bağımsızlık şartlarının toplamı olan* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti şimdilik Ankara'da bulunur. İstanbul****'da artık kabine adı altında bir heyet kalmaz.* ***İstanbul****'un özel durumu getirdiği mecburiyeti itibarı ile* ***Padişah'ın*** *huzurunda* ***Büyük Millet Meclisi'nin*** *görev ve yetkilerine sahip bir heyet bulundurulur.*

3. İstanbul *İli ve havalisi idari işlerin düzenlenmesi bundan sonra tamamlanır ve uygulanır.*

*4. Adı geçen şartların kabulü ve uygulanması ile beraber **Büyük Millet Meclisi'nce** onaylanmış bütçemizde esasen var olan **Yüce Hanedan, Saltanat** ödeneği ile beraber tüm lüzumlu memurların ve diğer maaş sahiplerinin maaş ödeneklerini vermek için gereken tutar **Hükümetçe** temin edilip, ödenecektir. Kudretli olan maliyemiz bu konuda kefil durumundadır. (28 Ocak 1921)*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Mustafa Kemal

Bu yazışma dün gece cereyan etmiştir. *Tevfik Paşadan* şu cevap geldi:

"Telgraflarınızı aldım. Yarın heyeti toplayarak saat altıda bilgilendiririm."

*Milletimizin ve bütün dünyanın barış ve anlayışa gereksinimi vardır. Bu gereksinim dünyasını tatmin etmeye **Türkiye Devleti** vesile olursa, kendisi için ayrıca ve büyük bir mutluluk olacaktır. Biz bütün dünya ile barış yapmak isteriz. Fakat barış yapabilmek için şartlarımız bellidir.*

*Onları tekrar ederiz. Ayrıca; **Millet ve Memleket adına ve hesabına yegane başvuru yeri burasıdır. Yani Yüce Meclisinizdir.** Bu geçerli olan hakkı, bu Milli hakkı, bu doğal hakkı, hiçbir sebep ve bahane ile ve hiçbir düşünce ile hiçbir kişiye ve hiçbir heyete terk edemeyiz.*

***İsmail Safa** (Özler) **Bey** (Mersin): Milli Hükümet'in teklifleri arasında çok önemli olan bir madde var: **Padişahımızdan, Meclisimizin meşruluğunu ve Millet'in mukadderatına bizzat hakim olduğunu ilan etmesi isteniyor.** İstenen bu ilanı*

yapmadığı takdirde durumumuz ne olacaktır?

Hepimiz diyorduk ki; ***Padişahımız*** *yabancıların elinde esirdir. Yapılan şeylerin hiçbirine razı değildir. Onun için* ***Padişahımız*** *daima bizimle beraber olduğunu ve fakat yabancıların elinde esir bulunduğu için iradelerini göstermeye gücü olmadığını söylüyorduk. Bugün* ***Padişah'ın*** *bize karşı olan durumu açık ve net olarak söylemesini teklif ediyoruz. Açık söylemediği takdirde ne gibi bir vaziyet alacağız?*

Feyzi *(Bilgili)* ***Efendi*** *(Malatya):* ***Padişahlar bizim haklarımızı ne şekilde olursa olsun korusalar idi...***

Sırrı *(Bellioğlu)* ***Bey*** *(İzmit): Oluşmuş olan bu Milli Heyetin* ***Padişah'ın*** *nazarında nasıl kabul gördüğünü açıkça ilan edilmesini istedik. Bu geç kaldığımız bir önlemdir.* ***Padişah, şimdiye kadar bizi nasıl kabul ettiğini açıkça söylemeli idi.***

Bu teklifimiz karşısında susar veyahut aksine geçiştirirse, o zaman hükmü altında bulunan vatandaşlarını yabancıların esaretine rızası ile veren, askerlerini yabancılara teslim eden, kalelerini düşmanlara bırakan, halkı idare haklarından vazgeçen ***Müslümanların*** *öncüsünün ne olacağını alimlere sorar karara veririz.*

Hüsrev *(Gerede)* ***Bey*** *(Trabzon): Durum bugün bambaşka bir şekil almıştır. Bu meşru* ***Anadolu Hükümeti'ni*** *geçerli kabul etmiyor. Etmedikleri halde ne oldu? Tabii hiçbir şey... Millet mukadderatına hakimdi. Bugün* ***Milli Hükümetimizin*** *kendilerine sordukları sual, gayet kesin ve zamanında sorulmuş ve şu siyasi durumun yüce gereğinden bulunmuş bir sualdir. İster cevap verir, ister vermez.*

Yorum: İbre yavaş yavaş **Ankara Yönetimi'nin** lehine dönmeye başlamıştır. Gerek **İtilaf Devletleri**, gerekse **İstanbul yönetimi** bu gerçeği görmüş ve kendilerine yeni bir politika çizme gereği görmüşlerdir. Doğaldır ki, bu değişimin ilk maddesi **Sevr Anlaşması'nın** yürürlükten kaldırılması olacaktır. Ancak özellikle **Padişah'ın ve İstanbul yönetimi'nin** yetkilerini ve geçerliliğini kaybetme korkusu bir takım entrikaların çevrilmesine sebep olmaktadır. Ancak **Türkiye Büyük Millet Meclisi** kendi meşruluğuna kanıtlayacak bir tavırdan asla taviz vermemeye kararlıdır. **Türkiye Büyük Millet Meclisi** kürsüsünden yankılanan işte bu kararlılığı pekiştiren ve sözler:

"Memleket'i ve Millet'i idare etmek iddiasında bulunan despotlar!.."

"Büyük uyanmalar oldu. Böyle bir uyanış devresi içinde bulunuyoruz!.."

"Millet aynı zamanda bu iki kuvvete karşı isyan etmiş ve mücadeleye başlamıştır!.."

"İstanbul'da bulunan adî ve hain kuvvetler, Memleket ve Millet'i adeta bu dış güçler gibi görüyorlardı!.."

"Millet'in gerçek temsilcilerinden oluşmuş Meclis ve onun Hükümet'i istisnasız bütün Memleket'e hakimdir!.."

"Fransızlar, İtalyanlar; gerçekten son zamanlarda düşüncelerini düzeltmek ve değiştirmek durumunda kaldılar. Hatta İngiliz milleti dahi kendi hükümet üyelerinin aldatmalarına karşı tavır almaya başladılar!.."

"Sevr Anlaşması'nı şartların gerektirdiği şekilde de-

ğiştirmeye karar vermiş bulunuyorlar!.."

"İstanbul'dan Tevfik Paşa doğrudan doğruya görüşme teklif etti!.."

"Mustafa Kemal Paşa: Benim şahsımla bitecek hiçbir şey yoktur olamaz da. Eğer Tevfik Paşa Hazretleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne başvurmak istiyorsa, ümit ederim, başvuruları kabul görür!.."

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne başlığı ile bir telgraf geldi!.."

"Mustafa Kemal Paşa'nın veyahut Ankara Hükümeti tarafından gerekli yetkilere sahip temsilcilerin; Osmanlı Heyeti Temsilcileri arasında bulunmaları şart koşulmuştur!.."

"Millet'in iradesine dayanarak, Türkiye'nin mukadderatına el koyan yegane meşru ve bağımsız gücün kurulu, Ankara'da aralıksız toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Türkiye'yi ilgilendiren bütün meselelerin halledilmesi ile görevli ve her türlü dış ilişkilerde muhatap, ancak işbu Meclis'in Bakanlar Kurulu'dur!.."

"İstanbul'da herhangi bir heyetin herhangi bir yönden bir meşru ve hukuki tarafı yoktur!.."

"Heyetinize düşen Vatani, vicdani görevde, hal ve gerçek durumla yetinerek Millet adına, geçerli ve muhatap Hükümet'in Ankara'da olduğunu kabul ve ilan etmektir!.."

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti barışı ciddiyet ve samimiyetle arzu ettiğini ve yalnız Milli Huku-

ku'nun tanınması talebinden ibaret olan şartlarını defalarca ilan ve işbu hukukun onaylanması halinde teklif olunacak barış müzakerelerini kabule hazır olduğunu beyan etmiştir!.."

"Müstesna ve tarihi bir fırsatın ortaya çıktığına inanıyoruz!.."

"Saltanat ve Hilafet Makamı'ndan başta olmak üzere maddi ve manevi bütün kuvvetleri Memleket'in birlikte hareket etmesi gerekir!.."

"Padişah'ın, Millet iradesinin yegane tecelli yeri olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tanıdığını ilan etmesi artık icap etmiştir!.."

"Bize katılmak sureti ile durumunuzu düzeltip ve tespit buyurmanızı tarih ve Millet karşısında almış olduğumuz görev ve yetki ile teklif ederiz!.."

"Bundan sonra doğacak olan bütün sorumluluk, tahmin edilemez olan sonuçlar doğrudan doğruya Padişah'a aittir!..

"Hilafet Makamı ve Saltanat'ın dokunulmazlığı esas olarak kabul etmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni!.."

"Millet ve Memleket adına ve hesabına yegane başvuru yeri burasıdır. Yani Yüce Meclisinizdir!.."

"HİLAFET MAKAMI İNGİLİZLER İÇİN PEK KIYMETLİ BİR MADENDİR" (1)

Tarih: *29 Ocak 1921.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Yüzotuzdokuzuncu Toplantı.*

Celse: *Birinci Celse.*

Vahdettin

Başkan: ***İkinci Başkan Vekili Hasan Fehmi Beyefendi***

Londra'ya gönderilecek Temsilciler Heyeti ile ilgili konuşmalardan satırbaşları:

Mustafa Kemal *(Atatürk)* ***Paşa*** *(Ankara): Zannediyorum ki;* ***Padişah'ı benim***

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 7 – sf.: 410-415.

kadar tanıyanınız azdır. *Ben kendileriyle daha* ***Saltanat*** *mevkiine geçmeden evvel seyahatler yaptım, yanlarında bulundum.*

Ahlakını, adetlerini, düşüncelerini, yakından biliyorum. ***İngilizlerin*** *esir bulundurdukları* ***İslam Dünyası'na*** *baskılarını devamlı olarak korumakta üstün bir kolaylığa sahip olmak için kıymetli bir alete, bir vasıtaya ihtiyacı vardır.*

İngilizlere göre bu vasıta Hilafet Makamı'nda oturacak olan kişidir. Pek kıymetli madendir. *Bu madeni ellerinde bulundurmak gerektiği kanaatindedirler.*

Gerçekten avuçları içinde buldular.

Bu, ***İngiliz*** *avucunun içine giren* ***Padişah'tır***.

Yani ***Padişah'ın*** *iki sebeple bu tuzağın içine düşmüş olduğu kanaatindeyim.*

Birincisi: *Memleket'i ciddi olarak bilmediğinden, Milleti'ni tanımadığından, Milleti'nin yetenekleri ve beklentilerine dair ecdadımızın kahramanlık örneklerini, belki de hepimizden daha iyi bir şekilde tarih yapraklarından okumasına rağmen, kesin bir bakış açısı ile bilmemesi sebebiyle bu Millet'in kendi hayatını, kendi imkan ve vasıtaları ile savunabileceğine emin değildi. İşte bu ruh ve düşünce hali içinde bulunan* ***Padişah'a, İngilizler derhal geniş bir***

İşgal Güçleri Donanması
İstanbul Boğazında

koruma kucağı gösterdiler.

Hem de zırhlılar ve topları ile güçlendirilmiş...

***İngiliz** zırhlılarının **Saray'a** döndürülmüş olan toplarını göstermiştir.*

***Padişah'ı** korkutan şey, korkulara kapılmasından dolayı, kendi Vatanı'nda, kendi Milleti'nin bağrına sığınacağı yerde, böyle dışarıda dayanak aramaya sevk eden sebepler tamamı ile ortadan yok olmuştur inancındayım.*

*Millet kudretini ve gücünü gösterdi, yine Millet'in içinde düşmanın düşüncesine yardımcı olarak ve dolayısıyla **Padişah** için bir dayanak noktası hazırlayabileceğini zannettikleri düşünceler dahi kanaatlerini değiştirmiştir.*

*Dış güçler dahi, **İngilizler dahi Padişah'ı yalnız bırakmışlardır.***

*Çünkü, **İngiliz** veya her hangi bir **hükümet** ancak bir kuvvet karşısında vaziyet alır. **Kuvvetten ve kudretten mahrum olduğu maddeten kesinleşmiş bir kişinin, kendi tabirlerince "Petro"luğu kalmamıştır. Artık kendilerince hiçbir kıymeti kalmayan Padişah'ı bırakmışlardır.***

*Böyle durum karşısında **Millet, yüksek vicdan duygusu ile Hilafet ve Saltanat Makamı'nda oturan kişi olduğu için, bugün kendisine son ve kesin teklifini yapıyor. Ümit ederim ki, Padişah bu teklifi memnuniyetle kabul buyururlar**.*

Akılcı olan, mantıklı olan, olayların gereği ve geçerli olan budur.

*Eğer **Padişah** bu tekliflerimize olumlu bir cevap ver-*

mezse ne yapacağız?

Bu meselenin halledilmesi ve ayrıntısı tabiidir ki çok basittir.

Bu meselenin ***Türkiye*** *halkı tarafından,* ***Türkiye Devleti*** *tarafından kolaylıkla halledilmesi için ikinci bir sebep daha vardır.*

İslam Dünyası *gayet samimi ve vicdani ilişkilerle* ***Hilafet*** *ve* ***Saltanat'a*** *bağlıdırlar. Yine o* ***Hilafet ve Saltanat makamının*** *dokunulmazlığı için bunu yapabilecek olan ve bunun güvencesini veren* ***Türkiye Devleti****'nin fikri ile ayni düşüncededir.*

Özet olarak bu mesele, ***Millet'in*** *arzu ettiği dakikada halledilebileceği bir meseledir.*

Yorum: **Avrupa** artık rollerin yavaş yavaş değişmeye başladığının farkındadır. Ortaya **Sevr Anlaşması'nın** bazı maddelerini yumuşatma düşüncesinde olduğu düşüncesini yayarak puan toplamağa kalkmıştır. Ancak bu konuda yapılacak toplantıya, **Ankara Hükümeti'ni** de istemelerine rağmen, **İstanbul yönetimini** savunur bir durum takınarak, onlara katılma sureti ile **Ankara Temsilcilerini** kabul edecek bir görüntü vermektedirler. **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları** bu durumu tam bir kurmay kafası ile değerlendirip, **İstanbul yönetimine**, kendisini ve **Meclis'i** kabul etmesi önerisini götürmüştür. İşte **Mustafa Kemal Paşa'nın**, **Türkiye Büyük Millet Meclisi** kürsüsünden yaptığı konuşmasından can alıcı cümleler:

"Padişah'ı benim kadar tanıyanınız azdır!.."

"İngilizlere göre bu vasıta Hilafet Makamında oturacak olan kişidir. Pek kıymetli madendir!.."

"İngiliz avucunun içine giren Padişahtır. Yani Padişahın iki sebeple bu tuzağın içine düşmüş olduğu kanaatindeyim!.."

"Padişaha İngilizler derhal geniş bir koruma kucağı gösterdiler!.."

"Padişah, kendi Vatan'ında, kendi Milleti'nin bağrına sığınacağı yerde!.."

"Artık, İngilizler dahi Padişah'ı yalnız bırakmışlardır!.."

"Kuvvetten ve kudretten mahrum olduğu maddeten kesinleşmiş bir kişinin, kendi tabirlerince "Petro"luğu kalmamıştır!.."

"Artık kendilerince hiçbir kıymeti kalmayan Padişahı bırakmışlardır!.."

"Millet, yüksek vicdan duygusu ile Hilafet ve Saltanat Makamı'nda oturan kişi olduğu için, bugün kendisine son ve kesin teklifini yapıyor!.."

"Ümit ederim ki, Padişah bu teklifi memnuniyetle kabul buyururlar!.."

"ESAS OLARAK SEVR ANLAŞMASI'NI REDDEDİYORUZ"(1)

"Onlarsa, öncelikle bunu kabul ettirmeye çalışacaklardır"

Tarih*: 5 Şubat 1921.*

Yer*: Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı*: Yüzkırkbeşinci Toplantı.*

Celse*: Üçüncü ve Dördüncü Celse (Gizli).*

Başkan*: İkinci Başkan Vekili Hasan Fehmi Beyefendi*

Londra Konferansı'na gidecek Barış Heyeti Temsilcileri hakkındaki konuşmaların devamından satırbaşları:

Mustafa Kemal *(Atatürk)* ***Paşa Hazretleri*** *(Ankara): Dün dinlediğim münakaşaların sonucunda edindiğim kanaat şudur:* **Temsilciler Heyeti** *adı altında değil, Siyasi Heyet adı altında olmasını isteyen arkadaşların görüşleri,*

(1)- T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları – Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları – Cilt: 1 – sf.: 383-398.

***Temsilciler Heyeti** olarak gidilirse peşinen **Sevr Anlaşması'nı** kabul etmiş gibi oluyoruz.*

*Oraya gidecek olan heyet biz **Sevr Anlaşması'nı** esas olarak kabul ettik, müzakerelere hazırız demeyecek, belki **Yüce Heyetinizin** vereceği talimat dairesinde esasları kabul ettirmeye çalışacaktır.*

*Yoksa **Sevr Anlaşması'nı** kabul için memur göndermiyoruz. Temsilciler Heyeti seçmek ve Temsilciler Heyeti'ne görev vermek Bakanlar Kurulu'nun vazifeleri arasındadır. Moskova Konferansı'na da Bakanlar Kurulu Temsilciler gönderdi.*

*Bizce dikkate alınması gereken en mühim nokta **Temsilciler Heyeti'ne** verilecek olan talimatı görmek ve onaylamaktır. **Barış yapmak Meclis'in hakkıdır. Temsilciler Heyeti'ne** verilecek talimat önümüze gelecektir. Bunu ya tasdik ya da ret edeceğiz. Hak ve yetkilerimizi o zaman kullanacağız.*

***Ragıp** (Soysal) **Bey** (Kütahya)**: Ankara Büyük Millet Meclisi'nin** kararlılığı ve dayanıklılığı sayesindedir ki, düşmanlarımız daha bundan birkaç ay evvel bizi hiç önemsemezlerken, henüz **Ankara Büyük Millet Meclisi kuruluş safhasında iken, Padişah'a bile asi ilan ettirirken, bugün düşmanlarımız bizimle karşı karşıya gelmek mecburiyetini hissettiler. Sevr Anlaşması'nı** imza eden **İstanbul**, o anlaşmanın değişikliğini yeniden imza etmesi düşünülebilir.*

Fakat buradan gönderilecek Temsilciler Heyeti bizim çizdiğimiz hududu, tamamı tamamına temin etmeyecek bir anlaşmayı imza etmeyeceğine göre, iki heyet arasında kon-

feransta çıkacak anlaşmazlık çirkin bir hal alır.

Bunlara mahal kalmaması için, ***İstanbul temsilcilerini*** *tanımayarak doğrudan doğruya* ***Ankara Büyük Millet Meclisi*** *sıfatı ile konferansa katılmaya çalışmalıdır.*

Mahmut Esat *(Bozkurt)* ***Bey*** *(İzmir): Kanaatime göre,* ***Büyük Millet Meclisi ve büyük Türkiyemiz, bir İngiliz manevrası karşısında bulunmaktadır.***

Bu bir ***Yunan-Türk*** *meselesi değildir. Hatta* ***İngiliz-Türk*** *meselesi de değildir. Bir* ***'Doğu' davasıdır.*** *Bu* ***'Doğu' davası*** *önünde* ***İngilizlerin*** *bizimle kolay kolay uyuşabilmesi imkanı yoktur.*

Bizim Milli Hudutlarda istediğimiz şartlar ***İngilizler*** *için o kadar ağırdır ki, bunları kabul ettikleri takdirde, her zamankinden kuvvetli bir* ***Türkiye****'nin oluşacağından şüpheleri kalmaz.*

İngilizlerin *bizimle kolay kolay uyuşacaklarını zannetmiyorum. Eğer, bizimle uyuşmak isteselerdi, doğrudan bize baş vururlar ve bizi oraya çağırırlardı.*

İngilizler *ve* ***Avrupa*** *takdir ederler ki,* ***Türkiye'yi temsil eden Anadolu'dur. İstanbul'un hiçbir hakkı kalmamıştır.*** *Oluşan* ***Anadolu Hükümeti*** *önünde* ***İstanbul Hükümeti'nin*** *esası kalmamıştır.*

Sevr Anlaşması *Memleketimizi, uluslararası bir müstemleke durumuna koymaktadır. Bizim onlarla uyuşmak imkânımız yoktur. Çünkü biz kapitülasyon istemiyoruz.*

Biz ***'Milli Anlaşma'*** *ile tayin ettiğimiz hudutlar içinde, tarih önünde hür ve bağımsız yaşamaya her milletten fazla layık olan biz* ***Türkiyeliler*** *orada hür ve bağımsız olmak is-*

tiyoruz. Bu onların işine gelmez. ***Londra****'ya gidildiği takdirde* ***Anadolu Hükümeti*** *zaafa uğruyor demektir.*

Abdülgafur *(Iştın)* ***Efendi*** *(Karesi):* ***Halife'nin*** *bu Memleket'e yaptığı ihaneti, vefasızlığı pek çok kişiden daha iyi bilirim.* ***Sevr Anlaşması*** *adında bir paçavra yoktur.*

Mustafa Kemal *(Atatürk)* ***Paşa*** *(Ankara):* ***Anadolu*** *halkı ve* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Yüce Hilafet Makamında*** *bulunmakta olan kişinin fenalıklarına katılmadığı için ve bu kişinin bütün* ***İslam Dünyası'nın*** *hayat merkezi olduğunu iddiaları boşunadır.*

Türkiye*'nin kendini korunmasına azmetmemiş olduğu için bütün* ***İslam Dünyası'nda İstanbul değil, Anadolu önem ve kıymet sahibidir.***

O kişi orada oturdukça, onun işlerinin tarafı olmak, dış görüntüsü ile bile, bütün İslam Dünyası için için kan ağlar. İstanbul'da *bulunanlar;* ***Tevfik, İzzet, Salih Paşa*** *vesaireden oluşmuş heyet* ***İstanbul****'da ilk işe başladıkları zaman, gönderdikleri teklifte aynen şöyle denilmektedir:*

"Sevr Anlaşması'nı onaylamak lazım gelebilir. İstanbul Hükümeti'nin, hatta buraya gelenlerin kanaatleri budur".

Buna karşılık kendilerini aldatmak için verdikleri izahat ve yaptıkları yorumlar da şudur: ***"Bir millet geçici bir zaman için istiklâlinden vazgeçebilir."***

Halbuki, ***Türkiye Büyük Millet Meclisi, Memleket'in bir karış bağımsız toprağı kalsa bile onun üzerinde İstiklâl davasını devam ettirmeye azmetmiştir".*** *İstanbul'da bizimle ayni kanaatte olanların varlığını zannetmek doğru*

değildir.

Celalettin Arif Bey *(Erzurum):* ***Son zamanlarda Avrupa'da, Fransa ve İtalya'da Anadolu Hükümeti ile anlaşmak gerekir, barışı Anadolu Hükümeti ile yapmalıyız, Sevr Anlaşması'nı da yırtmalıyız, diyenler bulunmaktadır.***

İngiltere Başbakanı iddialarında diyordu ki; ***"Biz Anadolu ile anlaşmayız. Anadolu'da geçerli Hükümet yok. İstanbul'da geçerli hükümet var. Onunla anlaşmak mecburiyetindeyiz."***

İngiltere elimizi kesemediği için, öpüp başına koymak mecburiyetini hissetti ve bundan dolayı şöyle dolaylı bir yolla bizi Barış Konferansı'na davet ettiler. Konferans'a gitmekle dünyaya karşı barışsever olduğumuzu ispat ederiz.

Yunus Nadi *(Abalıoğlu)* ***Bey*** *(İzmir):* ***Avrupa*** *toplumlarında denilmeye başladı ki;* **İstanbul***'da bir* **hükümet** *yoktur.* ***Türk Milleti*** *ile barış yapılmak istenilirse onu arayıp bulmak gerekir.* ***Barışı hükümetler değil, milletler yapar.***

Fransa *bu toplantıda* ***Milli Heyet'ten*** *iki temsilcinin bulundurulmasını şart koşmuştur. Yapacakları şey* ***Sevr Anlaşması'nın*** *uygulaması mümkün görülmeyen bir, iki maddesini değiştirmekten ibaret olacaktır.* ***İstanbul esirler heyetinden başka bir şey değildir, Memleket'in geleceği hakkında söz söyleyemez.***

Sevr Anlaşması toprak meselesi olarak değil, hukuk itibarı ile iktisadi şeyler itibarı ile Türk Milleti'ni dünya haritasından silmek demektir.

Yorum: Londra Barış Konferansı'na gidecek **heyetin**

kimlerden oluşacağı ve hangi taktikleri izleyecekleri konusu **Meclis** gündemini işgal etmeye devam etmektedir. Bu konuda **Hükümet'in** bir önerisi vardır ve **Meclis'ten** bu öneriyi görüşüp, karara bağlanmasını istemektedir.

Bu arada gerçekten değerli görüş ve temenniler ortaya atılmış ve değerlendirmeye alınması istenmiştir. İşte konuşmalardan satırbaşları:

Mustafa Kemal Paşa:

"Sevr Anlaşması'nı kabul için memur göndermiyoruz!.."

"Ankara Büyük Millet Meclisi kuruluş safhasında iken, Padişah'a bile asi ilan ettirirken, bugün düşmanlarımız bizimle karşı karşıya gelmek mecburiyetini hissettiler!.."

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Yüce Hilafet Makamı'nda bulunmakta olan kişinin fenalıklarına katılmadığı için!.."

"O kişi orada oturdukça, onun işlerinin tarafı olmak, dış görüntüsü ile bile, bütün İslam Dünyası için için kan ağlar!.."

"İstanbul'da bulunanlar; Tevfik, İzzet, Salih Paşa vesaireden oluşmuş heyet İstanbul'da ilk işe başladıkları zaman, gönderdikleri teklifte aynen şöyle denilmektedir: "Sevr Anlaşması'nı onaylamak lazım gelebilir. İstanbul Hükümeti'nin, hatta buraya gelenlerin kanaatleri budur!.."

"Türkiye Büyük Millet Meclisi, Memleket'in bir karış bağımsız toprağı kalsa bile onun üzerinde İstiklal davasını devam ettirmeye azmetmiştir!.."

Ragıp (Soysal) **Bey:**

"İstanbul temsilcilerini tanımayarak doğrudan doğruya Ankara Büyük Millet Meclisi sıfatı ile konferansa katılmaya çalışmalıdır!.."

Mahmut Esat (Bozkurt) **Bey:**

"Büyük Millet Meclisi ve büyük Türkiye'miz, bir İngiliz manevrası karşısında bulunmaktadır!.."

"Bu bir Yunan-Türk meselesi değildir. Hatta İngiliz-Türk meselesi de değildir. Bir 'Doğu' davasıdır!.."

"Türkiye'yi temsil eden Anadolu'dur. İstanbul'un hiçbir hakkı kalmamıştır!.."

Abdülgafur (Iştın) **Efendi:**

"Halife'nin bu Memleket'e yaptığı ihaneti, vefasızlığı pek çok kişiden daha iyi bilirim. Sevr Anlaşması adında bir paçavra yoktur!.."

Celalettin Arif Bey (Erzurum):

"Son zamanlarda Avrupa'da, Fransa ve İtalya'da Anadolu Hükümeti ile anlaşmak gerekir, barışı Anadolu Hükümeti ile yapmalıyız, Sevr Anlaşması'nı da yırtmalıyız, diyenler bulunmaktadır!.."

Yunus Nadi Bey:

"İstanbul esirler heyetinden başka bir şey değildir, Memleket'in geleceği hakkında söz söyleyemez!.."

"Sevr Anlaşması toprak meselesi olarak değil, hukuk itibarı ile iktisadi şeyler itibarı ile Türk Milleti'ni Dünya haritasından silmek demektir!.."

"TALEPLERİMİZİ UYUMLU BİR USLUPLA YAPALIM" (1)

"Bu ikiliğin kalkması Yüce Meclisin kararıdır..."

Tarih*: 8 Şubat 1921*

Yer*: Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı*: Yüzkırkyedinci Toplantı.*

Celse*: Üçüncü Celse (Gizli).*

Başkan*: İkinci Başkan Vekili Hasan Fehmi Beyefendi.*

Sevr Anlaşması hakkında İstanbul'da Tevfik Paşa'ya çekilen telgraf hakkındaki görüşmelerden satırbaşları:

Mehmet Akif *(Ersoy)* ***Bey*** *(Burdur):* ***İstanbul*** *ile aramızdaki yanlış anlamanın kalkması, bu ikiliğin kaldırılması için* ***Yüce Meclisiniz*** *karar verdi.*

Biz taleplerimizi uyumlu bir üslup ile ifade edersek, onlar kabul etmezlerse, o zaman sorumluluk ve günah onların omuzlarına biner, kabul ederlerse iş bitmiş olur.

Hamdullah Suphi *(Tanrıöver)* ***Bey*** *(Antalya):* ***İstanbul"u akıl ve mantık dairesinde harekete geçirmek imkân-***

(1).- T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları – Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları – Cilt 1 – sf.: 410-416.

***sızdır**. Yazılması icap eden her şeyi yazınız, yine faydasızdır. Ben başlarda yumuşaklıkla işi halletme taraftarı idim. Sonra kani oldum ki, **saray kalın kafalılıkta devamdadır ve sonuna kadar devam edecektir.** Hatta **Lloyd Georges**'in söylemiş olduğu gibi; 'Eğer **İstanbul Hükümeti razı olursa biz Ankara Hükümeti ile temas ederiz.**' diyordu. **İstanbul Hükümeti**, 'Razı oluyoruz.' diyemez miydi?*

'Biz aradan çekiliyoruz, hakikaten yetkili olan orasıdır.' diyemediler.

Bize katılsınlar ve buradan yetki alsınlar gitsinler.

İsmail Safa** (Özler) **Bey** (Mersin): **İstanbul, Anadolu'yu ezmek ve aldatmak için hiçbir şeyden çekinmedi.

Bazen fetvaları ile bazen düşmanla yan yana yürüyerek, silahlarla, her türlü vasıta ile bizi ezmeye, mağlup etmeye çalıştılar.

*Hepsi **Anadolu'nun gerçekliğinden ve Anadolu'nun mukaddes bir dava takip ettiğinden şüphe ediyor. İstanbul bize 'eşkıya' diyor, 'haydut' diyor. Halifeye isyan etmiş, diyor.***

***Hamdi Namık** (Gör) **Bey** (İzmit): Bizim yazdığımız cevapta:*

***Birincisi, İstanbul**'a karşı **Meclis'in** geçerliliğini tanımaları lazım geleceğini...*

İkincisi: Sevr Anlaşması'nın kabul edilmemesi...

***Üçüncüsü: Hilafet Makamı ve Saltanat'ın, bu haykıran sese uymalarını** yazıyor. Geçerliliğimizi tanımayanlara bunu bir daha söylemek manasız ve zayıflıktır.*

***Mustafa Kemal** (Atatürk) **Paşa Hazretleri** (Ankara): **İstanbul** burada hiçbir **meclisi** tanımadı. Asi bir **Mustafa Kemal** tanıyordu. Ona da dedi ki; "**Korkma ben seni affettim. Kararlaştırılmış sabıkam kaldırılmıştır.**"*

***Geçerli Hükümet benim**, dedi ve tuttu, şuna, buna emirler vermeye başladı. Diğer taraftan da bu beyanname, bu suçlamalar karşısında tarihe geçecek bir vesikadır.*

*Bu **Meclis** geçerlidir ve bunun geçerliliğini kimseye tasdik ettirmek gerekmez. Bu geçerli Meclis, geçerli ve yetkili üyelerini göndermiştir. Bu **Heyetin Avrupa**'ca tanınması için **Tevfik Paşa'ya** ricaya ihtiyacımız yok.*

Saltanat Şurası'nda Sevr Anlaşması, Zatı Şahane bizzat ayağa kalkmak sureti ile kabul etmiştir. Zatı Şahane, İstanbul'da düşman süngüsü altında iradesini kullanmaya muktedir değildir, yani esirdir.

*Bildiğiniz gibi "**Hakimiyet Kayıtsız, Şartsız Milletindir**".*

Artık burada pazarlık yapma hakkı bizim değildir.

Yorum: Londra müzakerelerine gönderilecek heyetin oluşma şekli üzerinde gerek **İtilaf Devletleri**, gerekse **İstanbul yönetimi** ile ilgili bir çok sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu konuda **İstanbul yönetimine** yazılacak olan cevap **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde** bir çok değişik düşüncenin sergilenmesine sebep olmuştur.

Sorunların temelinde **Ankara Hükümeti'nin** tek geçerli yönetim olduğu konusunda düğümlenmektedir.

İşte **Meclis'te** geçen görüşmelerden dikkati çeken saptamalar:

Mehmet Akif (Ersoy) **Bey** (Burdur):

İstanbul ile aramızdaki yanlış anlamanın kalkması için biz taleplerimizi uyumlu bir üslup ile ifade edersek, onlar kabul etmezlerse, o zaman sorumluluk ve günah onların omuzlarına biner, kabul ederlerse iş bitmiş olur!.."

Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey (Antalya):

"İstanbul'u akıl ve mantık dairesinde harekete geçirmek imkansızdır!.."

"Saray kalın kafalılıkta devamdadır ve sonuna kadar devam edecektir!.."

"Lloyd Georges'in söylemiş olduğu gibi; 'Eğer İstanbul Hükümeti razı olursa biz Ankara Hükümeti ile temas ederiz.' diyorlar!.."

İsmail Safa (Özler) **Bey** (Mersin):

"İstanbul, Anadolu'yu ezmek ve aldatmak için hiçbir şeyden çekinmedi!.."

"Bazen fetvaları ile bazen düşmanla yan yana yürüyerek, silahlarla, her türlü vasıta ile bizi ezmeye, mağlup etmeye çalıştılar!.."

"Padişah; Anadolu'nun gerçekliğinden ve Anadolu'nun mukaddes bir dava takip ettiğinden şüphe ediyor!.."

"İstanbul bize eşkıya diyor, haydut diyor. Halife'ye isyan etmiş, diyor!.."

Hamdi Namık (Gör)

"Hilafet Makamı ve Saltanat'ın bu haykıran sese uymalarını!.."

"Geçerliliğimizi tanımayanlara bunu bir daha söylemek manasız ve zayıflıktır!.."

Mustafa Kemal Paşa:

"Bu Heyet'in Avrupa tarafından tanınması için Tevfik Paşa'ya ricaya ihtiyacımız yok!.."

"Saltanat Şurası'nda Sevr Anlaşması, Zatı Şahane bizzat ayağa kalkmak sureti ile kabul etmiştir!.."

"Zatı Şahane, İstanbul'da düşman süngüsü altında iradesini kullanmaya muktedir değildir, yani esirdir!.."

"Bildiğiniz gibi 'Hakimiyet Kayıtsız, Şartsız Milletindir'. Artık burada pazarlık yapma hakkı bizim değildir..."

"MİLLİ DUYGULARLA DOLU BİR HALKIN SAVAŞI"

(1) (2)

"Düşmanları karşısında direnmelerini yaşıyoruz."

Tarih: *12 Şubat 1921.*

Yer: *Almanya.*

***Konu**: "**Hamburger Nachrichten Gazetesi**"nin **12 Şubat 1921** Tarihli sayısındaki "**Mustafa Kemal Paşa**" başlıklı yazısından satırbaşları:*

*"**Fransızlar, Antep şehrinin** alınmasını aşırı bir şekilde kutlamaktalar. Aslında bu zafer o kadar parlak değil.*

*Çünkü **Fransızlar** geçen yılın **Mayıs** ayında **50-60.000** nüfuslu şehri kuşatmışlardı. Şehir, kuvvetli bir koruması olmaksızın, **Kemalistler** tarafından sekiz aydan fazla bir süre dayanmıştır.*

***Fransız generaller**, bu savaşın yalnız **Sevr Anlaşması** ile **Yunanlılara İzmir** üzerinde verilen hakların gerçekleş-*

(1).- Hamburger Nachrichten Gazetesinin 12 Şubat 1921 tarihli Gazetesi.

(2).- Alman Basınında Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti – S.Eriş Ülker – sf.: 123-124.

mesi için sürdürdüklerini, ***Yunanlıların, Küçük Asya*** *üzerinde hak iddia etmekten vazgeçmemeleri durumunda,* ***Kemalistlerle*** *anlaşabileceklerini söylemişlerdir.*

Antep*'in alınmasından sonra,* ***Fransa****'nın düşüncelerinin değişip, değişmeyeceği daha belli değildir.* ***Mustafa Kemal Paşa****, her halde* ***Ordularını*** *ve gücünü* ***İzmir****'de kullanmak için, şehri geçici olarak verdi.*

Kemal*;* ***Anadolu****'sunda* ***Yunanlılara*** *karşı yeni savaşlar verme hazırlığındadır. Geçen yıl olduğu gibi,* ***Yunanlıların*** *kuvvetini bir küçük savaş ile kırar ise tekrar* ***Kilikya****'ya dönüp,* ***Fransızlara*** *tatsız durumlar yaratabilir.*

*Çünkü, "****Milli duygularla donatılmış bir halkın vereceği savaş karşısında, her ordu çaresiz kalır.****"*

Mustafa Kemal *hayran kalınacak bir şekilde, vermiş olduğu küçük savaş ile,* ***İtilaf Devletleri'ni*** *içinde bulundukları "****Galibiyet Sarhoşluğundan****" uyandırarak, kendisini* ***İstanbul'****daki diğer* ***paşalardan*** *farklı olarak, "****Londra Konferansı****"nda, koşullar ileri sürebilecek, savaşı yönlendiren bir büyük "****Güç****" olarak kabul etmelerini sağlamıştır.*

Osmanlı İmparatorluğu'na*, uzun yıllardır en iyi savaşçılarını vermiş olan "****Anadolu Köylüsü****",* ***Mustafa Kemal****'in çağrısına uyarak, kurtuluşu* ***İngiliz*** *ve* ***Fransız*** *boyunduruğuna karşı savaşmakta buldu.* ***Rus Bolşevikleri*** *bu konuda yardımcı oldular.*

Fakat ***Moskovalılar****, bu, "****Anadolu Kurtuluş Savaşçıları****"nın* ***Bolşevik*** *olduklarını sanırlarsa, çok yanılırlar.*

İnanmış bir ***Müslüman*** *için* ***Bolşevizm****; hiçbir zaman kabul edilebilecek bir düşünce veya yöntem olamaz.* ***Kemal***

*de **Kuran**'a inanmış bir insandır.*

***Moskova**'dan yapılan savaş yardımını kabul etmesi, sürdürdüğü savaş için gereklidir. Diğer taraftan **İngilizler, Mustafa Kemal Paşa** ile **Londra**'da görüşmeye çok değer vermektedir.*

*Artık **Kemal, Anadolu**'nun **temsilcisi** olarak gösterilmekte ve **Londra**'ya isteklerini, bildirmektedir.*

*Biz Almanlar, "**Mustafa Kemal'in ve Vatansever savaşçılarının cesur hareketlerini ve başarılarını takdirle izlemekteyiz.**"*

*Bu bize, "**Bir halkın, ne yaptığını çok iyi bilen bir Kumandanın arkasından giderek**", **İtilaf Devletleri'nin** haydutlarına ve aldatıcılarına karşı "**Nasıl bir savaş verdiğini**" göstermektedir.*

Anadoluların** ve **Kemal**'in, **Türkiye**'nin ana yapısını güvence altına alarak, kendilerinden üstün sayıdaki düşmanı nasıl yendiklerini görmekten memnun oluyoruz." **İstanbul, 11 Şubat 1921.

Yorum: Yukarıda belirtilen gazetenin bu yazısı, gerçek **Türkiye** adına o günlerin durumunu en iyi şekilde özetlemektedir. Bu konuda **Avrupa**'nın yükselen **Türkiye** değerlendirmesi gerçekten dikkate değerdir. Özellikle makalenin satır aralarında bir yabancı gözü ile yapılan saptamalar, **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının** dünya kamuoyunda her geçen gün nasıl bir değer taşımaya başladığını ve onların vermekte oldukları **Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin** haklılığını tescil eder mahiyet-

tedir. İşte bu can alıcı sözlerden bir kaçı:

"Kemal; Anadolu'sunda Yunanlılara karşı yeni savaşlar verme hazırlığındadır!.."

"Milli duygularla donatılmış bir halkın vereceği savaş karşısında, her ordu çaresiz kalır!.."

"Mustafa Kemal'in ve Vatansever savaşçılarının cesur hareketlerini ve başarılarını takdirle izlemekteyiz!.."

"Kendilerinden üstün sayıdaki düşmanı nasıl yendiklerini görmekten memnun oluyoruz!.."

"MİLLETİMİZİ GÜÇSÜZ VE ZAYIF BIRAKACAKLARINI ZANNETTİLER" (1)

"Kendi kendimizi yönetmeye başladığımızı ilan ettik..."

Tarih: *1 Mart 1921.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Birinci Toplantı.*

Mustafa Kemal Paşa

Celse: *Birinci ve İkinci Celse.*

Başkan: *Mustafa Kemal Paşa Hazretleri*

Meclis Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin, Meclis'in İkinci Çalışma Yılını Açış Nutkundan:

Başkan Mustafa Kemal *(Atatürk)* ***Paşa Hazretleri*** *(Ankara): Bildiğiniz* ***gibi İtilaf Devletleri 16 Mart'ta Baş-***

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 9 – sf.: 2-7.

***kentimizi** feci bir şekilde işgal ederek **Hükümetimizi** çalışamaz hale getirdiler.*

***Hilafet ve Saltanat Makamı'nı oyuncak haline düşürdüler.** Milletimizi zayıf, güçsüz ve hayat hakkını savunmaktan aciz bir hale soktuklarını zannettiler.*

*Halbuki **Mütarekenin** imzasından beri düşmanlar tarafından yapılan feci, anlaşmaya aykırı ve yok etmeye yönelik saldırılarla yeterli şekilde uyarılmış olan Milletimiz, bu son darbeyi hazmedemedi.*

Derhal mukadderatının gerçek sahibi olduğunu, hakimiyetinin ehli bulunduğunu dünyaya kanıtlamak için metin ve ağırbaşlı tavrını takındı.

*Milletimizin vekillerini seçerek görev başına gönderdi ve **Meclisinizin** güvenli ellerine teslim etti. (**23 Nisan 1920**) tarihinde mukadderatını bizzat üzerine aldığını ve yönetmeye başladığını bütün dünyaya ilan etti.*

***İtilaf Devletleri'nin** koruması ve **İstanbul**'un bazı makamlarının teşvik etmesi ile Millet'i bir birine kırdırmak üzere hareket eden **Aznavur Biga Bölgesi'nde** faaliyete başladı.*

*Aynı teşviklerin etkisi ile **Düzce, Hendek, Adapazarı, Bolu ve Gerede havalisi "Hilafet Ordusu"** adı altında faaliyet gösteren hainlerin etkisi altına girdi. Bu arada **Milli girişimimizi** güya şeriat diliyle küçük düşüren "**Fetva**"lar çıkarıyorlardı.*

*Bu şeytanca ve haince tahrikler ve girişimler sonucunda burada **Meclisinizin** ilk toplantı günü, asiler **Ankara**'nın neredeyse sekiz saat mesafesine kadar gelmiş bulunuyorlardı.*

*Bu **isyanları Yozgat, Zile, Akdağmadeni ve Sivas havalisi isyanları ve ardından da bunları Konya, Karaman, Ilgın ayaklanmaları olarak izledi.** Memleketimizin diğer yerlerinde de **Milli Hükümetimize** itaatsizlik izleri görüldü.*

Daha sonra Demirci Mehmet Efe ve Ethem ile kardeşlerinin ihanetlerine şahit olduk. Yüce Meclisiniz ve onun Hükümeti bu irtica (gericilik) ve asayişsizlikleri bastırmaya muvaffak oldu.

*Halkı cahil tabakasını aydınlatarak, yol göstererek gerçeği öğrenmesini sağladı. Bu noktada özellikle **Anadolu'nun saygın din alimlerinin, gerçek fetvalar ile yapmış oldukları yol göstericiliklerine teşekkür etmeyi bir borç bilirim.***

***İstanbul**'da; **Padişah'ın** huzurunda toplanarak "**Şurayı Saltanat**" **Padişah'ın** fevkalade meclisinde ayağa kalkmak sureti ile alınan karara dayanarak **İstanbul Hükümeti'nin** kabul ettiği "**Sevr Anlaşması**"nın altındaki idam kararının yok edici kapsamını anladığını ve buna **Türkiye**'de uygulanma ortamına sahip olunamayacağını, kararlı tutumu ile maddeten ispatta başarılı olduktan sonra nihayet **İtilaf Devletleri'nin** siyasetçileri artık bizimle görüşme lüzumunu hissetmişlerdir.*

*Geçen senenin bugünlerinde, her tarafta düşmanların maddi ve manevi saldırıları ile karşılaşmıştık. Herkes bize karşıydı. **Bugün bütün dünya davamızın Kutsallığını anlamış bulunuyor.** Bugün, "**Sevr Anlaşması**"nın içeriği fiilen ve hükmen artık yoktur.*

*Bugün anlaşılmıştır ki; "**Sevr Anlaşması**"nın şartları **Türkiye**'ye zorla uygulanamaz.*

İtilaf Devletleri; *bizi bağımsız bir Devlet halinde yaşamaya kabiliyeti olmayan bir Millet olarak görüyor.*

Milletimiz ilk yıldan beri, milletlerin başına gelebilecek olan felaketlerin en büyüğü ile karşı karşıya kaldığı halde, en medeni, en insanca, özgürlüklere uyumlu bir tarzda kendini yönetmektedir.

Tunalı Hilmi Bey *(Bolu)****: Paşa, "Paşa senin kutladığın Millet adına, ben de seni, senin Yüceliğini kutluyorum."***

Yorum: Mustafa Kemal Paşa'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yeni dönem açılışı sebebi ile yapmış olduğu bu konuşma, aslında bir yerde **Meclis'in** ve hatta **Mustafa Kemal**'in, **Türk halkı** ile karşılıklı güven tazelemesi, kısıtlı imkânlar içinde dahi olunsa, **Türk Milleti'nin** neleri yapmaya kadir olduğunun küçük bir özetidir.

Özellikle bu zor ve sıkıntılı günlerdeki bir taraftan **Padişah'ın**, diğer taraftan **İstanbul yönetiminin**, arkalarını **İtilaf Devletleri'ne** dayayarak takındıkları tavrı belirleyen cümleler çok dikkat çekicidir. İşte o cümlelerden bir kaçı:

Çünkü iç ve dış siyasetimiz yanında, askeri durumumuz, Meclis çalışmalarımız hakkında yeterince bilgilendirme yapılmaktadır.

Özellikle bu zor ve sıkıntılı günlerdeki bir taraftan **Padişah'ın**, diğer taraftan **İstanbul yönetiminin** arkalarını **İtilaf Devletleri'ne** dayayarak takındıkları tavrı belirleyen cümleler çok dikkat çekicidir.

İşte o cümlelerden bir kaçı:

"Hilafet ve Saltanat Makamı'nı oyuncak haline düşürdüler!.."

"Düzce, Hendek, Adapazarı, Bolu ve Gerede havalisi 'Hilafet Ordusu' adı altında faaliyet gösteren hainlerin etkisi altına girdi!.."

"Milli girişimimizi güya şeriat diliyle küçük düşüren 'Fetva'lar çıkarıyorlardı!.."

"Bu şeytanca ve haince tahrikler ve girişimler sonucunda burada Meclisinizin ilk toplantı günü asiler Ankara'nın sekiz saat mesafesine kadar gelmiş bulunuyorlardı!.."

"İsyanları Yozgat, Zile, Akdağmadeni ve Sivas havalisi isyanları ve ardından da bunları Konya, Karaman, Ilgın ayaklanmaları izledi!.."

"Daha sonra Demirci Mehmet Efe ve Ethem ile kardeşlerinin ihanetlerine şahit olduk!.."

"Anadolu'nun saygın din alimlerinin, gerçek fetvalar ile yapmış oldukları yol göstericiliklerine teşekkür etmeyi bir borç bilirim!.."

"Padişah'ın huzurunda toplanan 'Şurayı Saltanat', Padişah'ının almış olduğu karara dayanarak İstanbul hükümetinin kabul ettiği Sevr Anlaşması!.."

"Nihayet İtilaf Devletleri'nin siyasetçileri bizimle görüşme lüzumunu hissetmişlerdir!.."

"Bugün bütün dünya davamızın Kutsallığını anlamış bulunuyor!.."

"Bugün, 'Sevr Anlaşması'nın içeriği fiilen ve hük-

men artık yoktur!.."

"Bugün anlaşılmıştır ki; 'Sevr Anlaşması'nın şartları Türkiye'ye zorla uygulanamaz!.."

"İtilaf Devletleri; bizi bağımsız bir Devlet halinde yaşamaya kabiliyeti olmayan bir Millet olarak görüyor!.."

"MUSTAFA KEMAL KÖKENİ BELLİ OLMAYAN MAKEDON DEVRİMCİSİDİR!.." (1) (2)

"Ne idüğü belirsiz ihtilalci."

Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'daki faaliyetine çok kızan Padişah Vahdettin, makamına yakışmayan ve ağza alınmayacak küfürler savurduğu gibi, 21 Mart 1921 tarihinde işgal güçlerinden İngiliz Yüksek Komiseri Rumbold'a şunları söylüyordu:

Tarih: *22 Mart 1921*.

"Efendim,

22 Mart tarih ve 199 numaralı telgrafıma atfen, 21

(1) a) Public Record Office, Foreign Office Archives (Devlet Arşiv İdaresi, İngiltere Dışişleri Bakanlığı Arşivleri) 406/45'te kayıtlı; İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold'dan İngiltere Dışişleri Bakanı Lord George Curzon'a gönderilen; 23 Mart 1921 tarih ve 300 numaralı belge.
b).- Atatürk'ün Anadolu'ya gönderilişin iç yüzü - Yazan Baki Öz - Cilt: sf.:82-83.

(2).- Gazi Mustafa Kemal Atatürk - Hiç Böyle Okudunuz mu? - Yazan: Necati Kotan - sf.: 130.

Vahdettin

Mart'ta, Fransız ve İtalyan meslektaşım ve bendenizin, Sultan Vahdettin tarafından sırayla huzura kabul edildiğimizi bildirme şerefine nailim.

Sultan'ın benimle, daha ayrıntılı olarak görüşmeyi arzuladığını anladım. Ayağıma kadar gelen bu fırsatı, Londra Konferansı'nın sonucunu meslektaşlarımıza arz etmek suretiyle değerlendirdim ki; teklif edilen antlaşmanın (Sevr), Türkiye tarafından kabulü, bizim almamız için beklememiz gereken Sultan'ın desteğine bağlıdır.

Sultan beni iki saat onbeş dakika tuttu. Mr. Ryan bana eşlik ediyordu. Sultan yine, bir başka kişinin huzurda hazır bulunmamasını tercih etti.

Maiyetinde çalışan memura kabulden önce yol verdi ve Mr. Ryan'dan tercümanlık yapmasını rica etti.

Sultan başlıca fikirlerini açıklarken umumiyetle olduğundan bile daha açık ve kesin ifadeliydi. Fakat söylediklerini tekrar ediyor ve sık sık duraksıyordu. Bu yüzden elinizdeki belge görüşmenin tam sırasını gayretinde bulunmadan, konuşulanları her boyutuyla izlemenizi sağlayacaktır.

Sultan kendisine ve mevkiine gösterilen hürmetten

ötürü minnettarlığını ifade etti. Mamafih, Anadolu'da durumun malum olduğunu söyledi:

"Bir avuç eşkıya tam bir etkinlik kurmuşlar!... Sayıları azdır fakat genellikle boynu bükük, mahcup ve fakir oluşlarından istifade ederek, bu zavallı millet üzerinde hakimiyet kurmuşlardır. Bunların gücü, sayıları 16 bine varan asker ve gelecekteki kişisel çıkarları için onlara omuz veren subaylardan ibarettir. Ankara'nın liderleri bu ülkede bir dikili ağaçları olmayan, ne kan bağı ile ne de başka bir şeyle ülkeye bağlı olmayan kimseler!.. Mustafa Kemal; kökeni belli olmayan Makedonya devrimcisidir!.. Kanı Bulgar, Sırp, Rum, her şey olabilir!.. Daha çok Sırp'a benziyor!.. Onların arasında gerçek bir Türk yoktur!.. Onların hepsi aynı; Arnavutlar, Çerkezler, Türk hariç her şey. Aralarında gerçek Türk yoktur. Gerçek Türkler özüne sadıktır ancak, kendi esirliğinin hikayesi gibi hayali yalanlarla Türkler sindirildi, aldatıldı…"

Sultan, Bekir Sami Bey gibi bir adamın makul olduğunu ancak onu Londra'ya gönderenlerin büsbütün aşırı milliyetçi olduklarını belirtti.

Ben Londra görüşmelerinin ülkedeki iyi niyetli tüm unsurları, Sultan'ın rehberliği altında birleştirip canlandırılabilecek yeni bir yapı oluşturduğu ümidimi ifade ettim.

Bekir Sami Çerkez'dir.

Yorum: Padişah Vahdettin aldığı zecri önlemlerle artık bir sonuca ulaşamayacağını anlayınca, yeniden

Hükümet değişikliğine gitmiş ve ilk iş olarak **Mustafa Kemal Paşa** ile yeni ilişkiler kurarak, yakınlaşma yolunu aramıştır. Bu arada bazı girişimlerde bulunmayı da kabul eder görünmektedir. Örneğin; **tekrar seçimler yapmak**, **seçim kanunu yenilemek ve seçim sürelerini kısaltmak** gibi konularda aynı paralelde kararlar alarak sözde iyi niyetini sergilemeye çalışmaya başlamışlardır. Ama ne yazıktır ki, tren artık kaçmıştır.

Bundan sonra tepkilerini bir başka türlü koymaya başlayacaktır. Yukarıdaki, hele bir **İşgal Gücü Yüksek Komiseri'ne** söylenen sözler, işgal ettiği makamın ciddiyeti ile bağdaşmamaktadır.

"ANKARA'NIN ASKERİ DEVRİM ÖRGÜTÜ, ULUSÇULUK MASKESİ ALTINDA GİZLENMİŞLERDİR" (1) (2)

"Halkın yüzde doksanı Ankara'nın gidişine karşıdır."

Halife ve Padişah Vahdettin'in, 6 Nisan 1921 tarihinde söylemekten çekinmedikleri:

Ankara'nın askeri devrim örgütü, eski İttihat ve Terakki Partisi'nin yeniden dirilmesidir.

Vahdettin ve Mahiyeti Dua Ederken

Yunan saldırısının uyandırdığı duyguları sömürerek göz boyamaya ola-

(1).- Atatürk'ün Anadolu'ya gönderilişin iç yüzü - Yazan Baki Öz - Cilt: sf.:82-83.

(2).- Gazi Mustafa Kemal Atatürk - Hiç Böyle Okudunuz mu? - Yazan: Necati Kotan - sf.: 131.

nak sağlayan ulusçuluk maskesi arkasında gizlenmiştir.

Halkın yüzde doksanı Ankara'nın gidişine karşıdır.

Ancak, onların baskı yöntemleriyle baş kaldırmaları önlenmiştir.

Yorum: Her nedense **Padişah Vahdettin** son günlerinde tıpkı **21 Nisan 1921** tarihinde **İşgal Güçleri Yüksek Komiseri Rumbold'a** söyledikleri gibi, **Anadolu Hareketi** ve o hareketin **liderleri** olan **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına** karşı bir karalama kampanyası sürdürme yarışı içine girmiştir. Bu gayretinin altında, son günlerde gerek memleketin tüm yörelerinde ve gerekse de kendi çevresi etrafında kaybetmeye başladığı otoritesinin ve etkisinin paniği içindedir.

Aynı zamanda direkt kendisi olmasa da **İstanbul yönetimi** tarafından kendi ölçütleri içinde taviz olarak görülen girişimlerin sonuç üretmemesi yatmaktadır. Ancak bir tek gerçek vardır ki; ister **Padişah Vahdettin**'e olsun, ister **İstanbul yönetimine** olsun ve hatta ister **işgal güçleri** baskısına olsun, ne **Mustafa Kemal ve arkadaşlarının**, ne **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin** ve hele hele ne de **Türk Halkı'nın** pek önemsediği yoktu.

"YUNAN ORDUSUNUN BAŞARILARI İÇİN DUA EDELİM..." (1) (2)

"Yunan ordusunun Halife'nin ordusu sayılması gerekir!.."

Tarih: *21 Nisan 1921.*

***Padişah Vahdettin**'in güdümünde ve himayesinde kurulan **"Teali İslam Cemiyeti"**nin **Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ni** yapanlar hakkındaki yaptıkları beyanları:*

Vahdettin

"Yunan Ordusunun Halife'nin ordusu sayılması gerekir!.."

"Asıl kafaları koparılacak mahkumlar An-

(1).- Militan Atatürkçülük - Savaş Vural - sf.: 422.
(2).- Gazi Mustafa Kemal Atatürk – Hiç Böyle Okudunuz mu? – Necati Kotan – sf.: 173.

kara'dadır!.."

"Kim ki Milliyetçilerle birlikte Yunan ordusuna karşı savaşırsa, şer'an kafirdirler!.."

"Yunan ordusunun başarıları için dua edelim!.."

Yorum: Başta **Padişah Vahdettin** ve onun oluşturduğu **İstanbul yönetimi**, **Ulusal Kurtuluş Savaşı** veren **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına** karşı sert ve tavizsiz tavırlarını her geçen gün daha da artırmakta ve böylece kendi düşünceleri paralelinde bir sonuç üreteceklerini vehmetmektedirler. İşte bu konuda verilen gerçek ve fakat çok acı bir örnek yukarıdaki yazıda sergilenmektedir. Doğrudan doğruya **Padişah** ve yakınları tarafından kurulan ve örgütlendirilen **Teali İslam Cemiyeti** gerçekten çok acı ve vurgulayıcı cümlelerle, kendi tabirleri ile "**Milliyetçiler**" dedikleri **Ankara Yönetimi'ne**, yani kısacası **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına** karşı acımasız bir saldırıya geçme gereğini duymuşlardır. ***İşin en üzücü tarafı bu saldırıyı yaparlarken kullandıkları:***

"Yunan ordusunun Halife'nin ordusu sayılması gerekir!.." ve

"Yunan Ordusunun başarıları için dua edelim!.."

Cümlelerin, o günün taraflı, tarafsız tüm **Türk Halkından** aldıkları olumsuz tepkilerini görmekteyiz. Mutluluk verici tarafı da bu tepkilerin ardından gelen, o "**Milliyetçilere**" daha yakın olma gereğini ortaya çıkarmış olmalarıdır.

"OSMANLI ENKAZINDAN KURULAN YENİ ORDU"

(1) (2)

(Büyük Millet Meclisi tüm ağırlığı ile vardır"

Tarih: *3 Mayıs 1921.*

Yer: *Almanya.*

Konu: *"**Kölnische Volkszeitung Gazetesi**"nin **3 Mayıs 1921** tarihli sayısındaki "**Mustafa Kemal Paşa**" başlıklı yazısından satırbaşları:*

*"**Londra**'daki '**Doğu**' görüşmeleri ve **Türk Milliyetçileri'nin, Yunanlılar** üzerinde kazandıkları yeni zaferleri, **Osmanlıların Komutanı'nı** tekrar politik ilginin odak noktasına çekti.*

*"**General Mustafa Kemal; Osmanlı birliklerinin enkazından, kendisine bir Ordu kurdu.**" Bu **Ordu'ya** dayanarak, **İtilaf Devletleri'nin** güçleri karşısına çıktı.*

Osmanlı** halkının **Ankara**'daki **Büyük Millet Meclisi-

(1).- Kölnische Volkszeitung Gazetesinin 3 Mayıs 1921 tarihli sayısı.

(2).- Alman Basınında Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti – S.Eriş Ülger – sf.: 127-128.

nin *desteği ile,* ***İtilaf Devletleri'nin "Sultan'a tanımış oldukları topraklarından çok daha fazlasını"*** *elde etti.*

Mustafa Kemal *kalben, hiçbir zaman* ***Halife'ye*** *karşı değildi.*

Bunu saray da bilmekte ve kararlı ***General'in Türk*** *topraklarının en son parçasını da nasıl geri aldığını memnuniyetle izlemekteler.*

Daha kısa bir süre önce, ***Yunanlıların Eskişehir****'den yenilgisini izledikleri gibi...*

Yorum: Yukarıdaki gazete haberi, **İnönü Zaferi'nden** sonra **Avrupa**'da **Türkiye Büyük Millet Meclisi** ve onun **Hükümeti** lehine oluşmakta olan olumlu havanın bir göstergesidir.

Özellikle **Mustafa Kemal Paşa'nın** **"Osmanlı Ordusunun enkazından" yeni bir Ordu kurmuş olması!.."** **Avrupa**'nın ve özellikle **Alman** basının üzerinde dikkatle durdukları bir husus olmuştur.

Burada ayrıca dikkati çeken cümle şudur ki; **"Mustafa Kemal kalben, hiçbir zaman Halife'ye karşı değildi!.."** Bu cümle aslında çok şeyin bir özeti mahiyetindedir.

"ANKARA'DAKİLER BOLŞEVİK YARDIMINA GÜVENİYORLAR!.." (1) (2)

"Onlar Bolşevik yardımına güveniyorlar!.."

Padişah Vahdettin 23 Mayıs 1921 tarihinde verdiği beyanatta şunları söylemiştir:

"Ankara'nın liderleri bireysel amaçlarına bağlı olarak hep karıştırıcılığı destekliyorlar!.."

"Suçsuz halk her ikisinin de kurbanıdır!.."

Vahdettin'in Mührü

(1).- Atatürk'ün Anadolu'ya gönderilişin iç yüzü - Yazan Baki Öz - Cilt: sf.:82-83.

(2).- Gazi Mustafa Kemal Atatürk - Hiç Böyle Okudunuz mu? - Yazan: Necati Kotan - sf.: 131.

"Kendi öz ülkesi, çılgın düşünceli halkla dolup, taşıyor!.."

"Onlar Bolşevik yardımına güveniyorlar!.."

Yorum: Padişah Vahdettin'in **Ankara Yönetimi'ni**, **Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni** ve özellikle **Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını** karalama kampanyası her fırsatta, her yerde ve her ortamda tüm hızı ile devam etmektedir.

İşte buna örnek olacak ve bir **Padişah'a** asla yakıştırmak istemediğimiz bir beyanat.

Özellikle bu beyanatta bulunan:

"Ankara'nın liderleri bireysel amaçlarına bağlı olarak hep karıştırıcılığı destekliyorlar!.."

Sözleri bir taraftan insafsız bir suçlama olurken, diğer taraftan ne bahasına olursa olsun iktidarını koruma peşinde koşan bir **Padişah'ın** son feryatları olmaktan ileri gidememektedir.

"ALTIN BOYNUZDAKİ HASTA ADAM!.." (1) (2)

"Kurnaz Kurt Mustafa Kemal Paşa!.."

Tarih: *28 Temmuz 1921.*

Yer: *Almanya.*

Konu: *"**Vorwats Gazetesi**"nin **28 Temmuz 1921** tarihli sayısında "**Küçük Asya Sorunu**" adlı yazıdan satırbaşları:*

*Savaştan evvel **Sultan** için "**Altın Boynuz'daki** (Haliçteki) **Hasta Adam**" deniliyordu. **Türkiye, Dünya Savaşı'na Almanya**'nın yanında "**Küçük Asya Devleti**" olarak girdi. Halbuki **Almanya** gibi **Türkiye** de bu ağır yüke hazır değildi.*

*Savaşın kaybedilmesinden sonra, galip ülkeler **Türkiye**'ye, **Türk Devleti'ni, Dünya** haritasından silen bir "**Barış Anlaşması**" getirdiler.*

***Sultan, "Sevr Anlaşması**"na karşı gelmeye cesaret ede-*

(1).Alman Vorwats Gazetesinin 28 Temmuz 1921 tarihli yazısı.
(2).Alman Basınında Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti – S. Eriş Ülger – sf.: 133-134.

miyordu. ***İstanbul****'daki* ***Türk Meclisi*** *(Meclis-i Mebusan) zayıf bir muhalefet çıkışı yapmayı denediğinde,* ***Meclis*** *kapatıldı.* ***Anadolu****'nun* ***Başkenti Ankara****'da kalan* ***"Kurnaz Kurt Mustafa Kemal Paşa"*** *durumun kokusunu alarak, yeni seçimlere gitti.*

İstanbul*'dan kaçabilen bütün* ***Türk*** *aydınları ve savaşa hazır kişiler,* ***Ankara****'da toplanarak, kısa bir süre içinde kurulan* ***"Yeni Meclis"****te buluştular.* ***İtilaf Devletleri; "Ateşteki kestaneleri çıkarmayı" Yunanistan****'a bıraktı. Bu ateş* ***Yunanlılar*** *için çok yakıcı olduğundan, durumun kurtarılmasına çalışıldı.*

Yunanistan *yeniden çarpışmaya başladı.* ***Ankara****'yı bile tehlikeye sokabilecek bir ilerleme yaptılar.* ***İngiltere*** *bu koşullar altında, yeniden* ***"Yunan Dostu"*** *bir politikaya girerek,* ***İtalya****'yı tarafsızlık durumundan çekmeye çalışır görünmede...*

Yorum: Alman Gazetesi'nin bu yazısında özellikle **İngilizlerin Türkiye** üzerinde nasıl bir iki yüzlü politika güttüklerini ve fakat "**Hasta Adam**" olarak adlandırılan **Sultan Vahdettin**'in sözde yönetimindeki **Türkiye**'nin nasıl oluyor da "**Kurnaz Kurt Mustafa Kemal**" tarafından bu badireden kurtarılmaya çalıştığını çok açık bir dille anlatmakta. Yazıdaki şu cümle her şeyi anlatmaya yeter mahiyettedir. Şöyle ki:

"İtilaf Devletleri; 'Ateşteki kestaneleri çıkarmayı' Yunanistan'a bıraktı. Bu ateş Yunanlılar için çok yakıcı olduğundan, durumun kurtarılmasına çalışıldı!.."

“HERKES KONUŞUYOR, O HAREKETE GEÇİYOR” (1)

“Emreden baş, yöneten eller hep orada: Meclis.”

Tarih: *28 Eylül 1921.*

Yer: *Ankara.*

***Konu**: **Mustafa Kemal Paşa** hakkında, **Fransız İllustration Dergisi’nde** yayınlanan makaleden satırbaşları:*

***Müttefik Bakanlar** ve **Elçiler**, **Londra**’da toplanıp, **1453**’ten beri çözümlenemeyen “**Doğu sorunu**” ile bir kez daha meşgul olurlarken, **Türkiye**’nin geleceği hakkında felsefe yapacak birisi varsa, o da kuşkusuz, **Mustafa Kemal Paşa** idi.*

*Fakat **Gazi Mustafa Kemal**’in felsefe yapmaya vakti yoktur. Başkaları sözlerle vakit geçirirken, O, harekete geçiyor.*

*İki yıl öncesi,, yenilmiş ve yıkılmış olan yurdunda, asi sayılan **Mustafa Kemal, bugün Türkiye’nin onurlu Başkanı bulunuyor.** Kuşkusuz, **İstanbul**’un **Başkanı** değil.*

(1).- İllustration adlı Fransız Gazetesinin 28 Eylül 1921 tarihi sayısından.

*Ama, **İstanbul**'da, yurtsuz **hükümet** yöneten, tebasız hüküm süren, vekaletsiz müzakerelere giren, o **hükümet** gölgesinin ne önemi vardır? Gerçek **Türkiye**, artık **Boğaziçi**'nde bulunmuyor. **Ankara**'ya sığındı. **Milli Meclis,** emreden baş, yöneten eller, hep orada.*

***"O"**, yalnız **Müttefiklere** değil, talihe de isyan etti. Yurdu; başkalarının kafasına sonsuza kadar kurban ederken ve talihe boyun eğmişken, **"O"**, son direnç gücünü etrafına topladı.*

*Öfkeli, cesur ve kararlı, imanından başka hiçbir gücü olmadan, dünyaya karşı çıktı. Etkisine girenler, yavaş yavaş çoğaldı. Önceden parmakla gösterilen ve tek tek gelen kimseler, sonra bir parti haline geldiler. Sonunda da, bir **Devlet**, bir **Ordu** oldular. Karar verdiler ki; **Türkiye**, yenilmekle beraber, **İzmir**'i, **Edirne**'yi, **Trakya**'yı kaybetmeyecektir.*

Sevr Anlaşması'nı** yırtmak zahmetine katlanmadılar. Çünkü, ellerine alıp okumadılar bile. Haklarını almak için, Ordu yaptılar, savaşıyorlar. **Bizleri Maraş'tan, Urfa'dan kovdular.

*Son davet üzerine, **Ankara Hükümeti, delegelerini Londra'ya gönderdi.** İki yıl içinde, ne ilerleme... **Mustafa Kemal Paşa** için, ne büyüklük ve memnuniyet...*

*Bu **İstiklal Kahramanı**, henüz kırk yaşındadır. Gerçek bir **Türk** ailesindendir. Uzun boylu, oldukça geniş omuzlu, küçük elli, küçük ayağına rağmen, çok çeviktir. Kişiliğinin gücü ve önemi, hemen kendini belli eder.*

Alın, zeka ile parlar. Gözlerinin maviliklerinden, beklenmeyecek kadar keskin bir alev fışkırır. Ama, her şeyden

çok, yüzünün geniş hatları, ruhunun büyük mücadelelerini söylüyor.

*Bazıları "**Kaplan Yüzlü**" dediler. Belki...*

Ama, çoğu zaman, umulmaz derecede tatlı bir çocuk gülümsemesinin aydınlattığı, anlamının çeşitliliği ve hareketleri ile çok dikkat çeken bir yüz...

***Mustafa Kemal Paşa,** gerçek bir askerdir. Yetenekli bir **Komutan** olduğu kadar, kelimelerin tam anlamı ile de gerçek bir **liderdir**. Adeta, insanları yönetmek için doğmuştur...*

Yorum: Yukarıdaki yazı bir saygın **Fransız Gazetesi** olan **İllustration**'da yayınlanması, **Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin** nice paralar sarf etse bile yerine getiremeyeceği kadar etkin bir yazıdır. Kaleme aldığı ve ifade ettiği gerçekler, o güne kadar **Avrupa** basınının bir türlü görmediği veya görmek istemediklerini yansıtmaktadır.

Özellikle, *"Bizleri, Urfa'dan, Maraş'tan kovdular"* derken, tam bir gerçekçilik ile o günlerin kolay yapılabilen itiraflardan değildir ve aynı zamanda bir **Türkiye** gerçeğini, bir **Türk** gücünün varlığını ve en önemlisi bir **Mustafa Kemal** adlı liderin olağanüstülüğünü dile getirmektedir.

"Türkiye'nin geleceği hakkında felsefe yapacak birisi varsa, o da kuşkusuz, Mustafa Kemal Paşa idi!.."

"Mustafa Kemal, bugün Türkiye'nin onurlu Başkanı bulunuyor!.."

“İstanbul'da, yurtsuz Hükümet yöneten, tebasız hüküm süren, vekaletsiz müzakerelere giren, o hükümet gölgesinin ne önemi vardır?”

“Gerçek Türkiye, artık Boğaziçi'nde bulunmuyor. Ankara'ya sığındı. Milli Meclis, emreden baş, yöneten eller, hep orada!..”

“O, yalnız Müttefiklere değil, talihe de isyan etti!..”

“Sevr Anlaşması'nı yırtmak zahmetine katlanmadılar. Çünkü, ellerine alıp okumadılar bile!..”

“İki yıl içinde, ne ilerleme... Mustafa Kemal Paşa için, ne büyüklük ve memnuniyet!..”

“Mustafa Kemal Paşa, gerçek bir askerdir. Yetenekli bir Komutan olduğu kadar, kelimelerin tam anlamı ile de gerçek bir liderdir. Adeta, insanları yönetmek için doğmuştur!..”

“BENİM ŞAHSIMLA TEMASA GEÇMEK FAYDASIZ”(1)

“Veliaht Abdülmecit’in Mustafa Kemal’e gönderdiği mektuplar...”

Tarih: *24 Aralık 1921.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Ankara, 20 Eylül 1921

Toplantı: *Yüz otuzuncu Toplantı.*

Celse: *Üçüncü Celse (Gizli).*

Başkan: ***İkinci Başkan Doktor Adnan Beyefendi***

Veliaht Abdülmecit Efendi’nin Meclis Başkanlığı’na gönderdiği mektup üzerine yapılan görüşmelerden satırbaşları:

(1).- T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları – Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları – Cilt: 2 – sf.: 522-527.

***Gazi Mustafa Kemal** (Atatürk) **Paşa** (Ankara): **Şehzade Abdülmecit Efendi Hazretleri** bundan evvel de bir, iki mektup göndermiştir. Fakat bu mektuplar doğrudan doğruya benim şahsıma ait idi ve içeriği açık ve kesin olmaktan çok, belirsiz, değişik manalar ifade eden bir kapsamda idi.*

*Ben kendisine aracılarla göndermiş olduğum haberde; "**Benim şahsımın hiçbir önemi yoktur ve beni şahsımla ilişkiye girmek hiçbir fayda vermez. Saygın ve büyük kişiliğinizin, Milletimizin temsilcisi olan Meclis'i tanımalısınız ve ancak Meclisle ilgili olmalısınız.**" dedim. Bugün gelmiş olan mektup, doğrudan doğruya **Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nadır** ve içeriğinde de bildiğiniz gibi **Meclisimiz "Büyük Milli Meclis"** tabiri kullanılmak üzere ifade edilmiştir.*

***İlyas Sami** (Muş) **Efendi** (Muş): **Şehzade Abdülmecit Efendi**, gereken görevini yaptı. O bir **Osmanlı** evladı olduğunu ispat etmek için, kendisinin şimdiye kadar mümkün olan ve bu ruhu taşıyan **Şehzadelerin** de; bu oluşum içerisinde bulunmasını **Yüce Meclisiniz** adına teklif ederim.*

***Hüsrev** (Gerede) **Bey** (Trabzon): Bu mektup gerçekten pek tarihi ve pek yüce bir belgedir. Buna karşı **Meclis'in, Millet** adına, gerekeni yapması gerekir. Yalnız bu pek nazik bir meseledir. Halledilecek olan meselemiz, şu veya bu kişi değil, **Hilafet Makamı'dır.** Dokunulmazlığını Milli anlaşmamıza sokmuşuzdur. Bugünlerde bunu karıştırmak doğru değildir.*

***Besim Atalay Bey** (Kütahya): Daima dünyayı düzeltecek bir '**Mehdi**' geleceğine güvenen Millet, eski tabiri ile Yüce*

bir kişinin ayağına yüz sürmek tasasında. ***Abdülhamit*** *zamanında* ***Veliahtlardan*** *kurtuluş umudu beklerdi. Ondan sonra, ondan memnun kalmaz, ikinci bir* ***Veliaht'tan*** *umut ederdi. O geçer, ondan da memnun olmaz, üçüncü bir* ***Veliaht'a*** *bel bağlardı. Millet yaşama yollarını, istiklalini kişilerde değil, kendi azim ve iradesinde aramalıdır. Toplumun ruhunu incelediğinizde, daima gelecek* ***Padişahlardan, Veliahtlardan****, onların halkın arasında şöyle, böyle bulunmasından büyük büyük ümitlere düşmüştür. Ben de '****Hoca****' idim.* ***Allah****'a güvenin gerektiğini de bilirim.* ***Sultan Fatih*** *ve* ***Sultan Selim*** *istisna edilirse, hiçbirisi Memleket'i ciddi bir şekilde düşünmemiş, onlar Memleket'i çiftlik olarak görmüşlerdir. Artık Millet hakimiyeti eline aldı. Kan döktü, döküyor ve dökecektir de. Elde etmiş olduğumuz hakimiyeti, velev ki kendisi yüksek olan bir kişiye vermek, bir kişinin eline vermek taraftarı değilim. Kim veriyor? Kimse vermez.* ***Onlar yıllardan beri bin türlü yokluk içinde yuvarlanan bu Millet'in, ne zaman hatırını sormuşlardır? Bugün başarıyı görünce bizi soruyorlar ve bir çıkar elde etmek için bizi yokluyorlar.***

Ömer Vehbi *(Büyükyalvaç)* ***Efendi*** *(Konya): Bu o kadar uzun boylu düşünülecek bir şey değil. Başkanlıktan buna uygun olarak bir cevap, bizden de bir selam gönderilmesi münasip olur kanaatindeyim.*

Osman *(Özgen)* ***Bey*** *(Lazistan): Orta yerde bir mektup var. O mektup üzerine yapılacak bir muamele varsa ve Memleket'in bundan istifade etme olanağı varsa, gereği takdir edilir. Bu görüşmelerin burada yapılmasını dahi uygun bulmam.*

16 Mart tarihinde altı asrın bütün Türk ve İslam inancını yaşattığı İstanbul şehri işgal edilirken ve sizin Milletvekilleriniz sürüklenirken bu 'Efendi' nerede idi? Sizin sevk ettiğiniz "Anadolu'nun inançlı evlatları İngilizlerle çarpışırken ve Mehmetçiğin kurşunu İngilizin kalbine girdiğinde, İstanbul hastanelerine gidip tebrik eden, bu 'Efendi' idi, şimdi size mektup yazan..." Saltanat'ın Veliaht'ı adına Sevr Anlaşması'nı uygulamaktan başka çare yoktur, diyen de yine bu efendidir.

*Bize **Fatih**'leri, **Yıldırımları** yaratan ve **Yavuzları** meydan getiren, ardından da **Hilafet'i** bu **Millet'e** getirenler de bu **Hanedan** idi. Fakat artık burada durunuz. Bir **Meclis** ki, "**Milli iradesine ve Millet'in mukadderatına hakimdir**", dedikten sonra; iki yıldır devam eden mücadelede, düşman karşısında bu kadar fedakarlıklar gösterdikten sonra, cılız bir ses işitilmiş ve **Millet** yükseldikten sonra buna yarım, buçuk bir iltifat...*

*Yine bütün umut zavallı **Anadolu**'da... **Anadolu** çalışacak, çalışacak ve ineğin sütünü, '**Efendi'nin** gösterişli, heybetli **Sarayı'na** götürecek... Bu efendi, Milli savaşımıza başladığımızda nerede idi? Biz ne zaman ki **İstanbul**'u alırız, bu karayı buradan kaldırırız, ne zaman ki **Bursa**'yı fethederiz; ondan sonra bunları düşünürüz. Emin olunuz bunların hepsi, **İngiliz** propagandası...*

***Mehmet Tevfik** (Durlanık) **Efendi** (Çankırı): Meclis; prensiplerinden, gayesinden; böyle, **Şah'tan, Padişah'tan, Veliaht'tan** gelen mektuplarla bir şey kaybetmez. İçeriğini incelersek, **Atalarımın** kabrine hürmet ettiniz, onu unutmadınız, teşekkür ederim. Sonra da düşmanın birisine de kov-*

dunuz, buna da teşekkür ederim, diyor. Şimdi ***onun düşmanlığını da dostluğunu da araştırıp, bir karar verme durumunda değiliz.***

Mustafa Kemal *(Atatürk)* ***Paşa*** *(Ankara): Bu mektubun '****Yüce Heyetiniz****'e okunmuş olması, bence çok faydalı oldu. Bu mektubu dikkate almak ve buna layık olduğu şekilde ve uygun düşecek bir lisanla cevap vermekte hem fayda vardır, hem de kötülük vardır. Kötülüğü nedir?*

Yüce Heyetiniz *ve bütün Millet, karşı karşıya kaldıkları ortadan kaldırmak için çarpıştığı zaman* ***Padişah*** *ve etrafında bulunanlar, bu Millet'i bu yönünden döndürmek için çalışmaları birleştirmişler ve Millet'in içine bin türlü fesat tohumları saçarak, onları ayaklandırmışlar, onlara ihtilal yaptırmışlar ve Yüce Meclisinizin bu gibi isyan ve ihtilaller çıkaranlar hakkında zorlayıcı önlemler almasına ve sonuçta pek çok kanlar dökülmesine meydan vermişlerdir.*

Fakat iki yıllık olaylar ve ***Yüce Meclisinizin*** *ortaya çıkması artık Millet'e anlattı ki;* ***Meclis'in sahip olduğu Yüce güçten ve Yüce iradeden başka bir güç yoktur. Her ne şekilde olursa olsun, bu iradeye uymak mecburiyetindedir. Başka tarafın, başka makamın iradelerinin Memleket ve Millet üzerinde hiçbir etkisi yoktur.*** *Bu mektup sebebiyle yazılacak cevap,* ***İstanbul****'a kuvvet verecekse bu zarardır. Gönül ister ki, Millet'in istiklali tamamen kurtulduktan sonra bunlara girişelim. Sırf bu noktadan düşünecek olursak, hiç önemsememek gerekir. Bunu da ilave etmek gerekir ki, bu yazmış olduğu mektupta da* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni*** *tanıyor ve kendi başına ona yazıyor; resmen de ona hitap ediyor. Yazısında da siyasi başarısından bah-*

*sediyor, "**Milli Meclisimiz**" diyor. Halbuki **Hilafet ve Saltanat Makamı'nda** oturan kişi, henüz bunu kabul etmemiştir. Aksine reddetmek istiyor.*

Hem reddetmekle, hem de tanımamakla meşguldür. Mektubu yazan kişi de onların içindedir, onlar bu kişiye, istedikleri kötülüğü yapma gücündedirler. Bir zamanlar kendisini gözetim altına aldılar, evini araştırdılar. Buna rağmen açıktan açığa ve Yüce Meclisiniz tarafından okunmasını isteyerek bu mektubu göndermiştir. Demek ki, okunmasını arzu etmiş ve kendisi aleyhindeki şeylere karşı da önem vermiyor.

*Bu mektubun içeriğinden acaba **Padişah'ın** bilgisi yok mudur? Acaba **İngilizlerin** bilgisi yok mudur? İhtimal ki vardır veya yoktur. Eğer bilgileri yoksa, mektup sahibi için tehlike vardır. Eğer bilgileri varsa ne demektir? Onlar da bu yolla, ayni yola baş vurmak istiyorlar gibi yorumlanabilir. O halde **bu mektubu yazmaktan maksat, Meclisimiz üzerine ve Millet üzerine bir etki yaparak uyutulmak üzere bulunan bir konuyu canlandırmaktır.** Bana göre şöyle bir şekilde istifade olunabilir. O ne diyorsa, onları doğrulayalım. Türkiye Büyük Millet Meclisi diye; Milli Meclisimiz. Yani sizin dahi, bizim dahi Milli Meclisimiz...*

***Efendi Hazretleri** ile 5-6 defa görüştüm. Artık bu konuşmayı sona erdirmek için bir kelime daha söyleyeyim. Kendisine **Anadolu**'ya gelmesini teklif ettim. Bana verdiği cevapta, ben burada bazı siyasi ilişkiler girişiminde bulundum. Bunların sonuçlarını bekliyorum, diyordu. Bunların oğlu **Ömer Faruk Efendi İnebolu'**ya gelmişti. Ben kendisini iade ettim. Onun gelişi babasının veyahut kayınpederinin*

oluru ile olup olmadığını bilmiyorum. İstanbul'da bir ***Saltanat Derneği*** *kurulmuş ve bazı üyeleri Anadolu'ya bulaşmaya başlamıştı. Tam böyle bir zamanda bir prensin oraya gelmesini uygun bulmadım.*

İkinci olarak; *şahsen* ***Ömer Faruk Efendi'yi*** *tanırım. Bana bazı mektuplar yazmıştı. Kendisi ile yakından ilişkide bulunduğu bazı arkadaşlarla da sözlü haber göndermişti. Bana yazdığı mektuplarda diyordu ki:* ***"Ben oraya geliyorum. Ben oraya gelir gelmez, benim durumumu şimdiden tespit edin. Ben buradan bir takım insanlar getireceğim ve benimle beraber kalacaklardır."*** *Doğrudan doğruya elde etmeye çalıştığı gaye,* ***Halife*** *ve* ***Padişah*** *olmak. Bunun mümkün olmadığını kendisine söylemişler. Ancak bunu kafasına koymuş. Halbuki* ***Ömer Faruk Efendi'yi*** *buraya getirmek,* ***Halife*** *veya* ***Padişah*** *yapmak asla bahis konusu değildi. "****En iyi görevi İstanbul'da yaparsınız****", demiştim.*

*Yalnız ona demişler ki, "****Gider gitmez oldu bittiye getirirsin ve Millet her şeyi unutur, büyük tantanalarla sizi Padişah yaparlar****" ve o da buna güvenerek benim olurumu almaksızın gelmiştir. Gerçekten* ***İnebolu****'ya çıktığı zaman, umulmadık bir şekilde derhal* ***İstanbul****'a da haber vermiştir. Yani geçerli ise,* ***Padişahın veyahut babasının oluru ile gelmiştir.***

Yorum: **İstanbul**'da **Padişah** direkt olarak kendisi değilse bile **Veliaht Abdülmecit Efendi** kanalı ile **Anadolu** ile temasa geçmekten başka çare kalmadığına inanmaya başlamıştır. **Veliaht Abdülmecit Efendi**, **Mustafa Kemal Paşa'ya** iki mektup yazarak kendisi ile temas etmek istediğini bildirmiştir. **Mustafa Kemal Paşa** ise bu mektup-

ların kendi şahsına yazıldığı cihetle bir önem taşımayacağını, ancak **Türkiye Büyük Millet Başkanlığı'na** yazılacak olunursa dikkate alınabileceğini bildirmiştir. Bundan gaye **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin**, **Padişah** ve çevresince kabul edilmesi ve meşruluğunun ön plana çıkmasıdır. Bu konuda ısrarlı olan **Veliaht Abdülmecit Efendi**, "**Meclisi Kebiri Milli**"**ye** (Büyük Millet Meclisi) hitaben yeni bir mektup yazmıştır. Meclis bu mektubu dikkate alıp almamakta tereddüt göstermektedir. Çünkü **Padişah'ın** imzaladığı **Sevr Anlaşması**, **Anadolu** güçlerine karşı oluşturduğu ordu, bu konuda **milletvekillerini** hoşgörüsüz bir şekilde tutmaktadır. İşte bazı **milletvekillerinin** bu konuda görüşleri:

Besim Atalay Bey: "Kendisi eski bir **hoca** olmasına rağmen söylediği bu cümle gerçekten onur duyulacak bir söylemdir."

"Onlar yıllardan beri bin türlü yokluk içinde yuvarlanan bu Millet'in, ne zaman hatırını sormuşlardır? Bugün başarıyı görünce bizi soruyorlar ve bir çıkar elde etmek için bizi yokluyorlar!.."

Ömer Vehbi (Büyükyalvaç) **Efendi**:

"Bu o kadar uzun boylu düşünülecek bir şey değil. Başkanlıktan buna uygun olarak bir cevap, bizden de bir selam gönderilmesi münasip olur kanaatindeyim!.."

Osman (Özgen) **Bey**:

"Orta yerde bir mektup var. O mektup üzerine yapılacak bir muamele varsa ve Memleket'in bundan istifade etme olanağı varsa, gereği takdir edilir. Bu

görüşmelerin burada yapılmasını dahi uygun bulmam!..”

“16 Mart tarihinde altı asrın bütün Türk ve İslam inancını yaşattığı İstanbul şehri işgal edilirken ve sizin Milletvekilleriniz sürüklenirken bu Efendi nerede idi?”

“Sizin sevk ettiğiniz Anadolu’nun inançlı evlatları İngilizlerle çarpışırken ve Mehmetçiğin kurşunu İngilizin kalbine girdiğinde, İstanbul hastanelerine gidip tebrik eden, bu Efendi idi, şimdi size mektup yazan!..”

“Saltanatın Veliahtı adına Sevr Anlaşması’nı uygulamaktan başka çare yoktur, diyen de yine bu efendidir!..”

“Anadolu çalışacak, çalışacak ve ineğin sütünü, ‘Efendi’nin gösterişli, heybetli Sarayı’na götürecek!..”

“Bu efendi, Milli savaşımıza başladığımızda nerede idi?”

“Biz ne zaman ki İstanbul’u alırız, bu karayı buradan kaldırız, ne zaman ki Bursa’yı fethederiz; ondan sonra bunları düşünürüz. Emin olunuz bunların hepsi, İngiliz propagandası!..”

Mehmet Tevfik (Durlanık) Efendi:

“Onun düşmanlığını da dostluğunu da araştırıp, bir karar verme durumunda değiliz!..”

Mustafa Kemal Paşa:

“Padişah ve etrafında bulunanlar, bu Millet’i bu yönünden döndürmek için çalışmaları birleştirmişler ve Millet’in içine bin türlü fesat tohumları saçarak, onları

ayaklandırmışlar, onlara ihtilal yaptırmışlar!.."

"Meclis'in sahip olduğu Yüce güçten ve Yüce iradeden başka bir güç yoktur. Her ne şekilde olursa olsun, bu iradeye uymak mecburiyetindedir. Başka tarafın, başka makamın iradelerinin Memleket ve Millet üzerinde hiçbir etkisi yoktur!"

"Bu mektubu yazmaktan maksat, Meclisimiz üzerine ve Millet üzerine bir etki yaparak uyutulmak üzere bulunan bir konuyu canlandırmaktır!.."

"Efendi Hazretleri ile 5-6 defa görüştüm. Artık bu konuşmayı sona erdirmek için bir kelime daha söyleyeyim!.."

"Kendisine Anadolu'ya gelmesini teklif ettim. Bana verdiği cevapta, ben burada bazı siyasi ilişkiler girişiminde bulundum. Bunların sonuçlarını bekliyorum, diyordu. Bunların oğlu Ömer Faruk Efendi İnebolu'ya gelmişti. Ben kendisini iade ettim!.."

"Yalnız ona demişler ki, Gider gitmez oldu bittiye getirirsin ve Millet her şeyi unutur, büyük tantanalarla sizi Padişah yaparlar!.."

"SEVR ANLAŞMASI'NA KARŞI AÇTIĞIMIZ MÜCADELE" (1)

"Bizleri zayıf ve dağılır bir hale getirmeye çalıştılar..."

Tarih: *6 Mart 1922.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Üçüncü ve Dördüncü Toplantı.*

Celse: *Birinci Celse.*

Başkan: *İkinci Başkan* ***Rauf Beyefendi.***

Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey hakkındaki konuşmalardan satırbaşları:

Dışişleri Bakanı Vekili Mahmut Celal *(Bayar)* ***Bey*** *(Saruhan):* ***İstanbul****'da Memleket menfaatine ve Vatan'a aykırı haince hareketleri ile* ***Türk*** *ve* ***İslam*** *toplumları karşısında, düşmanlarımızın ve bunların emelleri ve bunların zararlı çevrelerine karşı, kasten yetinen ve uyum gösteren çevrelerin bile yerlerinde tutamadığı, açıktan açığa kolaylık*

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 18 – sf.: 60-75.

göstermediği ve sahip çıkmadığı ***Ferit Paşa Kabinesi ve arkadaşları*** *yeniden iktidar mevkiine gelmişlerdir.*

Bu heyetin düşünceleri ve siyaseti üzerinde en güçlü, yegane etken ve düşünceli görülen ***İzzet Paşa'dır****. Kendilerinin evvelce* ***Sevr Anlaşması*** *şartlarına karşı açtığımız* ***Kutsal*** *mücadeleyi zayıf ve dağılır bir hale düşürmeye dönük olmaktan hiçbir zaman geri kalmamıştır.* ***İzzet Paşa'nın*** *bu şekilde görevine başlamasının ardından,* ***İstanbul****'da,* ***Anadolu*** *ile temas kurmak arzuları da belirmiştir.*

İzzet Paşa *burada yalnız zayıflığını hissetmekle kalmamış,* ***Anadolu****'yu da inandırmaya kalkışmıştır.* ***İzzet Paşa 26 Ekim'de*** *bizimle temasına aracılık eden kişi kaydettirdiği belgede aynen şöyle diyor:* ***"Bu sayede istenen anlaşmanın bazı zararlı şartlarının kaldırılması mümkün gibi görülür. Eğer bu olmazsa dahi, çizilen hudutlar içinde bağımsız ve gelişebilecek bir düzenli hükümetin kurulabileceği birçok ileri gelenler ve özellikle İngilizler tarafından vaat edilmektedir."*** *Bu madde üzerinde özellikle dikkatinizi çekmek isterim.* ***"Sevr Anlaşması ile belirtilen hudutlar içinde bağımsız ve gelişebilecek bir düzenli Hükümet kurulabileceği..."*** *demekle, bize* ***Sevr Anlaşması'nın*** *bir kesinlik kazanmış olduğunu anlatmış oluyor.*

9 Kasım *tarihinde aynı kişi vasıtası ile verdiğimiz cevapta:* ***"Dış düşmanlara karşı bağımsızlığımızı savunmak ve başlayan mücadele, gerçek bir iç devrim ile devam etmiş ve Milletimizin vicdanından, kanı ile mühürlenmiş yeni ilkelerle yeni bir Türkiye ortaya çıkarmıştır. Bu yeni ilkeler Milletimizin ve Millet iradesinin iç ve dış bağımsızlığının eksiksiz bir şekilde kalıcı olması esasları ile özetlenebilir.***

Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşu ve Hükümet şekli, bütün dünyaya karşı Türkiye için bir oldu bitti, olduğu gibi, Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin yabancı askeri bulunmayan bir bölgede hayatına devam etmesi de, tartışılmaya değmeyen bir deneyimin sonucu olarak görülür. Aynı zamanda büyük devletlere karşı tam bir bağımsızlık içindeki siyasi varlığımız, Milli hayatımızın temel direğinin esasıdır."

23 Kasım'da görüşmek üzere **İzzet Paşa** tarafından **İstanbul** tarafından, **Anadolu**'ya bir heyet gönderilmesine izin vermemiz talep edildi. Yazılan bir cevap ile ön şart olarak kendilerinin ve **Salih Paşa'nın** içinde bulunduğu heyetle en seri bir şekilde **Bilecik**'te görüşmenin mümkün olduğu tebliğ edildi. **Bilecik**'e geldiler. Kendileri ile; **Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri** ile **İsmet Paşa'nın** ve ardından içlerinde benim de bulunduğum bazı **meclis üyelerinin** oluşan bir heyet müzakerelere ve görüşmelere katıldı.

Böyle bir görüşme talebinde bulunmalarının bizde Memleket için hayırlı olacak bazı esasları elde ettikleri zannı doğduğunu, söyledik ve **Sevr Anlaşması** hakkındaki görüşlerimizi anlatırken; **"Bir vaat almadıklarını ve ileride de bu anlaşmanın değişikliğe uğraması şartının olmadığını..."**, söylediler. **Bu heyetin, Sevr Anlaşması hükümlerini bize kabul etmeye ve yönlendirmeye çalışmak için geldikleri açıkça anlamış bulunuyorduk.** Bütün arzu ve teklifleri; **"Yapılacak bir şey yoktur, Sevr Anlaşması'nın kabulü gerekir"** cümlesi ile özetlenebilir.

Epeyce devam eden müzakerelerden sonra **"Bizim hareket tarzımızı ve siyasetimizi haklı bulduklarını, kendi-**

lerinin hatalı olduklarını anladıklarını düşündüklerini, tuttuğumuz yolda yürümeye devam edebileceğimizi ve bizimle aynı düşüncede olduklarını..." *söylediler. Biz de;* ***"Madem ki bizimle ayni düşüncedesiniz ve madem ki İstanbul'da bir iş görmeniz mümkün değildir, o halde burada kalınız..."*** *dedik ve burada alıkonuldular. Kendileri ile son defa yapılan görüşmede,* ***İstanbul****'da yalnız özel ve ailevi işleriyle uğraşacaklarını, hiçbir hizmet kabul etmeyeceklerini* ***Bakanlar Kurulu*** *önünde sözlü ve* ***İstanbul****'a gider gitmez istifa edeceklerini de* ***7 Mart 1921*** *tarihli bir belge ile yazılı olarak verdikleri cihetle serbest bırakıldılar.*

İstanbul*'a varışlarının ardından, burada verdikleri söz üzerine istifa ettiler. Fakat bu dış görüntüyü kurtarmak için yapılmış bir hileden başka bir şey değildi. Çünkü istifa edilmesi üzerine kurulan kabineye girmekte tereddüt göstermediler.* ***İzzet Paşa'dan Yunan*** *saldırısından hemen önce aldığımız bir telgrafta:*

"Şu son zamanlardaki siyasi durumun gösterdiği tehlikelere ve İtilaf Devletleri'nce Yunanistan'a yardımda bulunmaya yatkınlığın bütün Memleket ve özellikle İstanbul hakkında sebep olacağı tehlike sebebiyle, ayırım göstermeksizin her taraftan yapılan ısrarlar ve zorlamalar üzerine, yardımcı olmak üzere Dışişleri Nezareti'ni kabul ettim." *deniliyordu.*

Avrupa*'ya giden* ***Yusuf Kemal Beyefendi'ye; İstanbul*** *üzerinden geçerek, gerekenlere bunların anlatılması ve düşmanlarımızın aleti olmaktan sakınmalarının gereğini, ciddi ve gerçek arzu gösterildiği takdirde* ***Hilafet Makamı*** *ile temasa gelmesi yetkisi verildi. Biz* ***Hilafet Makamı'nı*** *tanıyo-*

ruz ve tanımaya da devam edeceğiz. Bu durum bizim izlemeye devam ettiğimiz esasların gereğidir. ***Hilafet Makamı'nı*** *işgal eden kişinin de tüm kapsamı ile* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni*** *tanıması şarttır.*

Yusuf Kemal Bey İstanbul*'da bu kişilerle temas etmiş ve beraberce hareket etmek gereğini, karşısında Memleket'te yegane meşru güç olan* ***Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin temsilcisi*** *sıfatı ile* ***Avrupa****'daki seyahati esnasında* ***"Misak-ı Milli"*** *içinde yapacağı girişimlerin karıştırılmaması istenmiştir* ***İzzet Paşa 20 Şubat 1922*** *tarihinde* ***Yusuf Kemal Bey'i*** *bulunduğu evde ziyaret ederek,* ***Padişah'ın*** *kendisini görmek istediğini söylemiş ve görüşme yapılmıştır.*

Yusuf Kemal Beyefendi; Hilafet Makamı'nı *işgal eden kişiye;* ***"Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti, izledikleri esaslar gereği Yüce Hilafet Makamı'na bağlılığını korumaktadır. Meclis'in tanınmasını talep eder."*** *demiş ve maalesef belirsiz ve olumsuz cevap almıştır. Bu mesele üzerine* ***İzzet Paşa'ya, Yusuf Kemal Beyefendi*** *tarafından yazılıp gönderilen mektubu aynen okuyorum:*

"İzzet Paşa Hazretleri'ne:

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne *ve onun Millet ve Memleket'in hayat ve istiklalini kurtarmak için izlediği* ***Kutsal davaya*** *görüşünüzdeki iddianıza bakarak, sadık olduğunuzu zannederek sizin ve arkadaşlarınızın Memleket ve Millet'e karşı borçlu bulunduğunuz onur görevinizi yapmaya davet ettim. Ne yazık ki, beyanatınız sonucundan anlaşılmış olan gerçek manayı ve* ***Saray*** *görüşmesinin tertip edilme şekli, özellikle bizim* ***Avrupa****'da bulunacağımız zamanda sizin de*

***Avrupa** önde gelenlerini ziyaret etmek için seyahate kalkışmanız, bu suretle düşmanlarımıza **Türkiye**'de **Büyük Millet Meclisi'nce** istenilen şartların altında barış yapacak bir heyetin var olduğu ümidini verecek, Milli emellerimiz ve taleplerimizin oluşmasını geciktirmekten ve içinde **İstanbul** halkı da bulunduğu üzere, bütün Millet'in gösterdiği beraberliğin, sırf sizin tarafınızdan bozulduğunu göstermekten başka bir şeye yaramayacak olan hareketiniz, var olduğunu zannettiğiniz durumun çürümüşlüğünü ispat ettiniz.*

*Ben öncelikle **Yüce Hilafet Makamı'nı** işgal eden kişiyi, ancak onun ciddi ve samimi talebi olduğunda gerekli uyumun haklılığını gösterme konusunda yetkili olduğunu söylemiştim. Sizin arkadaşlarınızla beraber beni baş vurmuş gibi göstermiş olduğunuzu sonra anladım. Bu hareket şekliniz zaten geçersiz olan durumunuzla uyumlu değildir, denemez. Gerçi, bu görüşme **Padişah'ın** gerçek düşüncesini ve niyetini anlamış olmak bakımından yararsız da olmamıştır. Açıkça anlaşıldı ki, Millet'in gerçek temsilcisi olan ve Millet'in ve Memleket'in mukadderatına şeriatça ve hukuken el koymuş olan yegane güç **olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni** tanımaktan kaçınmakla beraber manevi gücünün kısıtlanacağı hayali ile kısıtlama içinde bulunmakta halen devam etmektesiniz. Böylece, her türlü temasınızın ve tüm düşünce ve hareketlerinizin Millet'in ve Memleket'in yüksek menfaatine aykırı ve zararlı olduğunu **Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne** arz ettim."*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti
Dışişleri Bakanı
Yusuf Kemal

Yusuf Kemal Bey, Tevfik Paşa *ile görüştükten sonra esefle karşılanan bir oyuna daha şahit olmuştur.* ***İstanbul****'dakiler* ***İzzet Paşa'nın Avrupa*** *seyahatini isabetli ve haklı göstermek üzere, bunun doğrudan doğruya kendi girişimleri ile değil, fakat tüm siyasilerin ve yabancıların gösterdikleri lüzum üzerine ve sırf bunların sevk ve teşvikleri ile yapıldığını göstermek istemişlerdir.*

İzzet Paşa, Avrupa*'ya doğru seyahate çıkıyor.* ***Yunanlıların*** *izni ile* ***Yunan*** *işgali altında bulunan topraklardan,* ***Yunan*** *süngülerinin koruması altında geçerek ve belki de* ***Yunan*** *bayrağı altında trenle seyahatine devam ediyor.* ***Yusuf Kemal Bey*** *de,* ***Pire****'ye uğramayacak bir vasıta ile denizden seyahatine devam ediyor.*

Hasan Tahsin *(San)* ***Bey*** *(Aydın): Düşününüz ki,* ***Yunanlılar*** *memleketimize ayak bastıkları günden beri, bir taraftan* ***Yunanlıların****, bir taraftan* ***İslamların*** *birbirlerini kırmak sureti ile belki* ***1,5*** *milyon* ***Müslüman****'ın mahvolmasına, ancak* ***Sultan Altıncı Mehmet*** *denilen adamın* ***Hilafet Bayrağı'nı Yunanlıların*** *eline teslim edip, bizim üzerimize saldırmasından ve İslamları birbirlerine karşı isyan ettirip, Milli Hükümet'i onlarla mücadeleye mecbur etmesinden doğmuştur.*

Bu adam, her zaman bu ihanetin sorumluluğunu ve Millet'e karşı bunun hesabını vermek mecburiyetini düşünmekten hiçbir zaman geri kalmayacaktır. Bu ruh hali içinde ve bu düşüncede bulunan bir adama hitap etmek ve onunla anlaşmaktan bir sonuç çıkacağı düşünülür mü? Anlaşmak için Sultan Mehmet'e onu göndermesi, temasa geçmesi için izin vermesi de aynı hatadır. Çünkü Sultan

Mehmet, orada bir esirdir. Onunla mı pazarlık edilir, yoksa efendisi ile mi?... O'nun efendisi Harrington, onun efendisi Lord Corç... İstanbul'da Sultan Mehmet ile müzakerelerde bulunması ne dereceye kadar doğrudur?

Düşününüz ki; ***Sultan Mehmet bugün yüzbinlerce İslam'ın kanının dökülmesine sebep olmuştur. Öncelikle bunların hesabını vermek mecburiyetindedir.***

Şeref *(Aykut)* ***Bey*** *(Edirne):* ***Dışişleri Bakanımızı*** *burada dinlediğim zaman, gözümün önünden* ***1300*** *yıllık bir tarih geçti. Düşündüm;* ***İslam****'ın bütün dünyaya mutluluk getireceğine iman eden* ***Halifeler****, birer birer önümden geçti. O* ***Kutsallığı*** *gördüm. Öyle* ***Halifeler*** *geçti ki; bütün varını, yoğunu, hepsini nesi varsa yalnız* ***İslam****'ın şeref ve yücelmesine sarf etmiş, taşa dayanmış, toprağa düşmüş, fakat* ***İslam****'ın yüceltilmesine çalışmıştır.*

*Şimdi "****Bir sarayın karanlık bir köşesinde sığınan kişi, didişen, çalışan, çırpınan, yaşamak isteyen koca bir Millet'i ne hale getirdiğini düşündüğü zaman, Allah'ım büyüktür, ona kahredenler, senin ilahi yıldırımların ile mahvolacaktır.****" dedim.* ***O makam ne kadar büyük ise, o makama gelip oturanın karakteri, İslam olduğu halde, çok alçak olabilir. Makamın yüceliği; onun kötülüklerini hiçbir şekilde örtemez. Yalnız, Makam Kutsaldır.***

Ben; İngilizlerin İstanbul'u işgal ettikleri zaman, ağladım. Gördüm ki İngilizler Memleketin içinden bir çok evladını topluyor. Düşman bunları sürüyorken, Padişah da sarayında kahkahalarla gülüyordu. İşte düşününüz ki, bir Millet yaşamak için çırpınırken, uğraşırken, anlaşma

denilen kara bela üstüne çöktüğü dakikada; "Ben Millet'in Başkanıyım." diyen kişi, kendi kişisel çıkarını sağlamak için 3-5 yüz parça binanın, on parça tarlanın tapu senedini çıkarmakla meşguldü.

Sakarya vadilerinde son kanını dökerek Millet'in namusunu, **Al Sancağın** asırlardan beri şerefini, nihayet **İslam'ın Mihrabı'nı, Kabesi'ni, yoktan varlığını savunan Mehmetçik, bütün canı ile didişirken; Saray ve Saltanat'ta bulunan kişi, Halife; genç ve ayrıcalıklı bir kadınla evlenmekten vaz geçmemişti.** İyi dinleyiniz; şimdiki **Halife'nin** ayağına **Milli Meclis'ten ve Temsilciler Heyeti'nden 4-5 kişi** gitmişti ki, o arkadaşlar içimizdedir. **Padişah'ın** kendisine, şu andaki durumu tamamıyla anlatmış ve kendisine demişti ki: "**Sen altı asrın yüceliklerini taşıyan bir varlığın başında bulunuyorsun. Buyurun Millet'in başına.**" Bu kişiler **sarayın** kapısından çıkarken, **Papaz Füro, Padişah'ın** hareminde huzura kabul olundu. İşte bu tarihi olay üzerine, **benim kendisinden hiçbir ümidim kalmamıştır.**

Belki biraz yıkacak ve belki de biraz devireceğiz. Belki de aç kalacağız. Fakat, davamızda zayıflık asla yoktur. Bu meclis zayıflığı kabul etmez. Bu Meclis Halk Meclisi'dir. Millet kararını vermiştir. **Onu kötüye kullanan Halife'nin kişiliğine karşı da hiçbir zaman baş eğemez.** Bu mümkün değildir.

Yunanın himayesi sayesinde **Avrupa**'ya giden **İzzet Paşa**, emin olunuz ki, eli boş ve kederli olarak dönerken, **Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ni** temsil eden Bakanımız, bütün girişimlerinde başarılı olarak dönecektir.

***Mehmet Şükrü** (Koçoğlu) **Bey** (Karahisarı Sahip): Gerek **İzzet Paşa'nın** ve onun içinde bulunduğu heyetin ve gerekse **sarayın**, **Milli davamıza** karşı yaptıkları ihanet, herkesçe bilinmektedir. Böyle kimlikleri, içerikleri ve Milli davamıza karşı bugüne kadar yaptıkları rezillikler ve çevirdikleri dalavereler bilinirken, bu yollardan yararlanmak için, **Yusuf Kemal Bey'i İstanbul'**a göndermek ve bunu karar altına almak öngörüsüzlüğü yapmak doğru mudur? **İngilizlerin** hakimiyeti altında bulunan bir yerden, menfaat çıkarmak ümidini beklemek, tam bir öngörüsüzlüktür*

***İsmail Suphi** (Soysallıoğlu) **Bey** (Burdur): "İttihadı Terakki" kabinesi düştüğü zaman, bu Memleket, yalnız ve yalnız, bir noktaya gözünü dikti. O da **Saray** idi. Acaba **Saray'dan** bir ümit ışığı çıkar mı, acaba başsız kalan Millet, oradan bir hayır görür mü, düşüncesi herkesin kalbinde yer tutmuştu. **Saray'dan** ancak bir takım entrikalar çıktı.*

*İşte **Aznavur** olayları, **Balıkesir**'i arkadan vurmak isteyenler. İşte **İzmir** cephesini kahpece arkadan vurmak isteyenler. İşte **Bolu** olayları, işte ortaya çıkan belgeler. İşte **Konya**'yı baştan çıkaranlar, işte **Yozgat** olayları. Bunları kimler yaptı? Elbette söylemeye mecburuz.*

*Her yerde sizin kurduğunuz, yoktan var ettiğiniz mucizevi Hükümetin her yerde İslam, Hıristiyan, Türk, ateşe tapan, anlayan, anlamayan herkes takdirle bahsediyor. Bir Millet ki; bütün dünyaya karşı istiklalini savunmak için mucizeler yapmıştır, herkes onun hayranıdır. **Fakat İstanbul'da bulunan birkaç rezil, bunu anlamaktan , anlayabilmekten acizdirler. Onlar kahpedir, alçaktırlar.***

*Ben gelirken **İstanbul**'a uğradım. Koyun tüccarı kimliği altında. Boğaziçi'nden geçerken büyük bir hüzün duydum. **Saray'ın** karşısında bir **Yunan** bayrağı çekiliyordu. **Yunan** bayrağını her gün bir silah atarak selamlamaktan asla utanç duymayanlar, zannediyor musunuz ki, **Saray** denilen şeyden insanlara huzur gelmiştir?*

Her memlekette saraylar genellikle; milliyetsiz, mezhepsiz, rezil menfaatperestlerin yuvasıdır, vurguncuların yuvasıdır. Saray** bu entrikayı yanlış çevirmiştir. **Saray gibi rezil, milliyetsiz, mezhepsiz** ve **menfaatperestler hep aşağıya... Benim azmimi her zaman ispat etmiş olan Milletimin davası, her zaman yukarıya...

***Hafız Mehmet** (Engin) **Bey** (Trabzon): **Biz Müslüman'ız. Hilafet Makamı'na bağlılığımız tabiidir.** Bir çok facialara sebep olanlar ve kendi kişisel çıkarlarını Millet'in ve işgal ettiği **Hilafet Makamı'nın** çıkarlarını da her şeyin üstünde tuttuğunu ispat eden **Padişah'ın** kişiliğine karşı, bizim bağlılığımızı koruduğumuzu dünyaya göstermiş olmamızda, zarar mı vardır? Fayda mı vardır?*

Birbirimizi öldürmeye teşvik eden, bir çok öldürme olaylarında sebep olan, İslam kanına giren, fetvalarla, mahkemelerle bir çok ileri gelenlerimizi mahkum eden, bizi asi, serkeş ilan eden... Üzerimize ordu sevk ettiği halde, bugün yine ona sarılmak, onunla barışmak ve onlardan bizim varlığımızın onaylamasını istemekle...

Fevzi** (Çakmak) **Paşa** (Bakanlar Kurulu Başkanı): **İstanbul'da bizim kabul ettiğimiz bir Hilafet Makamı vardır. Oraya uğramaksızın sıvışıp gitmek, doğrudan doğruya

bizim güçsüzlüğümüzü dünyaya ilan etmek demektir. *İstanbul'daki halkın doğrudan doğruya ruhen bizimle olduğunu ispat etmek istiyorduk. Özellikle* ***İstanbul****'a gittik ve ispat ettik. Böylece ispat etmek istedik ki, biz* ***Türkiye****'nin yegane* ***Hükümetiyiz*** *ve* ***İstanbul*** *bizim emrimize uyacaktır. Bundan güçsüzlük değil, daha fazla güç kazandığımızı anladık.*

Gazi Mustafa Kemal *(Atatürk)* ***Paşa*** *(Ankara):* ***Bakanlar Kurulu'nun, Dışişleri Bakanınız Yusuf Kemal Bey'e; İstanbul****'da yapacağı görev ve vermiş olduğu talimat, tamamen yetkileri ve izni içindedir.* ***Yüce Hilafet Makamı'na olan bağlılığını korusun diye. Evet, bağlıyız.***

Çünkü ***Hilafet Makamı ve Saltanat her hangi bir kişinin değildir. Makam bizimdir, koruduk ve sonuna kadar koruyacağız.*** *O makamda oturan kişi,* ***Yüce Meclisinizin*** *kararlarına, girişimlerine, Milletin beklentilerine uygun hareket edeceğini söylemek üzere ciddi, gerçek ve talep de bulunursa, o* ***Yüce Makam'a*** *ki, bağlıyız, baş vurabilirsin, böyle görüşme yapabilirsin, demek, hepimizin yetkisi içindedir. Yusuf Kemal Bey bu noktada almış olduğu talimatı tamamıyla uygulamış ve güzel bir şekilde yapmıştır.*

Ankara, 20 Eylül 1921

İstanbul*'da bir takım insanlar vardır ki, dış görüntüleri ile yalancıdırlar. Dünyayı aldatmaya gelmişlerdir. Bugün*

dahi aldatmaktadırlar. Her nasılsa bir şöhret edinmişler ve kendilerini yardımsever ve vatanperver olarak tanıtmış olan bu insanların, içini bizim okuduğumuz kadar, bütün Milletimizin ve bütün İslam dünyasının okumasına imkan yoktur ve ihtimâl de yoktur. Dünyayı aldatmaktadırlar. ***Biz bu insanların içyüzlerini göstermek görevini yüklenmişiz.***

Yorum: Dışişleri BakanıYusuf Kemal (Tengirşek) **Bey'in** yapmakta olduğu **Batı devletleri** seyahatine **İstanbul yönetimi** müdahale etmeye kalkışmıştır. Hala kendi varlıklarını, **Türkiye**'nin varlığı ile bir tutma iddiasında bulunan bu **İstanbul yönetimi** başta **İzzet Paşa** olmak üzere, bu seyahati ellerinden geldiğince bozmaya ve bizim dışişlerimizi ikinci plana itmek için her türlü girişimde bulunmuşlardır. Bu ikinci plana itilme **Türkiye Büyük Millet Meclisi** üyeleri arasında büyük bir infial uyandırmış ve **hükümeti** beceriksizlikle suçlamışlardır. Milletvekillerince bu konu üzerine ve özellikle **Padişah** hakkında yapılan konuşmalar gerçekten dikkat çekicidir. İşte o konuşmalardan satırbaşları:

Celal (Bayar) **Bey:**

"Sevr Anlaşması ile belirtilen hudutlar içinde bağımsız ve gelişebilecek bir düzenli hükümet kurulabileceği!.."

"Büyük devletlere karşı tam bir bağımsızlık içindeki siyasi varlığımız, Milli hayatımızın temel direğidir!.."

"Bu heyetin Sevr Anlaşması hükümlerini bize

kabul etmeye ve yönlendirmeye çalışmak için geldikleri açıkça anlamış bulunuyorduk..!"

"Bütün arzu ve teklifleri; 'Yapılacak bir şey yoktur, Sevr Anlaşması'nın kabulü gerekir' cümlesi ile özetlenebilir!.."

"Madem ki bizimle aynı düşüncedesiniz ve madem ki İstanbul'da bir iş görmeniz mümkün değildir, o halde burada kalınız!.."

"Yusuf Kemal Beyefendi'ye; İstanbul üzerinden geçerek, gerekenlere bunların anlatılması ve düşmanlarımızın aleti olmaktan sakınmalarının gereğini, ciddi ve gerçek arzu gösterildiği takdirde Hilafet Makamı ile temasa gelmesi yetkisi verildi!.."

"Biz, Hilafet Makamı'nı tanıyoruz ve tanımaya da devam edeceğiz. Bu durum bizim izlemeye devam ettiğimiz esasların gereğidir. Hilafet Makamı'nı işgal eden kişinin de tüm kapsamı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tanıması ön şarttır!.."

"Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti, izledikleri esaslar gereği Yüce Hilafet Makamı'na bağlılığını korumaktadır!.."

"İzzet Paşa Avrupa'ya doğru seyahate çıkıyor. Yunanlıların izni ile, Yunan işgali altında bulunan topraklardan, Yunan süngülerinin koruması altında geçerek ve Yunan bayrağı altında trenle seyahatine devam ediyor!.."

Hasan Tahsin (San):

"Sultan Altıncı Mehmet denilen adamın Hilafet

Bayrağını Yunanlıların eline teslim edip, bizim üzerimize saldırmasından ve İslamları birbirlerine karşı isyan ettirip, Milli Hükümet'i onlarla mücadeleye mecbur etmesi!.."

"Bu adam, her zaman bu ihanetin sorumluluğunu ve Millete karşı bunun hesabını vermek mecburiyetini düşünmekten hiçbir zaman geri kalmayacaktır. Bu ruh hali içinde ve bu düşüncede bulunan bir adama hitap etmek ve onunla anlaşmaktan bir sonuç çıkacağı düşünülür mü?"

"Anlaşmak için Sultan Mehmet'e onu göndermesi, temasa geçmesi için izin vermesi de aynı hatadır. Çünkü Sultan Mehmet, orada bir esirdir. Onunla mı pazarlık edilir, yoksa efendisi ile mi?.. O'nun efendisi Harrington, onun efendisi Lord Corç... İstanbul'da Sultan Mehmet ile müzakerelerde bulunması ne dereceye kadar doğrudur?"

"Sultan Mehmet bugün yüzbinlerce İslam'ın kanının dökülmesine sebep olmuştur. Öncelikle bunların hesabını vermek mecburiyetindedir!.."

Şeref (Aykut) Bey:

"Bir sarayın karanlık bir köşesinde sığınan kişi, didişen, çalışan, çırpınan, yaşamak isteyen koca bir Millet'i ne hale getirdiğini düşündüğü zaman, Allah'ım büyüktür, ona kahredenler, senin ilahi yıldırımların ile mahvolacaktır!.."

"O makam ne kadar büyük ise, o makama gelip oturanın karakteri, İslam olduğu halde, çok alçak olabilir.

Makamın Yüceliği; onun kötülüklerini hiçbir şekilde örtemez. Yalnız, Makam Kutsaldır!..”

“Ben; İngilizlerin İstanbul'u işgal ettikleri zaman, ağladım. Gördüm ki İngilizler Memleket'in içinden bir çok evladını topluyor. Düşman bunları sürüyorken, Padişah da sarayında kahkahalarla gülüyordu!..”

“İşte düşününüz ki, bir Millet yaşamak için çırpınırken, uğraşırken, anlaşma denilen kara bela üstüne çöktüğü dakikada; ‘Ben Millet'in Başkanıyım’ diyen kişi, kendi kişisel çıkarını sağlamak için 3-5 yüz parça binanın, on parça tarlanın tapu senedini çıkarmakla meşguldü!..”

“İslam'ın Mihrabı'nı, Kabesi'ni, yoktan varlığını savunan Mehmetçik, bütün canı ile didişirken; Saray ve Saltanat'ta bulunan kişi, Halife; genç ve ayrıcalıklı bir kadınla evlenmekten vazgeçmemişti!..”

“Sen altı asrın yüceliklerini taşıyan bir varlığın başında bulunuyorsun. Buyurun Millet'in başına geçin!..”

“Benim, Padişah'ın kendisinden hiçbir ümidim kalmamıştır!..”

“Bu millet, kötüye kullanan Halife'nin kişiliğine karşı da hiçbir zaman baş eğemez!..”

Mehmet Şükrü (Koçoğlu) **Bey:**

“Saray'ın, Milli davamıza karşı yaptıkları ihanet, herkesçe bilinmektedir!..”

“İngilizlerin hakimiyeti altında bulunan bir yerden, menfaat çıkarmak ümidini beklemek, tam bir öngörü-

süzlüktür!..”

İsmail Suphi (Soysallıoğlu):

“İstanbul’da bulunan birkaç rezil, bunu anlamaktan anlayabilmekten acizdirler. Onlar kahpedir, alçaktırlar!..”

“Boğaziçi’nden geçerken büyük bir hüzün duydum. Sarayın karşısında bir Yunan bayrağı çekiliyordu!..”

“Her memlekette saraylar genellikle; milliyetsiz, mezhepsiz, rezil menfaatperestlerin yuvasıdır, vurguncuların yuvasıdır!..”

“Saray gibi rezil, milliyetsiz, mezhepsiz ve menfaatperestler hep aşağıya!.. Benim azmimi her zaman ispat etmiş olan Millet’imin davası, her zaman yukarıya!..”

Hafız Mehmet (Engin) **Bey:**

“Biz Müslümanız. Hilafet Makamı’na bağlılığımız tabiidir!..”

“Hilafet Makamı’nın çıkarlarını da her şeyin üstünde tuttuğunu ispat eden Padişah’ın kişiliğine karşı, bizim bağlılığımızı koruduğumuzu dünyaya göstermiş olmamızda, zarar mı vardır? Fayda mı vardır?”

“Birbirimizi öldürmeye teşvik eden, bir çok öldürme olaylarında sebep olan, İslam kanına giren, fetvalarla, mahkemelerle bir çok ileri gelenlerimizi mahkum eden, bizi asi, serkeş ilan eden... Üzerimize ordu sevk ettiği halde, bugün yine ona sarılmak, onunla barışmak ve onlardan bizim varlığımızın onaylamasını

istemekle!.."

Fevzi (Çakmak) **Paşa** (Bakanlar Kurulu Başkanı):

"İstanbul'da bizim kabul ettiğimiz bir Hilafet Makamı vardır. Oraya uğramaksızın sıvışıp gitmek, doğrudan doğruya bizim güçsüzlüğümüzü dünyaya ilan etmek demektir!.."

Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) **Paşa:**

"Yüce Hilafet Makamı'na olan bağlılığını korusun diye. Evet, bağlıyız!.."

"Hilafet Makamı ve Saltanat her hangi bir kişinin değildir. Makam bizimdir, koruduk ve sonuna kadar koruyacağız!.."

"Biz bu insanların içyüzlerini göstermek görevini yüklenmişiz!.."

"SEVR ANLAŞMASI'NIN PARÇA PARÇA EDİLİŞİ" (1)(2)

"Yunan azınlığının koruma garantisi nasıl olacak?"

Tarih: *31 Mart 1922.*

Yer: *Almanya.*

Konu: *"**Danziger Zeitung Gazetesi**"nin **31 Mart 1922** tarihli sayısındaki yazıdan satırbaşları:*

*"**Fransız, İngiliz ve İtalyan Dışişleri Bakanları'nın Paris**'te sonuçlandırdıkları görüşmelerin, sıradan bir revizyon değil, "**Sevr Anlaşması'nın parça parça olmasına**" neden olmasının sebebi, "**Kemalist Milli Hükümet**"in başarılı direnmesi olmuştur. Varılan son nokta, bir seri önemli detaylar göstermektedir. "**Manda**" altındaki bölgelerden vazgeçildiği görülmektedir.*

*Bir "**Yunan İzmir**", "**Ermeni**" ve hatta "**Kürt Devleti**"nden vazgeçildiği gibi, bu konunun halli de "**Milletler Cemiyeti Konseyi**"ne verilmiştir.*

(1).- Danziger Zeitung Gazetesinin 31 Mart 1922 tarihli sayısından.

(2).- Alman Basınında Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti – S.Eriş Ülger – sf.: 138.

Şimdi bahis konusu olan şey, ilk olarak ***Türk*** *hakimiyeti altında bulunan* ***"Yunan azınlığı için koruma garantisi",*** *sonra da,* ***"Aynı güvenin Türkler için geçerli"*** *olması.*

Anlaşmanın *şu andaki kapsamı;* ***"Türkiye açısından büyük bir başarı"*** *olarak görülmektedir.*

Yorum: Avrupa Basını, Paris Konferansı'nda alınan kararlar ve yapılan **Anlaşma** metnine dayalı haberleri artık ilk sayfadan vermektedirler.

Özellikle **Sevr Anlaşması'nın** parça parça edildiğini ve bu sonucun **Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti** ve **Türkiye** açısından "**Büyük bir başarı**" olduğu vurgulanmaktadır.

"SEVR PORSELENİ KIRILGAN OLUR" (1) (2)

"Türkiye tekrar canlanıyor."

Tarih: *28 Eylül 1922.*

Yer: *Almanya.*

Konu: *"**Deutsche Allegemeine Zeitung Gazetesi**"nin **28.Eylül.1922** tarihli sayısındaki haberlerden satırbaşları:*

***İtilaf Devletleri'nin**, bütün dünyaya barış anlaşmalarında nasıl değişik hareket edebileceklerini göstermeye zorlanması, tarihi bir önem taşımaktadır.*

***Sevr Anlaşması**, aynı adı taşıyan porselen gibi, kırılır olduğunu göstermiştir.*

***Kemal** şiddetle vurdu ve **İngiltere**'nin eline düşmedi.*

*Halbuki, **İngiltere**'de söylendiğine göre, **Türkiye Avrupa**'dan kovulmuş ve hatta topraklarının üçte ikisini kaybetmişti.*

***İtilaf Devletleri** tarafından işgal edilmiş ve tarafsız böl-*

(1).- Deutsche Allegemeine Zeitung Gazetesinin 28 Eylül 1922 tarihli sayısından.

(2).- Alman Basınında Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti – S.Eriş Ülger – sf.: 141.

gelerce çevrilmiş ***İstanbul****, küçültülmüş devletin bir ilavesi haline gelmişti.*

Trakya *ayrılmış,* ***İzmir*** *otonom ilan edilmiş,* ***Türk Adliyesi*** *kısıtlanmış, mali özgürlükler yok edilmiş, askeri güç bir polis gurubuna indirilmiş,* ***Boğazlar Uluslararası bir komisyonun*** *kontrolüne verilmişti.*

İtilaf Devletleri'nin *şimdi anlaşmaya vardıkları nokta,* ***"Türkiye'nin tekrar Avrupa'ya yaklaştırılması, İstanbul'un kurtarılması ve güvenlik altına alınması, Edirne'nin tekrar alınması ve Boğazların kontrolünün "Milletler Cemiyeti"ne verilmesidir."***

Boğazlarla *ilgili çözüm,* ***Mustafa Kemal****'in önerisine uygundur. Buna göre* ***İngiltere, Boğazların*** *anahtarını elinde tutmak isteğinden vazgeçmektedir.*

İngiltere*,* ***Türklerle*** *bir silahlı çatışma içine girdiği takdirde,* ***İslam Dünyası*** *üzerinde bırakacağı etkiden kaçındığı için ve* ***Fransa****'nın ortaklık içinde bulunduğu ülkelere karşı politik üstünlüğü elinde tutarcasına sahip olduğu gücünü daha fazla artırmak istemediğinden, bu ortak noktayı kabul etmişti.*

Esas olarak ***Fransız – Türk*** *başarısı damgalanmıştır. Fakat çözülmesi gereken daha bir çok sorular vardır. Bunlardan birisi,* ***İtilaf Devletleri'nin*** *toplanacak olan* ***Doğu Konferansı'na Rusları*** *çağırmayı düşünmemeleridir.*

Bu durumu ***Moskova Hükümeti*** *ile anlaşması olan* ***Kemal Paşa*** *kabul etmeyecektir.* ***Moskova****'da bu toplantıya* ***Japonya****'nın çağrılıp da* ***Karadeniz****'de sahili olan devletlerin çağrılmamasına haklı olarak karşı çıkacaktır.*

*Aynı şekilde **Bulgaristan** da devre dışı bırakıldığından dolayı itiraz edecektir. Ayrıca **Mustafa Kemal**'in, **İngiltere** tarafından ortaya konulan "**Tarafsız Bölge**"nin zedelenmemesi konusunda, ne kadar güvence vereceği de bir sorundur.*

***Sevr Anlaşması** ile verilen "**mandalıklar**" konusunda bu barış anlaşmasında bir değişiklik yapılmayacaktır.*

*Bu konudaki istekler, **Mustafa Kemal**'in **Fransa** ve **İngiltere** ile olan ilişkileri zorlaştıracaktır.*

*Bu anlaşma, büyük bir kapsamı ile "**Türkiye'nin yeniden canlanması**" olacaktır."*

Yorum: Batı dünyasının **Türkiye** ile bir anlaşma zemini arayışı, **Avrupa** basınında tüm ağırlığı ile çoktan yer almaya başlamıştır. **Deutsche Allgemeine Zeitung Gazetesinin** belirttiği gibi "**Sevr Anlaşması, aynı adı taşıyan porselen gibi kırılgan**" olduğunu gözler önüne sermekle, bu anlaşmaların kolay sonuca ulaşılacak anlaşmalar olmadığını vurgulamak gereği duymaktadır.

İşte yazıdan alınan çarpıcı cümleler:

"Sevr Anlaşması, aynı adı taşıyan porselen gibi, kırılır olduğunu göstermiştir!.."

"Kemal, şiddetle vurdu ve İngiltere'nin eline düşmedi!.."

"Türkiye Avrupa'dan kovulmuş ve hatta topraklarının üçte ikisini kaybetmişti!.."

"İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiş ve tarafsız bölgelerce çevrilmiş İstanbul, küçültülmüş devletin bir

ilavesi haline gelmişti!.."

"Trakya ayrılmış, İzmir otonom ilan edilmiş, Türk adliyesi kısıtlanmış, mali özgürlükler yok edilmiş, askeri güç bir polis gurubuna indirilmiş, Boğazlar uluslararası bir komisyonun kontrolüne verilmişti!.."

"Türkiye'nin tekrar Avrupa'ya yaklaştırılması, İstanbul'un kurtarılması ve güvenlik altına alınması, Edirne'nin tekrar alınması ve Boğazların kontrolünün "Milletler Cemiyeti"ne verilmesidir!.."

"TEVFİK PAŞA'DAN GELEN GİZLİ TELGRAF" (1)

"İngilizler Konferansta aramızdaki ikiliği kullanacaklar."

Tarih: *30 Ekim 1922.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Yüzyirmidokuzuncu Toplantı.*

Celse: *Birinci ve Üçüncü Celse.*

Başkan: *İkinci Başkan Vekili* ***Musa Kazım Efendi***

Üçüncü Celsede Başkanlığı ***Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri*** *üstlenmiştir:*

Osmanlı İmparatorluğu'nun geleceği ve Hilafet meselesi hakkında yapılan görüşmelerden satırbaşları:

Hipodromda
Ankara, 11 Kasım 1921

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 24 – sf.: 269-280.

***Mustafa Kemal Paşa**: Bu ayın 20'sinde **İstanbul**'da bulunan bir kişinin aracılığı ile şahsıma hitap eden bir telgraf aldım ve onun üzerine yine şahsım adına cevap verdim.*

Şimdi okunacak olan telgrafla ilgisi olduğundan ve daha doğrusu, bunun duyulması yönünden aynen okuyorum:

*"**Tevfik Paşa** bana oğlunu göndererek, aşağıda belirtilen telgrafı verdi.*

*Meselenin gayet gizli tutulması ricası ile beraber, yapılan tahkikata göre **İngilizler, Konferans'ta, Anadolu** ile **İstanbul**'un ayrı ayrı cepheler arz etmesinden istifade ile '**Hilafet'in Koruyucusu**' sıfatını elde etmeye çalışacağından, meseleye gerektiği gibi önem verilmesini arz etmemi tebliğ ettirdi."* **Telgraf Şöyledir:**

"Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne: 17 9 1922.

***Allah**'ın adı gibi, kazanılan Zaferlerin, bundan böyle, **İstanbul** ve **Ankara** arasında ortaya çıkan anlaşmazlık ve ikiliği kaldırmış ve **Milli Birliğimizi** temin etmiş olup, ancak **müttefik devletler** ile aramızda çatışmalar henüz kesilmemiş olmasından dolayı **Avrupa** şehirlerinden birisinde, başlanmasına karar verilen **barış konferansına**, evvelce belirtildiği gibi her iki tarafın davet edileceğinin bilinmesinden dolayı, Milli selametimizle ilgili önemli şeylerin, evvelce aklımızda müzakere ve tespit edilmesi konusunda hazırlıklar yaparak, adı geçen **konferansta** beraberce **Millet'in hukukunun savunulması bakımından, mesai sarf edilmesi**, Yüce kişiliğinizde de kabul göreceğine, tam bir kanaat sahibi olacağınızdan, bu konuda durumu bilen ve güveninize sahip*

bir kişinin buraya gayet gizli bir şekilde, vereceğiniz talimatla beraber ve mümkün olduğu süratte gelmesini, temenni ederim, efendim.”

Sadrazam Tevfik(Paşa)

Buna da vermiş olduğum cevap açıktır. Aynı kişiye yazıyorum.

*“**Türkiye Devleti'nin aleyhinde** her türlü girişimi, daima göz önünde tutan **Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti**, karşı önlemler düşünmüştür. Anayasa ile şekli ve kapsamı belirlenen **Türkiye Devleti'nin** tarihi kuruluşundan beri, **Türkiy**e'nin mukadderatına el koymuş ve bundan sorumlu olarak yalnız ve ancak **Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti** olduğu, dünyaca bilinen ve fiili olayları ve siyasi muameleler ile güçlenmiş bulunmaktadır.*

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının** elde ettiği zaferleri, başarıları, alınacak kesin ve tabii sonucunu olmak üzere, yapılması kararlaştırılan **konferansta; Türkiye Devleti yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından temsil olunur.

*Bu gerçekler karşısında geçerli ve hukuki olmadığı **Yüce Meclisçe** defalarca ifade ve ilan edilmiş olan Heyetlerin veya bu gibi mensuplarının şimdiye kadar defalarca olduğu gibi, bundan sonra da devlet siyasetini karıştırmaktan kaçınmaları hususunun ne derecede büyük sorumluluk yükleyeceği, bellidir, efendim.”*

Şimdi yine Sadrazam Tevfik imzalı, Başkanlık Makamına hitap edilmiş açık bir telgraf vardır.

O okunacaktır:

*"**İstanbul, 29 10 1922.***

Ankara Büyük Millet Meclisi, Yüce Başkanlığı'na:

Gayet acildir:

***Konferans'a, Babıali** (İstanbul) **da, Büyük Millet Meclisi de davet edildi. İstanbul**'un katılmaması devletin **6** asrı geçen zamandan beri kurulmuş ve korunmuş olan bütün **İslam Dünyası'nın** ilgili bulunduğu **Tarihi Kimliğini** yıkılmaya mahkum etmek, **Büyük Millet Meclisi'nin** katılmaması ise; dünyanın özlediği ve beklediği barışı sonuçsuz bırakmaktır.*

*Bu önemli sorumlulukları tabiidir ki, ne **İstanbul**, ne de **Büyük Millet Meclisi** kabul ve tahammül eder.*

*Zaten **İstanbul ile Büyük Millet Meclisi arasında gerçek manada bir ikilik düşünülmediği** ve her türlü ısrar ve baskıya karşı **Sevr Anlaşması'nın** onaylanmamasında direnmek ve tesadüf olunan zorlukların büyüklüğüne göğüs germe ile idari hususların döndürülmesi ve işgalin etkisinin azaltılması hususunda güçlerin artırılması ve bu arada başarılı sonuçların ortaya çıkmasına, ellerinden geldiğince hizmet eden heyetimiz, **Milli Hakimiyeti** güçlendirmek ve sağlamlaştırmak sureti ile beraberce idareyi temin etmek için, müzakereye hazır olduğu halde, savaş çalışmalarının, bir barışa yararı ile siyasi sonuçlarının meyvelerini toplama mevsiminde, Millet'in savaşından ayrı kalmayı ve bu sebeple bir araya gelerek elde edilmesi mümkün olan büyük çıkarları, Vatan'dan en küçük parçasının bölünmesinin bile elde çıkarılmasına asla izin vermez.*

Ayrılık şöyle dursun, en küçük bir karşıtlığı bile uygun görmez.

*Hatta kesin bir el koymayı, velev ki işgali ortadan kaldırma yolunda kılıçla canını ortaya koyarak ve **Allah** yolunda bulunanları, kendi nefislerine tercih eder. Böylece, anlaşmazlık sebebi ile Devlet ve Milletin başına, **Allah** korusun bir büyük kötülük getirmek ve maddi ve manevi yardımlarına ulaştığımız **İslam Dünyası'nı** üzmekten ise Vatan'ın büyük çıkarları uğrunda birlik, beraberliği sağlamak, evvelce gerekli ve bugün ise şart olmuştur.*

*Şu halde Memleket'in geleceği, Vatan'ın hukukunun savunulması hakkında müzakerelerde bulunmak üzere, Büyük Millet Meclisi'nce tayin edilecek bir kişinin, özel talimat ile hemen gönderilmesine özellikle temenni ve bu konuda uygunluk görülmediği takdirde, heyetimizden **Ziya Paşa Hazretleri'nin** oraya gönderileceği beyan ve cevabın telgrafla bildirilmesi dua olunur."*

Sadrazam Tevfik (Paşa)

***Rasih** (Kaplan) **Efendi** (Antalya): **Tevfik Paşa; Ankara Büyük Millet Meclisi,** diyeceğine, **Türkiye Büyük Millet Meclisi,** diyemez miydi?*

***Avrupa**'dan gelen telgraflarla, bu telgraf sanki aynı kopyadan çıkıyor.*

***Ankara**'da; **Türkiye Büyük Millet Meclisi** vardır ve hudutların hakimi yalnız bu **Yüce Meclis'tir**. Eğer, **Tevfik Paşa** hala bu noktayı bilmiyorsa, bilsin...*

*Nereden gerekiyor ki: "**Eğer, Büyük Millet Meclisi bu***

konferansa katılmazsa, dünya barışı askıda kalacaktır!

Bundan Türkiye Büyük Millet Meclisi sorumlu olacaktır. *" diyor. Bu mantığı, bu hakkı kendisine kim vermiştir?*

Biliyorlar mı ki: ***Türkiye Büyük Millet Meclisi*** *ilk toplantısında; "****Misak-ı Milli****" ile beraber ilan ettiği beyannamede,* ***İslam Dünyası'na*** *karşı,* ***İslam'ın bayraktarlığını*** *terk etmediğini ve* ***Hilafet'in*** *esarette olduğunu, esaretten kurtuluncaya kadar mücadelesine devam edeceğini ilan ettiğini, bu kişi acaba okumadı mı?*

Türkiye Büyük Millet Meclisi *kendi anayasasını yapmakla,* ***eski anayasadaki Hilafet*** *hakkında, paçavra durumunda var olan madde, Memleket'i malikane görüp ve içinde oturanları da sürü olarak kabul edip,* ***Halifeliği*** *ve* ***Saltanat'ı*** *ona babadan kalma bir şekilde aktarıyordu.*

Bunların ne ***Şeriat hükümleri*** *ile ne de mantık ile hiçbir ilgisi yoktur.*

Çünkü aynı madde; ***başkanlığa gelecek kişinin Kutsal olduğunu ve sorumluluk taşımadığını söylüyor.***

*Bu Millet, kaybetmiş olduğu haklarını elde etmek için, bunca fedakarlıktan sonra, böyle "****Sorumsuz****", "****Kutsal****" kelimeleri altında artık kendisini ezdirmek istemiyor ve kıyamete kadar da istemeyecektir.*

Şunu da hatırlatmak isterim ki; varis, deli de olsa, varis olur. Cahil de olsa, varis olur. Ahmak da olsa, varis olur.

Peki ya o makama gelecek olan kişi; cahil olursa, cani olursa, bunu hiç düşündünüz mü?

İslam Dünyası *hiçbir zaman, "****İslam Dünyası'nın İs-****

tanbul'da bir Başkanı vardır. *" diye oraya bir temsilci göndermemiştir.*

Son felaket yıllarında onların ihaneti, onların bu davadaki büyük umursamazlıklarını görerek, ***İslam Dünyası; onlara da lanet etmiştir.***

Onlar inattan dönmek istemiyorlar.

Hak sözü dinlemek istemiyorlar, lanetliklerinden dönmek istemiyorlar. Bu telgrafı, kendilerinin suratlarına fırlatalım ve diyelim ki: ***Siz artık çekilin, alet olmayın, gölge etmeyin... Kendilerine lanet olsun.***

Hüseyin Avni *(Ulaş)* ***Bey*** *(Erzurum):* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi halkı, geçmişteki düzene isyan etmiştir.*** *Memleketimizi çiğneten,* ***Türk Milleti'nin*** *gücünü aşağılayan bu bahtsızlar, sonuçta gördüler ki, bu Millet yaşama hakkını, felaketten, sefaletten dahi almıştır.*

Bugün bizi bazı entrikalarla boğmak istiyorlar. ***İngilizlerin*** *adaletinden,* ***Fransızların*** *medeniyetinden,* ***İtalyanların*** *bilmem nesinden bahsederek, beni zincirle bağlayarak, beni sonsuz mahkumiyetler içinde yaşatan güçleri unutmadım.*

İstanbul*, bu* ***konferanstan*** *evvel* ***Sevr Anlaşması'nın*** *imzasına davet edildi.*

O zamanlar ***Büyük Millet Meclisi'ni*** *aramıyorlardı.*

Hilafet Makamı nerede?

Ben Şeriat alimlerine sorarım. ***Hilafet*** *sıfatında mahkumiyet var mıdır?*

İstanbul *boşuna zahmet çekiyor.* ***İstanbullu*** *bu* ***paşalar****,*

kendileri ***Sevr Anlaşması'nı*** *imza ederlerken* ***Halife'nin*** *hukukunun ne olduğunu keşke okusaydılar.*

Bacağı kırılsaydı da o Halife ayağa kalkmasaydı.

Saltanata alışmış imparatorlar, padişahlar; Milli Hakimiyetten canavar gibi korkarlar.

Hilafet *perdesi altında,* ***Saltanat*** *cinayetlerine kadar kapı açmak, Memleket'i altüst edecek bir hale getirecek geçerli olmayan sıfatlar takınmalarına* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi*** *hiçbir zaman müsaade etmeyecektir.*

Kendileri bu Memleket'in içine bozgunculuk sokmak için ***Hilafet makamını*** *ileri sürüyorlar.*

Güya, biz ***Hilafet Makamı'nı*** *korumuyormuşuz, gibi. Bizim başta yeminimiz vardır.* ***Hilafet makamının*** *savunucusu da biziz, muhafızları da biziz.*

Esir ***Halife*** *olabilir mi?*

Avrupalılar*; barış yapacaklarsa, her gün* ***Papaz Feru*** *ile* ***Padişah*** *ile barış yapsın.*

Feyzi *(Pirinççioğlu)* ***Bey*** *(Bayındırlık Bakanı):* ***Millet artık, hükümdarla değil, kendi hayat hakkı ile ve kan bedeli ile aldığı hukukla yaşıyor.***

O zamanlar ***Kabine Başkanı*** *olan* ***Ferit Paşa'nın****, Memleket'ine ve Milleti'ne karşı* ***Avrupalılarla*** *yapmış olduğu, halen mürekkebi dahi kurumamış* ***Sevr Anlaşması'nı*** *onayladıktan sonra, bu şekilde bir telgraf yazması çok üzücüdür.*

Hakimiyetin bugün tamamıyla ***Millet'e*** *ait olduğunu;* ***Büyük Millet Meclisi*** *her vesile ile dünyaya göstermiştir.*

***Hilafet** Makamı esaret altındadır. Esarette olduğu için de onu ancak **Türkiye Büyük Millet Meclisi** koruyabilir.*

***İslam Dünyası'nın** görüşü de Büyük Millet Meclisi'ne devamlı olarak gelen telgraflarla kanıtlanmıştır.*

Millet bugün artık Osmanlı Saltanatı'nın tarihe karıştığını düşünüyor. Millet artık Osmanlı Saltanatı'nı tanımıyor. Doğrudan doğruya Millet'in saltanatını tanıyor.

***Yahya Galip** (Kargı) **Bey**: İstanbul'da bulunan, adına '**Halife**' denilen o herifle kim temas ederse, mutlaka insanlıktan uzaklaşır. **İstanbul**'daki **Padişah'ın** varlık sebebi nedir?*

*Oradaki **bakanların** varlık sebebi nedir? Kiminle ilgilidirler? Milletle kesinlikle ilgileri yoktur.*

*Eğer, **İngilizlerle** ilgililerse, 'Ben **Loyd George**'un zabıta memuruyum.' desin ve **İslam Dünyası'ndan** kesinlikle bahsetmesin. **İslam Dünyası'nın, Yunan** askerinin süngüsü altında ezilmesine sebep olan, yalnız kendileridir. Buna bakmalı, utanmalı.*

Bunları açık olarak yazmalı ve ilan etmeli ki: Halife olacak bir adam, İslam Dini ile ilgili değildir. O; olsa olsa, daima kendisinden nasihat aldığı Papaz Feru'nun Halifesi olabilir. Müslümanların böyle bir halifeleri yoktur.

Bu savaşı başımıza getiren ve bu belalara sokan kimdir? Başta o herif ve etrafını alan rezillerdir.

*Millet, bundan sonra yönetimini ne **Padişah'a** ve ne de bu gibi insanlara verir. Hatta ne anasının, babasının yapmadığı şeyi Millet'i hakkında yapan bir "**Piç**"e verir.*

***Dr. Rıza Nur Bey** (Sinop): Burada bir Hükümet mi var, yoksa iki Hükümet mi var? Bunu dünyaya göstermeli.*

Türkiye Hükümeti buradadır. O eski Osmanlı İmparatorluğu sona ermiştir. Yerine dinç ve Milli bir Türkiye Devleti doğmuştur ve bütün hakimiyet ondadır.

***Mazhar Müfit** (Kansu) **Bey** (Hakkari): Bu Millet hakkında bir herif tutuyor, bir fetva veriyor ve bizi idama mahkum ediyor.*

İstanbul hala birlik ve beraberliğin şart olduğundan, filan bahsediyor. O birlik ve beraberlik, eğer şart idiyse, niçin bunu o fetva ile inkar ettiler?

*Bunlar aynı; arsız, terbiyesiz çocuklar gibi, "**Defol**" dersin, sokulmak ister, kendini bir şey zanneder. Onlar böyle anlaşma ile filan anladılar ki, papuç pahalı. Galiba kellelerini, hayatlarını kurtarmak için, bu yollara dökülüyorlar.*

***Rauf** (Orbay) **Bey** (Bakanlar Kurulu Başkanı): Onlar İslam'ın ve Millet'in istiklalini, fiilen yok etmeye çalışmışlardır.*

Bu telgraf ile Memleketimiz ile İslam Dünyası arasında yanlış fikirler yaymaya çalışıyorlar. Şüphesiz ki, bunda başarılı olamayacaklardır.

***Ali Fethi** (Okyar) **Bey** (İçişler Bakanı) (Menteşe): **Türkiye Büyük Millet Meclisi** delegelerinin yanında bunlar kimdir?*

*Bunlar, **Sevr Anlaşması** gibi, bu Millet'i sonsuza kadar esarete mahkum eden bir belgeye imza koymuşlardır. Bu durum kendi gücümüz, kendi davamız, kendi hakkımız karşısında zayıf düşmektir.*

Bu nasıl kabul olunabilir? Artık Millet'in aklı başına gelmiştir. Millet pişmiştir.

Nusret *(Son)* **Efendi** *(Erzurum): Biz mezarlıkta mıyız? Babıali ölmüş, saray ölmüş. Bu konuda konuşmak ve bir takım şeyler düşünmek, söylemek boşunadır ve böyle boş şeylerle uğraşmak demektir.*

Yorum: Hem **İtalaf Devletleri'nin** altında bir yığın çıkar hesapları yatan davetleri, hem de **İstanbul yönetiminden Sadrazam Tevfik** imzası ile gelen ve karşılıklı yazışmalara sebep olan telgraflardan anlaşılacağı gibi **barış konferansında Türk** tezinin daha kolaylıkla dışlanması ve parçalaması için bir yığın tezgahlar tertiplenmektedir.

Halbuki **Ulusal Kurtuluş Savaşı** kazanılmış ve bu konuda **barış görüşmeleri** yapma sırası gelmiştir.

Doğal olarak bu **barış görüşmelerinde** tek muhatap **Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Mustafa Kemal Paşa**, gelen telgraflar karşısında kesin tavrını koyarak bu oyunu bozmaya çalışmaktadır.

Ancak bu konuda **Meclis'te** yapılan görüşmelerde **milletvekilleri** aldıkları sözlerle başta **Padişah Vahdettin**'e, sonra da **İstanbul yönetimine** tüm hırslarını, hınçlarını dile getiren konuşmalar yapmışlardır.

Adeta bir "**Hesap Kesme**", bir "**İçini Dökme**" halindeki konuşmalardan bazı sözleri aşağıya almak gereği duydum. İşte o sözler:

Sadrazam Tevfik:

"Millet'in Hukuku'nun savunulması bakımından, mesai sarf edilmesi!.."

"İstanbul ile Büyük Millet Meclisi arasında gerçek manada bir ikilik düşünülmediği!.."

"Millet'in savaşından ayrı kalmayı ve bu sebeple bir araya gelerek elde edilmesi mümkün olan büyük çıkarları, Vatan'dan en küçük parçasının bölünmesinin bile elde çıkarılmasına asla izin vermez!.."

"Ayrılık şöyle dursun, en küçük bir karşıtlığı bile uygun görmez'.."

Mustafa Kemal Paşa:

"Memleket'in geleceği, Vatan'ın hukukunun savunulması hakkında müzakerelerde bulunmak üzere, Büyük Millet Meclisi'nce tayin edilecek bir kişinin, özel talimat ile hemen gönderilmesine!.."

"Konferansta; Türkiye devleti yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından temsil olunur!.."

Rasih (Kaplan) Efendi:

"Ankara'da; Türkiye Büyük Millet Meclisi vardır ve hudutların hakimi yalnız bu Yüce Meclis'tir!.."

"Bu Millet, kaybetmiş olduğu haklarını elde etmek için, bunca fedakarlıktan sonra, böyle 'Sorumsuz', 'Kutsal' kelimeleri altında artık kendisini ezdirmek istemiyor ve kıyamete kadar da istemeyecektir!.."

"İslam Dünyası hiçbir zaman, 'İslam Dünyası'nın

İstanbul'da bir Başkanı vardır', diye oraya bir temsilci göndermemiştir!.."

"Son felaket yıllarında onların ihaneti, onların bu davadaki büyük umursamazlıklarını görerek, İslam Dünyası; onlara da lanet etmiştir!.."

"Onlar inattan dönmek istemiyorlar. Hak sözü dinlemek istemiyorlar, lanetliklerinden dönmek istemiyorlar!.."

"Bu telgrafı, kendilerinin suratlarına fırlatalım ve diyelim ki: Siz artık çekilin, alet olmayın, gölge etmeyin... Kendilerine lanet olsun!.."

Hüseyin Avni (Ulaş) Bey:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi halkı, geçmişteki düzene isyan etmiştir!.."

"Bugün bizi bazı entrikalarla boğmak istiyorlar. İngilizlerin adaletinden, Fransızların medeniyetinden, İtalyanların bilmem nesinden bahsederek, beni zincirle bağlayarak, beni sonsuz mahkumiyetler içinde yaşatan güçleri unutmadım!.."

"Bacağı kırılsaydı da o Halife ayağa kalkmasaydı!.."

"Saltanata alışmış İmparatorlar, Padişahlar; Milli Hakimiyet'ten canavar gibi korkarlar!.."

"Hilafet perdesi altında, Saltanat cinayetlerine kadar kapı açmak, Memleket'i altüst edecek bir hale getirecek geçerli olmayan sıfatlar takınmalarına Türkiye Büyük Millet Meclisi hiçbir zaman müsaade etmeyecektir!.."

"Bizim başta yeminimiz vardır. Hilafet makamının savunucusu da biziz, muhafızları da biziz. Esir Halife olabilir mi?"

"Avrupalılar; barış yapacaklarsa, her gün Papaz Feru ile Padişah ile barış yapsın!.."

Feyzi (Pirinççioğlu) Bey (Bayındırlık Bakanı):

"Millet artık, hükümdarla değil, kendi hayat hakkı ile ve kan bedeli ile aldığı hukukla yaşıyor!.."

"Millet bugün artık Osmanlı Saltanatı'nın tarihe karıştığını düşünüyor. Millet artık Osmanlı Saltanatı'nı tanımıyor. Doğrudan doğruya Millet'in saltanatını tanıyor!.."

Yahya Galip (Kargı) Bey:

"İstanbul'da bulunan, adına halife denilen o herifle kim temas ederse, mutlaka insanlıktan uzaklaşır!.."

"İstanbul'daki Padişah'ın varlık sebebi nedir? Oradaki bakanların varlık sebebi nedir? Kiminle ilgilidirler?"

"Bunları açık olarak yazmalı ve ilan etmeli ki: Halife olacak bir adam, İslam Dini ile ilgili değildir. O; olsa olsa, daima kendisinden nasihat aldığı Papaz Feru'nun halifesi olabilir. Müslümanların böyle bir halifeleri yoktur!.."

"Bu savaşı başımıza getiren ve bu belalara sokan kimdir? Başta o herif ve etrafını alan rezillerdir. Millet, bundan sonra yönetimini ne Padişah'a ve ne de bu gibi insanlara verir. Hatta ne anasının, babasının yapmadığı

şeyi Millet'i hakkında yapan bir "Piç"e verir!.."

Dr. Rıza Nur Bey:

"Burada bir Hükümet mi var, yoksa iki Hükümet mi var? Bunu dünyaya göstermeli. Türkiye Hükümeti buradadır. O eski Osmanlı İmparatorluğu sona ermiştir!.."

Mazhar Müfit (Kansu) **Bey:**

"Bu Millet hakkında bir herif tutuyor, bir fetva veriyor ve bizi idama mahkum ediyor. İstanbul hala birlik ve beraberliğin şart olduğundan, filan bahsediyor. O birlik ve beraberlik, eğer şart idiyse, niçin bunu o fetva ile inkar ettiler!.."

"Bunlar aynı; arsız, terbiyesiz çocuklar gibi, 'Defol' dersin, sokulmak ister, kendini bir şey zanneder. Onlar böyle anlaşma ile, filan anladılar ki, papuç pahalı. Galiba kellelerini, hayatlarını kurtarmak için, bu yollara dökülüyorlar!.."

Rauf (Orbay) **Bey** (Bakanlar Kurulu Başkanı):

"Onlar İslam'ın ve Milletin istiklalini, fiilen yok etmeye çalışmışlardır!.."

"Bu telgraf ile Memleketimiz ile İslam Dünyası arasında yanlış fikirler yaymaya çalışıyorlar. Şüphesiz ki, bunda başarılı olamayacaklardır!.."

Ali Fethi (Okyar) **Bey** (İçişler Bakanı):

"Türkiye Büyük Millet Meclisi delegelerinin yanında bunlar kimdir? Bunlar, Sevr Anlaşması gibi, bu Milleti sonsuza kadar esarete mahkum eden bir belgeye

imza koymuşlardır!.."

"Bu durum kendi gücümüz, kendi davamız, kendi hakkımız karşısında zayıf düşmektir. Bu nasıl kabul olunabilir? Artık Millet'in aklı başına gelmiştir. Millet pişmiştir!.."

Nusret (Son) **Efendi :**

"Biz mezarlıkta mıyız? Babıali ölmüş, saray ölmüş. Bu konuda konuşmak ve bir takım şeyler düşünmek, söylemek boşunadır ve böyle boş şeylerle uğraşmak demektir!.."

“MİLLET ALEYHİNE HAREKET GEÇEN SARAY” (1)

“Padişahlık kalkmış yerini Büyük Millet Meclisi almıştır.”

Tarih: *30 Ekim 1922*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Yüzyirmidokuzuncu Toplantı.*

Celse: *Birinci ve Üçüncü Celse.*

Başkan**: İkinci Başkan Vekili **Musa Kazım Efendi.

*Üçüncü Celsede Başkanlığı **Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri** üstlenmiştir:*

Saltanatın Kaldırılması
Hakimiyeti Milliye Gazetesinde
3 Kasım 1922

Osmanlı İmparatorluğunun sona erdiğine ve Yeni Türkiye Hükümetinin onun varisi olduğuna ve Hilafet makamının

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 24 – sf.: 292-297.

esaretten kurtarılacağına dair önerge üzerine yapılan görüşmelerden satırbaşları:

*"**Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na:***

*Birkaç asırdır **Saray** ve **Babıali'nin** cahilliği, sefahata düşkünlüğü yüzünden Devlet ve Millet çok büyük felaketler içinde müthiş bir şekilde çalkalandıktan sonra, nihayet tükenmişliğin çukuruna atılmış bulunduğu bir anda, Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu ve gerçek sahibi olan **Türk Milleti, Anadolu**'da hem dış düşmana karşı ayakta kalmış ve hem de o düşmanlarla birleşip, Millet aleyhine harekete geçmiş olan **Saray** ve **Babıali** aleyhine savaşa girerek, **Ankara**'da **Büyük Millet Meclisi** ve onun **Hükümet** ve **Ordularını** kurup, dış düşmanların **Saray** ve **Babıali** ile fiilen ve silahlanmış ve bilinen şiddetli zorluklar ve üzücü yokluklar içinde savaşa girişmiş ve bugünkü kurtuluş gününe varmıştır.*

***Türk Milleti Saray** ve **Babıali'**nin ihanetini gördüğü zaman anayasayı çıkararak, onun **1.** maddesi ile **hakimiyeti Padişah'tan** alıp, bizzat **Millet'e** ve **2.** maddesi ile de savaş ilanı, barış yapma gibi bütün hükmetme hukukunu, Millet'in kendisinde toplamıştır.*

*Böylece; o zamandan beri eski **Osmanlı İmparatorluğu** ortadan kalkmış ve onun yerine yeni ve **Milli bir Türkiye Devleti,** yine o zamandan beri **Padişahlık** kaldırıldığından, onun yerine **Büyük Millet Meclisi** yerini almıştır.*

*Yani bugün, **İstanbul'**da bulunan heyetin varlığını usulen de olsa himaye edecek hiçbir meşru ve yabancı olmayan güce, Milli dayanağa sahip olmayıp, kayıp bir gölge halindedir.*

Millet; eski baskıcı ***hükümetin*** *varlığını ve* ***Saray*** *halkı ile etrafının sefahatinin (zevke düşkünlüğünün) esası üzerine kurulmuş bir* ***Saltanat*** *yerine, asıl halk kitlesinin ve köylünün hukukunu koruyan ve mutluluğuna kefil olan bir* ***halk hükümeti*** *yönetim sistemini kurmuş ve el koymuştur.*

Durum böyle iken, ***İstanbul****'da, düşmanlar ile beraberlik içinde bir çalışmada bulunanların, halen* ***Hilafet ve Saltanat Hukuku ve Hanedan Hukuku'ndan*** *bahsetmelerini görmekle, hayretler içinde bulunuyoruz.*

Tevfik Paşa'nın *telgrafı kadar garip, şaşılacak ve olayların aksine olan bir belge, tarihte çok az görülmüş şeylerdendir.*

Büyük Millet Meclisi'nin *buna cevap vermesini, böylece aşağıda belirtilen kararın alınmasını talep ederiz.*

1. ***Osmanlı İmparatorluğu Otokrasi*** *(Yalnız Hükümdara bağlı) olan sistemi ile beraber sona ermiştir.*

2. ***Türkiye Devleti*** *adı ile; genç, dinç ve* ***Milli Halk Hükümeti*** *esasları üzerine yapılandırılmış* ***Büyük Millet Meclisi Hükümeti*** *kurulmuştur.*

3. ***Yeni Türkiye Hükümeti****, sona eren* ***Osmanlı İmparatorluğu*** *yerine geçmiş olup, onun Milli hudutları içindeki yegane varisidir.*

4. Anayasa ile hükmetme hukuku, Millet'in kendisine verildiğinden, ***İstanbul'daki Padişahlık ortadan kalkmış ve tarihe terk edilmiştir.***

5. ***İstanbul****'da meşru bir* ***hükümet*** *bulunmayıp, İstanbul ve civarı da Büyük Meclisi'ne aittir. Bu sebeple, onların yönetimi de* ***Büyük Millet Meclisi*** *memurlarına verilmiştir.*

*6. **Türkiye Hükümeti** meşru hakkı olan **Hilafet makamını** esir bulunduğu yabancıların elinden kurtaracaktır."*

Sinop Milletvekili

Dr. Rıza Nur ve 78 Arkadaşı

***Başkan**: **İstanbul**'da bunu yazanlarla, mensup olduğu **Heyet** ve **Padişah** hakkında **kanuni** girişimde bulunmak esasını kabul edenler ellerini kaldırsınlar.*

Kabul edilmiştir.

Bu muamelenin nasıl yapılacağını, ayrıca bahis konusu yapmak gerekecektir.

Ancak esas itibarı ile haklarında kanuni muamelenin uygulanmasını kabul etmiş bulunuyorsunuz.

***Rıza Nur Bey** (Sinop): **600 yıllık** bir **Saltanat Hukuku'ndan** bahsediyorlar. Hayır, öyle değil.*

Tarihi iyice inceleyiniz.

600 yıllık bir Saltanat Hukuku yok. 900 yıllık bir Millet Hukuku vardır.

*900 yıldan daha uzun süredir, burada bir **Türkiye Devleti** vardı.*

Anadolu'da bir Türk Milleti açık bir şekilde vardır.

*O **Hükümet** inmiştir, başta **Selçuklu Hükümdarı** ile başlamıştır.*

*O **Saltanat Hanedanı** sona ermiştir.*

*Onun yerine **Osmanlı Hanedanı'nın Saltanatı** gelmiştir.*

Bugün o da sona ermiştir.

Millet kendi hükümetini kurmuştur. Resmen Türkiye Devleti bu demektir, başka bir şey yoktur.

Bu önerge bunu açıklamak içindir.

Rica ediyorum. Bunu kabul ediniz ve şunu istiyorum ki, bugün Millet'in fertleri, kendi selameti, mutluluğu için buraya gönderdikleri milletvekillerinin ne düşüncede olduklarını görsünler ve bundan sonraki sülaleler, ancak tarihlerde okunsun.

***Başkan**: Önergeyi ad okuyarak oyluyorum. Kabul edenler beyaz, etmeyenler kırmızı oy kullanacaklardır.*

*Sonucu ilan ediyorum: **132 beyaz, 2 kırmızı, 2 yeşil olmak üzere 136 kişi oy vermiş.***

*Çoğunluk için daha **25** oya gereksinim olduğundan, **Çarşamba** günü yeniden oylanacaktır.*

Yorum: Gerek **Batılı devletlerin**, gerekse **İstanbul yönetiminin** kendilerince parsayı toplamak için attıkları adım, **Tevfik Paşa'ya** çektirdikleri telgraf **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde** düşünemeyecekleri kadar büyük bir tepkiyle karşılanmıştır.

Sinop Milletvekili Rıza Nur Bey'in ve 78 arkadaşının verdiği önerge ile Osmanlı İmparatorluğu Saltanatı'nın fiilen ortadan kalkması için, gereğinin yapılması çoğu üyelerce olumlu karşılanmıştır. Bu önergede öne çıkan ve günün özeti mahiyetindeki sözler gerçekten çok vurucudurlar.

İşte o sözlerden bazı alıntılar:

"Birkaç asırdır Saray ve Babıali'nin cahilliği, sefahata düşkünlüğü yüzünden Devlet ve Millet çok büyük felaketler içinde müthiş bir şekilde çalkalandıktan sonra!.."

"Türk Milleti Saray ve Babıali'nin ihanetini gördüğü zaman anayasayı çıkararak, onun 1. maddesi ile hakimiyeti Padişah'tan alıp, bizzat Millet'e ve 2. maddesi ile de savaş ilanı, barış yapma gibi bütün hükmetme hukukunu, Millet'in kendisinde toplamıştır!.."

"Millet; eski baskıcı hükümetin varlığını ve Saray halkı ile etrafının sefahatinin (zevke düşkünlüğünün) esası üzerine kurulmuş bir Saltanat yerine, asıl halk kitlesinin ve köylünün hukukunu koruyan ve mutluluğuna kefil olan bir halk hükümeti yönetim sistemini kurmuş ve el koymuştur!.."

"Osmanlı İmparatorluğu, Otokrasi olan sistemi ile beraber sona ermiştir!.."

"Türkiye Devleti adı ile; genç, dinç ve Milli Halk Hükümeti esasları üzerine yapılandırılmış Büyük Millet Meclisi Hükümeti kurulmuştur!.."

"Yeni Türkiye Hükümeti, sona eren Osmanlı İmparatorluğu yerine geçmiş olup, onun Milli hudutları içindeki yegane varisidir!.."

"Anayasa ile hükmetme hukuku, Millet'in kendisine verildiğinden, İstanbul'daki Padişahlık ortadan kalkmış ve tarihe terk edilmiştir!.."

"PADİŞAH'IN TAHTINDAN İNDİRİLMESİ"(1) (2) (3)

"Düşlerde kalan büyüklük..."

Tarih: *29 Ekim 1922*

Yer: *Amerika Birleşik Devletleri - Chicago.*

***Konu**: "**Chicago Tribune Gazetesi**"**nin 29 Ekim 1922** Tarihli haberlerinden satırbaşları:*

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Rıza Nur'un önerisi üzerine Padişah'ı tahtından indirmiştir.

***Padişah'ın** yerine geçecek kişi adlandırılmadı. **Büyük Millet Meclisi,** ileride hükümranlık hakları olmayacak bir "**Devlet Başkanı**"nı seçme hakkını kendinde görmektedir.*

***Türk İmparatorluğu** isminin, **Türk Devleti** olarak değiştirilmesine karar verildi. Gelecekte **Türk** halkı tamamıyla bağımsız olacak.*

Padişah, sadece "Düşlerde kalan bir büyüklük", olarak tanımlandı.

(1).- 28 Ekim 1922 tarihli Chicago Tribune Gazetesinden.
(2).- 29 Ekim 1922 tarihli Berliner Tageblatt Gazetesinden.
(3).- Alman Basınında Atatürk ve Türkiye Cumhuyriyeti – S. Eriş Ülger – sf.: 143-144.

*Güçlü devletler, **"Gençleşen Türkiye"**nin isteklerine kulak verirlerse, ortaya çözümü hemen gerçekleşemeyecek sorunlar çıkacaktır. Verilen haberlere göre; **"Trakya'da 8000 Kemalist asker, Trakya'nın alınması için toplanmakta."***

***Ankara Hükümeti'nin, "İstanbul'un ve Marmara Denizi'nin bütünlüğü ve bağımsızlığının verilmesi koşulu ile, Boğazların serbestisini prensip olarak kabul edebileceği"** bildirilmiştir.*

Yorum: Gazeteler "**Padişah'ın Tahttan İndirildiği**" haberini acele kaydı ile ve büyük puntolarla vermektedir.

Aynı anda hem **Alman**, hem de **İngiliz gazeteleri** bu gidişin bir "**CUMHURİYET**"e doğru bir gidiş olduğunu vurgulamaktadır...Mesaj kısa ve sadedir: **"Türkiye Büyük Millet Meclisi, Rıza Nur'un önerisi üzerine Padişah'ı tahtından indirmiştir!.."**

"İSTEDİKLERİ MİLLİ HÜKÜMETİMİZİ ZAYIF DÜŞÜRMEK" (1)

"Kutsal davamızı savunmada kesin kararlıyız..."

Tarih: *1 Kasım 1922.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Yüzotuzuncu Toplantı.*

Celse: *Birinci ve İkinci Celse.*

Başkan: *İkinci Başkan Vekili* ***Musa Kazım Efendi.***

Halife seçiminin Meclis tarafından yapılması gerektiği ile ilgili yapılan görüşmelerden satırbaşları:

Gazi Mustafa Kemal *(Atatürk)* ***Paşa*** *(Ankara): İdare şeklimize dayalı olan*

Ankara, 20 Eylül 1921

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 24 – sf.: 313-316.

*gerçek, **Türkiye** halkının mukadderatına fiilen ve bizzat el koymuş olması, **Milli Hakimiyeti'ni, Milli Saltanatı'nı** üç yıldan beri kendi elinde bulundurarak, **Kutsal** davasını savunmakta bulunmasıdır.*

Bu gerçeğin oluşması, bir boşluğun sona ermesi oldu.

*Bu, **boş, geçersiz, akıl dışı olan şey, bir Millet'in Milli Hakimiyet ve Saltanatı'nın bir kişide bulundurularak temsil edilmesine müsaade edilmesi idi.***

*Bu **insanlık dünyasında**, en az **100 milyonu** aşan nüfustan oluşmuş bir büyük **Türk Milleti** vardır. **Türkler 15** asır evvel, **Asya**'nın göbeğinde çok büyük devletler kurmuş ve İnsanlığın her türlü yeteneğine yer bulmuş bir unsurdur.*

*Bu devletin **Ulularından Yavuz Hazretleri 924 Hicri** (1520) yılında **Mısır**'ı zapt ettiği zaman, orada idam ettiği **Mısır Hükümdarlarından** başka, **unvanı Halife** olan bir kişi buldu. **Halife** sıfatının böyle aciz birisi tarafından kullanılması, **İslam Dünyası** için, küçültücü olduğundan şüphelendiğinden, o sıfatı **Türkiye Devleti'nin** kuvvetlerine dayandırarak canlandırıp ve yüceltmek üzere aldı.*

***Osmanlı Devleti** ki; **699 Hicri** (1283) tarihinde kurulmuştu. **Hilafeti** aldığı **924 Hicri** (1520) yılından, **50 yıl** sonrasına kadar **dünya tarihinde "Yükselme Devri"** denilen, birbirini izleyen başarılarla ve çok büyüklüklerle dolu aşağı yukarı **3 asırlık** bir devir yaşadı. Ancak ondan sonra; düşüş devirleri başlıyor.*

*Düşüş devirlerinin her safhası, **Türkiye Devleti'nin** hudutlarını biraz daha darlaştırıyor, **Türk Milleti'nin** maddi ve manevi güçlerini biraz daha fazla eksiltiyor, **Devlet'in** is-*

tiklaline darbe indiriyor, toprak, servet, nüfus ve Millet onuru; çok fazla bir şekilde mahv ve harap oluyor.

Nihayet; ***Ulu Osmanlı'nın 36.*** *ve sonuncu* ***Padişah'ı Vahdettin'in Saltanatı'nın*** *devrinde,* ***Türk Milleti****, en derin ve düşük esaretin önüne getiriliyor.*

Binlerce yıldan beri ***İstiklal*** *anlamının esas örneği olan* ***Türk Milleti,*** *bir tekme ile bu çukurun içine yuvarlanmak isteniyor.*

Fakat bu tekmeyi vurdurmak için bir hain, şuursuz bir hain gerekirdi. Tıpkı idam hükmünü verenlerin ipi çekecek bir adiye ihtiyaçları olduğu gibi. ***Türkiye****'nin idam kararını, ayağa kalkarak bütün endamı ile kabul etme ön yargısında bulunan kim olabilirdi?* ***Vahdettin...***

Maalesef, bu ***Millet'in Hükümdar*** *diye,* ***Sultan*** *diye,* ***Padişah*** *diye,* ***Halife*** *diye başında bulundurduğu* ***Vahdettin****, ancak kendisine yaraşan bir muameleyi kabul etmekten başka bir şey yapmış değildir.*

Vahdettin

Vahdettin*, bu hareketleri ile kendini öldürdü ve temsil ettiği idare şeklinin kökünden yıkılmasını mecburi kıldı. Fakat, Millet hiçbir zaman, bu ihanet hareketinin kur-*

banı olmaya razı olamazdı.

*Dünya tarihinde bir **Cengiz**, bir **Selçuk**, Bir **Osman Devleti** kuran ve bunların hepsini, geçen olaylarla tecrübe eden **Türk Milleti**, bu defa, doğrudan doğruya kendi adı ve sıfatı ile bir Devlet kurarak, bütün felaketlerin karşısında yer aldı.*

*Millet mukadderatını doğrudan doğruya eline aldı ve **Milli Saltanat ve Hakimiyeti'ni; bir kişide değil, bütün toplum tarafından seçilmiş Milletvekillerinden oluşmuş bir Yüce Meclis'te temsil etti.** İşte o Meclis, Yüce Meclisinizdir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir.*

*Bundan başka bir **Saltanat Makamı**, bundan başka bir **Hükümet Heyeti** yoktur ve olamaz. Bu durumda **Hilafet makamı** ne olacaktır, diye bir sual akla gelebilir.*

*Bugün dahi, **Saltanat ve Hakimiyet Makamı** ile **Hilafet Makamı'nın** yan yana bulunabilmesi, en tabii hallerdendir. Ancak **Türkiye'de o Makamda, Millet'in kendisi oturmaktadır.***

*O halde orada dayandığı yeri **Türkiye Devleti** olan bir Yüce Kişi oturacaktır. **Türk ve İslam Türkiye Devleti, dünyanın en mutlu bir devleti mutlaka olacaktır.***

***Başkan**: Encümenlerden gelen tutanaklara göre hazırlanan Kanun teklifini okuyorum:*

*"<u>**Madde 1.**</u> **Anayasası** ile **Türkiye** halkı; hakimiyetinin ve hükümranlığının gerçek temsilcisi olan **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin** manevi kişiliğinde terk edilemeyecek, bölünemeyecek ve vazgeçilemeyecek bir şekilde temsil etmeye ve fiilen kullanmaya ve **Milli İrade'ye** dayanmayan hiçbir*

*güç ve heyeti tanımamaya karar vermiş olmak sebebiyle, "**Misak-ı Milli**" hudutları içinde, **Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nden** başka bir **hükümet** şeklini tanımaz. **Böylece Türkiye halkı, kişisel hakimiyete dayalı olan İstanbul'daki hükümet şeklini 16 Mart 1920'den itibaren ve sonsuza kadar tarihe göçmüş olarak kabul eder.***

*Madde 2. **Hilafet, Osmanlı Hanedanı'na** ait olup, **Halifeliğe Türkiye Büyük Millet Meclisi** tarafından, bu **Hanedan'ın** ilim sahibi ve daha ahlaklı ve iyi olanı seçilir. **Türkiye Devleti; Hilafet Makamı'nın dayandığı yerdir."***

Gazi Mustafa Kemal** (Atatürk) **Paşa** (Ankara): Zannederim ki; **Memleket ve Millet'in istiklalini sonsuza kadar koruyacak olan o esasları, Yüce Meclisiniz hep birlikte kabul edecektir.

***Hüseyin Avni** (Ulaş) **Bey** (Erzurum): Bütün insanlık bir defa daha duysun ki; Türk Milleti baskı ve keyfi idare zincirini kırmıştır. Bundan sonra, sonsuza kadar bağımsız ve hakim yaşayacaktır.*

***Başkan**: Müzakereyi yeterli görenler ellerini kaldırsın. Müzakere büyük bir ekseriyetle yeterli bulunmuştur. Şimdi oylamaya geçiyorum. Lütfen oylarınızı belirtiniz. Beyanname ve maddelerini kabul edenler ellerini kaldırsın.*

İttifakla kabul edilmiştir.

Ziya Hurşit Bey** (Lazistan): **Ben muhalifim.

Rauf** (Orbay) **Bey** (Bakanlar Kurulu Başkanı) (Sivas): **Türkiye Büyük Millet Meclisi ki; Millet'e dayanıyor, onun da istiklalini onadığı gündür. Bu günü kutlamak yönünden, bu gece ve yarının 'Bayram' olarak kabul edilmesini,

teklif ediyorum.

***Başkan**: **Rauf Beyefendi**, bu gecenin ve yarının '**Bayram**' ilan edilmesini teklif ediyor.*

Kabul edenler ellerini kaldırsın. Prensip olarak kabul edilmiştir.

Bunu ayrıca kanun halinde de tespit ederiz. Şimdi de dua meselesi vardır. Buyurun dua edelim.

(Müfit Efendi Hazretleri tarafından çok güzel bir dua okundu.)

Yorum: Vahdettin hem **Halife**, hem de **Sultan'dı**. **Padişahlığı** kanunla elinden alındıktan sonra, yalnız **Halife** olarak kalması bir tartışma konusu idi. O **Halife** ki, **Ulusal Kurtuluş Mücadelesi** sırasında fetvalar çıkararak, bu **Kurtuluş** hareketini engellemek ve hatta yok etmek istemişti. Bu durumda yerinde kalması mümkün değildi. Evet, **Türk** toplumunun bir **Halifesi** olmalıydı.

Ancak o Halife'yi de yalnız Türk toplumunun yegane temsilcisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi seçmeliydi. İşte çıkan **Kanun** asırlarca babadan, oğula, yeteneklerine, kapasitesine bakmaksızın devredilen bu **Kutsal Makam'a** gelecek kişiyi artık, **Türkiye Büyük Millet Meclisi** seçme yetkisine sahip olacaktır. İşte bazı konuşmalar:

"Boş, geçersiz, akıl dışı olan şey, bir Millet'in Milli Hakimiyet ve Saltanatı'nın bir kişide bulundurularak temsil edilmesine müsaade edilmesi idi!.."

"Padişahı Vahdettin'in Saltanatının devrinde, Türk

Milleti, en derin ve düşük esaretin önüne getiriliyor. Binlerce yıldan beri İstiklal anlamının esas örneği olan, Türk Milleti bir tekme ile bu çukurun içine yuvarlanmak isteniyor.Türkiye'nin idam kararını, ayağa kalkarak bütün endamı ile kabul etme ön yargısında bulunan kim olabilirdi? Vahdettin!.."

"Maalesef, bu Millet'in 'Hükümdar' diye, 'Sultan' diye, 'Padişah' diye, 'Halife' diye başında bulundurduğu Vahdettin, ancak kendisine yaraşan bir muameleyi kabul etmekten başka bir şey yapmış değildir. Vahdettin, bu hareketleri ile kendini öldürdü ve temsil ettiği idare şeklinin kökünden yıkılmasını mecburi kıldı. Böylece Türkiye halkı, kişisel hakimiyete dayalı olan İstanbul'daki Hükümet şeklini 16 Mart 1920'den itibaren ve sonsuza kadar tarihe göçmüş olarak kabul eder!.."

"SALTANAT VE HİLAFETE VİCDANEN BAĞLIYIM" (1) (2)

"Padişah'a karşı sadakatimizi korumak, borcumuz."

Mustafa Kemal Paşa'nın anlatımı ile Saltanat'ın kaldırılması çerçevesinde gelişen olaylar:

*"Bir gün **Rauf Bey, Meclis'teki** odama gelerek benimle önemli bazı hususları görüşmek istediğini ve akşam **Keçiören**'de **Refet Paşa'nın** evine gidersem daha güzel konuşabileceğimizi söyledi.*

*Ben de **Rauf Beyin** bu teklifini kabul ettim.*

*Bu arada, **Fuat Paşa'nın** da hazır bulunması için iznimi talep etti.*

Onu da uygun gördüğümü beyan ettim.

***Refet Paşa'nın** evinde dört kişi toplandık. **Rauf Bey'den** dinlediklerimin özeti şu idi:*

(1).- Nutuk – Mustafa Kemal – sf.: 683-684.
(2).- İnönü Atatürk'ü anlatıyor – Abdi İpekçi – Cem Yayınevi – sf.: 60-61,

"Meclis, Saltanat Makamı'nı ve belki de Hilafet'i ortadan kaldırılmaya doğru bir görüş izlediği endişesi ile üzgündür.

Sizden ve sizin ileride alacağınız vaziyetten de şüphe etmektedir. Bu sebeple Meclis'i ve dolayısıyla Millet'i, kamuoyunu tatmin etmeniz gerektiğine inanıyorum."

Rauf Bey'den Saltanat ve Hilafet *hakkındaki kanaatinin ve düşüncelerinin ne olduğunu sordum.*

Verdiği cevapta, şu açıklamalarda bulundu:

"Benim, Saltanat ve Hilafet Makamı'na vicdani ve duygusal bir bağlılığım vardır. Çünkü, benim babam Padişah'ın yapmış olduğu yardımlarla yetişmiş, Osmanlı Devleti'nin yönetim kademelerine kadar yükselmiştir. Benim de kanımda onun ekmeğinin zerreleri var. Ben nankör değilim ve olamam. Padişah'a sadakat borcum vardır. Halife'ye bağlılığım ise aldığım terbiye gereğidir. Bunlardan başka bir de genel görüşüm vardır. Bizde genel durumun tepkileri kontrol altında tutmak zordur. Bunu ancak herkesin erişemeyeceği kadar yüksek görülmeye alışılmış bir makam temin edebilir. O da Saltanat ve Hilafet Makamı'dır. Bu Makamı yok etmek, onun yerine değişik bir kapsamda, bir oluşum koymaya çalışmak felaketlere ve bekleyen sonuçlara sebep olabilir. Bu da hiç doğru olmaz."

Rauf Bey'den *sonra, karşımda oturan* ***Refet Paşa'dan*** *görüşünü sordum.*

Cevabı şuydu:

*"**Tamamen Rauf Bey'in düşüncelerine ve görüşlerine katılıyorum. Gerçi bizde Padişahlıktan, Halifelikten başka bir yönetim şekli de bahis konusu olamaz.***

*Hiçbir görüş belirtmeden, "**Zamanı gelince her şeyin görüşülüp doğru yolun bulunacağından ve o zaman geldiğinde yine hep birlikte birlik, beraberlik içinde hareket ederek Memleket için en yararlı sonuçlara ulaşacağımızı**" söyleyerek yanlarından ayrıldım.*

Yorum: 1 Kasım 1922 tarihli **Kanun** ile **Hilafet** ile **Saltanat** ayrılmıştı. Böylece 2,5 yıldan beri fiilen hükmeden **Milli hareket** teyit edilmiş oldu.

O gün **Micliste'ki** muhalifler, **Mustafa Kemal Paşa'nın**, **Saltanat'ı** kaldıracağı hakkında telaşlı ve heyecanlı bir propaganda yapıyorlardı.

Ancak **Mustafa Kemal Paşa** her türlü önlemi almış ve kararlılığını **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin** çoğunluğuna anlatarak, olurlarını almıştı.

Bu çalışmalarının en güzel örneğini **Rauf Bey'de** (Orbay) görmekteyiz.

Kendisini Saltanat'a ve Hilafet'e bağlı ve bağımlı gören **Rauf Bey**, **Saltanat'ın** ve **Hilafet'in** kaldırılmasının ardından Meclis kürsüsünden yaptığı konuşma ile:

"**BU MUTLU GECEYİ KUTLAMAK BAKIMINDAN, BU GÜNÜN BAYRAM İLAN EDİLMESİNİ TEKLİF EDİYORUM**" diyebilecek kadar **Mustafa Kemal**

Paşa'ya ve bu olaya inanmış görünmektedir.

İşte tam bir **Mustafa Kemal** klasiği. Bir konu etrafındaki muhaliflerin dahi nasıl ikna edilerek, **Türkiye Büyük Millet Meclisi** kürsüsünden en büyük taraftar görüntüsüne girebildiklerinin bir anısı...

"MECLİS KARARI İLE 1 VE 2 KASIM GÜNLERİ MİLLİ BAYRAMDIR…" (1)

Saltanatın lağvı veya **Padişahlığın Kaldırılması**, **Türkiye Büyük Millet Meclisi**'nin **1 Kasım 1922**'de kabul ettiği "**Osmanlı İmparatorluğu'nun hükümsüz olduğuna dair**" **308** numaralı kararname ile gerçekleşmiştir.

Kararname, ortadan kaldırma hükmünü geriye yürüterek *"**İstanbul'daki hükümet şeklinin 16 Mart 1336 [1920]'de tarihe karıştığını**"* bildirmiştir.

Aynı gün alınan bir başka **Türkiye Büyük Millet Meclisi** kararıyla **1 ve 2 Kasım** günleri "**Milli Bayram**" ilan edilmiştir.

Kararnamenin ilanından sonra sadrazam **Tevfik Paşa** başkanlığında **4 Kasım 1922** tarihinde son toplantısını

(1) **A)**Musa Kâzım Efendi'den nakleden İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Sadrazamlar,* IV.2095)
B) Sadrazam İzzet Paşa, aktaran Rauf Orbay, *Hatıralar*.
C) Lütfi Simavi, *Sultan Reşadın ve Halefinin Sarayında Gördüklerim*, sf. 174.
D) Ali Fuat (Türkgeldi), *Görüp İşittiklerim,* sf. 297.

yapan **Osmanlı hükümeti** istifasını **Padişah'a** sunmuştur.

5 Kasım 1922'de Ankara Hükümeti'nin İstanbul'daki temsilcisi **Refet Paşa** (Bele) tüm bakanlık müsteşarlarını **Divanyolu**'ndaki **Şark Mahfili'nde** toplayarak her türlü faaliyete son vermelerini tebliğ etmiştir.

7 Kasım 1922 tarihinde **Babıali**'deki **Başbakanlık** dairesi resmen boşaltılmış ve **Osmanlı Devleti'nin** resmi gazetesi olan "**Takvim-i Vekayi**"nin yayınına son verilmiştir.

Yorum: Görüldüğü gibi "**Saltanat'ın Kaldırılması**" kararının ardından her şey usulüne uygun bir şekilde yürütülmüş ve hiçbir şeyin hiçbir yoruma bağlı kalmaması konusuna çok dikkat edilmiştir.

Burada bahse konu olan 1 ve 2 Kasım tarihlerinin "**Milli Bayram**" **ilan edilmesi konusunda** Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne verilen önergenin altında **Rauf** Orbay)ın imzasının bulunmasıdır.

"BURADA TOPLANANLAR MESELEYİ DOĞAL KARŞILARLARSA UYGUN OLUR. AKSİ HALDE BAZI KAFALAR KESİLECEKTİR…" (1)

Mustafa Kemal Paşa, "**Saltanatın Kaldırılması**" müzakerelerine son veren ünlü konuşmasında olayı çıplak bir güç mücadelesi olarak sunar:

"Efendim!...

Hakimiyet ve Saltanat hiç kimse tarafından hiç kimseye, ilim icabıdır diye, müzakere ile münakaşa ile verilmez. Hakimiyet, saltanat kuvvetle, kudretle ve zorla alınır.

Osmanoğulları, zorla Türk Milleti'nin hakimiyet ve saltanatına el koymuşlardı. Bu zorla el koymayı altı asırdan beri devam ettirmişlerdi.

Şimdi de Türk Milleti bu zorbaların, saldırganların hadlerini ihtar ederek, hakimiyet ve saltanatını, isyan ederek kendi eline bilfiif almış bulunuyor. Bu bir emrivakidir.

(217 a).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 24 – sf.: 313-316.

Bahis konusu olan, millete saltanatını, hakimiyetini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız meselesi değildir. Mesele zaten emrivaki olmuş bir gerçeği ifadede etmekten ibarettir.

Bu, mutlaka olacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes, meseleyi doğal karşılarsa, fikrimce uygun olur.

Aksi takdirde gerçek, yine usulüne uygun yerine getirilecektir. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir.”

Yorum: Görüldüğü gibi **Mustafa Kemal Paşa** “**Saltanatın**” ne bahasına olursa olsun mutlaka kaldırılması gerektiği düşüncesinde ve kararındadır. O günlerde bu konuda oluşan Meclis’teki muhalefete gereği gibi bir gözdağı vermek gerektiğine de inanmaktadır. *“**İhtimal bazı kafalar kesilecektir.**”* derken kararlılığından asla taviz vermeyeceğini vurgulamaktadır.

"MUSTAFA KEMAL'İN OTURUMU KONTROL ALTINA ALMASI" (1b)

"Biz meseleyi başka açıdan değerlendiriyorduk. İzahatınızdan aydınlandık…"

Saltanatın Kaldırılması" konusunda ilginç olan durum, Kanun önergesinde **80** isim arasında **Mustafa Kemal Paşa'nın** isminin olmamasıdır.

Rıza Nur'un anlattığına göre, önergeyi arkadaşlarına imzalattıktan sonra koridorda **Mustafa Kemal Paşa'ya**

(1) b- Falih Rıfkı Atay, Çankaya, sf. 331-332.
c- Michael M. Finefrock, From Sultanate to Republic: Mubtafa Kemal Atatürk and The Structure of Turkish Politics, 1922-1924, sf. 59-60 (Basılmamış olan bu tez metni, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi'nde mevcuttur.)
d- TBMMZC, Devre I, Cilt:24, sf. 277-278.
e- Atatürk, Nutuk, Cilt II. sf. 683-685.
f- Michael M. Finefrock - Finefrock, a.g.e. sf. 67.
g- Mahmut Goloğlu, Cumhuriyete Doğru, 1921-1922, sf. 350-358 ve Mehmet Emin Bozarslan, Hilafet ve Ümmetçilik Sorunu, sf. 81-89.
h- Atatürk, a.g.e. Cilt II, sf. 690-691.
j- Tüfrkiye Büyük Millet Meclisi, XXIV, sf. 315.
k- Tüfrkiye Büyük Millet Meclisi, Dönem I, C.24, sf.330.
l- Mahmut Goloğlu, "III. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e" geçiş

İzmit, 18 Haziran 1922

rastlamış ve adını önergeye eklemek ister mi? diye sormuştur.

Onayını alınca da **81.** imza olarak **Mustafa Kemal Paşa'nın** adını eklemiştir. O gün önergenin kabulü için gereken çoğunluk sağlanamadığı için görüşmeler ertesi güne ertelenir.

Oturum yeter sayının bulunmayacağı anlaşılınca, tatil edilir.

31 Ekim 1922 tarihinde **Türkiye Büyük M illet Meclisi** çalışmaz, **1 Kasım 1922**'de saat **6.45**'te tekrar toplandığında sinirler iyice gerilmiştir.

Hüseyin Avni Bey ve **25** arkadaşının **Saltanat'ın** kaldırılmasından sonra **Hilafet'in** korunması yolundaki ifadeleri eklenir, çünkü **Rıza Nur**'un teklifinde bu konu pek açık değildir.

Saltanat'ın kaldırılması konusunda aynı fikirde olunduğu halde **Halifelik** konusunda kafaların karışık olduğunu gören **Mustafa Kemal Paşa** kürsüye çıkar ve **Halifeliğin** ve **Sultanlığın** tarihine ilişkin gece yarısına kadar sürecek uzun bir konuşma yapma gereği duyar.

Konuşmanın ardından **Kırşehir Mebusu Hoca Müfid Efendi**'nin başkanlığında toplanan **23** kişinin üç saat süren dini tartışmalar sonunda hala yönergeye son halini

verememesi bardağı taşıran son damla olacaktır.

İşte tam bu sırada iki gündür mutat akşam yemeklerini kaçıran **Mustafa Kemal Paşa'nın** sabrını kaybettiği ve bir sıranın üstüne çıkarak

"…. Aksi takdirde yine hakikat usulü dairesinde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir" diye biten meşhur ve zorunlu kaldığı konuşmayı yaptığı tarih sayfalarında yerini almıştır.

Bu sert ve kararlı konuşma üzerine, **Ankara Milletvekili Hoca Mustafa Efendi'nin:**

"Efendim, biz meseleyi başka açıdan değerlendiriyorduk. İzahatınızdan aydınlandık…" demesi **Mustafa Kemal Paşa'nın** yaptığı konuşmanın ilk etkilerini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Böylece **2 Kasım 1922** gecesi saat 3.00'te toplanan **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, **Rıza Nur**'un kaleme aldığı, **Hüseyin Avni Bey**'in teklif ettiği değişiklik önergesi, **Birinci Grup** adına **Mustafa Kemal Paşa'nın**, **İkinci Grup** adına **Hüseyin Avni Bey'in** lehte konuşmalarının ardından adeta "**Gök gürültüsünü andıran alkışlar arasında**" ve **Rize Milletvekili Ziya Hurşit Bey'in** karşı oyuna karşılık çoğunluk oyları

Vahdettin

ile karara bağlanır. **Müfid Efendi'nin** okuduğu **Türkçe** dua ile yasa onanır ve tören tamamlanmış olur.

Bu durum bazılarına göre, **23 Nisan 1920** tarihinden beri fiilen var olan durumun kağıda geçirilmesinden öte değildir.

İki maddeli kanunda şu maddeler açıkça belirtilmektedir:

1. Maddesi'nde Misak-ı Milli sınırları içinde TBMM hükümetinden başka hükümet tanınmayacağı…

2. Maddesi'nde; Hilafet, Osmanlı Hanedanı'na aittir… Türkiye Devleti, Hilafet makamının dayanağıdır…

Genel bir kanaatin aksine, **Saltanat Mustafa Kemal Paşa'nın** girişimi ile değil, **Mustafa Kemal Paşa'nın** en büyük karşıtı olan **Rıza Nur**'un attığı adımı, "**Mustafa Kemal bir gün sultanlık ve halifelik yetkilerini kullanmaya kalkar**" korkusunu içlerinden bir türlü atamayan **İkinci Grubun** desteklemesi ve **Mustafa Kemal Paşa'nın** durumu son derece usta bir manevrayla kontrol altına almasıyla kaldırılmıştır.

Vahdettin'in tuğrasının bulunduğu 60 Para

Mustafa Kemal Paşa'nın olaya en büyük

katkısı, yaptığı uzun konuşma ve kararın çabucak alınmadığı takdirde "**kellerin gidebileceğini**" söylemesidir.

Böylece **Mustafa Kemal Paşa'ya** karşı başlatılan manevra, hem **Mustafa Kemal Paşa'nın** istediği gibi sonuçlanmış, hem de **Sultanlığı** kurtarma şanslarının kalmadığını görenlerin hiç değilse **Halifelik**'i kaybetmeme çabalarının sonuç verdiğini görmeleri ile bir tatmin noktasına gelmesidir.

Yorum: **Mustafa Kemal Paşa'nın** akılcı bir hareketinin hedefine varması için ne kadar olumlu sonuçlar üretebildiğinin en güzel örneğini oluşturması bakımından ayrı bir yoruma gerek olmadığı açıktır.

"SALTANATIN KALDIRILMASININ ALTINDA YATAN GERÇEKLER..." (1b)

Saltanatın Kaldırılmasının Nedenleri:

• **Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı Türkiye Büyük Millet Meclisi** kazandığı halde **Lozan Konferansı'na, Saltanatı** temsilen **İstanbul hükümetinin** de çağırılması...

• **İstanbul Hükümeti** ve **Padişah'ın Ulusal Kurtuluş Savaşı** sırasında **ulusal** direnişe karşı olması...

Vahdettin'in Saraydan Çıkışı

• Ülke yönetiminde ve barış görüşmelerinde iki ayrı hükümetin bulunmasının uygun olmaması ve bu ikiliğe son

(1) b) Falih Rıfkı Atay, Çankaya, sf. 331-332.
l) Mahmut Goloğlu, "III. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e" geçiş

verilmek istenmesi…

• **Saltanat** siteminin **Ulusal Egemenlik** anlayışıyla bağdaşmaması…

• **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin** açılışından itibaren zaten **Saltanat** olmaksızın ulusal egemenliğin uygulanıyor olması…

Saltanatın Kaldırılmasının Sonuçları:

• Ülkede iki ayrı yönetimin bulunmasına son verildi…

• Altı yüz yıllık **Osmanlı Saltanatı** sona erdi…

• **Ulusal Egemenliğin** tam olarak sağlanması için önemli bir adım atıldı…

• **Türkiye Büyük Millet Meclisi Türkiye**'de tek yasal güç haline geldi…

• Din ve devlet işlerinin tek bir makamın elinde bulunmasına son verildi. Böylece **Laiklik** alanında da ilk önemli adım atılmış oldu…

• Son **Osmanlı Sultanı VI.Mehmet Vahdettin 17 Kasım 1922**'de ülkeyi terk etti…

• **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, **Halifeliğin İngiltere** tarafından kullanılmasını engellemek amacıyla **Osmanlı Hanedanı'ndan Abdülmecid Efendi'yi Halife** seçtiğini ilan etti.

• **Halifelik Osmanlı Devleti'ndeki** siyasi gücünü kaybederek sembolik bir makam haline geldi.

• Yapılacak **Devrimlere** zemin hazırlandı…

• **Lozan Barış görüşmelerinde Türkiye**'nin tek bir

heyet tarafından temsil edilmesi sağlandı. Böylece **İtilaf Devletlerinin** ikilik çıkarma planı sonuçsuz kaldı…

• **Saltanatın** kaldırılması nedeniyle **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde** tartışmalar daha da artarak **Meclis'in** çalışmaları olumsuz yönde etkilendi. Bunun da etkisiyle **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin** seçimlere gitmesi hızlandı…

Yorum: Yukarıda tek tek belirttiğimiz nedenler ve sonuçlar ışığında aslında, "**Saltanatın Kaldırılması**" **olayı basit, sıradan ve duygusal anlamda bir karar değildir.**

Bunun bir çok haklı nedeni ve yine de yeni atılımlar gerektiren çeşitli sonuçları vardır.

Ancak bu şekilde Türkiye Cumhuriyeti'ni sağlam temeller üzerine oturtmak, devrimleri yapmak ve her geçen gün çağdaşlığa doğru kararlı adımlar atmak mümkün olmuştur.

Özellikle, Saltanat'ın Kaldırılması konusunu Hilafet'in sona erdirilmesi konusu ile bir arada değerlendirmeye tabi tutulması İngiliz siyasetine Halife'den yararlanma ve diğer İslan ülkelerini onun baskısı ile kontrol altında tutma hesapları alt üst edilmiştir.

"ŞARTLARIMIZ ÇOK AÇIK VE SADEDİR" (1)

"Bağımsızlığımızın kayıtsız, şartsız kabul edilmesi."

Tarih: *3 Kasım 1922.*

Yer: *Ankara.*

Konu: ***Mustafa Kemal Paşa'nın Paris****'te yayınlanan* ***"Petite Parisien Gazetesi"*** *muhabirinin sorularına verdiği cevaplardan satırbaşları:*

Ankara, 22 Eylül 1921

** "**Büyük Millet Meclisi Hükümeti,** kapitülasyonların devamına asla izin vermeyecektir. Eğer yabancı azınlıklar, eskiden olduğu gibi, bundan sonra da* **kapitülasyonlardan** *yararlanmayı düşünüyorlarsa, aldanıyorlar.*

** **Türkiye**'nin bağımsızlığı her alanda tamamen ve eksiksiz olarak onaylan-*

(1).- Petite Parisien gazetesinin 3 Kasım 1922 tarihli sayısından.

mak kaydı ile kapılarımız bütün yabancılara açık kalacaktır.

** **Memleketimizde** varolan yeni durumun sonuçlarından yabancıları ürküterek **Avrupa**'da aleyhimize bir fikir cereyanı yaratmak isteyenler, bizim düşmanlarımızdır.*

** **Türkiye** bize ve dostlarımıza yetecek kadar geniş ve zengindir. Bir takım ekonomik sorunlarımız vardır ki, biz bunları kendi kaynaklarımızla ve yalnız kendi sermayemizle çözemeyiz. Bu sebeple bize yardım edecek dostlar aramaya mecburuz.*

** Her şeyden önce, **İngiliz** diplomatlarının gerçekten açık kalple konuştuklarını görmek isteriz.*

** **Barış** şartlarımız açık ve sadedir. **Bağımsızlığımızın, kayıtsız şartsız kabul edilmesini istiyoruz. Milli hudutlarımız** içinde bulunan topraklarımızın bize verilmesinde ısrar edeceğiz.*

** **Boğazlardan** geçişin sağlanması konusunun, bizim için bir esas olduğunu bütün **Dünya** öğrenir.*

*Bu konuda tek şart, **İstanbul** ve **Marmara Denizi'nin** güvenliğidir.*

** **Yeni Türkiye**'nin eski **Türkiye** ile hiçbir ilgisi yoktur. **Osmanlı Hükümeti tarihe karışmıştır. Şimdi yeni bir Türkiye doğmuştur.***

** **Millet** ölmek istemiyor, yaşamak ve bunun için ne gerekiyorsa yapmak istiyor ve yapmıştır da!...*

** Gerçekte hakim olan ve her şeyi yöneten yer, **Millet Meclisi'dir.***

** **Biz ne Bolşevikiz, ne de Komünist.** Ne biri, ne de diğeri olmayız. **Çünkü biz Milliyetçiyiz ve Dinimize saygılı-***

*yız. Bizim **Hükümet** şeklimize **"Halk Hükümeti"** diyebiliriz.*

**** Hilafeti koruyacağız, şu şartla ki, Büyük Millet Meclisi ve Millet, Halife'nin dayanacağı bir güç olacaktır.** Bu sorun, aslında **Türkiye**'ye ait olup, bütün **İslam**'ı ilgilendiren bir sorundur.*

** **Başkentin ve Hilafet Merkezi'nin** başka bir yere taşınması hakkında bir karar alınmamıştır.*

Yorum: Mustafa Kemal Paşa, dünya basını aracılığı ile tüm **dünya devletlerine** ve kamuoylarına **Yeni Türkiye Devleti** hakkında can alıcı noktaları içeren, kimine göre mesajlar vermekte, kimine göre de bir takım **kararlılıklar** sergilemektedir.

Yukarıda belirtilen yazıda, **dünyanın** saygın **Fransız Petite Parisien Gazetesine** verdiği demeçlerin satırbaşlarında dikkatimizi çeken cümleler:

"Türkiye'nin Bağımsızlığı!.."nın ön şart olduğunu...

"**Kapitülasyonların mutlaka kaldırılacağını!..**"

"Bütün dünya devletleri ile dostluk ilişkileri içinde olmak!.." istediğimizi...

"Boğazlar konusunda önemli olanın Marmara ve İstanbul'un güvenliği!.." olduğu...

"Osmanlı İmparatorluğu'nun artık tarihe geçtiğini!.."

"Ne Bolşevik, ne de Komünist olmadığımızı!.."

"Hilafet Makamı'nın devam edeceği!.."

dikkati çekmektedir.

"İSTANBUL'DA ÇOŞKULU KUTLAMA" (1) (2)

"İstanbul, sahipsiz şehir değildir..."

Tarih: *8 Kasım 1922.*

Yer: *Almanya.*

Konu: *"**Neue Freie Presse**" adlı gazetenin **8 Kasım 1922** tarihli haberinden satırbaşları:*

*"Renksiz ve sahipsiz şehir **İstanbul**, zamanında binlerce rengin ve sayısız sahiplerinin bulunduğu bir şehirdi.*

*Ancak, **İtilaf Devletleri'nin** tankları gri renkli bir şerit gibi **Boğaz kıyılarından** şehre girdiğinde, bu şehir o güne kadar, hiç de böyle renksiz ve sahipsiz bir duruma düşmemişti.*

*Şehir ayrılmış bir **başkent** durumuna düşmüş, yapay olarak yaşatılan bir "**Sevr Hükümeti**" halindeydi.*

***İstanbul** şehri üzerinde ise galip **devletlerin** renk renk bayrakları dalgalanıp duruyordu.*

(1).- Neue Freie Presse Gazetesinin 8 Kasım 1922 tarihli yazısı.
(2).- Alman Basınında Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti – S.Eriş Ülger – sf.: 145-146.

*"**Yarım aylı kırmızı bayraklar**" gözden kaybolmuştu.*

*Ancak şimdi, "**Yarım aylı kırmızı bayraklar**", **İstanbul**'un küçümseyerek ve omuz silkerek seyrettiği **Anadolu** zaferlerinin sonucunda, yeniden canlandı.*

***İstanbul**, ilk **Anadolu Generalini** şehir surları içinde karşıladığında, coşkulu ormanlara döndü.*

*"**Refet Paşa**", **Altın Boynuz**'daki şehirde, bir süre kalarak ve **Mustafa Kemal**'in sözcüsü olarak, "**Büyük Millet Meclisi tarafından, tekrar yurt topraklarına katıldığı ilan edilen Trakya'yı almaya**" gidecektir.*

*Bu kısa süre içinde "**İstanbul halkı, onun ayakları altına coşku ve sevincin renkli halılarını açtı**".*

***Refet Paşa;** taklarla, bayraklarla süslenmiş şehir sokaklarından geçti.*

*"**Anadolu'ya sırtını dönmüş ve onu reddetmiş olan şehir**", şimdi bu coşkulu karşılaması ile geçmişteki zayıflığını affettirmeye çalışıyordu.*

Nal sesleri, borazanlar, trompetler, şarkılar, müzik ve sevinç çığlıkları hayranlık uyandırıcı idi.

***İstanbul**, eski adetlere göre, daha başka bir şey yapacak durumda bulunmadığından dolayı, sanki bağırıyordu.*

***Refet Paşa'nın** kişiliğinde, bir **General'den**, bir birey olmanın dışında selamlanıyordu.*

*Şehir, bütün **Anadolu**'ya ve "**O**"na coşkusunu gösteriyordu.*

*Bir zamanlar Padişah tarafından "**Vatan haini**" olarak "**Ölüme mahkum edilen**" **Büyük İnsana, "Gazi Mustafa***

***Kemal Paşa'ya*"...**

*Akşam olduğunda, meşalelerin eşliğinde, yerel kıyafetlerini giymiş insan seli, **Boğaz'ın** ve **Altın Boynuz**'un kıyılarından coşku ile geçmekteydi.*

*Kollarını birbirlerinin omuzlarına dolamış, halka haline gelmiş insanların ortasında bir adam, iki ince telli aletle şarkı çalmakta ve **"Hep bir ağızdan bir ismi bağırmakta:***

"Gazi Mustafa Kemal Paşa!.."

Yorum: Refet Paşa'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi adına **İstanbul**'a gelişi dış basında da büyük bir yer almıştır. Özellikle halkın **Refet Paşa'yı** karşılayışı ve bu karşılama sırasındaki "**Yaşasın Gazi Mustafa Kemal Paşa!**" sesleri, **Osmanlı İmparatorluğu** ve onu etkisi altına alan **İtilaf Devletleri'nin** varlığına artık son noktanın konduğunu haykırıyordu.

Özellikle şu satırlar gerçekten çok etkileyici:

"İstanbul halkı, onun ayakları altına coşku ve sevincin renkli halılarını açtı!.."

"Anadolu'ya sırtını dönmüş ve onu reddetmiş olan şehir", şimdi bu coşkulu karşılaması ile geçmişteki zayıflığını affettirmeye çalışıyordu!.."

"Bir zamanlar Padişah tarafından 'Vatan haini' olarak 'Ölüme mahkum edilen' Büyük İnsana, 'Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya!.."

"VAHDETTİN BU GECE SARAYDAN KAYBOLMUŞTUR" (1)

"Mukaddes Emanetler güvenlik altına alınacaktır..."

Tarih: *18 Kasım 1922.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *Yüzkırkıncı Toplantı.*

Celse: *Dördüncü ve Beşinci Celse (Gizli).*

Başkan: *İkinci Başkan Doktor Adnan Beyefendi.*

Halife Vahdettin'in firarı görüşmelerinden satırbaşları:

Vahdettin ve Ailesi

Hüseyin Rauf *(Orbay)**Bey*** *(Bakanlar Kurulu Başkanı) (Sivas):* ***İstanbul'dan, Refet Paşa'dan***

(1).- T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları – Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 1042-2058.

17.11.1922 tarihli bir telgraf aldık. Okuyorum:

"Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Beyefendi Hazretleri'ne:

***Vahdettin Efendi** bu gece **Saray'dan** kaybolmuştur. **İstanbul Kumandanı'nı** ve **Polis Müdürü'nü** araştırma yapmak ve gereken önlemleri almak üzere **Saray'a** gönderdim. Alacağım bilgileri ayrıca arz ederim.*

***Vahdettin**; büyük bir ihtimalle **Başmabeyincisi** (Özel Kalemi) ve birkaç yakınları ile beraber ve **İngilizlerin** aracılığı ile ortadan kaybolmuştur. **Mukaddes Emanetlerin, İngilizler** tarafından herhangi bir şekilde alınması ihtimaline karşı, dairedeki şu andaki koruma önlemlerini bozmaksızın, **Mukaddes Emanetleri** emin bir yere kaldıracağım. **Vahdettin**'in firar etmesine ve muhtemel hareketlerine karşı esasen, kendisinin "**Tahtından indirilmiş bir Hükümdar olduğunu**" derhal ilan etmek sureti ile mücadeleye başlamayı pek gerekli görüyorum. Bu konuda yüksek iradelerinizi makine başında beklemekteyim."*

Refet (Paşa)

Bunun ardından gelen yine 17.11.1922 tarihli telgrafında diyor ki:

"Bakanlar Kurulu Başkanlığı'na:

***Harrington**'dan şimdi aldığım mektubun ve ekli beyannamenin suretini aşağıda bildiriyorum.*

*Beyannamenin **ajanslar** kanalı ile **Avrupa**'ya da tebliğ edilmiş olduğunu yaptığım araştırma sonucu anladığımı da*

arz ederim.

Mektup Suretidir:

*Bir nüshasını iliştirdiğim resmi beyannamede belirtildiği gibi, **Padişah**, kendisini **İngiltere**'nin himayesi altına bırakarak, bir **İngiliz savaş gemisi ile İstanbul**'dan ayrılmıştır.*

Bir çok saygı dolu sözcüklerle. ***17.11.1922***

Beyanname:

*Resmen beyan edilir ki; **Padişah** şu andaki durumun neticesi olarak özgürlüğünü ve hayatını tehlikede gördüğünden, bütün **İslamların Halifesi** sıfatı ile **İngiliz** himayesini ve aynı zamanda **İstanbul**'dan başka bir yere nakledilmesini talep etmiştir. **Padişah'ın** arzusu bu sabah yerine getirilmiştir.*

***Türkiye**'de **İngiliz kuvvetlerinin Başkumandanı General Sir Charles Harrington, Padişah**'ı almaya giderek, bir **İngiliz savaş gemisine** kadar kendilerine refakat etmiş ve **Padişah** vapurda **Donanma Genel Komutanı Amiral Son Dudrock** tarafından karşılanmıştır. **İngiltere Olağanüstü Komiser Vekili Sir Nevil Henderson, Padişah**'ı gemide ziyaret ederek; **Kral Beşinci George**'a bildirmek üzere arzularını sormuştur.*

*Beraberinde gidenler şunlardır: **Başmabeyinci (Özel Kalem Müdürü) Ömer Yaver Paşa, Hadaka Kumandanı Kaymakam Zeki Bey, Giyimcibaşı Küçük İbrahim Bey, Berberbaşı Mahmut Bey, Seccadecibaşı İbrahim Bey, İkinci sohbetçi Mazhar Ağa, üçüncü sohbetçi Hayrettin Ağa, Başhekim Reşat Paşa, Vahdettin'in oğlu Ertuğrul Efendi.**"*

Padişah Vahdettin*'in* ***İşgal Orduları Başkumandanı General Harrington****'a yazdığı başvuru yazısı:*

"Dersaadet İşgal Orduları Başkumandanı General Harrington Cenapları...

İstanbul'da hayatımı tehlikede gördüğümden Yüce İngiltere Devleti'ne 'İltica' ve bir an evvel İstanbul'dan başka bir yere 'naklimi' talep ederim, efendim."

16 Kasım 1922

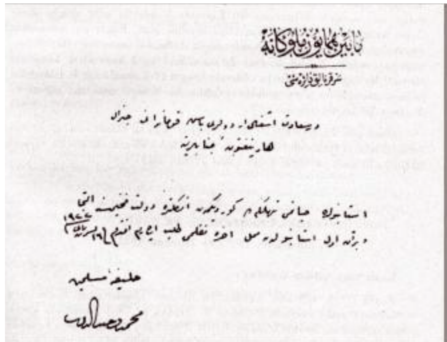
Halife-i Müslimin Mehmet Vahidettin

Vakit geç olmasına rağmen işin acilliği dikkate alınarak, aşağıdaki cevabı yazdık.

"İstanbul'da Refet Paşa Hazretleri'ne:

1. Vahdettin Efendi Meclisçe *usulüne göre tahtından indirilmiş değildir.*

Eğer onun hakkında geçen muamelelerin tabii sonucu olmak üzere tahtından indirilmiş kabul edilseydi, yerine bir diğerinin seçilmesi gerekirdi. Bu sebeple kaçışı üzerine tarafınızdan tahtan indirilmiş olduğunu derhal ilan etmek doğru değildir. Bu mesele ancak Meclis tarafından düzenlenip

Vahdettin'in İngiltere'den Sığınma Talebi Mektubu

*ve tespit edildikten sonra verilecek talimata göre hareket edersiniz. Şimdi **İngilizlerin** bu kaçışı nasıl tertip ettiklerini ve evvelce alınan duyumlar üzerine koruma altında bulundurulması için alınan önlemlere ne şekilde tecavüzde bulunduklarını bize bildiriniz. Mücadeleye, tüm **İslam Toplumu'nu** aydınlatmaya yardımcı olacak kuvvetli bir şekilde başlamak için, **Meclis'in** kararına dayanmak doğru olur.*

*2. **Emanetleri** korumaya almak önemlidir. **İngilizler, Emanetleri ancak silah kullanarak ve kan dökerek almalıdırlar.** Bu konuda gerekenlere görüşümüz paralelindeki kesin emirler verilmelidir. Yerinin değiştirilmesi ve tarafımızdan ortalığa çıkarılmasına sebep olmak doğru değildir. Henüz **İtilaf Devletleri** kontrolü varken, **Kutsal Emanetleri** nakletmede, müdahale etmek sureti ile ele geçirilmeleri ihtimal dahilinde değildir.*

*3. **Meclisçe** seçilecek olan **Halife** belli değildir. Ancak seçimin gürültülü, patırtılı olmaması düşünülmektedir. Bu meselede üzerinde en çok duracağımız nokta, **Meclis'in** seçeceği Halife'nin dahi, **Padişahlık** davasına kalkmasının, **İngilizler** ve diğer **müttefik devletlere** dayandırılmaya kalkılması ihtimalidir. O halde seçilecek kişi ile önceden görüşmek ve anlaşmak, bu nokta üzerinde ve hatta elinden senet almak olumlu bir yaklaşımdır.*

Ben, tarafınızdan gayet gizli bir

To:—His Excellency, General Harington,
C-in-C. of the Forces of Occupation,
in Constantinople.
Sir,
Considering my life in danger in Constantinople, I take refuge with the British Government, and request my transfer as soon as possible from Constantinople to another place. November 16th, 1922.
Mehmed Vahideddin,
Caliph of the Mussulmans.

Dersaadet (İstanbul) İşgal Orduları Başkumandanı General Harington Cenapları,

İstanbul'da hayatımı tehlikeli gördüğümden İngiltere devlet-i fahimesine(yüce İngiltere devletine), iltica ve bir an evvel İstanbul'dan mahall-i ahara (başka yere) naklimi talep ederim efendim.

16 Kasım 1922
Halife-i Müslimin Mehmet Vahdettin

Vahdettin'in İngiltere'ye sığınma talebi

*şekilde, kişisel olarak **Abdülmecit Efendi'nin** duygularını ve eğilimini, şimdiden anlayarak bizi aydınlatmanızı uygun buluyorum. Bu nokta da anlaşılmadıkça, seçim geri bırakılır. Bu hususun bu geceden temin edilmesi çaresi aranılmalıdır. Bu konuda biraz bilgi vermek gereksinimini duyuyorum.*

***Vahdettin Efendi; Başmabeyincisini** (Özel Kalemini) **Refet Paşa'ya** göndermiştir.*

*Bir, iki gün evvel demiştir ki; "**Mustafa Kemal Paşa ile yazışmak istiyorum. Bir güvenilir insanı görevlendirsin. Bunun için ben, açık telgraf mı çekeyim, mektup mu yazayım; yoksa siz mi cevap verirsiniz?**" Bu haber buraya geldi. Üzerinde müzakere yaptık. Bu oyunlara karşı özel önlemler olmak üzere dedik ki; "**Öncelikle bu arzusunu yazılı bir şekilde bildirsin. Ondan sonra bu mesele üzerinde görüşebiliriz.**" Bunun üzerine derhal kabul ile filan memurunuzu sevk ve idare edin, denildi.*

*Bunun üzerine **Refet Paşa'dan** cevap gelmemişti. Bu madde ile onu soruyoruz.*

***4. Vahdettin Efendi'nin,** benim görevlendireceğim kişi ile görüşmek konusundaki başvurusuna verdiğimiz cevap üzerine, hiçbir muamele geçmedi mi? Vaziyetin incelenmesi için bunu da bildirmek gerekir.*

***5.** Yukarıda belirttiğimiz maddelerin kapsadığı görüşlere göre, tedbirleriniz ile yeni bilgilerinizi yarın **18.11.1922**, öğleye kadar bildirmeniz önemlidir. Meclis'te bahis konusu olunca, derhal sonuçlandırmak için, buna gereksinim vardır.*

*6. Bu cevabımda **Rauf Beyle** mutabıkız. Durum henüz Bakanlar Kurulu'nca bilinmemektedir."*

Başkumandan

***Gazi Mustafa Kemal** (Atatürk)*

Refet Paşa'dan gelen telgraf:

"Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Bey'e:

*Şimdi **Abdülmecit Efendi** ile görüştüm. Kişisel bir kapsamda olan görüşmelerde, **Ankara'da alınan kararları onayladıklarını** ifade eden, kendilerinin bana hitaben, bizzat yazdıkları bir mektubun suretini aynen aşağıda arz ediyorum.*

Suret:

İstanbul'da; Türkiye Büyük Millet Meclisi Görevlisi Refet Paşa Hazretleri'ne:

***Büyük Millet Meclisi'nin Hilafet ve Saltanat hakkında almış olduğu kararı tamamen onaylıyor ve kabul ediyorum**"*

17 Kasım 1922

Abdülmecit

Refet Paşa'dan gelen telgraf:

"Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne ve Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Beyefendi'ye:

*Bundan önce belirttiğim beyanımda, **Vahdettin Efendi'nin** tahtan indirilmesinin **Meclis** tarafından ilanını, bu*

suretle mücadeleye başlamamızı ve fakat bu hususun hızlandırılmasını arz etmek istemiştim.

Yarın için yayınlanacak sabah gazeteleri üç yıldan beri, bilinen hareketleri ile kendi kendini Memleket'te, bu ***İslam Dünyası'nca*** *kendini yok etmiş kabul edilen* ***Vahdettin****, benzer memleketlerin halkları gibi aynı şekil ve vasıta ile firar etmiş olduğunu, özellikle bu şekil ve firar vasıtasının,* ***İslam Dünyası'nın*** *kendisi hakkında vermiş olduğu kararın doğruluğunu bir kere daha onaylayıp ve doğruladığını birkaç satırla yazmak suretiyle yetinilecektir.*

Vahdettin'in Malta'da Karaya Çıkışı

Burada tutulacak iki yol vardır:

Birisi; ***Vahdettin****'in üç yıldan beri, devam eden ihaneti sebebiyle esasen* ***Hilafet Makamı'nı*** *boş olduğunu düşünmek ve* ***Vahdettin****'in şimdiye kadar orada boşuna oturduğunu göstermek ve zaten son* ***Cuma Selamlığı'nda Namaz kıldığı Cami'deki*** *hutbede, kendi adını okutmamak sureti ile bunun kendi tarafından dahi onaylandığını, iddia etmek.*

İkincisi: *Son güne kadar* ***Hilafet Makamı'nda*** *bulunduğu halde; firar ve düşmana iltica etmek sureti ile* ***Hilafet'e*** *ihanette bulunduğunu iddia etmek;* ***İngilizler Vahdettin****'e* ***Halife*** *oyunu oynatmak isterlerse, bu ikinci şık belki de*

kendi hesaplarına daha uygun olur.

Fakat ***İngilizlerin*** *dahi* ***Vahdettin*** *ile* ***İslam Dünyası*** *üzerinde bir oyun oynamada başarılı olamayacaklarını bildiklerini ve son durumun daha ziyade suç ortaklıklarını kurtarmak maksadı ile yapılmış olduğunu zannetmek istiyorum.* ***General Pelle*** *de bu düşüncededir.*

Yalnız ***İngiliz*** *tebliğindeki ifade şekli dikkat çekicidir. Gazetelere talimat vermek için bu iki şıktan hangisini daha uygun buluyorsanız ona göre hareket ederiz.* ***İngilizler Vahdettin****'in kaçırılması için hiçbir zorlamada bulunmamışlardır.*

Bu büyük ***sarayın*** *her tarafını elimizdeki sayılı güçle korumak, mümkün değildir. Biz daha çok içerideki arkadaşlarımızın gözlemleri ile dışarıda bulundurduğumuz gözcülerle yetinmek durumundaydık.*

Vahdettin; *sabaha karşı* ***Sarayın Orhaniye Kışlası*** *tarafındaki kapısından çıkmış ve oraya gelen otomobile binmiştir. Kutsal emanetlerin korumalarını artırıyorum. Hepsini yerlerinde bırakacağım. Bu gece* ***Mecit Efendi*** *ile görüşeceğim.*

Vahdettin

Vahdettin *başvurusuna verilen cevabı, Çarşamba günü* ***Yaver Paşa'ya*** *tebliğ ettim. Perşembe günü* ***Yaver Fahri Bey***

vasıtası ile üsteledim. Cuma sabahı ise firar etti.”

Refet

“Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Beyefendi’ye:

*Bu gece **General Pelle** ile **Vahdettin’**in firar etmesi hakkında görüştüm. **İngiliz Müsteşarı** geminin hareketinden sonra, yanına gelerek firardan haberdar etmiş ve **Vahdettin’**in **Türkler** tarafından bırakılmasının, **İtilaf Devletleri** için sıkıntılı bir durum oluşturacağından, bu şekilde hareket etmek zorunluluğunda kaldıklarını, söylemiş. **General Pelle** bu firarla **İngilizlerin Hilafet** oyunu oynamak isteyeceklerini, zannetmekte ve buna önem vermemektedir.”*

Refet

*Bu telgraf **17-18** de çekilmişti. Sabah **Bakanlar Kurulu’nu** oluşturan arkadaşları topladık ve durumu inceledik. Evvela; **Hilafet Makamı’nı** işgal eden kişinin şimdiye kadar bizce bilinen bir ihaneti vardır. **Sevr Anlaşması’nı** onaylamakla, **Türkiye’**nin idamını kabul etmiştir. Bu sefer yine **Halife** unvanını takınarak **İslam’**ın en şiddetli, en kötü düşmanı olan **İngilizlere**, bu **Halife** unvanı ile başvurarak, kendisinin bütün **İslam Dünyası’na** ihanet etmiş bir duruma düşmüştür. Bu sebeple her şeyden evvel boş bulunan bu **Makam**, bir **Halife** seçmek sureti ile dağılmanın önüne geçilmesi gerektiğini Yüce Heyetinize arz ediyorum. Ayrıca; bu barış görüşmeleri sırasında **Hilafet Makamı’nın İstanbul’**dan başka bir yere naklini uygun görmedik. Bu sebeple **İstanbul’**da kalması konusunda ekseriyetimizin görüşü vardır. Seçme hakkı Yüce*

Heyetinize aittir. Bana sorarsanız, her şeyin en hayırlısının zamana ve zemine uyum bakımından ***Abdülmecit Efendi'nin*** *seçilmesinin uygun olacağıdır.*

Ömer Vehbi (Büyükyalvaç) ***Efendi*** *(Şeriye Bakanı) (Konya): Bugün* ***Hilafet Makamı'nda*** *bulunan bir adam, yabancı bir düşman himayesine iltica ederek, fiilen* ***Halifelikten*** *vazgeçmiştir. İkinci bir* ***Halife'nin*** *seçimi;* ***Müslümanlar*** *için gereklidir ve* ***Müslümanların*** *bu düşürme ve seçimi ile ilgili, görevli olan yer bugün* ***Yüce Meclisinizdir. Müslümanlar*** *arasında bir fitne ve fesat olayına sebep olmaması bakımından seçimin derhal yapılması gerekmektedir. Şimdi öncelikle* ***İstanbul****'u düşünelim,* ***Anadolu****'yu düşünelim, bütün* ***İslam Dünyası'nı*** *düşünelim. Bütün* ***İslam Dünyası'nın*** *gözü, şimdi bu* ***Meclise*** *dikilmiştir.*

Hacı Mustafa (Beynam) ***Efendi*** *(Ankara): Şimdi seçime geldik. Seçeceğimiz kişiyi buraya getirelim, yahut* ***Bursa****'ya getirelim. Yani onu esaretten kurtaralım.*

Sırrı (Bellioğlu) ***Bey*** (İzmit): ***Halife*** *esir olduğundan verdiği emirler geçerli değildir. Bir esir olarak da onun* ***İstanbul****'da bulunmasını ve* ***İstanbul****'un halen işgal altında bulunmuş olmasını, hep söyledik. Bugün seçeceğimiz Halife tekrar* ***İstanbul****'da kalacak olursa, bir esaret sebebi olarak görülmeyecek mi?*

Tunalı Hilmi Bey (Bolu): ***İstanbul****'dan* ***Halife'nin*** *ayrılması ile* ***İstanbul****'un '****Hilafet Yeri****' olması esası sarsılır mı, sarsılmaz mı? İster istemez bu sual akla geliyor. Biz* ***Halife'yi*** *buraya yalnız yemin etmek üzere getiriyoruz. Bir* ***Halife*** *kesinlikle esaret altında kalamaz. Esir bir yörede*

*yaşayamaz. Bu kesindir. Şimdi özgür bir **Halife** sahibi oluyoruz. Maalesef **Hilafet Makamı halen esaret altındadır.***

***Ragıp** (Yoğun) **Bey** (Kütahya): **Halife** adını taşıyan kişi, **İngilizlere** iltica edip, bırakıp gittikten sonra, **Hilafet Makamı'nın** boş kalması zararlıdır, iddiasında bulunanlar vardır. Ben **Hilafet Makamı** esarette bulunduğu sürece, **Hilafet** meselesinin bir süre daha askıda kalmasında hiçbir mahzur görmüyorum. **Hilafet Makamı'na iyi ve doğru olanını Büyük Millet Meclisi seçecektir,** diyoruz. İyi ve doğru olan kimdir? Bu kişiyi **Büyük Millet Meclisi** nasıl bulacaktır?*

***Yusuf Ziya** (Koçoğlu) **Bey** (Bitlis): Kaçak **Vahdettin**, bu kadar ihaneti, sırf yaradılışındaki kötülük ile yaptığına inanıyor musunuz? Ben buna inanmıyorum. O; esaretin baskısından ve şiddetinden bunları yaptı. Böyle durumda bulunan bir halifeyi **Şeriat, Halife** olarak tanımıyor. Şimdi yine aynı şekilde, aynı sonuca düşmek doğru değildir. Bugün **İstanbul**'a fiilen hakim değiliz. **Vahdettin**'in kaçıp, kaçmamasının hiçbir önemi yoktur. Fiilen hakim bulunduğumuz bir yerde seçimi yapmak, şarttır. Uymak da şarttır. Uymak, seçimin esaslarındandır. **İslamiyet**'te **Saltanat** yoktur. **İslamiyet**; halkın tümü ile hakimiyetidir.*

Vahdettin

***Gazi Mustafa Kemal** (Atatürk) **Paşa Hazretleri** (Ankara): Zannediyorum ki; öncelikle kaçak **Halife'yi** halletmek ve onun yerine bir **Halife** seçmek; ilk kademeyi oluşturması bakımından önemlidir. Seçilecek olan **Halife'ye**, seçilmesi hususunu tebliğ edeceğiz. Ondan sonra bu seçilmiş **Halife'nin** nerede oturacağına da bizler karar vereceğiz.*

*Genel siyasi durum neyi daha uygun görmektedir? Ondan sonra, bu **Halife'nin** yetkilerinin derecesi ne olmak gerekir, meselesi bahis konusu olabilir. Bunların hepsini birden halletmenin imkanı yoktur.*

***Bu Meclis, Türkiye Milleti'nin Meclisi'dir. Türkiye Halkı'nın Meclisi'dir. Bu Meclis, bütün İslam Dünyası'nı kapsayan bir güç veremez.** Halbuki **Yüce Hilafet Makamı;** bütün **İslam Dünyası** kapsamında bir **Kutsal Makam'dır. Türkiye Devleti'nin** ve halkının bu noktadaki **Dini** ve **Vicdani** görevi, diğer **İslam Dünyası'nın** dahi aynı güne gelmesine kadar, bu **Yüce Makam'a** dayanak olmaktır. Bunun gücüyle, kudreti ile onun gücünü, kudretini, şerefini bütün **İslam Dünyası** nazarında sağlamlaştırmış bulunmaktadır.*

Vahdettin'in İngiliz elçilerini kabulu

*Yoksa **kendi varlığını, Halife'nin bir iktidarı altına bırakamaz ve veremez, vermeyecektir de. İslam Dünya-***

***sı'nda** karışıklık varmış, veyahut olacakmış, bu sözlerin hepsi yalandır. Kim söylemişse yalan söylüyor.*

*Seçilecek **Halife** hakkında itiraf etmek mecburiyetindeyiz ki; gerekli olduğundan ve olayların gelişi sebebiyle, başlangıç tarihi olarak; **Yüksek Osmanlı Hanedanı'nı** kabul etmek ve korumak zorunluluğundayız. Bu ailenin içinde bizim aradığımız vasıflara sahip birini bulmak, bugün için biraz zordur.*

*Belki gençlerini özel olarak yetiştirdikten sonra, bu sıfat ve vasıflara sahip olan insanlara tesadüf edilebilir. Bu sebeple seçim konusunda çok gürültüsüz ve patırtısız bir muameleye yönelmek doğru olur. O da zaten kaçaktan sonra gelmesi herkesçe beklenen kişi olan **Abdülmecit Efendi'dir.** Bu adam bazı fenalıklar ve hatalar yapmıştır.*

*Kişiliği hakkında da **Yüce Meclisinizde** bir çok tenkitlere uğramıştır. Bunlara rağmen bu kişi, dün gece bizlere bir senet vermiş oluyor ki; **"Ben Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararlarını kabul ediyorum"**.*

*Şimdi **Halife** seçilecek kişinin **İstanbul**'da kalması veyahut buraya getirilmesi meselesi vardır ki; bu hassas bir meseledir. **İstanbul, İtilaf Devletleri'nin** askeri güçlerinin işgali altındadır. Onların baskı alanı içindedir. Buna hiç şüphe yoktur. Bugün hiçbir kuvvet kullanmadığımız **İstanbul** üzerinde etki ve nüfus sahibi olmaya başlamışızdır. Bunun en birinci delili; **Harrington**'un hakim olmadıkları veyahut yakında hakimiyetlerinin kaybolacağına inanarak, ellerindeki avı beraberlerinde alıp kaçırmak istemişler ve kaçırmışlardır da...*

*Biz **İstanbul**'da bir etki alanı kurmaktayız. Gerçi bu tamamdır denilemez. Yani **Hilafet Makamı** tamamıyla kurtarılmış değildir. O makamı kurtarmak bizim için özel bir davadır. Yine bizim için bu dava; **İslam Dünyası** nazarında bizi fevkalade güçlendiren bir meseledir. Bunu sarsmak doğru değildir. Yani **Hilafet Makamı'nı** başka bir yere taşımak, bugünün özel şartları sebebiyle doğru olamaz.*

*Bizi, dünya karşısında zulme uğramış ve haksızlığa uğramış gösterecek ve bu da davamızın haklılığını ortaya çıkaracağı için, kendi aleyhlerine yapacakları bir takım hareketleri oluşturacaktır. Bu sebeple seçeceğimiz **Halife'nin** orada kalmasını davamızın haklılığı noktasından uygun görüyorum. Ayrıca; bizim dünya karşısında en kudretli ve güçlü tarafımız; yeni şeklimiz ve kapsamımızdır. Yani **Hilafet Makamı** esaret altında olabilir. **Halife** adını taşıyan, **İngilizlere** iltica edebilir ve onlarla beraber kaçabilir. Her şeyi yapabilir. Fakat **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin** idare şeklini, siyasetini ve gücünü kesinlikle sarsamazlar.*

*Aman, Halife'yi kaçıracaklar, esir edecekler, şöyle olacak, böyle olacak, diye biz bir telaş içine girecek değiliz. Telaş edecek olanlar, **İslam Dünyası** olması gerekir. Onlar telaş etsinler. Onlar da bizimle beraber çalışsınlar ki; **Hilafet Makamı'nı** kurtaralım ve serbest olarak bütün dünyaya yaygın bir **Halife'yi** oraya oturtalım.*

*Türkiye Halkı; kayıtsız, şartsız hakimiyetine sahip olmuştur. Hakimiyet hiçbir renkte, hiçbir şekilde, hiçbir mana ve yol göstermeye katılmayı kabul etmez. **Halife** olsun, unvanı ne olursa olsun. Bu Memleket'in mukadderatında bir ortaklık sahibi olamaz. Millet buna kesinlikle müsaade ede-*

mez ve bunu teklif edecek hiçbir milletvekilinin olduğuna da inanmıyorum.

***Ömer Vehbi** (Büyükyalvaç) **Efendi** (Şeriye Bakanı) (Konya): **İslamiyet**'te baskıcı **Hükümet** yoktur. **İslam Hükümeti** tamamıyla yasalara uyumdur. **Halife, İslamlara** ait bir unvandır. **Halife** denilen kişi; kararları yürütmeye, hukukun işlerliğine, suçsuzun intikamını zulmedenden almaya, gücü yetmelidir. Bilim sahibi olmalı, toplayıcı, çalışkan olmalı, oyunun ve önlemlerin sahibi olmalı. Bunun içinde; yiğitlik, kahramanlık da var, her şey de var. Fakat bu vasıfların hepsini bir kişide bulmak imkanı var mıdır, yok mudur? Şeriata göre, her meseleyi bilenine vermek sureti ile işlerin dağıtılmasına uymak kararlılığı, **Hilafet Makamı'nda** bulunur. Evet, biz bir **Halife'ye** uyarız. Bu **Müslümanlar** için şarttır. Bu **Halife** de gerekli görevlerin yapılmasını **Meclis'e** terk eder. Bunları **Meclis** vasıtası ile yaptırabilir. Hepinizden rica ediyorum. Öncelikle seçimi yapalım, sonra da sıfatlarını düşünelim.*

***İsmail Şükrü** (Çelikalay) **Bey** Karahisarı Sahip): **İslam Dünyası'nda** belki de bin yıldan beri **Hilafet** sebebiyle fitne yangınları uyanmıştır. Bugün öyle bir mesele hallediyorsunuz ki; bütün **İslam Dünyası'nın** mukadderatını bu kürsüde halledeceksiniz.*

***Hüseyin Rauf** (Orbay) **Bey** (Bakanlar Kurulu Başkanı) (Sivas): **Halife'yi** biz seçeceğiz. **Halife'nin** seçiminden sonra da daha güçlü bir şekilde İstanbul'un idaresini elimize almaya çalışacağız.*

İngilizler, Müslüman Halifesi'ni çaldılar. Baştan çıkardılar, ihanet ettirdiler. İç işlerimize müdahale ettirdiler. *Hem İstanbul'u kurtaracağız, hem de* ***Halife'nin*** *varlığını ispat edeceğiz. Hakkı olarak, özgür olduğunu ilan edeceğiz.*

Yorum: Vahdettin'in **İngiliz Malaya Zırhlısı'na** binerek **Malta**'ya kaçması, **Hükümet'e** bazı konularda kolaylıklar getirmiş olsa da yine yerine getirilmesi gereken bir yığın prosedür vardır. İşler bu noktaya geldikten sonra acele yapılması gereken ve zaten **Kanunla** yeni **halifenin** seçiminin **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce** yapılması ve gerekli işlemlerin tamamlanmasının ardından **İslam Dünyası'nın** beklemekte olduğu bir **halifenin** seçimine geçilmesi şart olmuştur.

Bu konu için görünen aday **Abdülmecit Efendi'dir.** Görüşmelerde dikkati çeken cümleler şunlardır:

General Harrington:

"Padişah şu andaki durumun neticesi olarak özgürlüğünü ve hayatını tehlikede gördüğünden, bütün İslamların Halifesi sıfatı ile İngiliz himayesini ve aynı zamanda İstanbul'dan başka bir yere nakledilmesini talep etmiştir. Padişah'ın arzusu bu sabah yerine getirilmiştir!.."

Mustafa Kemal Paşa:

"İngilizler, Emanetleri ancak silah kullanarak ve kan dökerek almalıdırlar!.."

"Üzerinde en çok duracağımız nokta, Meclis'in seçeceği halifenin dahi, Padişahlık davasına kalkmasının, İngilizler ve diğer müttefik devletlere dayandırılmaya kalkılması ihtimalidir!.."

"Vahdettin Efendi; 'Mustafa Kemal Paşa ile yazışmak istiyorum. Bir güvenilir insanı görevlendirsin. Bunun için ben, açık telgraf mı çekeyim, mektup mu yazayım; yoksa siz mi cevap verirsiniz?' dedi ve kabul ile filan memurunuzu sevk ve idare edin, denildi!.."

"Hilafet Makamı'nı işgal eden kişinin şimdiye kadar bizce bilinen bir ihaneti vardır. Sevr Anlaşması'nı onaylamakla, Türkiye'nin idamını kabul etmiştir!.."

"Bu sefer yine 'Halife' unvanını takınarak İslam'ın en şiddetli, en kötü düşmanı olan İngilizlere, bu 'Halife' unvanı ile başvurarak, kendisini bütün İslam Dünyası'na ihanet etmiş bir duruma düşmüştür!.."

"Bu Meclis kendi varlığını Halife'nin bir iktidarı altına bırakamaz ve veremez, vermeyecektir de!.."

General Pelle:

"Bu firarla İngilizlerin 'Hilafet' oyunu oynamak isteyeceklerini, zannetmekte ve buna önem vermemektedir!.."

Yusuf Ziya (Koçoğlu) Bey (Bitlis):

"Kaçak Vahdettin, bu kadar ihaneti, sırf yaradılışındaki kötülük ile yaptığına inanıyor musunuz? Ben buna inanmıyorum. O; esaretin baskısından ve şiddetinden bunları yaptı!.."

"İslamiyet'te 'Saltanat' yoktur. İslamiyet; halkın tümü ile hakimiyetidir!.."

Rauf Orbay:

"İngilizler, Müslüman Halifesi'ni çaldılar. Baştan çıkardılar, ihanet ettirdiler. İç işlerimize müdahale ettirdiler. Hem İstanbul'u kurtaracağız, hem de Halife'nin varlığını ispat edeceğiz!.."

"BİR BAŞKA AĞIZDAN VAHDETTİN'İN İSTANBUL'DAN KAÇIŞI" (1) (2)

Donuk, hüzün verici bir sonbahar sabahının sisleri arasında, işgal devletleri donanmasının silüetleri yer yer belirmişti.

***Dolmabahçe** önlerindeki **İngiliz** savaş gemisi "**Malaya**" kazanlarını fayrap etmiş. Bacalarından savrulan koyu dumanlar, sislere karışıyordu.*

*O sırada **Saray rıhtımından** bir motor ayrıldı.*

***Osmanlı Hanedanının 36. Padişah'ı Mehmet Vahdettin,** biraz sonra bu motordan çıkarak "**Malaya**"ya geçecek, bir daha dönme-*

Vahdettin

(1).- Bu yazı Hürriyet Gazetesinde Azmi Nihad imzası ile yayınlanmıştır.
(2).- Her Yönüyle Atatürk - Avni Altıner - sf.: 305-306.

mek üzere memleketi terk edecektir.

***Padişah'ın** kaçmak üzere yola çıktığından, koca şehirde ancak **10/15** kişinin haberi vardı.*

*Yanındaki **9** kişi ve **5-6 İngiliz!...***

***Vahdettin 57** yaşında **Osmanlı tahtına** çıktıktan üç gün sonra "**Baş Müneccim Osman Kamil Efendi: Saltanatın 4 yıl, 4 ay ve bundan sonrasının da ay değil, sayılı günler olacağını, söylemişti."** Malaya"ya yaklaşan motorda **Vahdettin** bunları düşünüyordu.*

*Gerçekten de **30 Haziran 1918** Perşembe günü tahta çıkmış; **4** yıl, **4** ay ve **17** gün sonra **17 Kasım 1922 Cuma** günü taç ve tahtını bırakarak sabahın erken saatlerinde memleketten kaçmak zorunda kalmıştır.*

***17** gün öncesi, **Türkiye Büyük Millet Meclisi, saltanatı** kaldırmıştı. **10 Kasım 1922 Cuma** günü **Camilerde** okunan hutbede adından bahsedilmemişti.*

Yakın adamları vasıtasıyla yaptırdığı araştırmadan da halkın, kendisinden nefret ettiğini anlamıştı.

*Yazar **Ali Kemal**'in **İzmit**'te halk tarafından linç edilmiş olması ve basının aleyhindeki yayınları üzerine **Vahdettin** büyük bir korkuya kapıldı.*

İstanbul işgal kuvvetleri Kumandanı General Harrington**'a, birkaç gün önce **Hademe-i Şahane** (Sarayın hizmetlilerinden sorumlu) **Müdürü Yarbay Çerkez Zeki**'yi göndererek "**Hayatının tehlikede olduğunu, İngiltere'nin himayesine sığındığını**" yazılı olarak bildiren ve bu ilticanın kabulünü rica eden **Vahdettin'e, Britanya Fevkalade Komiser Vekili Nevil Henderson, 16 Kasım 1922 Per-

***şembe** akşamı, “**Başvurusunun kabul edildiği**” cevabını yolladı. Bunun üzerine **Vahdettin** dokuz yakın adamını sarayda gizli bir toplantıya çağırdı. Hepsine durumu kısaca anlattı ve hazırlanmalarını bildirdi. Kısa süren toplantıdan sonra bu dokuz kişi, kaçma hazırlıklarına girerlerken, **Vahdettin** de **Yıldız Sarayı'nın Malta Köşküne** geldi. **Saray** derin bir uykuya dalmıştı. Yalnız **Vahdettin**'in dört kadını ve bir genç saraylı onu bekliyorlardı. Kararı öğrenince kadınlar ağlaşmaya başladılar. **Vahdettin**, onlara vedada bulunduktan sonra bir şezlonga uzanarak gün doğuncaya kadar uyudu. Onunla kaçacak olan dokuz kişi de hazırlanmış ve **Malta Köşkü'ne** gelmişlerdi. Beş otomobilin hazır olduğu kendisine bildirildi. **Vahdettin**, çok sevdiği **Şehzadesi Ertuğrul**'u elinden tutarak **Havuzlu Salona** indi. Otomobiller kapı önündeydi. Dokuz kişi arabalarına bindiler. Bakımsızlıktan otlar bürümüş ve ormana dönüşmüş bahçeden geçerek **Malta Kapısı'na** geldiler. **General Harrington** onları bekliyordu.*

*Hemen hareket edildi. Son süratle **Beşiktaş**'a ve **Dolmabahçe Sarayı'na** geldiler. **Vahdettin** o kadar heyecanlıydı ki, **Dolmabahçe**'de **15** dakika heyecanını yatıştırmak gereğini duydu.*

*Nihayet, arkasında koyu renk bir yağmurluk, başında fes ve üzerinde sivil bir elbise bulunan **Vahdettin**, kendisini “**Malaya**”**ya** götürecek motora doğru titrek adımlarla yürüdü ve bindi. “**Malaya**” **Malta**'ya doğru hareket ettiği sırada, **İstanbul**'da kimse bu gerçeği bilmiyordu.*

*Hatta **Saray'da**, o gün için **Cuma Selamlığı** hazırlıkları bile başlamıştı.*

*Kaçışı ile **6 asırlık Osmanlı Saltanatı'nı** çöküntüye uğratan **Vahdettin, "Hazine-i Hassa"** (Hazinenin gelir, giderlerini düzenleyen) **Genel Müdürü Refik Bey'e; "Dünyada üç düşmanım vardır.***

***Bunlar bir saç ayağıdır. Biri bizim hemşire, biri kocası olan Ferit Paşa, birisi de hemşiremin ilk kocası Necip Paşa'dan olan Sami'dir."** dediği eniştesinin; **22 Eylül 1922** tarihinde **"Kuvay-ı Milliye"**nin zaferi üzerine durumu, kendi varlığı için çok tehlikeli bulup **Avrupa**'ya savuştuğunu öğrenince, **Sadrazam Tevfik Paşa'ya; "Hem devleti bu hale koydu, hem de bıraktı kaçtı."** demiştir.*

*Oysa **Vahdettin; Osmanlı Tarihi'nin** en nefret edilen siması, devletin ve milletin belası olan eniştesi **Damat Ferit Paşa**'yı defalarca **Sadrazamlığa** getirmişti.*

***Vahdettin, Malta**'ya çıktı.*

*Oradan **İtalya**'da bulunan **San Remo** şehrine gitti ve dört yıl sonra **65** yaşındayken, **16 Mayıs 1926** tarihinde yine San Remo'da kalp hastalığından öldü.*

*Cenazesi **Müslümanlar** tarafından kaldırılarak **Şam**'da bulunan **Sultan Selim Camii mezarlığına** gömüldü.*

Yorum: Yukarıdaki yazı **Padişah Vahdettin**'in kaçışını bir drama şeklinde anlatmakta ve fakat bu arada içindeki ince teferruatı ile tarihe ışık tutmaktadır. Özellikle aşağıda belirtilen cümleler, bir taraftan **Padişah Vahdettin**'in korkularını, diğer bir taraftan da hayal kırıklıkları göstermektedir. İşte o cümleler:

"17 gün öncesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Sal-

tanatı kaldırmıştı. 10 Kasım 1922 Cuma günü Camilerde okunan hutbede adından bahsedilmemişti!..”

“Arkasında koyu renk bir yağmurluk, başında fes ve üzerinde sivil bir elbise bulunan Vahdettin, kendisini ‘Malaya’ götürecek motora doğru titrek adımlarla yürüdü!..”

“Dünyada üç düşmanım vardır. bunlar bir saç ayağıdır. Biri bizim hemşire, biri kocası olan Ferit Paşa, birisi de hemşiremin ilk kocası Necip Paşa’dan olan Sami’dir!..”

"VAHDETTİN KAÇTI VE ZIRHLIYA SIĞINDI" (1) (2)

"Vahdettin firarını kızından bile sakladı..."

Tarih: *18 Kasım 1922.*

Yer: *İstanbul.*

Konu: *Vahdettin'in firarı.*

18 Kasım 1922 tarihli Tercüman-ı Hakikat Gazetesinden:

*"Milletin ve bütün **İslam Dünyası'nın** gözünden düşen **Altıncı Mehmet, Yıldız**'dan nasıl firar etti?*

***Vahdettin, Yıldız Sarayı'nın** arkasındaki **Malta Kapısı'ndan, Orhaniye Kışlası** yolu ile rıhtımda kendisini bekleyen bir motora binerek **İngiliz Malaya Zırhlısı'na** sığınmıştır.*

***Vahdettin** ile beraber oğlu, **Başmabeyincisi, doktoru, müzik öğretmeni ve iki muhasibi** kaçmışlardır.*

Vahdettin**'in kaçışı ancak dün sabah saat **10**'da **Yıl-

(1).- Tercüman-ı Hakikat Gazetesinin 18 Kasım 1922 tarihli nüshasından

(2).- Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk – İstanbul Gazeteciler Cemiyeti – sf.: 72.

***dız**’da öğrenilmiş ve derhal araştırmaya başlanılmıştır.*

***Vahdettin** kaçışını gizli tuttu. Firarını kızından bile saklı tuttu.*

***Saray** odaları mühürlendi. Vezne korumada.*

***Refet Paşa Hazretleri, Ankara**’dan henüz hiçbir talimat almadığını beyan etmiştir.*

Yorum: Vahdettin, **Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce** önceleri Saltanatı’na, sonra ise büyük bir yaşam korkusuna kapılmaya başladı. Artık kendisine bu düzende kesinlikle yer kalmadığını görerek, **İstanbul**’dan ayrılmaya karar verdi. Başvurduğu yer İşgal Kuvvetleri Komutanlığı oldu. Bu arada **Türk basını** da haberi almış ve kaçış şeklini sütunlarına yukarıdaki şekliyle yansıtmıştır.

"PADİŞAH KENDİSİNİ İNGİLTERE'NİN KORUMASINA BIRAKARAK İSTANBUL'DAN AYRILMIŞTIR…"(1)

"Padişah'ın isteği, bu sabah yerine getirilmiştir."

İstanbul'da bulunan **İngiliz Ordusu'nun Başkomutanı General Harrington** bildirisini vermiştir.

Padişah Vahdettin ile ilgili olarak **İngiliz ordusu'nun Başkomutanı General Harrington. 17 Kasım 1922** tarihinde yazdığı ve **İngiliz Hükümeti'ne** gönderdiği raporda şunları yazmaktadır:

"Bir kopyasını eklediğim resmi bildiride söylendiği gibi, Padişah kendisini İngiltere'nin korumasına bırakarak bir İngiliz savaş gemisiyle İstanbul'dan ayrılmıştır.(…)

İmza: Harrington"

Buna eklenmiş olan bildirinin kopyası:

"Resmen bildirilir ki, Zat-ı Şahane Vahdettin içinde

(1) İngiliz Ordusunun Başkomutanı General Harrington'un anılarından.

bulunulan durum sonucunda özgürlüğünü ve hayatını tehlikede gördüğünden, bütün Müslümanların halifesi sıfatıyla İngiliz korumasını ve aynı zamanda İstanbul'dan başka bir yere götürülmesini istemiştir.

Padişah'ın isteği, bu sabah yerine getirilmiştir. Türkiye'deki İngiliz kuvvetlerinin başkumandanı General Sir Charles Harrington, Padişah'ı almaya giderek bir İngiliz savaş gemisine kadar kendisine eşlik etmiş ve Padişah, vapurda Akdeniz Filosu Genel Kumandanı Amiral Sir de Brook tarafından karşılanmıştır.

İngiltere Olağanüstü Komiser Vekili Sir Newiil Henderson, Padişah'ı gemide ziyaret ederek, Kral Beşinci George'a bildirmek üzere isteklerini sormuştur. (...)

İmza: Harrington"

"O HAİN, YALNIZ VATANA İHANETLE KALMADI..."(1)

"Yazık ki, benim babam bu adamın amcasıydı!.."

Son Halife Abdülmecit'in Vahdettin hakkında söyledikleri:

"O hain, yalnız vatanımıza ihanet etmedi!.."

Hanedanımızın şerefi ile de oynamıştır!..

Artık vatandan da, hanedanımızın sicilinden de kovulan bu adamdan artık bahsetmeyelim!..

Yazık ki, benim babam bu adamın amcasıydı!..

Bunu bile düşünemedi!.."

Vahdettin Malta'da

Yorum: Yukarıdaki belge bir insanın nasıl duygu yoksunu olabileceğini, nasıl **Kutsal Hanedanlık** bağla-

(1).- Her Yönüyle Atatürk - Avni Altıner - sf.: 311-312.

rına ihanet içinde olabileceğini vurgulamaktan öte bir değer taşımaktadır. Bu sebeple gerçekten elem verici ve uzun uzun düşündürücüdür. Sırf kendi ikbali, kendisinin '**Halife**' seçilmesi uğrunda, kendinden önceki **Halife Vahdettin** hakkında **Abdülmecit**'in bu sözleri tarihe not düşülmesi gereken sözlerdir.

Hele hele söylediği bu sözler gerçekten acı vericidir:

"Vahdettin Hanedanımızın şerefi ile de oynamıştır!.."

"Artık vatandan da, hanedanımızın sicilinden de kovulan bu adamdan artık bahsetmeyelim!.."

"YENİ TÜRK DÜŞÜNCE YAPISI" (1) (2)

"Sevr'i imzaladığı gün, Padişah tahtan indirilmişti"

Tarih: *8 Kasım 1922.*

Yer: *Amerika – İstanbul.*

Konu: *"**Daily Herald Gazetesi**"nde yayınlanan **Mustafa Kemal**'in sözlerinden satırbaşları:*

Mustafa Kemal Paşa:

*Tahtından indirilen "**Padişah'ın aslında, Sevr Anlaşması'nı kabul ettiği zaman, indirilmiş olduğunu**"...*

*Yeni Türk düşüncesinin, "**Sosyalizmden uzak olmayan bir sistem ile idare edilecek olduğunu**"...*

*"**Komünist olduğumuzu söylemiyorum.**", "**Milliyetçi olduğumuz için, Komünist değiliz.**", "**Ben Milliyetçiliğim ile bağdaştığı kadar ile sosyalistim.**"*

*"**Türkiye**, geriye kalmış harabeler üstüne, yeni baştan bir ülke kurma çalışmasında, sisteminin ana hatlarını ortaya koyma zorunluluğundadır."*

(1).- Daily Herald Gazetesinin 8 Kasım 1922 tarihli sayısından.
(2).- Alman Basınında Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti – S.Eriş Ülger – sf.: 147.

"Yeni Türkiye, hiçbir kapitülasyonu kabul etmeyecektir."

*"**Boğazlar herkese açıktır.** Yalnız **İstanbul** için garanti ve **Marmara Denizi** için koruma istiyoruz."*

*"**Rusya** ile olan ilişkilerimiz, bozulmayacak bir dostluk temeli üzerinde kurulmuştur. **Türkiye**'nin yapmayı düşündüğü barış, bu dostluğu değiştirmeyecektir."*

Yorum: **Dış basın** devamlı olarak **Mustafa Kemal Paşa'nın** görüşlerini kendi ağzından alıp, yayınlamak ve kendi kamuoylarını aydınlatmak için uğraşmaktadır. "**Daily Herald Gazetesi**" de **Mustafa Kemal Paşa'dan** aldığı ve her biri son derece önemli olan görüş başlıklarını yayınlayarak **Amerikan** kamuoyuna yansıtmıştır.

"MECLİSİN HALİFE SEÇİMİ" (1)

"Her Fetva, Meclis'in yüksek oyuna sunulmalıdır..."

Tarih: *18 Kasım 1922*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi*

Toplantı: *Yüzkırkıncı Toplantı - Beşinci Celse*

Başkan: *İkinci Başkan* ***Doktor Adnan Beyefendi***

Şehzade Abdülmecit Efendi'nin Hilafet makamına seçimi:

Abdülmecit

Başkan*:* ***Bakanlar Kurulu Başkanı Bey ve Şeriye Bakanı Efendi Hazretleri****, verdikleri* ***Kutsal Fetva*** *ile* ***Hilafet Makamı'ndaki*** *kişinin boş kaldığını beyan ettiler ve derhal seçim yapılmasını teklif ettiler.*

Seçimin yapılmasını oylarınıza sunuyorum.

Yusuf Ziya *(Koçoğlu)* ***Bey*** *(Bitlis):Madem ki* ***Fetva*** *vardır,*

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 24 – sf.: 564-566.

düşürülmesinin oya sunulması doğru değildir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa *(Ankara): Bu Memleket'i yıkmak için, çok fetvalar verilmiştir.*

Fetva mutlaka Yüce Meclis'in oyuna sunulmalıdır.

***Başkan**: **Fetva** gereğince bu boşalmayı kabul edenler, ittifakla kabul edildi.*

Tunalı Hilmi Bey *(Bolu): Cehennemin kabul edeceğini bilseydim, "**Cehennemin dibine kadar**" derdim.*

***Başkan**: Şimdi seçimin yapılması gerekir.*

Seçime geçiyoruz.

*Seçime katılan **163** kişidir.*

Muamele tamamlanmıştır.

***148 kişi Abdülmecit Efendi Hazretleri'ne, 2 kişi Abdürrahim Efendi'ye, 3 kişi Selim Efendi'ye** oy vermişlerdir.*

148 oyla Abdülmecit Efendi Hazretleri, Yüce Hilafet Makamı'na seçilmişlerdir.

Yorum: **Vahdettin'in** kaçması ile boşalan **Hilafet Makamı'na** yeni bir seçimin yapılabilmesi için **Hükümet**, **Şeriye Bakanı Ömer Vehbi** (Büyükyalvaç) **Efendi'den**, bu makamın boşaldığını ve buraya birinin atanması gerektiğini bildiren bir "**Fetva**" aldı.

Meclis, usulüne göre alınan bu "**Fetva**"yı onayladı ve **Vahdettin**'in yeğeni olan **Abdülmecit Efendi'yi** yeni **Halife** olarak seçti ve ilan etti.

Abdülmecit Efendi başarılı bir ressam ve süslü giyimlere düşkün biriydi.

"CUMA GÜNÜ OLAĞANÜSTÜ BİR MERASİM YAPILACAK" (1) (2)

(Başkanlık Divanı aramızdan bir Heyetin katılmasını...)

Tarih: *20 Kasım 1922.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Abdülmecit Efendi Saltanat Kayığında

Toplantı: *Yüzkırkbirinci Toplantı.*

Celse: *Üçüncü Celse.*

Başkan: *Birinci Başkan Vekili* ***Hüseyin Avni Bey.***

Halife Abdülmecit Hazretleri'ne Kutsal Emanetlerin *teslimi için* ***Meclis'ten*** *bir* ***Heyet*** *gönderilmesi ile ilgili yapılan görüşmelerden satırbaşları:*

(1).- T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları – Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları – Cilt: 3 – sf.: 1081-1082.
(2).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 25 – sf.: 12-17.

***Başkan**:*

Başkanlık Divanı'nın bir kararı var, okutuyoruz:

"Yüce Heyetinizce Yüce Hilafet Makamı'na seçilen, Müslümanlar Halifesi Abdülmecit Hazretleri'nin, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına, Kutsal Emanetleri teslim etmek ve kutlamada bulunmak üzere Meclis'ten bir heyetin önümüzdeki Cuma günü İstanbul'da bulunacak şekilde hareket etmeleri, Başkanlık Divanı'nca kararlaştırılmıştır.

İç Tüzüğün 177. maddesi gereğince bu heyete Başkanlık Divanı'ndan bir başkan vekili, iki katip ve bir idare memuru seçilmiş olduğundan, aynı maddeye dayalı olarak Genel Kuruldan gidecek kişilerin sayısının tespit edilmesi ve aynı maddenin hükmüne göre, gerekli seçimin yapılması rica olunur."

19 Kasım 1922

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Gazi Mustafa Kemal

***Salahattin** (Köseoğlu) **Bey** (Mersin): Bundan önce gelen bir mesele vardır. O da **Hilafet'in biat** (Hükümranlığını onaylama) meselesidir.*

*O müzakere tamamlansın ve ondan sonra da ona göre **heyet** seçilsin.*

***Halife; din ve dünya için, Peygamber Hazretleri'nin Makamı'na vekalet edecek bir kişidir. Kutsal** saygınlığın kendisine gösterilmesi şart ve gereklidir.*

Böyle bir kişi hakkında yazılan belgede; her türlü saygınlık kelimelerinin kullanılması ***Dinimiz*** *gereğidir.*

Burada yapılan hatanın derhal düzeltilmesini rica ederim.

Dr. Mustafa *(Bengisu)* ***Bey*** *(İzmir):* ***Halife'ye "Efendi"*** *denmez.* ***Veliahtlara****, denir.*

Dr. Abidin *(Atak)* ***Bey*** *(Lazistan): Efendi kalkmaz, kalkmaz. Ağa mıdır, O...*

Başkan*: Bu mesele* ***Başkanlık Divanı'nda*** *müzakere edilirken; "****Hilafetpenah****" (Hilafetin Koruyucusu) kelimesi, her türlü unvanların üstünde, Yüce bir isim olarak verilmiştir.*

Yoksa, asla bir saygısızlık olarak görülmesi, aklımızdan dahi geçmemiştir.

Müzakere yine de devam edilecektir.

Gazi Mustafa Kemal *(Atatürk)* ***Paşa Hazretleri*** *(Ankara): Şüphe yok ki, "****Hilafetpenah****" (Hilafetin Koruyucusu)na "****Efendi****" demek, onun değerini ve şerefini azaltır.*

*Bu kullandığınız "****Efendi****" kelimesi; aslında bir* ***Rum*** *kelimesidir.*

Bir ***Rum*** *unvanı ile* ***Halifenin*** *şerefi yükseltilmek isteniliyor.*

Halife*; "****Hazret****"tir ve*

Ankara, 22 Eylül 1921

*O'na "**Hazret**" denilir. Lisanımızda ona verilecek başka bir unvan yoktur.*

Herkes kişisel olarak istediği unvanı kullanabilir.

*Fakat gerçek unvan "**Müslümanların Halifesi**"dir.*

*"**Hadimülharameyn**" (Kutsal yerlere hizmet eden)'dir ve "**Hazret**"tir. Diğer unvanlar, dalkavukça unvanlardır.*

***Rasih** (Kaplan) **Efendi** (Antalya): Gidecek heyet hem tebrik eder, hem de "**Biat**" (Hükümranlık)ını yerine getirmiş olur.*

***Başkan**: Evvela **Başkanlık Divanı'nın** teklifi üzerine, İstanbul'a bir Heyet gönderilmesini kabul edenler, ellerini kaldırsın. Büyük bir ekseriyetle kabul edilmiştir.*

*Kura çekimi yapıldı, ayrıca **Başkanlık Divanı'nın** seçtiği **4** kişi ile beraber, **19** üye seyahati gerçekleştireceklerdir.*

Yorum: **Halife Abdülmecit**'in **İstanbul**'da yapılacak "**BİAT**" törenine katılacak olanların kura ile belirlenmesi prensip olarak kabul edilmiştir.

Çünkü bu merasime katılmak isteyenlerin sayısı fazladır. Bu arada **Meclis'te** yine **Halife** ile ilgili kullanılan hitap şekilleri ve unvan deyimleri uzun süreli tartışmalara sebep olmuştur.

Sonuç olarak yapılacak olan merasimin **İslam Şeriatı'na** göre "**BİAT**" merasimi olduğu karara bağlanmıştır.

Meclis üyeleri için "**BİAT**" törenine katılmaları için de bir özel tren kaldırılmaktadır.

Ankara için zorluk, **Halife Abdülmecit**'in giyimde

süsüne düşkünlüğü idi.

Zaten kendisi **Refet** (Bele) **Paşa** aracılığı ile selamlıkta yapılacak olan törene **Fatih Sultan Mehme**t'in kullanmış olduğu kaftan ve sarıkla katılmak istediğini ve bunun doğru olup olmayacağını **Mustafa Kemal**'e sormasını istedi.

Aldığı cevap; böyle bir üniforma havasındaki giyimin doğru olmayacağı ve kullanılmaması yönündeydi.

"ALLAH SİZİ İSLAM DÜNYASI'NIN HUZUR KAYNAĞI!.." (1)

"Yüce Meclis sizi oybirliği ile Halifelik Makamı'na seçti!.."

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın, yeni seçilen Halife Abdülmecit Efendi'ye çektiği telgraf:

"Büyük Millet Meclisi *oybirliği ile* ***"Düşmanın planlarını kabul eden, bir İngiliz gemisi ile kaçan ve yabancı güvenceyi rica ederek, Müslümanları birleştiren Halifelik Makamı görevine zarar veren VI. Mehmet'in makamından indirilmesine"*** *karar vermiştir.* ***Ankara Büyük Millet Meclisinin,*** *sizi oybir-*

Fevzi (Çakmak)-Salih (Bozok) ile Izmir'e Giriş - 10 Eylül1922

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – Cilt: 25 – sf.: 62-65.

*liği ile "**Yüksek Halifelik Makamı**"na seçtiğini bildirmekten onur duymaktayım. Seçilme haberiniz **Müslüman Dünyası'na** ve **Türk halkına** duyurulmuştur. **Allah**'tan, sizi **İslam Dünyası'nın** huzuru ve iyiliği için bir kaynak yapmasını dilerim."*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Gazi Mustafa Kemal Paşa

Yorum: Mustafa Kemal Paşa aynı zamanda **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin** de **Başkanı** olması sıfatı ile **Yüksek Halifelik Makamına** seçilen **Abdülmecit Efendi'ye** bizzat kendi imzası ile telgraf çekmiştir. Böylece, kendisinin, bir yerde **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin seçtiği bir "Halife" unvanını taşıdığı** hatırlatmış olmaktadır. Özellikle telgrafta belirttiği:

"Büyük Millet Meclisi oybirliği ile 'Düşmanın planlarını kabul eden, bir İngiliz gemisi ile kaçan ve yabancı güvenceyi rica ederek, Müslümanları birleştiren Halifelik Makamı görevine zarar veren VI. Mehmet'in makamından indirilmesine' karar vermiştir!.."

Cümlesi, her türlü hatırlatmanın ötesinde bir hassasiyetin dile getirilmesi olmuştur. Bu ince ve fakat kesin çizgiler taşıyan jest cidden takdire layıktır.

“GÖRDÜN MÜ DÜNYANIN HALİNİ ÇOCUK...” (1) (2)

“Hayatta daima çok ölçülü olmak gerekir.”

Tarih: *3 Ağustos 1923.*

Yer: *Ankara Çankaya Köşkü.*

Konu: ***Gazi Mustafa Kemal** (Atatürk)ün **Özel kalem Müdürü Hasan Rıza** (Soyak) ın anlattığı olay.*

Mustafa Kemal Paşa

*“Salona girdiğimde, **Gazi**’yi bir köşedeki geniş koltuğunda gazeteleri karıştırır buldum. Beni görünce kalkıp, ortadaki yemek masasının başına geldi, oturduk, çalışmaya başladık.*

*Getirdiğim kağıtlar arasında, **Mısır**’a yerleşmiş bulunan **Osmanlı Generali***

(1).- Atatürk’ten Hatıralar – Hasan Rıza Soyak – Cilt: 1 – sf.: 223-225.

(2) Yakınlarından Hatıralar - Sel Yayınları - 1955 - sf.: 25-27.

***Keçecizade İzzet Fuat Paşa'dan** gelmiş bir mektup vardı.*

***Mustafa Kemal** ile **ordudan** tanışan bu eski **paşa** mektubunda özet olarak;*

***San-Remo**'ya gidip **son Osmanlı Padişahı Vahdettin**'i ziyaret ettiğini, konuşmalarından sonra **Vahdettin**'in kendisinden sitayişle bahsettiğini hikaye ettikten sonra:*

***"Bu altı, yedi asırlık Hanedan üyesinin hal ve tavrından maddi sıkıntı içinde olduğunu, yardıma muhtaç bulunduğunu sezdim"** diyor ve kendisinden yardımda bulunmasını rica ediyordu.*

*Ben mektubu okurken **Mustafa Kemal,** dikkatle dinliyordu. Yüzünü göremiyordum. Ancak birkaç defa derin derin göğüs geçirdiğini görmüştüm.*

Mektubun okunması bitip de başını bana çevirdiği zaman, gözleri yaşarmış bulunuyordu.

Bir an durdu, gözlerimin içine baktı, sonra da başını sallayarak:

"Gördün mü dünyanın halini çocuk? Nerede o haşmet, nerede o azamet, nerede o Saltanat... şimdi hepsinin yerlerinde yeller esiyor... Bu dünyada hiçbir şeye güvenilmez... Bundan dolayı insanın hayatta daima çok ölçülü olması gerekir."

Yine düşünceye daldı.

Pek üzgün olduğu her halinden belli idi.

Nihayet merhamet ve zaaf duygularını yenmişti ve konuşmasına devam etti:

"Nasıl yardım edilebilir? Benim kişisel servetim yok

ki... Devletin Hazinesi ise fakir... Hem zengin bile olsa, oradan yardım etmeye hiç hakkımız yok... Memleketin en mamur yerleri, özellikle bu son ölüm, kalım mücadelesinde harap oldu... Bahis konusu olan kişinin hataları yüzünden Vatan'ın hak ve savunması için boğuşmak zorunluluğunda kalarak, şehit olan Memleket evladı, arkalarında yüzbinlerce yetim ve kimsesizler bırakmış bulunuyor. Bu bahsi burada bırakalım, çocuk. Yalnız bu mektubu bir belge olarak saklarsın."

*Ben de öyle yaptım. Bu mektubu, zarfı ile birlikte, ikinci bir zarfa ve üzerine; "**Özellikle saklanması emredilmiştir**" kaydını koyarak **özel kalame** teslim ettiğimi hatırlıyorum.*

Yorum: Vahdettin daha **şehzadelik** yıllarında iken, **Mustafa Kemal** onunla uzun süre bulunmuş ve hatta **Almanya**'ya yaptığı seyahatte hep yanında olmuştur.

Hatta İstanbul işgal altında iken **Vahdettin'in** bu sefer **Padişah** olarak onu **Saray'da** kabul etmesi ve pencereden saraya çevrilen **İtilaf Devletleri Donanması'nın** toplarını göstermesi aklından çıkmamıştır.

Daha o günlerde **Osmanlı İmparatorluğu'nun** son günlerini yaşadığını sezinlemiş görünmesi, **Mustafa Kemal**'i ister istemez o günlere götürmüştü.

Ancak bir **Devlet** ve **Meclis Başkanı** olacak memleketin kısıtlı imkanlarıyla bir yardımda bulunma imkanı yoktu ve kendisinin de bir özel birikimi de olmadığı cihetle bu yardımı yapma imkanını bulamamaktan çok üzülmüştür.

Bu konuda **Mustafa Kemal Paşa'nın** tavrında ne geçen acı ve ıstırap dolu günlerin hıncı ve ne de geçirdiği kötü anların izi vardı. Olsa olsa yüz ifadesinden bir "**Hümanist**" ışığın varlığı hissediliyordu.

“TÜRKİYE CUMHURİYETİ’Nİ KURBAN EDEMEYİZ”(1)

“Halife kendini ve makamını açıkça bilmelidir...”

İzmir, *24 Ocak 1924*.

Konu: ***Halife’nin*** *tavrı ve* ***Başbakan İsmet Paşa*** *ile* ***Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa’nın*** *telgraflaşması:*

Mustafa Kemal Paşa*, esaslı önlemler alınması için* ***Başbakan İsmet*** *Paşa’ya şu telgrafı çekmek zorunluluğunda kalmıştı:*

“Hilafet kadrosunun, ciddi bir şekilde incelenmesi ve düzene konulması gerekir ki, Baş Mabeyinciler, Baş Katipler bulunması, Halife’yi hala Saltanat hülyası içinde uyutmasın. Her gün ufukta bir Saltanat güneşinin doğuşuna duacı bir Hanedan ve mensupları hakkındaki muamelemizde, Türkiye Cumhuriyeti’ni, nezaket ve safsata kurbanı edemeyiz. Halife; kendisinin ve makamının ne olduğunu açık bir şekilde bilmeli ve bununla yetinmelidir.

(1).- Kuruluş, Kurtuluş, Cumhuriyet - Kültür Bakanlığı - sf.: 93.

Bu konuda, Hükümetçe ciddi ve esaslı önlemlerin alınması ile bildirilmesini rica ederim."

Cumhurbaşkanı

Gazi Mustafa Kemal

Yorum: **Halife Abdülmecit Efendi**, imzasının üzerine "**Müslümanların Halifesi**" yerine, "**Hazreti Muhammed'in Halifesi**" ve babasının adı dolayısıyla da "**Abdülmecit bin (oğlu) Abdülaziz Han**" adlarını kullanmış, bu suretle **Cumhuriyet Hükümeti'nin** vermiş olduğu talimatın dışına çıkmıştı. **Halife'nin** bu şekilde yaptığı hareketlerinin yanında, **Halife'ye** sahip çıkarak, sözde "**Hilafet Hukuku**"nu savunan kimselerin çalışmaları da **Mustafa Kemal**'i, **Milli Egemenlik** bakımından endişeye düşürmüştü.

Zaten **Hilafet, ümmet düşüncesi** üzerine kurulmuş bir kurumdu. **Milliyetçilik** ve **Milli Egemenlik** düşüncesi üzerine kurulan **Yeni Türkiye**'nin, bu ortaçağ kurumu ile bağdaşması mümkün görülmüyordu. Bazı politikacılar ise, "**Hilafet aynı hükümettir. Hilafet'in hukukunu ve görevlerini iptal etmek, hiçbir meclisin elinde değildir.**" diyerek, **Halife'yi** tıpkı **Padişah** imiş gibi yaşatmak peşinde koşuyorlardı.

O günlerde **Saltanat'ın** kaldırılmış olmasına rağmen, bütün şeriyeciler, medreseciler, gelenekçi **Osmanlıcılar**, **Halife'nin Padişahlığını** bir nöbetçi gibi bekliyorlardı.

İsmet Paşa kendisinin de bulunduğu bir gurup toplantısında, **Padişahlığı** beklemeyi aklından geçiren **Halife'ye**, kesin ve son sözü söylemiştir:

"**Tarihin herhangi bir devrinde, bir Halife, eğer düşüncesinden bu Memleketin mukadderatına karışmak arzusunu geçirirse, o kafayı eninde sonunda koparacağız!..**"

"*HİLAFET BİZİM İÇİN ANCAK TARİHİ BİR ANIDIR*"(1)

"Halife'nin heyetlerle teması bağımsızlığa saldırıdır."

Tarih: *24 Ocak 1924*.

Yer: *İzmir.*

Konu: *Mustafa Kemal Paşa'nın İsmet Paşa'nın Halife Hakkındaki telgrafa cevabı:*

*"**Halife;** bütün **dünyanın** kesin olarak bilmesi gerekir ki, mevcut ve saklı olan **Halife** ve **Halifelik Makamı'nın** gerçekte, ne din ve ne de siyaset bakımından hiçbir anlam ve varlık nedeni yoktur.*

***Türkiye Cumhuriyeti** bu şekildeki hareketlerle dolaylı da olsa varlığını, bağımsızlığını tehlike ile karşı karşıya bırakamaz.*

Hilafet Makamı, bizce en nihayet tarihi bir anı olmaktan fazla bir öneme sahip olamaz.

Türkiye Cumhuriyeti yöneticilerinin veya resmi heyetlerin kendisi ile temas etmelerini istemesi dahi, Cum-

(1).- Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Yurtiçi Gezileri - Ertuğrul Zekai Ökte - Cilt: 1 - sf.: 223.

huriyetin bağımsızlığına açık bir saldırıdır.

***Halife'nin** geçimi için **Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı** ödeneğinden kesinlikle aşağıda olan bir ödenek olması yeterlidir. Maksat debdebe ve gösteriş değil, insanca hayat ve geçimini sağlamaktır. **Hilafet'in** hazinesi yoktur ve olamaz. Böyle bir hazineyi atalarından miras olarak almışsa, resmen ve açık olarak bilgi verilmesini rica ederim."*

Cumhurbaşkanı

Gazi Mustafa Kemal Paşa

Yorum: İsmet Paşa'nın İzmir'de bulunan **Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya** çektiği telgrafın etkisi hemen görülmüş ve **Mustafa Kemal Paşa** kendisine bu telgrafı çekmiştir. Şu sözler her şeyi anlatmaya yetmektedir:

"Halife'nin hiçbir anlam ve varlık nedeni yoktur!.."

"Hilafet'in hazinesi yoktur ve olamaz!.."

"**Hilafet Makamı, bizce en nihayet tarihi bir anı olmaktan fazla bir öneme sahip olamaz!..**"

"ŞERİYE VE VAKIFLAR BAKANLIĞI KALDIRILACAKTIR) (1)

"Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu"

Tarih: *3 Mart 1924.*

Yer: *Türkiye Büyük Millet Meclisi.*

Toplantı: *İkinci Toplantı.*

Celse: *Birinci ve İkinci Celse.*

Başkan: ***Ali Fethi Beyefendi.***

Şeriye, Vakıflar ve Genelkurmay Bakanlıklarının kaldırılması ile ilgili kanun teklifi üzerinde yapılan görüşmelerden satırbaşları:

***Başkan**: Şimdi derhal görüşülmesi kabul edilmiş olan kanun teklifini okutuyorum.*

"Yüce Başkanlığa:

***Din ve ordunun siyasi akımlarla ilgilenmesinin, bir çok mahzurları vardır.** Bu gerçek, bütün medeni milletler*

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – İkinci Devre – Cilt: 4 – sf.: 21-27.

ve hükümetler tarafından bir esas kural olarak kabul edilmiştir. Bu görüşten hareketle, yeni bir hayat varlığı temin etmek görevini üstlenen ***Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda*** *zaten* ***kutsal*** *olarak kabul edilen "****Şeriye ve Vakıflar Bakanlığı****" ile "****Genel Kurmay Bakanlığı****"nın kalmış olması uygun olamaz.*

*"****Şeriye ve Vakıflar Bakanlığı****"nın kaldırılmasına göre de bütün vakıfların Millet'e geçmesi ve ona göre yönetilmesi doğal bir sonuçtur. Bu sebeple, aşağıda belirtilen maddelerin bugün, hemen ve öncelikli olarak kanunlaşmasını teklif ederiz."*

"Şeriye ve Vakıflar ile Genel Kurmay Bakanlıklarının kaldırılmasına dair kanun teklifi:

Madde 1. ***Türkiye Cumhuriyeti'nin*** *kendi iç işlerinden olan kanunların hükümlerinin yerine getirilmesi,* ***Türkiye Büyük Millet Meclisi*** *ile onun oluşturduğu* ***Hükümet'e*** *ait olup, açık olan* ***İslam Dini'nin*** *bundan başka, inanışlarına ve ibadetlerine dair tüm hüküm ve işlerin döndürülmesi ve* ***Din kurumlarının*** *yönetilmesi için Cumhuriyet'in yönetiminde bir "****Diyanet işleri Başkanlığı****" makamı kurulmuştur.*

Madde 2. ***Şeriye ve Vakıflar Bakanlığı*** *kaldırılmıştır.*

Madde 3. *"****Diyanet İşleri Başkanı****"* ***Başbakanın*** *belirlemesi üzerine,* ***Cumhurbaşkanlığı'nca*** *atanır.*

Madde 4. *"****Diyanet İşleri Başkanlığı****",* ***Başbakan'a*** *bağlıdır. "****Diyanet İşleri Başkanlığı****"nın bütçesi,* ***Başbakanlık*** *bütçesine aktarılmıştır. "****Diyanet İşleri Başkanlığı****" teşkilatı hakkında bir tüzük düzenlenecektir.*

Madde 5. ***Türkiye Cumhuriyeti*** *Memleketi içinde bu-*

lunan ***Kutsal Camilerin ve Mescitlerin,Tekkelerin, Zaviyelerin yönetimine, İmam, Hatip, Vaiz, Şeyh, Müezzin,*** *görevlilerin ve hizmetlilerin tayinlerine ve görevden alınmalarında "****Diyanet İşleri Başkanlığı****" görevlidir.*

Madde 6. ***Müftülerin*** *bağlı olduğu yer, "****Diyanet İşleri Başkanlığı****"dır.*

Madde 7. ***Vakıfların*** *işleri, Millet'in gerçek çıkarlarına uygun bir şekilde halledilmek üzere, bir "****Genel Müdürlük****" halinde şimdilik* ***Başbakan'a*** *bağlanmıştır.*

Madde 8. *"****Genel Kurmay Bakanlığı****" kaldırılmıştır.*

Madde 9. ***Cumhurbaşkanlığına*** *vekaleten ordunun barış zamanında emir ve kumandasına görevlendirilen en yüksek askeri makam olmak üzere; "****Genel Kurmay Başkanlığı****" kurulmuştur. "****Genel Kurmay Başkanı****" görevinde bağımsızdır.*

Madde 10. *"****Genel Kurmay Başkanı****"* ***Başbakan'ın*** *teklifi ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile tayin edilir.*

Madde 11. *"****Genel Kurmay Başkanı****", görevi ile ilgili konularda her* ***Bakanlıkla*** *temasta bulunur.*

Madde 12. ***Türkiye Büyük Millet Meclisi*** *karşısında, tüm askeri bütçenin sorumluluğu Milli Savunma Bakanlığı'na aittir.*

Madde 13.- *Bu Kanun, yayın tarihinden itibaren yürürlüğe girer.*

Madde 14. *Bu Kanun'un yürütülmesinden* ***Bakanlar Kurulu*** *yükümlüdür.*

Başkan*: Kanun kabul edilmiştir.*

Yorum: **İzmir**'deki **Harp Oyunları** sebebiyle bir arada bulunan **Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, Başbakan İsmet** (İnönü) **Paşa ve Milli Savunma Bakanı Kazım** (Özalp) **Paşa** ve diğer önemli yetkililer iç ve dış tehdit değerlendirmeleri sırasında, **Halife'nin** durumu, **Şeriye ve E**vkaf (Din İşleri ve Vakıflar) **Bakanlığı'nın** ve **Genelkurmay Başkanlığı'nın** devamlı bir şekilde **Hükümet** içinde bulunmasının ne gibi sorunları da beraberinde getirdiği tartışıldı.

Ayrıca **Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa; ordunun** bu şekilde siyasetin içinde bulunmasının mahzurlarını görerek, "**Genel Kurmay'ın bir Bakanlık olarak değil**, **bir Başkanlık olarak**" varlığını sürdürmesi gerektiğine inanarak, bu değişiklikleri içeren bir **kanun tasarısının Meclis'e** verilmesini sağladı ve fazla bir tartışma konusu olmadan aynen kabul olundu.

"TÜRKİYE SİYASETİ İKİ BAŞLI OLMAKTAN ÇIKACAK" (1)

"Bir Hilafet Makamı'nın bulunmasına gerek kalmamıştır"

Hilafetin Kaldırılması'na ve Osmanlı Hanedanı'nın Türkiye dışına çıkarılmasına dair kanun teklifi üzerinde yapılan görüşmelerden satırbaşları:

Mustafa Kemal Paşa

*"**Yüce Başkanlığa: Hilafet Makamı'nın Türkiye Cumhuriyeti** içinde bulunması, **Türkiye**'yi iç ve dış siyasetinde iki başlı olmaktan kurtaramadı.*

*İstiklalinde ve Milli hayatında hiçbir ortaklığı kabul etmeyen **Türkiye**'nin, dış görüntüsünde bile olsa bu ikiliğe tahammülü yoktur.*

(1).- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi – İkinci Devre – Cilt: 7 – sf.: 27-69.

*Asırlardan beri, **Türk Milleti'nin** felaket sebebi olan ve sonsuza kadar yaşaması beklenen bir **Türk İmparatorluğu'nun** bölünüp, tükenmesine sebep olan **Hanedan'ın, Hilafet** maskesi altında **Türkiye**'nin varoluşuna daha etkin bir tehlike unsuru olacağı tecrübelerle apaçık belli olmuştur.*

*Bu **Hanedan'ın, Türk Milleti** ile ilgili konular ve **Milli** gücümüzün varlığı için inkar edilemez bir tehlike olduğu aşikardır.*

*Esasen **Hilafet; İslam**'da yoksullara yardım için, bu mana ve görevle kurulmuş olduğundan, **Dünya** ve **Ahret** ile ilgili konulara dönük görevleri yapmakla yükümlü olan şu andaki **İslam Hükümetleri'nin** yanında ayrıca bir **Hilafet'in** bulunması için bir gerek de yoktur. Gerçek bundan ibarettir.*

***Türk Milleti**, güvenliğini korumak için, gerçeğe uymaktan başka bir hareket şekli uygulayamaz.*

Birikip gelen karışıklıkların açık ve kesin bir şekilde halli için aşağıda belirtilen maddelerin, bugün hemen ve öncelikli olarak müzakere edilmesi ve kanunlaştırılmasını teklif ederiz." 2 Mart 1924.

"Hilafetin Kaldırılması, Osmanlı Hanedan'ının Türkiye Cumhuriyeti dışına çıkarılmasına dair kanun teklifi:

Madde 1. ***Halife Tahttan*** *indirilmiştir.* ***Hilafet, Hükümet*** *ve* ***Cumhuriyet'in*** *mana ve özünde esasen var olduğu cihetle,* ***Hilafet Makamı kaldırılmıştır.***

Madde 2. Tahtından indirilmiş olan ***Halife*** *ve* ***Osmanlı Saltanatı'ndan*** *kalan, erkek, kadın tüm üyeler ve damatlar* ***Türkiye Cumhuriyeti Memleketi*** *içinde oturma hakkından*

sonsuza kadar yasaklanmışlardır. Bu hanedana mensup olan kadınlardan doğanlar dahi, ***Osmanlı*** *ailesi bireyleri olarak kabul edilirler.*

Madde 3. *İkinci maddede belirtilen kişilerin, bu Kanunun yayını tarihinden itibaren en çok* ***on gün*** *içinde* ***Türkiye Cumhuriyeti*** *topraklarını terk etmeye mecburdurlar.*

Madde 4. *İkinci maddede belirtilen kişilerin Vatandaşlık sıfatları ve hakları kaldırılmıştır.*

Madde 5. *İkinci maddede belirtilen kişiler, bundan böyle* ***Türkiye Cumhuriyeti*** *içinde taşınmaz mallar edinemezler. İlişkilerinin kesişmesi için bir yıl süre ile vekilleri aracılığı ile* ***devlet mahkemelerine*** *baş vurabilirler. Bu sürenin sona ermesinden sonra hiçbir mahkemeye başvuru hakları yoktur.*

Madde 6. *İkinci maddede belirtilen kişilere, yol masrafı olarak bir defaya özel ve servetlerine göre birbirlerinden farklı şekilde* ***Hükümetçe*** *belirlenecek miktar verilecektir.*

Madde 7. *İkinci maddede adı geçen kimseler,* ***Türkiye Cumhuriyeti*** *toprakları içinde sahip oldukları tüm taşınmaz mallarını bir yıl içinde,* ***Hükümet'e*** *bilgi vermek ve onayını almak şartı ile tasfiyeye mecburdurlar. Bu taşınmaz malları tasfiye etmedikleri takdirde, bunlar* ***Hükümet*** *tarafından tasfiye olunarak tutarları kendilerine verilecektir.*

Madde 8. ***Osmanlı İmparatorluğu'nda Padişahlık*** *yapmış kimselerin* ***Türkiye Cumhuriyeti*** *toprakları içinde tapuya bağlı olan taşınmaz malları Millet'e geçmiştir.*

Madde 9. *Kaldırılmış olan* ***Padişahlığın*** *sarayları, kasırları ve içlerindeki tüm eşyalar, takımlar, tablolar, güzel*

sanat eserleri ve diğer tüm taşınır mallar Millet'e geçmiştir.

Madde 10. ***"Emlaki Hakaniye"*** *(Hakanın malları) adı altında olup, evvelce Millet'e devredilen mülkler ile beraber, kaldırılmış olan* ***Padişahlığa*** *ait tüm mülkler ve eski* ***Padişah'a*** *ait hazine sarayları içlerindekileri ile birlikte, saraylar, kasırlar, yapılar ve topraklar Millet'e geçmiştir.*

Madde 11. *Millet'e geçmiş olan taşınır ve taşınmazların belirlenmesi ve korunması için bir tüzük düzenlenecektir.*

Madde 12. *Bu Kanun'un hükümlerini yürütmede* ***Bakanlar Kurulu*** *görevlendirilmiştir."*

Ekrem Bey *(Rize) :* ***Harp Okulu'nda*** *iken bir gün okuldan çıkarken kapıdan bakıyordum.* ***Sadrazamlık*** *mevkiinde bulunan vekillerimizden birini* ***General*** *apoletleri ve azametli bedeni, arkasında bütün yaverleri ve bütün yanındakileri ile hepsini iyi terbiye görmüş bir asker durumunda gördüm.*

Bu kişi ve tüm yanındakiler süslü bir arabanın önünde duruyorlardı. Fakat arabanın içindekini bir türlü göremiyorum. Merakım üstün geldi baktım. Bu kişi ***Sultan Hamit****'in* ***14-15*** *yaşlarında şehzadelerinden biri idi. Bu görüntü bende garip bir etki yaptı.*

Çünkü bu çocuk bir hiçti ve hiçbir özelliği olmayan bir insancıktı. Düşündüm, bu çocuğa ***Sultan Hamit****'in oğludur diye bu kadar saygı gösteriliyorsa, en büyük canilerden olan* ***Sultan Hamit****'e,* ***Mithat Paşa*** *gibi nice insanları yok etmekle kalmayıp, bir Millet'i yok etmeye kalkmış olmasına rağmen, ne gibi bir saygı gösterilmesi gerekebilirdi?*

Hala bunların cezalarını çekiyoruz. Bugün artık bu

ülkü tamamıyla değişmiştir. ***Artık bugünü gördüğüme göre ölsem de gam yemem.***

Yalnız Millet'in sayesinde yaşadıkları halde, bu Millet'i uşak gibi kullanan bu ***Saltanat*** *devrildiği halde, ne gariptir ki bizler bu ailenin hala gözümüzün önünde* ***Hilafet*** *maskesi altında aynı debdebeyi sürdürmesine tahammül etmek ve bunları kabullenmek saflığı içinde bulunuyoruz.*

Gelecekte bugünün tarihini yazanlar, ***Anadolu****'da* ***Türk*** *istiklalini kazanmak için boğaz, boğaza savaşırken,* ***İstanbul****'da onun düşmanı ile danslar yapan bu* ***Hanedan*** *aileyi derhal defetmediğimizden dolayı hayret edeceklerdir. Bunların tahta olan bağlı bulunma sebepleri, yalnız çıkarları ve ihtiraslarıdır.*

Türk Milleti'nin *bu kadar geri kalmasının sebebi* ***Padişahlardır****. Çünkü onlar Millet'i kahredici bir zorba yönetimi altında boğarak ve yalnız kendi çıkarlarını düşünerek, onun gelişmesi için hiçbir şey yapmamış kişilerdir.*

Bugün artık masallar dinlemeye tahammülümüz yoktur. Esaretten kurtaran da istiklalini elde eden de ***Türk Milleti'nin*** *kendisidir.*

Ben hala hayretler içindeyim. ***Hilafet Makamı*** *ile bir ailenin ne gibi ilgisi olabilir?*

Hilafet *aslında* ***İslam Hükümetleri'nin*** *yapısında zaten vardır. Bu Millet,* ***Hilafet*** *adının oynayacağı siyasi rolü çoktan geçmiştir.* ***Hanedan ailesinin istisnasız bir şekilde hudut dışına çıkarılmasını diliyorum.***

Zeki *(Karakimseli)* ***Bey*** *(Kayseri): Ben bir taraftan uyumlu bir liberal ve bununla beraber sonsuza kadar müthiş*

*bir **İslam** birlik ve beraberlik taraftarıyım. Tarihin tüm büyüklüğünü, kendi Milletimde görmek isterim.*

*Bunun içindir ki, Memleket'in iç ve dış siyaseti adına, **Hilafetin** kaldırılması ile bugünkü durumda bu müthiş gücü, düşmanların veyahut diğer Hükümetlerin kucağına atmayalım.*

***İhsan** (Eryavuz) **Bey** (Cebeli Bereket): Bu güç nerede? Sen **Damat Ferit**'in dostusun, jurnalcisin (Muhbirsin). **Damat Ferit Paşa'ya** muhbirlik yapmış kişisin.*

***Zeki** (Karakimseli) **Bey** (Kayseri): Her gün bir arz ve talep karşısında bulunuyoruz. Bunun başlangıcını anladık, gayesi nedir? Bu **Hanedan'dan** yanında iki tane sırmalı uşakla, dört tane adamdan mı, yoksa Millet'in onların yanına verdiği sekiz tane askerden mi korkuyoruz.*

Hakimiyet kayıtsız şartsız Millet'in midir? Yoksa Hakimiyet kayıtsız şartsız Meclis'in midir? Benim inancıma göre Millet'in olmalıdır. Bu durum bugün açıkça belirlenmelidir. Ben casus değilim. O sözü size aynen iade ederim. Saray'a giden namussuzdur. Onu söyleyenler de en büyük namussuzlardır.

***İzzet Ulvi** (Aykurt) **Bey** (Karahisarı Sahip): Hala bu kürsüden **Hilafet'in** kaldırılmasına taraftar olmayan insanları gördükçe, hayret ediyorum. Bu hayretimden de ne söyleyeceğimi bir türlü bilmiyorum.*

*Eğer biz Cumhuriyet'i ilan ettikten sonra, böyle yalnız bir unvan şeklinde bulunan **Hilafet'i** bırakacak olursak, ardından bir gün mutlaka **Saltanat** gelecektir. **Hilafet'in** kaldırılması ve **Hanedan'ın** istisnasız hudut dışı edilmesi,*

ileride kan dökülmemesi için, Millet'in selameti adına en adilane, en şefkatli bir girişimdir.

***Tunalı Hilmi Bey** (Zonguldak): Artık zamanı geldi. **Abdülhamit**, **İslam**'ın gerçeğini tahtının altına gömdü ve bütün dünyayı sahici bir **Hilafet** varmış gibi aldattı ve aldandı.*

Vay Milletimin, hatta Muhammet ümmetinin, 'Hilafet gidiyor' diye titreyen Müslümanları... Hep Hilafet'in kaldırılmasından bahsediliyor. Ben Hilafet'in kaldırılmasını kabul etmiyorum.

Hilafet kaldırılmıyor. Çünkü Hilafet vardır. İmamet (İmamlık) de burada, Hilafet de burada, bu Meclis'te...

***Şeyh Mustafa Safvet** (Konya): **Hilafet'in** kapsamı hem akıl yolu ile hem de mantık yolu ile **Büyük Millet Meclisinin** manevi kişiliğinde yerini bulmuştur. Böyle olunca, **Büyük Millet Meclisi** dışında bir **Halife** peşinde koşmak, **Cumhuriyetle** asla bağdaşmayacak bir garip durum olur.*

***Halit** (Akmansu) **Bey** (Kastamonu): Bugünkü hali ile **Hilafet Makamı**, bir heyuladan başka bir şey değildir. **Hilafet'in** yapmaya kalktığı görevleri, bugünkü **Hükümetimizde** ve özellikle **Yüce Meclis'te** bunların hepsi vardır. **Hilafetin** elinde zaten hiçbir güç kalmamıştır.*

*Ancak, **1300** yıllık bir geçmişi bulunan bu kurumun, kaldırıldığını söylemek için, her halde uzun boylu düşünmek gerekir kanaatindeyim.*

*İstiklal Savaşı sırasında, halkımızın **Hilafet Makamı'na** olan bağlılığını göz önünde tutarak hepimiz "**Halife'yi kurtaracağız, şöyle yapacağız, böyle yapacağız**" diye hep bu düşünceyi aşılamaya çalıştık.*

Hatta bu düşüncelerde olan birçok kişiyi ve Din Bilginini Büyük Millet Meclisi'ne getirdik. Aynı zamanda askerlere de aynı telkinlerde bulunduk.

Böyle olmakla beraber bugün halk, ***Hilafet Makamı*** *olmazsa,* ***Cuma*** *namazı kılınamaz inancındadır. Şunu bilmenizi isterim ki ben aynı inançta değilim.*

Vasıf *(Çınar)* ***Bey*** *(Saruhan):* ***Cumhuriyeti*** *ilan eden bir Millet'in en büyük görevi, kendi Vatan'ı için, kendi varlığı için kabul edeceği en büyük ilke, kendi varlığını tehlikeye sokacak ikiliklere meydan bırakmamak,* ***saltanat*** *ihtiraslarına açık kapı bırakmamaktır.*

Millet'in selameti için, ***saltanatı*** *her zaman örnek olacak tüm kurumları yıkmaktır.* ***Cumhuriyet*** *ancak o zaman tamam olabilir ve temeli sağlam hale gelir.*

Bugün iç siyasetimizde bir tehlike varsa o da, ***Hilafet'in*** *kaldırılması değil,* ***Memleket*** *felaketin içine düştüğü zaman, düşmanla birlik olarak, bizi boğazlamak için* ***Yunan*** *ordusu gibi hain bir orduyu "****Hilafet Ordusu****" diye gönderen* ***Halife'nin*** *kalmasıdır.*

Hilafetle *bütün* ***İslam*** *ruhlarını ve kalplerini bir noktada birleştirmek mümkün ise, daha çok yakın bir zamanda yayınlanan "****Cihat Fetvası****"na rağmen* ***Türk'ü Irak'ta, Çanakkale'de, Filistin'de, Arabistan'da boğazlayan Müslümanların yaptıkları nedir?***

*Nerede o "****Cihat Fetvaları****", nerede o* ***Hilafet'in*** *dış siyaset üzerindeki etkileri, nerede o* ***Hilafet'in*** *faydaları? Bir tanesini olsun gösterin.* ***Cumhuriyet'i çok zayıf bir ihtimalle dahi olsa, onu zayıf düşürecek olan tüm kurumları***

ortadan kaldırmak görevimiz olmalıdır.

Burada hiçbir arkadaşın onları savunur bir halde konuşmasını doğrusu yadırgıyorum. Bu milletvekili arkadaşımız bu savunmayı yapmayacaklardı. Bu konuşmayı yapmakla Millet'e karşı isyan etmiştir. Millet'in isteklerine karşı nankörlük yapmıştır. Millet'in arzularını kötüye kullanmıştır.

***Padişah** bizi boğmak, bizi yıkmak, bizi ezmek için silah olarak **Hilafet'i** kullanmıştır. **Sakarya**'ya kadar **Yunan** ordusunun "**Hilafet Ordusu**" olduğuna dair beyannameler yayınlamıştır. Bunun için **dini**, hep bir araç olarak kullanmıştır. Bizim suçlu ve kafir olduğumuza dair **fetvalar** yayınlamıştır.*

*En sonunda Yüce Meclis bu durumun ve gerçeğin ortaya çıkması karşısında anladı ki; kendi varlığı için zararlı olan tehlike, yalnız **Padişahlık** değildir. Belki de ondan daha güçlü, belki de ondan daha acil olan, o adamların elinde bulunan **Hilafet** gücünün ellerinden alınması idi. Bir an için dönüp düne bakınız.*

Konya isyanı, Bolu isyanı, Yozgat isyanı ve tüm Anadolu'ya yayılmış sayısız isyanlar... Hepsi de dini bir araç olarak kullanıp çıkardığı fetvaların sonucu olmuştur.

*İsyan eden bu insanlar da bizim kardeşimizdi ve bize ihanet etmemişlerdir. Hep beraberdir. Fakat o zavallı cahil, masum kalplere, **Hilafet** zararlı bir zehir salmıştır. İşte bunların sonucu olarak binlerce **Türk**'ün kanının akmasına sebep olmuşlardır.*

Şimdi sizlere soruyorum:

Böyle bir kurumu hala yerinde bırakmak imkanı var mıdır? Yüce Meclis bu konuda kararını verirken arkadaşlarımızdan ***5-10*** *kişi istiyorlarsa buna karşı çıkacağım diye tepinsin, çırpınsın. Bu tepinmenin, bu çırpınmanın sonu acıdır, ayrılıktır, yokluktur. Ancak sonunda anlayacaklardır ki, yaptıkları hareket ayıptır ve günahtır.*

Seyid Bey *(Adalet Bakanı) (İzmir): Mesele pek önemli olduğundan ve hatta Tarihimizde ve belki de tüm sosyal olaylar arasında en büyük bir "****Devrim****" demek olduğundan, bu konuda ne kadar söz söylesek, az olur.* ***İslam Tarihi'nde*** *büyük bir "****Devrim****" yapıyoruz.*

*Diyebilirim ki, bundan daha büyük "****Devrim****" olamaz. Bu "****Devrim****"in büyüklüğündendir ki, kafalarımız pek meşguldür. Kalpler endişe ve tereddüt içindedir. Bunun için öncelikle, düşüncelerde şüphelerin, tereddütlerin kalmaması gerekir. Meseleyi bilerek ve bilinçli bir şekilde halletmek gerekir.*

Öncelikle şunu belirtmek isterim ki, ***Hilafet*** *meselesi* ***dinsel*** *bir konu olmaktan çok bedensel bir meseledir, inanç ve bağlanma meselesinden değil, Millet'e ait hukuk ve toplumsal konularla ilgili işlerin tümündendir.*

İnanç ile ilişkisi yoktur. Bu noktayı ***İslam din bilginleri*** *kitaplarında açıkça belirtmişlerdir. Her şeyden evvel şunu söylemek isterim ki,* ***Hilafet; Hükümet demektir.*** *Bu da doğrudan doğruya Millet işidir. Zamanın gereğine göre yürütülmesi gereken işler arasındadır.*

*Asıl Din Kanunu olan "****Kuranı Kerim****"e başvuracak olursanız, bizim* ***Hilafet*** *şeklimiz hakkında, yani* ***İslam Hi-***

***lafeti** hakkında hiçbir "**Ayeti Kerime**" (Kutsal Ayet) yoktur. "**Kuranı Kerim**"; Hükümet işlerinde, yani Memleket'i yönetme hususunda bize iki ilke gösteriyor.*

***Biri;** bugün medeniyet dünyasında geçerli olan "**Danışma Sistemi**" (Parlamento)dur ki, "**Kuran**" bunu bize **1300** yıl evvel koymuştur. Bu da, "**Müslümanlar işlerini kendi aralarında görüşerek, danışarak görürler**", demektir. Anlaşılıyor ki, Memleket'in yönetilmesi konusunda, danışma sistemi, bugünün bir nevi **Parlamento** sistemi olarak **İlahi takdirle** bizlere verilmiş bir sistemdir.*

***Kuran**'da belirtilen **ikinci** ilke de; başımızdakilerin emrine uyma ilkesidir. **Kuranı Kerim**'in bu konudaki Ayetinde; "**Allah'a, Peygamber'e ve sizin içinizde emir sahibi olanlara itaat ediniz**", denilmektedir. Bu ilke de anarşiyi, **Hükümetsizliği** ortadan kaldırmak için konulmuştur.*

*Memleket'i düzen içinde tutmak için getirilmiştir. Bu da **Hükümet'e** itaat etmenin, **dine** göre şart olduğunun en açık anlatımıdır. Evet, bu **Ayet,** kişilere, yetkili olanlara itaat etme konusunda bir **dini** zorunluluk yüklemektedir. İşte memleket yönetimi hakkında "**Kuranı Kerim**"de bu iki **Ayet'ten** başka, **Ayet** yoktur.*

***Hilafet** dünyevi bir konudur ve doğrudan doğruya Millet'in kendi işi ile ilgilidir. **İslamiyet**'te, ne **dini** teşkilat ve ne de idari teşkilat yoktur. "**İslam Şeriatı**" bir **dini** teşkilat kurmadığı gibi, yönetim teşkilatını kurmayı da **İslam** toplumuna terk etmiştir. **İslamiyet, Kutsal** olarak yalnız bir şeyi tanır ki, o da "**Hak**"tır. **Allah**'ın adı da "**Hak**"tır. **Kutsallığı** oradan gelmektedir.*

Şimdi size soruyorum; bir takım kişileri ***Halife'dir****, diye başımıza oturtmak ve ona taparcasına bir takım* ***kutsallıklar*** *vermek kolayca kabul edilebilecek bir şey midir? İslamiyet'te hiçbir kişinin, diğer bir kişi üzerinde kendiliğinden doğan bir otorite hakkı yoktur.*

*Hiçbir kimse diğerine zorla söz geçirmek hakkına sahip değildir. Hiçbir kişi, diğerine öyle zorla "****Şunu yap, bunu yapma, şuraya otur, oraya gitme****" diyemez.* ***İslamiyet****'te herkes özgürdür. İstediği gibi hareket eder. Başkalarına zarar vermedikçe, kimse kimseye karışamaz.*

Şimdi kalkıp ***Hilafet*** *konusunu büyütmek, hatta gereğinden fazla büyütmek ve bunlara başka türlü manalar vermek, hurafelere (Uydurma hikayeler), masallara kadar gitmek ve bu konuyu korkunç bir hale sokmakta ne mana var? Evet bunun bir manası var. O da göreneklerimizdir.*

Kafalar alışmış, başka bir şey değil. Maalesef her türlü zulümlerine katlanarak alışmışız. Memleketi malikanelerle çevirmişler. Milleti hep uşak gibi kullanmışlar. Bütün bunlar karşısında bizler boynumuzu eğmiş ve bir şey söylememişiz.

İslamiyet çok yüksek bir Din'dir. *Eğitimi, gelişmeyi çok sever. Akıldan, mantıktan hiç ayrılmaz. Dünya üzerinde* ***İslam Dini*** *gibi özgürlüklere ve gelişmelere açık bir başka* ***Din*** *yoktur. Şimdi sizlere soruyorum;* ***İslam medeniyeti*** *bir zamanlar o kadar gelişmiş ve yine* ***İslam Dünyası*** *o oranda her tarafı imarlı ve medeni iken, şimdi neden harap olmuş, tam bir viraneye dönmüştür?*

İslamiyet *o zamanlar gelişmeye engel teşkil etmiyordu da şimdi mi engel oluşturuyor. Zamanımızda memleketi-*

mizde gelişmeyi kısıtlayan, hatta önleyen engeller, ***İslamiyet****'ten değil, tamamıyla cehaletten, körü körüne taklitçilikten ortaya çıkan bugünkü zihniyettendir. Zaman içimde* ***İslam Dini*** *garip kalmış, hurafelerle dolmuştur ve bunlar* ***İslam Dünyası'na****, diğer* ***dinlerden****, diğer* ***milletlerden*** *bulaşmıştır.*

Aslında İslam Dini, hurafeleri, batıl inanışları kökünden yıkmak için gelmiştir.

O zamanlar yıkmıştı da... Fakat sonraları, oradan, buradan ***İslam Dünyası*** *içine bir çok hurafe girdi. Sonuçta da* ***İslam Dini*** *bütün bütün garip kaldı. Gerçek* ***İslam Dini*** *doğal ve mantıklı bir* ***Din'dir****. Hayalleri, hurafeleri, bir takım batıl inanışları hiç sevmez, aksine onlardan nefret eder. Sözlerimde asla yalan ve gizli bir maksat yoktur.*

İsmet *(İnönü)* ***Paşa*** *(Başbakan) (Malatya):* ***Hilafet Makamı*** *hakkında verilecek karar için yapılan tartışmalar, dini ve siyasi olarak iki yere temas etti.* ***Dini*** *tartışmalarda, bütün konuşmacıların birlik içinde bulundukları bir nokta vardır; "****Hilafet Makamı'nın kaldırılması ile İslamiyet hükümlerinin korunmasında ve işletilmesinde hiçbir eksiklik olmayacaktır.****"*

Ben ***dini*** *konulara pek girmek istemiyorum. Ancak, dört yıldan beri* ***Türkiye*** *içinde* ***İslamiyet; Hilafet Makamının*** *hiçbir ilgisi, ilişkisi, etkisi ve ağırlığı olmaksızın kendi hükümleri içinde yürütülüyor.*

Siyasi zemine gelince, bu konuda söz söylemek benim görevimdir. İç siyasetimiz için gösterilen endişe, halkın bunu nasıl algılayacağıdır. Kesin olan bir şey varsa burada alı-

nacak kararlar, tamamıyla ***İslamiyet*** *hükümlerine uygun bir şekilde çıkacaktır.*

Burada iki veya üç kişinin aksine zannederse, bizim görevimiz onları aydınlatmak, yol göstermektir.

Bir şey daha söylemeye mecburum. Güya, ***İstiklal Savaşı*** *sırasındaki mücadele,* ***Hilafet'e*** *dayandırılan herhangi bir tahrik, "****Hilafet Makamı'nı kurtaracağız, şunu yapacağız, bunu yapacağız****" diye ortaya atılmamıştır.*

Anadolu*'nun bütün ovalarını doldurduğumuz, henüz gözleri açık yatan* ***Şehitler*** *için, bundan büyük saygısızlık olamaz. Böyle uydurma sözler, bizleri olduğu kadar onları da üzer. Bunu böyle anlamak, böyle yorumlamak, Millet'in verdiği mücadelenin kapsamını anlamakta eksikli kalmaktır.*

İstiklal Savaşı'nın esası, dayandığı ilkeleri o kadar çürük müdür? Aksine sağlam, çelik gibi ve derin temellere dayanmıştır.

Mücadelelerimiz sırasında ***Hilafet Makamı'na*** *dayalı herhangi bir güç almadık, aksine kötü etkilerini gördük.*

Halife tüm nüfusu ile tüm araçları ile tüm varlığı ve imkanları ile son duruma kadar Millet'in hayatı, selameti ve varlığı aleyhinde çalıştı.

*Mücadelemizin en zor devrelerinde toplanmış olan Millet'e, subaylara, askerlere tüm tehlikeleri açıkça anlattık ve dedik ki: "****Arkadaşlar, askerler, subaylar... Biliniz ki, bütün Dünya düşmanımızdır. Halife düşmanımızdır. Şu devlet, bu millet düşmanımızdır. Buralarını istila etmişler, şurasını istila etmişler ve bütün bunların üzerine Halife, bizi esir etmek isteyenlerle beraber olmuştur.****"*

Evet, bunu açıktan açığa söyledik. Tehlikeleri bilerek, düşünerek, görerek, belirli bir hedefe doğru yürüyen, aklı başı yerinde, ne istediğini bilen adamlar gibi, toplanıp ve düşmanın üzerine yürümüşlerdir. Gerçek yalnız budur.

Memleketin dört bir köşesinde, bunu bilen ve bu hatıraları taşıyan yüzbinlerce mücahitlerimiz vardır.

***Tunalı Hilmi Bey** (Zonguldak): Dış siyaset hakkında bir çok sözler söylendi. Büyük bir yanılgı içinde olan bir görüş vardır ki: Güya **İstanbul**, **Hilafet Makamı** olduğu için **Türklerin** elinde bırakılmış.*

*Gerçekten **İstanbul**, **Türklerin** eline bırakılmış mıydı? Hayır o zamanlar dahi **İstanbul** işgal altında idi ve hiçbir zaman da bırakılmamıştı. **İstanbul** hakkındaki bazı düşüncelerini allayıp, pullayıp, yaldızlayıp **Sevr Anlaşması** içine aldılar.*

***İstanbul** sonsuza kadar Millet'in kendi bilek gücü ile hep **Türklerin** elinde kalacaktır. Türk Milleti yalnız **İstanbul** için değil, Vatan'ın herhangi bir köşesi için, bütün gücünü feda etmeye daima hazır olduğunu bütün dünyaya kanıtlamıştır. Bunu söyleyenler, zannediyorlarsa ki, memleketler madde karşılığı veya hayallerle alınır ve verilir, işte bunda çok büyük yanılgı içindedirler demektir.*

***Başkan**: Müzakerelerin yeterliliği hakkında verilmiş önergeler vardır. şimdi bu önergeleri oyluyorum. Müzakerelerin yeterliliğini kabul edenler, ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.*

Şimdi de birinci maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. Birinci madde oy birliği ile kabul

edilmiştir. İkinci maddenin görüşmelerine başlıyoruz.

Ahmet Muhtar** (Çilli) **Bey** (Trabzon): **Hilafeti kaldırdık. Bunu hepimiz oy birliği ile kabul ettik. Şimdi de Hanedan mensuplarını Yurt dışına çıkaracağız. Bunda da fikir birliği içindeyiz.** Lakin, bu kesin kararı verirken arkadaşlarımdan bir iyilik dileniyorum ve diyorum ki: **Kadınların bu Memlekette bir kötülük yapacaklarına inanmıyorum. Gerçi tarihte bir çok kadının siyasette büyük roller üstlendiğini de gördük. Ancak onların bu rolleri, kocalarının kesin bir şekilde iktidarda bulunmalarına bağlı idi. Halbuki iktidar mevkiinde bulunmayan kişilerin kadınları gücü kalmaz. Hiçbir işte ve yerde rol alamazlar.

*Böyle yüksek bir hayata alışmış olan bu kişilerin dışa atılmalarını iyi görmüyorum. Onları kötü ahlaka sevk edeceğiz. Bunların Memleket'te kalmalarında bir mahzur yoktur. **Erkekleri sürelim, kadınlara ise dokunmayalım.***

***Ragıp** (Soysal) **Bey** (Kütahya): Merhamet hepimiz için güzel bir duygudur. Hepimiz merhamet ve şefkat sahibiyiz. Fakat memleketimin ve Milletimin bir tarafta bulunduğu, **Hanedan'ın** ise diğer tarafta bulunduğu zamanda, ben mutlaka Milletimin tarafında olmak zorunluluğundayım.*

***Başkan**: Müzakerelerin yeterliliğini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir. Şimdi de ikinci maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. İkinci Madde kabul edilmiştir. Üçüncü maddenin müzakerelerine geçiyoruz. Söz isteyen yoktur. Üçüncü maddenin kabulünü oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. Üçüncü madde kabul edilmiştir.*

Dördüncü maddenin müzakerelerine geçiyorum. Söz isteyen yoktur. Maddeyi aynen kabulünüze sunuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın .Dördüncü Madde aynen kabul edilmiştir. Beşinci maddenin müzakerelerine geçiyoruz. Söz isteyen yoktur. Beşinci maddenin kabulünü oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın.

Beşinci madde aynen kabul edilmiştir. Altıncı maddeden, onüçüncü maddeye kadar olan tüm maddelerin müzakerelerine geçiyoruz. Hiçbiri hakkında söz isteyen yoktur.

Her maddeyi ayrı ayrı oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. Altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu, onuncu, onbirinci, onikinci, onüçüncü maddeler aynen kabul edilmiştir.

Şimdi de kanunun tümünü oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın.

"Hilafetin kaldırılmasına ve Osmanlı Hanedanı'nın Türkiye Cumhuriyeti toprakları dışına çıkarılmasına dair Kanun" kabul edilmiştir. *(Alkışlar)*

Yorum: Gazi Mustafa Kemal Paşa, **Cumhuriyet**'**in** ilanından sonra, **Halifeliği**, **Cumhuriyet** için devamlı bir tehlike potansiyeli olarak görmüştür.

Öte yandan **Halifelik** var oldukça, yapmayı düşündüğü her türlü sosyal, mali, ekonomik ve laik **devrimleri** yapma imkanını da bulamayacaktı.

Uzun süredir, bunun için uygun bir zaman beklentisi içindeydi. İşte tam bu sırada **Türkiye Büyük Millet Meclisi**'**nce Halife** seçilmiş olan **Abdülmecit Efendi**, zaman-

sız, zeminsiz ve düşüncesiz hareketleri ile bu süreci kısaltmış oldu.

Ancak şunu da unutmamak gerekir ki, **Meclis** konuşmaları sırasında bazı **Milletvekilleri**, **Hilafet Makamı'nın korunmasında**, dini ve siyasi çıkarların ve zorunlulukların bulunduğu inanışı içinde olduklarından, artık kararın alınması saatleri yaklaştığında, **Hilafet'in Mustafa Kemal**'e verilmesi önerisinde dahi bulunanlar oldu.

Doğaldır ki, aldıkları cevap, kesin ve sertti: **ASLA...**

"SON HALİFE'NİN SINIRDIŞI EDİLMESİ" (1) (2)

(Bu kararlar Millet ve Memleket için hayırlı olsun.)

Tarih: *5 Mart 1924*.

Yer: *İstanbul*.

Konu: *Halifenin sınırdışı edilmesi.*

5 Mart 1924 tarihli Akşam Gazetesinin haberinden satırbaşları:

*"**Halife Abdülmecit Efendi**, dün gece sabaha karşı, **Dolmabahçe Sarayı'ndan** alınarak otomobillerle ve **Polis Müdürü Sadettin Bey'in** eşliğinde, evvela şehir dışında belirli bir yere nakledilmiş ve bu sabah da oradan **Milli Hudutlar** dışına çıkarılmıştır.*

***Halife'ye**, sınır dışına çıkarılacağı haberi, gece yarısı tebliğ edilmiş ve bunun üzerine hazırlanarak, **Abdülmecit Efendi** ve kızı **Dürrüşehvar Sultan** ve oğlu **Ömer Faruk Efendi**, birinci otomobile binmişlerdir.*

(1).- Akşam Gazetesinin 5 Mart 1924 tarihli nüshasından.
(2).- Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk - İstanbul Gazeteciler Cemiyeti - sf.: 83.

***Halifenin** iki haremi, ikinci kapalı otomobile, **Polis Müdürü Sadettin Bey** de üçüncü otomobile binmişlerdir.*

*Bu otomobillerin arkasında, üç kamyon **Halife'nin** kişisel eşyalarını taşımakta ve motosikletli polisler, otomobillere eşlik etmekteydi."*

Yorum: Saltanat'tan sonra **Halifeliğin** de kaldırılması üzerine son **Halife Abdülmecit Efendi**, çevresindekilerle birlikte sınır dışı edilmişlerdir.

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın, en büyük **devrimlerinden** olan "**Hilafet'in Kaldırılması**" tüm dünyada ve yurtta çok büyük yankılar uyandırmıştır.

Bu kararı başlarda temkinli bir anlayışla kabullenen **Türk** halkı, zaman içindeki gelişmelere bakarak yapılan hareketin ne kadar doğru olduğunu anlamıştır.

Zaten **Türk** halkı, **Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın** her yaptığının doğru ve toplum lehine olduğu bilincine çoktan ermiştir.

"İSLAM ÜLKELERİNDEN KOVULAN HALİFE!.."(1)(2)(3)

Ömer Sami Çoşar'ın yazısından:

"Vahdettin, hala tahtına dönebileceği hayali içinde, Halife olduğunu da sanarak öncelikle Mekke'ye gidip yerleşmeyi aklına koymuş ve Hicaz Kralı'nın yanına gitmişti.

Vahdettin

1923 *yılının* ***Ocak*** *ayında* ***"El Kıble Gazetesi"****,* ***Hicaz Kralı'nın*** *onu* ***21*** *pare topla karşıladığını yazıyordu.*

Fakat ***Hicaz****'ın sıcağı korkunçtu.* ***Vahdettin*** *ise* ***Boğaz Kıyılarına*** *alışmıştı.*

İngilizlerin *kuklası* ***Kral Hüseyin, Vahdettin****'i tek kabul eden* ***İslam ülkesinin*** *başındaydı. Yalnız sıcaklar bastırınca, buradan ayrılmak kararını veriyor ve* ***Bombay****'a*

(1).- Her Yönüyle Atatürk - Avni Altıner - sf.: 308.
(2).- İngiliz Times Gazetesinin 11 Nisan 1923 tarihli nüshası.
(3).- Mısır'ın El Ahram Gazetesinin 21 Nisan 1923 tarihli nüshasından.

*gitmek için hazırlığa geçiyordu. Hindistan Müslümanları bunu haber alınca, kendisine mesajlar iletmeye başladılar. Bu mesajlarında; "**Hindistan'a geldiği takdirde, aleyhinde gösteriler yapılacağını**" bildiriyorlardı. Bu ümidi de sönünce, **Filistin**'e, ya da **Kıbrıs**'a yerleşmek istemişti. **İngiltere**, yıllarca **Anadolu** milliyetçilerine karşı kullandığı bu maşasını artık bir yük olarak görüyordu. Bu sebeple yönetimi altındaki bu karışık ülkelere gitmesine izin vermiyordu. Bundan sonra, **Kahire**'ye giderek **Prenses Fatma**'nın Köşkü'nü satın almaya karar vermişti.*

*Fakat **Mısır**'a ayak basmasından kısa bir süre sonra milliyetçi gençler "**Vatanını satmış, İngilizlerle işbirliği yapmış**" olan bu eski **Padişah'ın** aleyhinde gösterilerde bulunuyorlardı.*

*Ömrü korku içinde geçmiş olan **Osmanlı Tahtının 37. Padişahı** orada da hayatını güvence altında görmüyor ve tekrar bavullarını hazırlıyordu.*

*Bu konuda **Times Gazetesinin 11 Nisan 1923 tarihli nüshasında; "Mısırlı gençlerin tehditlerinden iyice korktuğunu**" açıklıyor, "**Göçebe Padişah'ın nereye yerleşeceği konusunda tereddütler içinde bulunduğunu**" yazıyordu.*

Vahdettin'in Şam'daki Mezarı

*Böylece **İs-***

***tanbul'**dan kaçarken; "**Bir İslam ülkesine yerleşeceğim**" diyen **Vahdettin**'i, hiçbir **Müslüman** ülkesi kabul etmeyince, **Avrupa**'ya göçmekten başka çare kalmamıştı.*

***İskenderiye**'den Avrupa'ya giden vapura binerken **Vahdettin**, "**El Ahram Gazetesi**"ne bir mülakat veriyor.*

*Bu mülakatta, **Türkiye**'deki durumuna temasla, "**Durumum başka türlü hareket etmeme imkan bırakmıyordu**" diyor ve ilâve ediyordu:*

"Bütün emelim, bir İslam memleketine yerleşmek ve orada yaşamaktı. Bütün gayretlerime rağmen buna imkan bulamadım. Mısır'da kalamıyorum. Çünkü, sıcağına tahammül edemiyorum. Boğaz Kıyılarını bir daha göremeyeceğim demek!.. Kemalizm'e karşı mücadelemden muzaffer çıkacağımı ve tekrar tahtıma oturacağımı ümit ediyorum!.."

*Düşündüğü, **Türk Milleti** değil, yalnız tahtı, rahatlığı, **Boğaz** Kıyısının serinliği ve güzelliğiydi.*

***Tüm Müslüman** memleketleri sağlığında **Vahdettin**'in başvurularını devamlı bir şekilde reddettiler.*

*Nihayet, **1926** yılının **Mayıs** ayında öldüğü zaman, ancak cesedini getirtip **Şam**'a gömülmesine rıza gösterdiler...*

Yorum: **Vahdettin**'in sonu gerçekten tam bir dramdır. Ömrünü neredeyse tükettiği **İngilizlerin** baskıları ve onlara yaranma çabaları kendisine bu acı sonu getirmiştir.

Devamlı olarak kendini bir "**İslam Halifeliği**"nin

Kutsallığı ve ayrıcalığı içinde gören **Vahdettin**, ömrünün son yıllarını neredeyse tüm **İslam Memleketleri'nin** dışlamalarına, uzak tutmalarına, gösterilerine muhatap bulmuş ve gönlünce bir hayat sürdüremez olmuştur.

Bu arada **San Remo**'da geçirdiği yıllarında çok büyük maddi sıkıntılar içinde bir hayat sürdürmüştür.

Hatta öldüğünde etrafına olan borçlarından dolayı "**Tabutu Haczedilmiş**", cenazesi arka kapıdan adeta kaçırılarak **Suriye**'ye, **Şam**'a götürülerek defnedilmiştir.

Vahdettin'in bu zor, acı ve yoksulluk dolu günleri içinde dahi bir gün olsun "**Türkiye Aleyhine**" asla bir demeç vermemesi, **İstanbul**'dan ayrılırken şahsi eşyasından başka hiçbir eşyayı ve değeri beraberinde götürmemesi kadar takdire şayandır.

ALLAH RAHMET EYLESİN!..

"ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI'NIN ARDINDAN SINIRDIŞI EDİLENLER…"

Ulusal Kurtuluş Mücadelesi boyunca gerek İstanbul'da gerek Anadolu'nun dört bir köşesinde yüce amaçlar uğruna yapılan bu mücadeleyi baltalamaya çalışan çok miktarda işbirlikçi çıkarcı yoğun faaliyet içinde olmuştur. Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin askeri boyutunun başarıyla sonuçlandırılmasından sonra bu işbirlikçilerden 150'si 7 Haziran 1924 tarihinde çıkartılan bir bakanlar kurulu kararı ile yurt dışına sürgün edilmiştir. Aşağıda bu 150 işbirlikçinin isimleri yer almaktadır.

SULTAN VAHİDEDDİN'İN MAİYETİ

Yaver-i Has: Kiraz Hamdi
Hademe-i Hassa Kumandanı: Zeki
Hazine-i Hassa Müfettişlerinden: Kayserili Şaban Ağa
Tütüncübaşı: Şükrü Şerkarin Yaver
Yaverandan Erkan-ı Harp Miralay: Tahir
Seryaver: Avni

Eski Hazine-i Hassa Müdürü ve Defter-i Hakani Emini: Refik

KUVVE-İ İNZİBATİYE'YE DAHİL KABİNE AZALARI

Eski Şeyhülislam: Mustafa Sabri
Eski Adliye Nazırı: Ali Rüşdi
Eski Ziraat ve Ticaret Nazırı: Cemal (Artin)
Eski Bahriye Nazırı: Cakacı Hamdi (Paşa)
Eski Maarif Nazırı: Rumbeyoğlu Fahreddin
Eski Ziraat ve Ticaret Nazırı: Kızılhançerli Remzi

SEVR MUAHEDESİNİ İMZALAYAN HEYET-İ MURAHHASA

Eski Marif Nazırı: Hadi (Paşa)
Ayandan Şura-yı Devlet Eski Reisi: Rıza Tevfik (Bölükbaşı)
Bern eski sefiri: Reşat Halis

KUVVE-İ İNZİBATİYE'YE DAHİL OLANLAR

Kuvve-i İnzibatiye Başkumandanı: Süleyman Şefik (Paşa)
Yaveri Süvari Yüzbaşısı Bulgar Namıyla Maruf: Tahsin
Kuvve-i İnzibatiye Erkan-ı Harbiye Reisi: Miralay Ahmet Refik
Kuvva-i İnzibatiye Mitralyöz kumandanı ve Damat Ferit'in Yaveri: Tarık Mümtaz
Kuvva-i İnzibatiye Kumandanlarından İzmir Kolordusu Kumandanı: Ali Nadir (Paşa)

Kuvva-i İnzibatiye Mensuplarından ve Nemrut Mustafa Divanı Harp üyesi: Kaymakam Fettah

Kuvva-i İnzibatiye Mensuplarından: Çopur Hakkı

MÜLKİYE VE ASKERİYEDEN

Eski Bursa Valisi: Gümülcineli İsmail

Ayandan: Konyalı Zeynelabidin

Eski Cebelibereket Mutasarrıfı: Fanizade Mesut

Hürriyet ve İtilaf Fırkası lideri: Miralay Sadık

Eski Malatya Mutasarrıfı: Bedirhani Halil Rahmi

Eski Manisa Mutasarrıfı: Giritli Hüsnü

Eski Divan-ı Harp Reisi: Nemrut Mustafa (Paşa)

Uşak Belediye Reisi: Hulusi

Eski Adapazarı Kaymakamı: Hain Mustafa

Tekirdağ eski müftüsü: Hafız Ahmet

Eski Afyonkarahisar Mutasarrıfı: Sabit

Gaziantep Mutasarrıflığında bulunmuş: Celal Kadri

Hürriyet ve İtilaf Katibi Umumisi: Adanalı Zeynelabidin

Mülga Eski Evkaf Nazırı: Ayandan Vasfi Hoca

Eski Harput Vali Vekili: Ali Galip

Eski Bursa Müftüsü: Ömer Fevzi

Eski İzmir Kadı Müşaviri: Ahmet Asım

Eski İstanbul Muhafızı: Natık

Eski Dahiliye Nazırı: Ayandan Adil

Eski Dahiliye Nazırı: Ayandan Mehmet Ali

Eski Edirne Valisi ve Şehremini Vekili: Salim (Mirimiran)

Kütahya'da Yunanlılara Mutasarrıflık eden: Hoca

Rasihzade İbrahim

Adana'da Vekillik eden: Abdurrahman

Eski Karahisarışarki Mebusu: Ömer Fevzi

İşkenceci Namıyla Maruf: Mülazim Adil

İşkenceci Namıyla Maruf: Mülazim Refik

Eski Kırkağaç Kaymakamı: Şerif

Çanakkale eski Mutasarrıfı: Mahmut Mahir

İstanbul eski Merkez Kumandanı: Emin

Kilis'te Kaymakamlık eden: Sadullah Sami

Dahiliye Nezareti eski Dava Vekili ve Bolu Mutasarrıfı: Osman Nuri

ÇERKEZ ETHEM VE AVANESİ

Çerkez Ethem

Ethem'in biraderi Reşit

Ethem'in biraderi Tevfik

Kuşçubaşı Eşref

Kuşçubaşı Eşref'in biraderi Hacı Sami

İzmirli eski Akhisar Kaymakamı Yüzbaşı Küçük Ethem

Düzceli Mehmet Oğlu Sami

Burhaniyeli Halil İbrahim

Susurluk'tan Demirkapılı Hacı Ahmet

ÇERKEZ KONGRESİNE MURAHHAS OLARAK İŞTİRAK EDENLER

Hendek Kazasının Sümbüllü Karyesi'nden: Bağ Osman

Eski İzmir Mutasarrıfı: İbrahim Hakkı

Beraev Sait

Berzek Tahir

Adapazarının Harmantepe Karyesi'nden: Maan Şirin

Söke Ereğlisi'nin Teke Karyesi'nden: Koca Ömeroğlu Hüseyin

Adapazarı'nın Talustanbey Köyünden: Bağ Kamil

Hamte Ahmet

Maan Ali

Kirmastı'nın Karaosman Karyesi'nden: Harunreşit

Eskişehirli Hızır Hoca

Bigalı Nuri Bey oğlu İsa

Adapazarı'nın Şahinbey Karyesi'nden: Lampat Yakup

Gönen'in Bayramiç Karyesi'nden: Kumpat Hafız Sait

İzmir'de Davavekili: Sait

Şamlı Ahmet Nuri

POLİSLER

İstanbul Polis eski Müdürü: Tahsin

İstanbul Polis eski Müdür Muavini: Kemal

Emniyet-i Umumiye Müdür Muavini: Ispartalı Kemal

İstanbul Polis Müdüriyeti Birinci Kısım eski Başmemuru: Hafız Sait

İstanbul Polis Müdüriyeti Birinci Şube eski Müdürü: Şeref

Arnavutköy Merkez eski Memuru: Hacı Kemal

Şişli Komiseri: Nedim

İzmir Merkez Memuru, **Edirne Polis Müdürü ve Ya-**

lova Kaymakamı: Fuat

Adana'da Polis Memurluğu eden: Yolgeçenli Yusuf

Unkapanı Merkez Eski Memuru: Sakallı Cemil

Büyükdere Merkez eski Memuru: Mazlum

Beyoğlu eski İkinci Momiseri: Fuat

GAZETECİLER

Serbesti Gazetesi sahibi, Hürriyet ve İtilaf azasından: Mevlanzade Rıfat

Türkçe İstanbul Gazetesi sahibi: Sait Molla

İzmir'de Müsavat Gazetesi sahibi ve eski muharriri, Darülhikmet azası: İzmirli Hafız İsmail

Aydede Gazetesi sahibi ve Posta Telgraf eski Müdür-ü Umumisi: Refik Halit (KARAY)

Bandırma Adalet Gazetesi sahibi: Bahriyeli Ali Kemal

Edirne'de Teemin ve Elyevm, Selanik'te Hakikat Gazeteleri sahibi: Neyir Mustafa

Eski Köylü Gazetesi muharriri: Ferit

Alemdar Gazetesi sahibi: Refii Cevat (ULUNAY)

Alemdar Gazetesi sahibi: Pehlivan Kadri

Adana'da Ferda Gazetesi sahibi: Fanizade Ali İlmi

Balıkesir'de İrşad Gazetesi sahiplerinden: Trabzonlu Ömer Fevzi

Halep'te Doğru Yol Gazetesi sahibi: Hasan Sadık

Köylü Gazetesi sahip ve müdürü: İzmirli Refet

DİĞER ŞAHISLAR

Tarsuslu Kamil Paşazade Selami

Tarsuslu Kamil Paşazade Kemal

Süleymaniyeli Kürt Hakkı

Mustafa Sabri Hoca'nın oğlu İbrahim Sabri

Fabrikatör Bursalı Cemil

İngiliz Casusu: Meşhur Çerkez Ragıp

Fransız Zabitliği yapan: Haçinli Kazak Hasan

Eşkıya Reisi: Süngülü Davut

Binbaşı Çerkez Bekir

Fabrikatör Bursalı Cemil'in kayınbiraderi Necip

İzmir eski Umur-u İslamiye Müfettişi: Ahmet Hulusi

Uşak'ta Madanoğlu Mustafa

Gönen'in Tuzakçı Karyesi'nden: Yusuf oğlu Remzi

Gönen'in Bayramiç Karyesi'nden: Hacı Kasım Oğlu Zühtü

Gönen'in Balcı Karyesi'nden: Kocagözün Osman oğlu Şakir

Gönen'in Muratlar Karyesi'nden: Koç Mehmet oğlu Koç Ali

Gönen'in Ayvacık Karyesi'nden: Mehmet oğlu Aziz

Gönen'in Keçeler Karyesi'nden: Bağcılı Ahmet oğlu Osman

Susurluk Yıldız Karyesi'nden: Molla Süleyman oğlu İzzet

Gönen'in Muratlar Karyesi'nden: Hüseyin oğlu Kazım

Gönen'in Balcı Karyesi'nden: Bekir oğlu Arap Mahmut

Gönen'in Rüstem Karyesi'nden: Gardiyan Yusuf

Gönen'in Balcı Karyesi'nden: Ömer oğlu Eyüp

Gönen'in Keçeler Karyesi'nden: Talustan oğlu İbrahim Çavuş

Gönen'in Balcı Karyesi'nden: Topallı Şerif oğlu İbrahim

Gönen'in Keçeler Karyesi'nden: Topal Ömer oğlu İdris

Manyas'ın Bolcaağaç Karyesi'nden: Kurhoğlu İsmail

Gönen'in Keçeler Karyesi'nden: Muhtar Hacı oğlu İshak

Marmaranın Kayapınar Karyesi'nden: Yusuf oğlu İshak

Manyas'ın Kızlık Karyesi'nden: Ali Bey oğlu Sabit

Gönen'in Balcı Karyesi'nden: Veli oğlu Selim

Gönen'in Çerkez Mahallesi'nden: Makinacı Mehmet oğlu Osman

Manyas Değirmenboğazı Karyesi'nden: Kadir oğlu Kamil

Gönen'in Keçidere Karyesi'nden: Hüseyin oğlu Galip

Manyas Hacıyakup Karyesi'nden: Çerkez Sait oğlu Salih

Manyas'ın Hacıyakup Karyesi'nden: Maktul Şevket'in biraderi İsmail

Gönen'in Keçeler Karyesi'nden: Abdullah oğlu Deli Kasım

Gönen'in Çerkez Mahallesinden: Hasan Onbaşı oğlu Kemal

Manyas'ın Değirmenboğazı Karyesi'nden: Kadir

oğlu Kamil'in biraderi Kazım Efe

Gönen'in Kızlık Karyesi'nden: Pallaç oğlu Kemal

Gönen'in Keçeler Karyesi'nden: Tuğ oğlu Mehmet

150'likler listesinin altında imzası bulunan Hükümet üyelerinin listesi şöyledir

Başvekil ve Hariciye Vekili İsmet (İNÖNÜ)

Müdafaa-i Milliye Vekili Kazım (ÖZALP)

Adliye Vekili Mustafa Necati

Dahiliye Vekili Recep (PEKER)

Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili Dr.Refik (SAYDAM)

Maarif Vekili Vasıf (ÇINAR)

Maaliye Vekili Mustafa Abdülhalik (RENDA)

Mübadele, İmar ve İskan Vekili Mahmut Celal (BAYAR)

Nafia Vekili Süleyman Sırrı (DAY)

Ticaret Vekili Hasan Hüsnü (SAKA)

Ziraat Vekaleti Vekili Hasan Hüsnü (SAKA)

"VAHDETTİN; GEÇİCİ OLARAK TAHTIMDAN FERAGAT ETTİM..."

İngiliz belgelerinden Vahdettin ve Atatürk:

İngiltere, **Ulusal Kurtuluş Savaşı** ile **Osmanlı Hanedanı'nın** ve **Vahdettin**'in kaçışında baş aktörlerden biriydi. O yüzden **İngiliz** belgelerinde yazılanlar çok önemli.

Vahdettin

Şunu söyleyerek başlayalım. **II. Abdülhamit**'ten sonra tüm **Şehzadelere** yönelik bir siyaset yasağı var.

Bir bakıma **Şehzadeler** apolitik yetiştiriliyor. **Şehzade Vahdettin** de böyle.

Çengelköy'de yaşıyor, besteler yapıyor, **İslam Hukuku** üzerine kafa yoruyordu. Dünya nereye

gidiyor, Avrupa nereye koşuyor, **Osmanlı**'nın geleceği ne olacak gibi sorular **Şehzade Vahdettin**'in gündeminde büyük yer kaplamıyordu.

Böyle bir adam 1918 yılında, ağır şartların yaşandığı bir dönemde tahta çıktı.

Evet... Ve **Vahdettin**'den çok şey bekleniyor.

Vahdettin hain değildi ama siyaset, özellikle dünya siyasetini bilmeyen biriydi.

Ama **Vahdettin**'in tecrübesizliği kadar **Osmanlı**'nın da zaafları pek çoktu. Siyaset bilmeyen birinin tahta çıkması onun vatan haini olduğunu göstermez.

Çünkü padişahlara **Osmanlı** tebaası, toprakları bir mirastır. İnsan mirasına ihanet eder mi? Çiftlik sahibi kendi çiftliğinin yok olmasını bile bile ister mi? O da istemiyor.

Vahdettin'in Malta'ya Kaçışını Haber Veren Tevhidi Efkar Gazetesi

Çevresindeki sözde siyaset bilenlerin oyuncağı oluyor. Oyuna getiriyorlar onu. Ve şartlar geliyor, geliyor...

Vahdettin 17 Kasım 1922'de, **İngiliz Malaya** gemisiyle **Malta**'ya kaçıyor.

Vahdettin'in **İstanbul**'dan ayrılırken yanına oğlu **Ertuğrul**'u, hizmetlilerinin bir kısmını ve **Sultan** aylığı olan **50 bin Osmanlı**

Lirası'nı alıyor. Bu da o günün parasıyla **20 bin İngiliz Sterlini** ediyor. Ayrıca bu paranın tümü nakit de değil. Aralarında **Fransız** ve **İngiliz** bonoları var. Bu para da **İstanbul Merkez Bankası'nda** yatıyor. Ancak mevduat **Londra**'daki **BTC Banka** havale ediliyor.

Belgelerde paranın nereden nereye aktarıldığı, hangi tarihlerde ne kadarı çekildiği açıkça belirtiliyor.

Bu para **Vahdettin**'i **1924** yılına kadar idare ediyor. **İngilizler Vahdettin**'i **Malta**'ya bıraktıktan sonra "***Bizden bu kadar***" diyor, gerisine karışmıyorlar. **Vahdettin** sonraki tüm yolculuklarının parasını, harcamalarını kendi cebinden yapıyor. Ve istediği zaman da parasını çekemiyor. **İngiliz** yetkililerden izin aldıktan sonra parça parça parasını çekebiliyor. Bonoları bozduruyor ve beş parasız kalıyor, sefil düşüyor. Zaten beş parasız kaldıktan sonra da gerek **Vahdettin** gerekse **Osmanlı Hanedanı** için çok sıkıntılı günler ve son çırpınışlar başlıyor.

Vahdettin kaçar kaçmaz **Ankara Hükümeti Topkapı Sarayı'ndaki** değerli hazinelere ve **Kutsal Emanetler**'e baktırıyor, sayımları yapılıyor. Acaba kaçırmış mı diye?

Özellikle **Kutsal Emanetlere Ankara Hükümeti** büyük önem veriyor. Çünkü onlar bir bakıma **Halifeliğin** simgesi.

Bakın, **İngiliz Arşivleri'nde** öyle belgeler var ki, ben bunları yazdığım kitaba koyamadım. Niçin biliyor musunuz?

Vahdettin'in **İngiliz** yetkililerine yazdığı kimi mektuplarda **Mustafa Kemal** için küfre varacak kadar sözleri var.

Sadece **Vahdettin**'in bu tür mektupları olduğunu belirttim ama belgeleri kelimesi kelimesine yazmadım.

Vahdettin Mustafa Kemal'e bir bakıma düşman. Çünkü onu tahtından indirdi, saltanatına son verdi.

Mustafa Kemal ile **Vahdettin** arasında en büyük çatışma, birinin **gelenekçi** diğerinin **yenilikçi** olmasından kaynaklanıyor.

"Tahttan geçici olarak feragat ettim" demiş; ***"Yine başa geçerim"*** umudu taşımış. Burası çok önemli.

Vahdettin son nefesini verene kadar tahtından vazgeçmiyor. Bir gün şartların olgunlaşacağını ve saltanatının başına geçeceğini umut ediyor.

1923 yılında **Hicaz**'da "**Mekke Beyanname**"sini açıklıyor.

Orada diyor ki:

"Akıllı ve münevver kimseler fiilen, irsen ve istihkaken Hilafet ve Saltanat makamında bulunan (ki bu dünyadaki en büyük ve en ehemmiyetli makamdır) bir sultanın vatana hıyanet etme emel ve hırsına kapılmasını nasıl izah edebilirler?

Vahdettin'in Şam'daki Mezarı

Bu makamın ve özellikle hilafetin şeref ve haysiyetini muhafaza etmek için tahtımı geçici olarak) terk ettim, refah ve

rahatımı bir kenara attım.'

Evet aynen öyle diyor. Ve ekliyor:

"Saltanattan ve vatandan ayrılmamın sebebi uyguladığım siyasetin hesaba çekilmesinden korktuğum için değil, canımı, şerefimi kurtarmak içindir.

Güç yetiştirilmeyecek şeylerden uzak durmak peygamberimizin sünnetidir."

"Peygamber sünneti derken?" **Hazreti Muhammed**'in **Mekke'den Medine**'ye **Hicret** etmesine atıfta bulunuyor.

Vahdettin açıklamasında, **Hilafet** meselesinde **Ankara** ve **İstanbul**'un almış olduğu kararı hiçbir surette kabul etmiyor.

"***Aziz vatanına avdet edinceye kadar Hicaz'da kalacağını***" beyan ediyor ve "***Tahtını geçici olarak terk ettiğini***" söylüyor.

Sultan Vahdettin aynı zamanda "**Genel bir af**" ilanının kısa bir süre içerisinde gerçekleşeceğine, kendi adının da söz konusu listenin başında yer alacağına ve bu af dolayısıyla **Lozan Antlaşması'na** uygun olarak **Türkiye**'de **Ankara Hükümeti** tarafından el konulan malların kendisine tekrar iade edileceğine inanıyor.

Profesör Metin Hülagü, **Londra'daki Foreign Office'te** (**Yabancılar Ofisi**) yıllar sonra gün ışığına çıkan belgeleri inceledi. İngiliz kayıtlarına dayanarak son **Osmanlı Padişah'ı Vahdettin ile Atatürk**'ün ilişkisini kaleme aldığı kitabında ve **Vatan Gazetesinde Bülent Günal**'a verdiği roportajda yaptığı açıklamadan:

KAYNAKÇA

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları.
Türkiye Büyük Millet Meclisi "Gizli Celse Zabıtları" – İş Bankası Kültür Yayınları.
Meclisi Mebusan Zabıtları.
Nutuk – Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) – Türk Tarih Kurumu yayını.
Atatürk'ün Bütün Eserleri – Kaynak Yayınları.
Alman Basınında Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti –S.Eriş Ülger.
Histoire de l'Empire Ottoman – Hachette.
Suyu Arayan Adam - Süreyya Aydemir.
Atatürk'ün Hatıraları – Falih Rıfkı Atay – İş Bankası Kültür yayınları.
Atatürk ile Bir Ömür – Sabiha Gökçen – Altın Kitaplar.
Bilinmeyen Tarafı ile Atatürk – Nazif Tepedelenlioğlu.
Rıza Nur Kendini Anlatıyor – Abdurahman Dilipak – İşaret Yayın.
Tek Adam – Şevket Süreyya Aydemir.
Mustafa Kemal'den Atatürk'e – Tahsin Öztin – Hür Yayınları
Atatürk'ün Not Defterleri – Ali Mithat İnan.

Atatürk'ün Özel Mektupları – Sadi Borak.
Ana Britanica.
Kurtuluş, Kuruluş, Cumhuriyet – Kültür Bakanlığı.
Komutan Atatürk – Celal Erikan – İş Bankası yayınları.
Çerkez Ethem Dosyası – Cemal Kutay.
Kemalist Devrim ve İdeolojisi – İsmet Giritli.
Ağabeyim Mustafa Kemal – Makbule Atadan – Ayyıldız Matbaası.
Ankara'nın İlk Günleri – Yunus Nadi – Sel Yayınları.
Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor – Sel Yayınları.
19 Mayıs – Falih Rıfkı Atay – Ulus Basımevi.
Atatürk'ün Bana Anlattıkları – Falih Rıfkı Atay – Sel Yayınları.
Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları – Mustafa Onar.
Mustafa Kemal Paşa Samsun'da – Yunus Nadi – Sel Yayınları
İnkilapçı Atatürk – Falih Rıfkı Atay – Yücel dergisi.
İki Neslin Tarihi – Ahmet Cevat Emre.
Ellinci Yılında Türk Harf Devrimi – Afet İnan.
Atatürk'ün Anıları – Dr. İsmet Görgülü – Bilgi Yayınevi.
Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Yurtiçi Gezileri - Ertuğrul. Zekai Ökte – Tarihi Araştırma Vakfı.
Atatürk'ün yazdığı Yurttaşlık Bilgileri – Afet İnan – Çağdaş yayınları.
The Young Turks – Ahmad Feroz.
Milli Kurtuluş Tarihi – Doğan Avcıoğlu – İstanbul Matbaası.
Sarı Zeybek – Can Dündar – Milliyet Yayınları.
İkinci Adam- Şevket Süreyya Aydemir – Remzi Kitabevi.
Atatürk ile Üç Ay – Ahmet Hamdi Başar.
Sınıf Arkadaşım Atatürk – Ali Fuat Cebesoy.
O zamanlar – İsmail Habib Sevük.

Atatürk Bizimle – Mükerrem Kamil Su – Aka-İnkilap Yayınevi.

Atatürk – Bir Milletin Yeniden Doğuşu – Lord Kinross.

Yaşayan Atatürk – Necdet Eroğlu – Ünite Bilgisi Yayınevi.

Atatürk Devrimi ve Temelleri – Bedia Akarsu – İnkilap Yayınları.

Yayınlanmamış Belgelerle Atatürk – Niyazı Ahmet Bamoğlu – Gözen yayınları.

Kurtuluş Savaşında Atatürk – Ziya Tütüncü – Milliyetçi Yayınlar.

Atatürk – Yapı Kredi Yayınları.

Kemal Atatürk – Prof. Dr. Feridun Ergin – Yaşar Eğitim ve Kültür Yayınları.

Gazinin Hayatı – İstanbul Maarif Kitaphanesi Yayını.

Yerli, Yabancı 80 İmza Atatürk'ü anlatıyor.

Atatürk Denizinden Damlalar – Behçet Kemal Çağlar – Ak Yayınları.

Devrim Yazarlarının Kalemiyle Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal – Kültür Bakanlığı Yayınları.

Hicri 1400 yıla yaklaşırken Kölelikten Efendiliğe – Samiha Ayverdi.

Atatürk'ün Adana seyahatları – Taha Toros.

Burası Ankara – Nejat Akgün – Ankara Kulübü yayınları.

Encyclopaedia of İslam.

Halifeliğin Kaldırılması ve Laiklik – Seçil Akgün – Turhan Yayınları.

Kürtler ve Ulusal Demokratik Mücadeleleri – Mehmet Bayrak.

Ankara Üniversitesi Türk İnkilap Tarihi Enstitüsü Arşivleri

Türk Kurtuluş Savaşı – Fahri Belen.

Fikriye – Şemsi Belli.
Atatürk – Andrew Mango – Sabah Kitapları.
Mevhibe – Gülsün Bilgehan – Bilgi Yayınları.
İmparatorluğun Çöküşü – Mithat Şükrü Bleda – Remzi Kitabevi.
Atatürk'ün Sofrası – İsmet Bozdağ – Kervan Yayınları.
Hep Atatürk'ün yanında – Salih ve Cemil Bozok- Çağdaş Yayınları.
Dersim Raporları – Faik Bulut – Yön Yayınları.
Cavit, İdama Beş Kala – İsmet Bozdağ – Emre Yayınları.
Atatürk'le 2,5 yıl – İzzetin Çalışlar – Yapı Kredi yayınları.
Son Padişah Vahdettin – Yılmaz Çetiner – Milliyet Yayınları.
Makedonya'dan Ortaasya'ya; Enver Paşa.
İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivleri.
Milli Mücadelede Konya – Cemal Kutay.
Osmanlı Sarayı'nın Son Günleri.
Foundations of Turkish Nationalism – Uriel Heyd.
Türkiye Cumhuriyeti'nde Laiklik – Bülent Daver.
Birinci Meclis'te Muhalefet – Ahmet Demirel – İletişim Yayınları.
Atatürk'ten Bilinmeyen Hatıralar – Münir Hayri Egeli.
Turkey Today – Grace Ellison.
İstiklal Harbi'nin Esasları – Kazım Karabekir.
Üç Devirde Bir Adam – Ali Fethi Okyar.
The Greek Minority Of İstanbul and Greek-Turkish Relations – Alexis Alexandris.
İki Neslin Tarihi – Ahmet Cevat Emre.
Ben de Yazdım – Celal Bayar.
İstiklal Mahkemeleri – Turan Alkan – Ağaç Yayınları.
Hatıralar – İsmet İnönü.

Vatan Hizmetinde – Yusuf Kemal Tengirşek – Kültür Bakanlığı.
Atatürk'le Samsun'a çıkanlar – Fethi Tevetoğlu.
Türk devrimi ve Sonrası – Taner Timur – İmge yayınları.
Atatürk'ün Günlüğü – Orhan Topçuoğlu.
Atatürk'ün Düşünce Yapısı – Gürbüz Tüfekçi – Turhan Yayınları.
On Yıl Savaş ve Sonrası – Fahrettin Altay – İnsel yayınları.
The Eastern Question – M.S. Anderson.
Yüzyılımızda bir İnsanımız – Rauf Orbay.
Görüp İşittiklerim – Ali Fuat Türkgeldi.
Saray ve Ötesi – Halid Ziya Uşaklıgil.
Atatürk ve Harf Devrimi – M. Şakir Ülkütaşır.
Siyasal Anılar – Hüseyin Cahit Yalçın – İş Bankası Yayınları
Türk İstiklal Harbine Katılan...Komutanların Biografileri – ATASE.
Çankaya – Falih Rıfkı Atay.
Turkish Nationalism in The Young Turk Area – Masami Arai
Atatürk'ün Anıları – İsmet Bozdağ.
Cehennem Değirmeni – Rauf Orbay.
Bir Sovyet Diplomatı'nın Türkiye Anıları – S.I. Aralov.
Makers Of Modern Europe.
Hatıralar – Çerkez Ethem.
Görüşlerim – Tevfik Rüştü Araş.
Moskova Hatıraları – Ali Fuat Cebesoy.
İstiklal Harbimizde Süvari Kolordusu – Fahrettin Altay.
İsmet İnönü – Metin Heper.
Mustafa Kemal ile 1000 gün – Nezihe Araz – Apa Yayınları.
Atatürk ve Konya – Evren Afif Babalık.
Under Five Shabs – Hassan Arfa.

Harp Tarihi Belgeleri Dergisi – E.U Basım Evi.
Atatürk Silifke'de – İzzet Aslan – Kemal Matbaası.
Military Operations – Oglander Aspinall.
Başöğretmen Atatürk – Ahmet Bekir Palazoğlu.
Türk Millet Mücadelesi – Ertuğrul Zekai Ökte - Belgelerle Türk Tarihi Dergisi.
Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları – T.C. Kültür Bakanlığı.
Atatürk'ün Özel Arşivi'nden Seçmeler – T.C. Genelkurmay Başk.
Doğumunun 100.cü yılında Atatürk – T.C. Kültür Bakanlığı.
İstiklal Harbimiz – Kazım Karabekir – Türkiye Yayınevi.
Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri –Türk Tarih Kurumu.
Askeri Tarih Belgeleri Dergisi – Genel Kurmay Başkanlığı Basımevi.
İnönü Atatürk'ü Anlatıyor – Abdi İpekçi.
Erzurum'dan Ölümüne kadar Atatürk'le – Mazhar Müfit kansu.
Paşaların Kavgası: Atatürk-Karabekir – İsmet Bozdağ.
Atatürk devrimi ve Gerçeklerimiz – Ali Nail Kubalı.
Pontus Meselesi – Yılmaz Kurt.
Türk–İngiliz İlişkileri - Ömer Kürkçüoğlu.
Atatürk and The Modernisation of Turkey – Jacob Landau.
Siyasi yönleri ile Kurtuluş Savaşı–Naşit Hakkı Uluğ – Milliyet Yayınları.
Yakın Tarihte Gördüklerim, Geçirdiklerim – Ahmet Emin Yalman.
Dağ Yolu – Hamdullah Suphi Tanrıöver.
Atatürk ve Komünizm – Rasih Nuri İleri – Sarmal Yayınevi.

Atatürk Dönemi'nde Muhalefet – Nurşen Mazıcı.
Gazi Paşaya Suikast – Uğur Mumcu – Tekin Yayınları.
Atatürk Milliyetçiliği – Baskın Oran - Bilgi Yayınevi.
Komintern Belgelerinde Türkiye – Doğu Perinçek - Kaynak yayınları.
La Mort de Smyrne – Rene Puaux.
Harp Hatıralarım – Ali İhsan Sabis – İnkilap yayınları.
Milli Mücadelede İller ve Valiler - Kamil Erdeha - Remzi Kitabevi .
Milli Mücadele yıllarında Amasya – Hüseyin Menç – Ankara, 1992.
Ulusal Bağımsızlık Savaşı Boyunca Yararlı ve zararlı Dernekler – Dr. Yücel Özkaya – Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi.
Atatürk'ten Hatıralar – Hasan Rıza Soyak – Yapı Kredi Yayınları.
Türk'ün Ateşle İmtihanı – Halide edip Adıvar.
Roman Gibi – Sabiha Sertel – Ant Yayınları.
Demirci Mehmet – Süreyya Sındırgılı – Sel Yayınları.
Türkiye'nin Siyasal Anlaşmaları – İsmail Soysal.
Atatürk'e İzmir Suikastının İçyüzü – Pakize Sönmez - Detay Yayın.
Atatürklü Günler – Vural Sözer.
Atatürk'ün Nöbet Defteri.
Mondros'tan Mudanya'ya kadar – Selahattin Tansel.
Hemşehrimiz Atatürk – Naşit Hakkı Uluğ – İş Bankası Yayınları.
Atatürk'ün resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşileri – Sadi Borak - Kaynak Yayınları.
İstiklal Savaşı'nın Belge ve Resimleri – Gün Basımevi.

Atatürk Özel Arşivi'nden seçmeler – Genel Kurmay Yayınları
Kurtuluş Savaşı Anıları-Miralay Bekir Sami Günsav-Cem Yayınevi.
Atatürk Antolojisi – Yusuf Çotuksöken – İnkilap – Aka Yayınları.
Mustafa kemal Samsun'da – Yunus Nadi – Sel Yayınları.
Türk İstiklal Harbi – T.C. Genel Kurmay Başkanlığı Basımevi.
Atatürk-Komutan, İnkılapçı ve Devlet Adamı Yönleri ile – T.C. Genel Kurmay Başkanlığı Basımevi.
Ana Hatları ile Türk İstiklal Harbi-İsmet Görgülü-Kastaş Yayınevi.
Bütünüyle Erzurum Kongresi – Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzıoğlu – Kültür Ofset Yayınları.
Sivas Kongresi Tutanakları – Uluğ İğdemir – Türk Tarih Kurumu.
Atatürk ve Çağdaşlaşmanın Temel İlkeleri – Prf.Dr. Ünsal Yavuz.
Atatürk Kronolojisi – M. Kemal Savi.
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin ait Belgeler – Faik Reşit Unat.
Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine ait 100 Belge) – Kültür Bakanlığı Yayınları.
Atatürk Anadolu'da – Tevfik Bıyıklıoğlu – Türk Tarih Kurumu.
Milli Mücadele Ulusal Kurtuluş Savaşı – Sebahattin Selek – Ağaoğlu Yayınevi.
Atatürk Haftası Armağanı – 10 Kasım 1982 de yayınlanan Belge.
Mondros ve Mudanya Mütarekeleri'nin Tarihi - Güney Mat-

baacılık.
Milli Mücadelede Erzurum – Cevat Dursunoğlu.
Türkiye'de Siyasi Partiler – Tarık Zafer Tunaya.
Türk İnkılap Tarihi Kronolojisi – Jaeschke Gotthard.
Türk Devrim Tarihi – Genelkurmay Başkanlığı.
Atatürk'ün özellikleri – Kılıç Ali.
Atatürk – İsmail Hakkı Baltacıoğlu.
Siyasi Hatıralarım – Ali Fuat Cebesoy.
Milli Mücadele Hatıraları – Ali Fuat Cebesoy – Vatan Yayınevi.
İstiklal Savaşı'nın Belge ve Resimleri-Nurettin Peker-Gün Basım.
Heyeti Temsiliye Kararları – Dr. Bekir Sıtkı Baykal – Türk Tarih Kurumu Yayınları.
Kurmay Albay Dadaylı Halit Bey Akmansü – Dr. Ziya Göğem – Halk Matbaası.
İçel Kurtuluş Savaşı Anıları – Emin Arslan Karakuş.
Osmanlıdan Cumhuriyete Yüzyılımızda Bir İnsanımız – Hüseyin Rauf Orbay – Kazancı Matbaası.
Bir Roman Gibi – Bezmi Nusret Kaygusuz – İhsan Gümüşayak Matbaası.
Atatürk'ün Samsuna çıkışı ve Kurtuluş Savaşının Başlatılmasına dair Belgeler – ATASE Yayınları.
Atatürk'le beraber – Aslan Tufan Yazman.
Şevket Yurdu Çiçekleri – Etem Ruhi Alper.
İzmir Suikastı ve İstiklal Mahkemeleri – Azmi Nihat Erman.
Atatürk hakkında hatıra ve belgeler – Afet İnan.
"Varlık Dergisi".
"Paşaeli Dergisi".
"Büyük Mecmua".

"Hakimiyeti Milliye" Gazetesinin eski sayıları.
"Milliyet" Gazetesinin eski sayıları.
"Cumhuriyet" Gazetesinin eski sayıları.
"Açıksöz" Gazetesi (Kastamonu) eski yazıları.
"İlkdam Gazetesi"nin eski yazıları.
"Vakit Gazetesi"nin eski sayıları.
"Tanin" Gazetesinin eski sayıları.
"Yenigün" Gazetesi eski sayıları.
"İkdam" Gazetesi eski sayıları.
"Alemdar" Gazetesi eski sayıları.
"Dersaadet" Gazetesi eski sayıları.
"Anadolu'da Yenigün" Gazetesi eski sayıları.
"Tevhid-i Efkar" Gazetesi eski sayıları.
"Akşam" Gazetesi eski sayıları.
"Yeni Şark" Gazetesi eski sayıları.
"İleri" Gazetesi eski sayıları.
"Sabah" Gazetesi eski sayıları.
"Babalık" Gazetesi eski sayıları.
"Yeni Şark Gazetesi"nin eski sayıları.
"Tercüman-ı Hakikat" Gazetesi eski sayıları.
"Halk" Gazetesi eski sayıları.
"İrade-i Milliye" Gazetesinin eski sayıları.
"Anadolu Ajansı Bültenleri".
"Yeni Sabah" Gazetesinin eski sayıları.
"Askeri Tarih Belgeleri" Dergileri.
"Ümit Mecmuası" eski sayıları.
"The Toronto Daily Star" Gazetesi – Kanada.
"Auslandische Blatter" Gazetesi – Almanya.
"The Times" – Londra.
"L'illustration" Fransız dergisi.

"New York Times" – Amerika Birleşik Devletleri, New York.
"Deutsch Tageszeitung" Gazetesi – Almanya.
"Neue Freie Presse" Gazetesi – Almanya.
"Petite Parisien" Gazetesi – Paris, Fransa.
"Deutsche Allgemeine Zeitung" Gazetesi – Almanya.
"Dailly Telegraph" Gazetesi – Londra, İngiltere.
"Weser Zeitung" Gazetesi - Almanya.
"Vossische Zeitung" Gazetesi – Berlin, Almanya.
"Morning Post" Gazetesi - İngiltere
"Berliner Tageblatt" Gazetesi – Berlin, Almanya.
"Chicago Tribune" Gazetesi – Chicago, Amerika Birleşik Devletleri.
"Hamburger Nachrichen" Gazetesi – Hamburg, Almanya.
"Le Journal" Gazetesi – Paris, Fransa.
"Kölnische Volkszeitung" Gazetesi – Köln, Almanya.
"Corriere Bella Sera" Gazetesi- Hindistan.
"Münchener Neuste Nachrichten" Gazetesi, Münih, Almanya.
"Vorwarts" Gazetesi – Almanya.
"Frankfurter Zeitung" Gazetesi – Frankfurt, Almanya.
"Danziger Zeitung" Gazetesi – Almanya.
"Hamburger Fremdenblatt" Gazetesi – Almanya.
"Hamburgischer Corespondent" Gazetesi- Hamburg, Almanya.
"Reuter Ajansı".
"İslam Ansiklopedisi (Atatürk Maddesi).

Yazarın bugüne kadar yayınlanan kitaplarının adları

1.- Gönül Bahçemde Küçük Gezintiler
2.- İnsanları Seveceksin
3.- Gençler Sorunu mu? Yetişkinler Sorunu mu?
4.- Mutluluk Çıkmazı
5.- İçerdekiler, Dışardakiler
6.- Dost Dost Dedikleri
7.- Kader
8.- İnsan Olma Sanatı
9.- Ben Kimim? Siz Kimsiniz?
10.- Atatürk'ün ağzından Atatürkçülük
11.- Düşüncenin Istırabı
12.- Ölümün Pembe Yüzü
13.- İçimizdeki Sessizlik
14.- Sevginin Gizemi
15.- Bir Millet Böyle Kurtuldu
16.- İnsanın Bitmeyen Arayışı Mutluluk
17.- Her Şeye Rağmen Aşk
18.- Pırıltılar – Kıpırtılar
19.- İnsanı Tanıma Sanatı
20.- Türk Kadınının Uyanışı
21.- Mustafa Kemal ve Vahdettin
22.- Kanla Yazılan Destan Çanakkale
23.- Sarıkamış Faciası
24.- Atatürk ve Deniz sevdası (Albüm)
25.- Atatürk'ün Çocukları (Albüm)
26.- Düşünen İnsanın Sancılı Dünyası
27.- Hümanizm
28.- Mevlana Felsefesi
29.- Çanakkale'den Gelibolu'ya
30.- Atatürk Anıları
31.- Dünya Şairlerinden Atatürk Şiirleri
32.- İçsel Dünyamızın Derinliklerinde
33.- Kadınlar ve Kadınlarımız
34.- Ölümün Pembe Yüzü – II
35.- Gönül Dağarcığımdan Özdeyişler
36.- Beyaz Ölüm – Sarıkamış Gerçeği
37.- Çağdaş Atatürk Fotoğrafları Albümü
38.- Türkiye Gerçeği - 1919/1929 – Kitap: 1
39.- Türkiye Gerçeği - 1919/1929 – Kitap: 2
40.- Dayanışma-Paylaşma-Yardımlaşma

